

קובץ גליונות

חג הסוכות

ממרנץ ורבנן גדולי ומאורי הדור

ושמחת בחגך
והיית אך שמח

ניתן לשלם גם במכשירי 'קהילות' ו'נדרים פלוס' ע"ש קובץ גליונות.

הודעה
בס"ד יצא לאור קובץ - אוגדן הגליונות
כאיל תערוג שנת תשע"ח
350 עמ'
ניתן להשיג אצל משפחת גולדברג
בבני ברק: ברחוב ירושלים 20
בירושלים: רח' קורדוברו 3
ובמס' 052-7680034
גמר חתימה טובה

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' יעקב קופל
בן ר' מרדכי יהודה פרידברג ז"ל
נלב"ע ט' תשרי תשע"ג
חוצר"ה

לזכות ידידינו החשוב
יעקב שמואל בן שיינדל
ודבורה לאה בת שרה
וכל משפחתם שיראו ברכה
והצלחה

להקדשות ע"ג הקובץ
או המעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם

ובכל עניני הקובץ
ניתן לפנות למס': 053-3145900
פקס: 077-2092005
או במייל: k.gilyonot@gmail.com

לקבלת הקובץ במייל
ניתן לשלוח בקשה
למערכת 'קובץ גליונות'
kovetz+subscribe@googlegroups.com

עדיף לשלם ולתרום במכשירי
"קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,
יש לחצות על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש
קובץ גליונות, או בטלפון:
נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-486
קהילות 073-2757000 שלוחה-4311
או בהעברה לבנק מרכזית-17
סניף: 745 מס' חשבון: 71262 ע"ש קובץ

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחזרת ערכי היהדות

קובץ זה מוקדש
לעילוי נשמת
הרבנית הצדקנית
אמן של בנות ישראל
מרת בת שבע אסתר ע"ה
א"ח לרבינו מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שיבלחט"א
נתבקשה לישיבה של מעלה בש"ק
חוה"מ סוכות י"ז תשרי תשע"ב
תנצב"ה
ויהי רצון שנזכה שתהיה למליצת יושר

לזכות ידידינו החשוב הרה"ג ר' ישראל דרדק שליט"א
בעבור שחשתתף בהוצאות הקובץ לע"נ הרבנית ע"ה

לזכות משפחת מוצרי החשובה
יוסף בן לאה שרית בת ציונה
בעבור שחשתתפו בהוצאות הקובץ לע"נ הרבנית ע"ה
שיזכו לראות ברכה בכל מעשה ידיהם ויזכו לרוות נחת מהילדים

לזכרון עולם ולעילוי נשמתם
איש יקר רוח, רודף צדקה וחסד, מוקיר ורחים רבנן
בנש"ק
הרה"ח ר' משה הגר ז"ל ב"ר יוסף דוד הי"ד
נלב"ע ביום כ"ז סיון תשמ"ז
ורעיתו אשת החיל, עדינת הנפש מגזע היחס
מרת מלכה מחלה ע"ה
בת הרב מרדכי זיסקינד סג"ל לנדא זצ"ל
נלב"ע ביום ג' אייר תשס"ו
לזכרון עולם ולעילוי נשמתם
של נדיב לב שעסק בערכי ציבור באמונה
איש המרץ ובעל המעשים שפיזר מחונו לנצרכים
ר' דוד הלוי וואסנער ז"ל ב"ר אברהם ז"ל
נלב"ע ביום א' ט' אייר תשמ"ב
ורעייתו אשת החיל
מרת מאלא ע"ה בת ר' יהודה לייב ז"ל
נלב"ע ערב ר"ח שבט תשס"ד
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח לע"נ הוריהם ע"י
הר"ר ר' מרדכי זיסקינד ופעסא לאה הגר
ומשפחתם שיחיו
ניו יורק

בשער

נמצאים אנחנו בסיומה של שנה ובפתחה של שנה חדשה הבעל"ט

אם נסכם את השנה שחלפה נוכל לומר שזכינו לסיעתא דישימא מיוחדת ולהוציא מדי שבוע בשבוע קובץ מכובד ומפואר למען לומדי התורה ועמליה.

מאורע גדול ארע השנה עם הסתלקותו של רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטימץ זצוק"ל אשר זכינו לעצתו בכמה פעמים בענין הקובץ וכן זכינו שנתקבל בציבור הקבצים המיוחדים שהוצאנו לזכרו.

בהזדמנות זו נודה לכל אותם שותפים אשר מסיעים בהוצאת הקובץ למען יופץ במחיר השווה לכל, ונבקש להבא ממנו שיכול לקחת על עצמו להיות שותף קטן כגדול באחת משבתות השנה (כפי המפורט בטבלה בעמוד הבא).

עמל רב מושקע מדי שבוע בחומרים המודפסים המוכנים ע"י צוות אברכים חשובים אשר מפירותיהם כולנו נהנים וע"כ מגיע להם ישר כח גדול, וברכת הצלחה הלאה גם בשנה הבאה.

אי"ה אנחנו מתכננים חידושים נוספים במהלך השנה. נוכל כבר עכשיו לבשר על הוספת העלון הותיק והחשוב 'מסביב לשולחן' אשר יובא בקובץ מדי שבוע, וכן יהיו הוספות מיוחדות נוספות בהמשך.

בברכת חג כשר ושמח

מערכת 'קובץ גליונות'

לעילוי נשמת

מרת **יפה** בת **שמחה** ע"ה

נלב"ע

כ"ה אלול תשע"ח

תנחומינו לבנה ידידינו החשוב

ר' **שלמה אלא** שליט"א

המוסר עצמו לרבים בהפצת הקובץ
גליונות ודאגתו הרבה מדי שבוע

ואשר בזכותו החל לפני כמה שנים הפצת
הקובץ בעיר ירושלים

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי
ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד

לעילוי נשמת

ר' **חיים יוסף צבי ברוך**

ב"ר

יחיאל מאיר זילבר ז"ל

נלב"ע כ"ד אלול תשע"ח

תנצב"ה

תנחומינו לבנו המסור

ידידינו ר' **דניאל הייז**

מנהל רשת חניות גל פז

על מסירותו הרבה בהפצת הקובץ מדי שבוע

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון
וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

לקראת השנה החדשה

הקדישו ע"ג הקבצים את יקיריכם באחת משבתות השנה
ותזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה
ולהאדירה

שלח	י"ט סיון
קרח	כ"ו סיון
חוקת	ג' תמוז
בלק	י' תמוז
פינחס	י"ז תמוז
מטות	כ"ד תמוז
מסעי	ב' אב
דברים	ט' אב
ואתחנן	ט"ז אב
עקב	כ"ג אב
ראה	ל' אב
שופטים	ז' אלול
כי תצא	י"ד אלול
כי תבוא	כ"א אלול
נצבים - ראש השנה	כ"ח אלול
וילך - שבת שובה - יו"כ	ו' תשרי
האזינו - חג הסוכות	י"ג תשרי

תרומה	ד' אדר א'
תצוה	י"א אדר א'
כי תשא	י"ח אדר א'
ויקהל	כ"ה אדר א'
פקודי	ב' אדר ב'
ויקרא-זכור	ט' אדר ב'
צו	ט"ז אדר ב'
שמיני - פרה	כ"ג אדר ב'
תזריע	א' ניסן
מצורע-שבת הגדול	ח' ניסן
חג הפסח	ט"ו ניסן
קדושים	כ"ט ניסן
אמור	ו' אייר
בהר	י"ג אייר
בחוקותי	כ' אייר
במדבר	כ"ז אייר
נשא - חג השבועות	ה' סיון
בהעלותך	י"ב סיון

בראשית	כ"ז תשרי
נח	ד' חשון
לך לך	י"א חשון
וירא	י"ח חשון
חיי שרה	כ"ה חשון
תולדות	ב' כסלו
ויצא	ט' כסלו
וישלח	ט"ז כסלו
וישב	כ"ג כסלו
מקץ - חנוכה	ל' כסלו
ויגש	ז' טבת
ויחי	י"ד טבת
שמות	כ"א טבת
וארא	כ"ח טבת
בא	ו' שבט
בשלח	י"ג שבט
יתרו	כ' שבט
משפטים	כ"ז שבט

גיליון זה לע"נ אשת חבר שעמדה לימין רבינו שליט"א
במסירות עצומה לכבודה של תורה, והיתה אמן של
בנות ישראל הרבנית הצדקנית
מרת **בת שבע אסתר קניבסקי** ע"ה
אשר נתבקשה לישיבה של מעלה
בש"ק חוה"מ סוכות י"ז תשרי תשע"ב
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

מעניני חג הסוכות

השמחה היתירה בחג - במצוות

הנה ריבוי השמחה שיש בסוכות יותר מכל החגים, לפי פשוטו השמחה היתירה היא מחמת ניסוך המים וכמו שלמדו בסוכה דף נ' את השמחה גבי ניסוך המים.

אך יש ליתן טעם וענין כללי בריבוי השמחה בחג הסוכות כפי מה שאמר פעם רבנו בשם המגיד מדובנא ז"ל. ששאל להבין איך אפשר לצוות אדם שישמח והרי שמחה היא לא בכל רגע שרוצים, אלא צריך שירגיש סיבה לשמחה, ומה יעשה מי שאינו שמח, ובשלמא מצות סוכה וד' מינים שהם מעשה מצוה אפשר בכל עת ליטול את הד' מינים ולקיים את המצוה, אבל שמחה אינה כן. וביאר כדרכו על פי משל נאה. ליתומים שהתייתמו מאביהם ומינו אפוטרופוס על כספם שישחור בכסף וירויח ליתומים וכך יוכלו להתפרנס, והנה היתומים אין להם ידיעה תמידית אם המעות שלהם הרוויחו להם או הפסידו, רק מפקידה לפקידה בשעה שהאפוטרופוס אומר להם כעת עליכם לשמות, הם מבינים שנהיה להם רווח מהמעות, והם אכן נהיים שמחים, ולפעמים להיפך אומר להם היום עליכם להיות עצבים הם מבינים שהפסידו והם עצובים. והנמשל, שאנו מקיימים מצוות אבל הרי לא יודעים שכר כל מצוה עד היכן מגיע, אמנם בסוכות שהקב"ה אומר תהיו שמחים, יש להבין שיש לנו בו רווח רב במצוות של סוכות והם יקרות וחשובות, וממילא נשמח כשנזכור את זה. וממילא, יותר ממה שיש כאן 'מצוה' לשמוח יש לנו 'ידיעה' שהקב"ה מבשר לנו - כדאי לכם לשמוח.

ובאמת שבסוכות יש יותר מצוות מידי יום מכל החגים, כי כל שבעת הימים יכולים וצריכים לקיים מצוות סוכה וד' מינים.

ובגלל ריבוי השמחה שמצינו בסוכות, קיבלנו לחוג גם את שמיני עצרת, והיינו על פי מה שאמרנו בגמרא סוכה נ"ה ב' משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו עשו לי סעודה גדולה ליום אחרון אמר לאוהבו עשה לי סעודה קטנה כדי שאהנה ממך, ועי' רש"י במדבר כ"ט ל"ו "והוא אומר להם קשה עלי פרידתכם עכבו עוד יום אחד", ע"כ דברי רבנו.

עלי שי"ח

"המתחים של רבינו"

לפני תקופה ארוכה הבחינו בני הבית המסורים ברבינו שהוא חלש, וניכר עליו שלא חש בטוב, הם מיהרו להזמין רופא מומחה לבדוק אותו שליט"א.

הרופא אכן הגיע במהירות, ומישש את רבינו ולאחר מכן שאל אותו: הרב, מה כואב לך, מה מציק לך?

רבינו ענה לו כהרף עין, 'מפריע לי שאיני יכול ללמוד במנוחה'.

הרופא לא הבין, ושאל שוב: אדוני הרב, זה התוצאה אבל היכן הכאבים, מה כואב? מה דרגת הכאב?

ורבינו בשל: ענתי לך, כואב לי שאני מופרע מלימוד.

ובני הבית 'נחלצו' לעזרת רבינו והסבירו לרופא כי אכן רבינו כל כולו שקוע בהיות הגמרא, וכשיש דבר המפריע לו ללמוד זה עצמו הכאב, כי הכאב אינו הרגל או הראש המייסרים אלא הכאב האמיתי הוא מה שהוא נאלץ להפסיק מהלימוד, שאר הדברים הם פרט בעלמא... כי הם חיינו ואורך ימינו! כפשוטו!

אך, לא מזמן התבטא רבינו בתקופה זו של חג הסוכות, כי יש שני דברים מהם הוא מתוה, עד אחרי שזה יעבור. ולא מדובר בלהשיג ד' מינים מהודרים, וגם לא בשינון ההלכות היטיב. באלו הוא בטוח בס"ד.

האחד הוא **בדין שינה חוץ לסוכה**, שהוא חושש שמא חוץ לסוכה יקרה וחלילה יירדם לאונסו (ואמנם שינת עראי חוץ לסוכה אינה אסורה אך חושש מזה) והשני הוא **בליל הושענא רבה** שמנהגו להיות נעור כל הלילה, ולעסוק בתורה ברציפות, והוא כבר כמה ימים קודם דואג שמא לא יוכל לקיים המנהג כהלכתו...

הם אלו הטרדות והמכאובים של רבינו. ולוואי ונזכה להגיע לזה, ואז נזכה ששאר הטרדות לא ייחשבו אצלנו מאום ונוכל בהידור לשמוח בחג שמחה של מצוה!

בברכת חג סוכה
י' תשרי תשע"ט

מועדים לשמחה

* כפי המתוכנן

בימי חול המועד
א"ה יתפלל רבינו
(חלק מהתפילות)
מדרשו בבית
לדרמן, ואחרי
התפילה יקבל את
הקהל בבית הכנסת
לברכת אגותן
מועד.

* מלבד אחרי

התפילות לא
תתקיים כלל קבלת
קהל נוספת בימי
חול המועד בביתו.

* עקב העומס הרב

בשנים
קודמות לא
יתאפשר לנענע
בארבעת המינים
של רבינו במשך
היום.

* שמחת בית

השואבה: כמידי
שנה במוצאי יו"ט
ראשון אחרי
ערבית, רבינו עורך
הבדלה בביתו
ולאחר מכן יאמרו

ט"ו שיר המעלות

וישירו לכבוד יו"ט

(מפני דוחק המקום, לא

יוכלו כל הקהל להכנס).

* באחד מימי חול

המועד יצא מרן

לירושלים זכר

לעליה לרגל,

לבאים מרחוק יש

להתעדן אצל בני

המשפחה כיון

שביום זה לא יקבל

מרן כלל אחרי

מעריב.

*לקראת יום

היארציט השביעי

של לפטירתה

הרבנית ע"ה החל

בחול המועד יעלה

רבינו לציונה לאחר

החג ביום רביעי

(כ"ד תשרי) לאחר

שחרית. (7:30 משוער)

ונזכה בקרוב

לראות וליראות פני

המקדש.

עלינו לשבת לאדון הכל!

השנה התפלל מרן בראש השנה בבוקר בביתו במנין מצומצם מאד של כמה עשרות אנשים בלבד, ביודעי ובהכירי את מגבלות המקום ואת רוב הביקוש איתם נאלצו להתמודד בני המשפחה, הרי שמטבע הדברים, כל מקום שהוקצה, מעבר לבני משפחתו הקרובה של מרן שליט"א מגולל מאחוריו "סיפור", לאור זאת צדה עיני דמותו של אחד המתפללים שלמיטב הבנתי אוצר בקרבו רקע "מעניין".

נגשתי אליו אחרי התפילה ושאלתי מה מעשיך ואי מזה תבוא, והוא כאילו חיכה לאותו רגע, מיד השיב לי: יש לי סיפור ארוך שנמשך כבר 30 שנה! נקבע זמן ואספר לך, הזמן הגיע מהר מהמצופה, בהמתנה לברית שנערכה בבית הכנסת לדומן מיד אחר תפילת מנחה ביום השני של ראש השנה, וכה סיפר:

לפני כ-30 שנה עברתי תאונה דרכים קשה שבעקבותיה נמחצה רגלי ושוב לא יכלתי להעמידה על הקרקע, טובי הרופאים אליהם פניתי אשר בדקו את התיק הרפואי על שלל הצילומים סירבו בכל תוקף לנתחני, שיקולי הסיכויים להועיל ולהשיב לי את רגלי לתקינותם היו אפסיים, יום אחד אף הצלחתי להגיע למומחה גדול שנעתר לתחינותיי, עבר על התיק והחליט לקחת צ'אנס וקבע מועד לניתוח, אלא שיום קודם חטף רגליים קרות וחזר בו, ואני נותרתי להתמודד עם רגלי המרוסקת...

יום אחד נכנסתי למעון קדשו של מרן רבינו שליט"א, ותיניתי את צערי שנבצר ממני להתהלך כאחד האחד, ואיני מוצא את הרופא שיסתכן למצוא דרך נכונה לנתח ולאחות את הרגל כראוי, מרן היסה אותי מיד ושאל: אתה יכול לעשות "כורעים"? השבתי מיד בשלילה, הן אני בקושי רב יכול לדרוך איתה, אז תעשה ניתוח כדי שתוכל לעשות כורעים!, ניסיתי לחזור על דברי הרופאים שטוענים שאין דרך לנתח רגל מרוסקת כל כך, אך מרן כלל לא רצה לשמוע מדבריהם, וציווה עליי בחזקה: תעשה את הניתוח כדי שתוכל לעשות כורעים.

מצוייד בברכתו - ציווי של מרן שליט"א נאזרתי עם כוחות מחודשים ופניתי לאורטופד מומחה עולמי מספר אחד והוא נעתר לתחנוניי, והסכים לבחון מחדש את התיק ולמירב השתאותי הסכים ליטול עליו את הניתוח על כל סיכוניו.

לאחר הניתוח שנמשך שעות ארוכות ונחל הצלחה מרובה בס"ד, כשלאשונה ניתנה לי האפשרות לבצע כורעים ומשתחוים ומודים לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, באתי להודות לד"ר המומחה אשר אינו מבני ברית, ולהפתעתי מחה ב', ואמר: אין לך מה להודות לי! אלא רק לבווא יתברך!! דע לך כי מתוך אלפי הניתוחים שביצעתי, מעולם לא ביצעתי ניתוח סבך כ"כ, רק ס"ד ממרום הועילה שתעבור את הניתוח ותצא ממנו עם רגל על הקרקע.

סיים היהודי הנכבד: מאז אני משתדל לבוא מידי ר"ה לתפילה בצילו של מרן שליט"א ולבצע אצלו את הכורעים!. בבחינת ברוך שעשה לי נס במקום הזה...

הג הסוכות והושענא רבא

למה לא. ומהאי טעמא שלשומע צריך ברכת התורה כי זה ד"ת הכי נמי להאומר.

ואם אתה מתכוון לשאול מדוע האר"י לא שח שיחת חולין בסוכה כי אין הכי נמי, לא כל שיחת חולין זה ד"ת, יש שיחת חולין שלא שייך על זה צריכה לימוד שאת שיחה זו לא דיבר בסוכה.

הזכרתי באוזני רבנו עד כמה שראינו אצל גדולים בישראל שהיו מופקעים מנגיעה, לעצמם לא נטלו כלום, רק לשני. אמר רבנו:

בהיותי חתן נסעתי בערב סוכות לחמי והייתי צריך שהחזון איש יראה את הד' מינים שלי, והיו עוד אנשים שהמתינו בתוך ארוך שהחזון איש יראה את הד' מינים וכיון שנהיה מאוחר אמרתי לאמא ע"ה שתבקש מהחזון איש שיראה את הד' מינים שלי, וביקשה מאחיה, אמר לה: דוי ווייסט ניט אאז די אייגיגע זיינען די לעצטע = האם את לא יודעת שהקרובים הם אחרונים?!

נכנסו ושאלו, בליל סוכות היו רוחות עזות והתפרקו סוכות, האם גם זה סימן רע או דלמא רק גשמים, ואמרו כמה סברות שאולי דווקא גשמים (א) משום דמפתח גשמים ביד ה' ולכן זה כשופך קיטון על פניו (ב) כשיש סוכה והוא בחוץ זה נחשב יותר שפיכה מאשר שאין סוכה כלל (ג) בתוס' ריש סוכה דף ב. כתבו שאם היה שייך לקבוע מסמרות שלא יכנסו גשמים לא שייך סימן קללה, א"כ כיון שיש עצה שלא יפרקנה הרוח לאו סימן קללה. אכן, ומה שלא כתוב לא כתוב. ונכון מה שאמר מדברי התוס' דף ב.

א' עקב ו"ד מ"א ע"א. רבנו זכר שאתמול בסעודת שבת, שאלתיו האם החזו"א נפגש עם הגר"ח? ואמר לי: **אמש שאלת האם נפגש. הוא היה עמו במינסק. והימים היו לפני סוכות והחזו"א היה בביתו של הגר"ח והוא בדק אתרוג וביקש להביא זכוכית מגדלת. החזו"א, מלמל לעצמו, התורה לא צייתה להסתכל עם זכוכית מגדלת.**

הגר"ח קלט את זה ואמר שיש כאן אברך שאומר שהתורה לא צייתה להסתכל בזכוכית מגדלת, ולא הביאו.

מה התחדש יותר בדברי חזו"א מה שלא ידע הגר"ח קודם? הוא שמע כאן סברא שפשטות ציווי התורה הוא, האתרוג כמו שהוא וכמות שהוא נקי סגי.

המשיך רבנו, החזו"א סיפר לי כי היה במינסק בעת המלחמה, עם הגר"ח, ובין הדברים בעת שדיברו בלימוד בבית הגר"ח החזו"א ואחיו - ר' משה, אמר הגר"ח, מסתמא יש לכם קושי על כך שהשעון שבביתי ממחר בשעתיים וחצי וכו'. למה לא מסדרים אותו על השעה האמיתית, וכל פעם צריך לחשב עפ"י חשבון מה השעה.

הגיב ר' משה, הקושיה לא מתחילה כי למאי נפק"מ, אמר לו הגר"ח, זה רציתי לשמוע, ואמר אבא לבאר התשובה, וכי להגר"ח יש זמן לסדר השעון, וכיון שאין שום נפק"מ בזה חבל על הזמן הזה של סידור השעון.

בפלא יועץ כתב שהאר"י הקדוש לא שח שיחת חולין בסוכה. והנה נחלקו מרן רא"ל עם רבי ישראל אלי' ויינטרויב האם על שיחת חולין שצריכה לימוד צריך ברכת התורה, ר"א ס"ל שכן ורא"ל פקפק בזה.

'שנה ראשונה' בסוכה והסוכה בחוץ, ואשתו מפחדת לבד וגם בחוץ מפחדת מבע"ח?

הוא מצטער במה שהיא מצטערת קשה להקל ולומר שזה מצטער, צריך לדאוג שיהיה מי שישן עמה. פעם אחת ישנתי בסוכה ובאמצע הלילה הרגשתי כי מי שהוא שוכב על ידי הייתי בטוח שזו בתי הקטנה חנה, שמתי ידי עליה ואז קפצה חתולה. היא ראתה מקום נוח ונשכבה לידי.

במס' שמחות פ"ו איתא, ומי שיש לו חולה בתוך ביתו ומי שאבד לו אבדה מקיף הר הבית וכו' האם נוהג היום גם כן.

רק בזמן המקדש. יש הקפה אחרת בספר חסידים תר"ל שרב האי גאון היה מקיף כל שנה בהוש"ר את הר הזיתים, ויש שם מעשה נורא עם אליהו הנביא.

א.ה. אלו דברי ספר חסידים (מהדורת מקיצי נרדמים, כת"י פארמא): "ורב היי היה עולה בכל שנה לירושלים מבבל והיה שם בחג הסוכות כי היו מקיפין את הר הזיתים בהושענא רבה ז' פעמים ואומרים מזמורים שסידר להם רב היי. ולפני רב היי הולכים כהנים מלובשים סיריקון ומעילים, ואחריו העם, והוא בתווך, ורחוק מאלה שלפניו ק' אמה וכן משל אחריו. והיה רב היי שוחק. לאחר הסעודה ראה (פלוני המוזכר שם) את רב היי שלבו שמח ושאל לו, רבי למה היית הולך לבד כשהייתם מקיפים את דגכהר הזיתים, אמר לו רב היי מפני שאני עולה בכל שנה מבבל להקיף את הר הזיתים בסוכות ואני מטהר את עצמי בהושענא רבה אליהו הולך עמי, לכן נרחקין מאשר לפנינו ומאשר לאחרינו ומדבר עמי. ושאלתי לו מתי יבוא משיח ואמר לי כשיקיפו הר הזיתים עם כהנים. ולקחתי כל הכהנים שמצאתי להקיף אולי ביניהם כך, ואמר לי אליהו כל הכהנים שאתה רואה מלובשים מעילים והולכים בגיאות אין שום אחד מזרע אהרן, רק אחד שהוא הולך אחר כולם שנבזה להם והוא נמאס בעיניהם והולך בבגדים רעים ואינו חפץ בכבוד ומשים עצמו כמי שאינו והוא חוגר ברגלו אחת ומצד אחד חסר עין, אמר זהו כהן אמת מזרע אהרן. ואמר רב היי מזה שחקתי, שבכולם לא היה כהן אלא אותו בעל מום".

פלוני שואל, מחמת שהוא בסוכה יש לו רעש ואינו יכול לישון אם מיקרי מצטער כמו שקור וחום ע"י הסוכה פוטר כמבואר בס' תר"מ ס"ד ע' בביה"ל ד"ה מפני.

זה דבר צדדי ולא פטור מדין מצטער. מאי שנא ריח מרעש? ריח זה סוג מקום כזה שיש בו ריח משא"כ רעש.

שכח להניח שעון שבת לכבות את החשמל בליל א' ומצטער על ידי זה האם פטור? גם זה 'מצטער' וזה שייך לסוכה עצמה.

נרדם באמצע השיעור מהו? אפשר שזה כהולכי דרכים, שזה כעין תדורו. א.ה. ע' ביכור"י סי' תרל"ט סקל"ד.

נכנס יהודי והתאונן: הוא ישן בליל הוש"ר בסוכה, ולפתע באה חולדה ונשכתו בשפתיים וזה דבר מסוכן

ולקחנהו לבית חולים, וזה גם דבר משונה, אם חולדה זה דבר מסוים בגמ' אמרו חולדה זה דבר משונה. כי בהושענא רבה לא ישנים.

קריאת מגילת קהלת ומוסר השכל

ש"ק חוהמ"ס. כאשר עליתי עם רבנו מהתפילה במדרגות אמר לי רבנו לכאורה היו צריכים לקרוא קהלת בסוכה [כי נרדמים] אמרתי לו שאם היו קוראים בסוכה לא היה אף מנין שישמע, והוספתי שגם כיון שלא מבינים כל כך את המילים, לכן גורם להירדם, כי זה לא כמגילת אסתר שגם פשוטים מבינים והוי סיפור דברים, תגובה:

מבינים ומבינים יותר מידי טוב...

אמרתי כי אמר לי ת"ח: מדוע קורין קהלת בחוה"ס כי יש מצות שמחה ואם יש לו איזה הוא אמינא שיש משהו בעולם הזה ולא ברור לו "שהכל הבל" לא שייך שמחה.

במ"ב ת"צ ס"ק י"ז כתוב שהטעם שקורים כי זה זמן שמחה ובקהלת כתוב ולשמחה מה זו עשה. והכוונה כה"ל שבעולם הזה אין שמחה. ובשם חתם סופר אמרו עה"פ בקהלת "מתוקה שנת העובד אם מעט אם הרבה יאכל והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון" פירוש מצד עצמו מתוקה וגו' אבל מה נעשה שקורה שהשובע של העשיר איננו מניח "לר" לישון לעובד, כי מה שיש לחברו העשיר מפריעו.

ד' חוהמ"ס תשס"ד. אמר לי רבנו: הנה יש בגמ' [שבת עז:]: אפי' יהבי לי' כל חללי עלמא וכי העולם חלול הרי יש הרבה דברים שמלא את העולם, אלא לומר שהכל כלום והעולם חלול!...

נכנס יהודי שאוסף כספים למען הכוללים והתייעץ ואח"כ אמר לרבנו: בנסיעותי לחו"ל אני רואה בחוש שהכל מן השמים, על מי שחושבים שוודאי יתן, לא נותן, ועל מי שחולמים שלא יתן, כן נותן, רבות מחשבות וגו' זה ממש בחוש.

הפסוק אומר בקהלת ג' - י"ח שאדם נוכח לראות שמה שחושב ומתכנן זה כלום [עפ"י אחד המפרשים]. וכבר אמרת את דברי דוד המלך ע"ה בתהילים - רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום.

בקהלת "אל תצדק הרבה אל תרשע הרבה", שאלו, מה יותר גרוע?

אל תצדק הרבה יותר בעיה, כי זה יכול יותר להחריב. (סיפר לי ר"מ סמוטני בשם רבנו יחזקאל סרנא זצ"ל, אל תצדק הרבה גרע טפי שמעולם לא ראה שיעשה על זה תשובה) ואמרתי לרבנו כי מרן רא"ל אמר לי כי בשע"ת כתוב שאל תרשע הרבה קאי על חילול השם ואם כן זה גרע.

(כל משאלותיך)

תאור ההכנות לחג הסוכות בבית רבינו

כפי שכתבה בתו הרבנית צביון תחי' בספרה רב המכר "בית אמי"

ההכנות לחג הסוכות החלו מוקדם מאוד. כדרכו של אבא להיות מן הזריזים המקדימים למצוות, כבר בט"ו באב היה אבא הולך עם

סבא הסטייפלר לרבי מיכל יהודה ליפקוביץ וקוטף אתרוג מעץ האתרוגים הגדל בחצרו. (את העץ נטע רבי מיכל יהודה מאתרוג שהביא לו החזון איש כדי שייטע ממנו עץ המוחזק בבלתי מורכב. גידולו ידועים בשם 'זן חזון איש'). בשנים האחרונות יש לאבא כמה לולבים ואתרוגים, אך הוא מקפיד לברך אך ורק על אתרוג מהזן שגדל בחצרו של רבי מיכל יהודה.

כדי להשיג לולבים היינו נוסעים עם מוטי, ידידו של אבא, ליהוד. שם היינו מקבלים לולבים מהגאון רבי ניסן טורצ'ין זצ"ל, רב העיר (משום שבלולבים האלו לא היה חשש גזל). אבא מהדר אחר לולב ארוך, אולם אמא לא בירכה על לולב זה - היא חששה שמא תפסול אותו בנענועיה, ועל כן בירכה על לולב קצר יותר.

גם בניית הסוכה החלה הרבה לפני החג. כבר למחרת צום גדליה היינו יוצאים לקטוף את הסכך. כזכור, היה זה אחד משני הימים שבהם היה מותר לנו להיעדר ולא להגיע לחיידר ולבית הספר...

אמא הפיחה רוח חיים בקיום המצוות, וגם מלאכת קישוט הסוכה נעשתה על ידיה בשמחה ובהתלהבות רבה. היא רצתה להנות את אבא ועל כן תלתה את תמונתו של סבא הסטייפלר (לאחר פטירתו) בדיוק מול מקום מושבו. בימים הסמוכים לחג הגיעו לביתנו בחורות מבוגרות לעזור לאמא בקישוט הסוכה, כסגולה לזיווג הגון.

במוצאי יום טוב ראשון של החג, לאחר תפילת ערבית והבדלה, מתקיימת בביתנו שמחת בית השואבה, כהמשך למנהגו של סבא הסטייפלר.

בשנים האחרונות היו ימי חול המועד עמוסים ביותר. קהל עצום בא לאמא, והיא היתה מקבלת את כולם בסבלנות ובאהבה. אגב, אמא הקפידה שלא לאכול ולא לשתות מחוץ לסוכה.

שמחת תורה - כוח לכל השנה

חג שמחת תורה היה יום שכולו שמחה. ההקפות ב'לדרמן' נמשכות זמן רב, וכל השנים היתה אמא עומדת על רגליה בכל שבע ההקפות - כשלוש שעות לפחות! היא היתה צופה בתלמידי החכמים מרקדים ומפזזים בכל עוז לכבודה של תורה, ושמחה עצומה שרויה על פניה. אמא לא הסכימה לשבת או לנוח מעט באמצע ההקפות, והיתה אומרת כי שמחה זו מעניקה לה כוח למשך כל השנה.

בשנים האחרונות נערכות הקפות בביתנו. אמא היתה מאושרת עד מאוד, אך לא שמרה את השמחה לעצמה בלבד - היא פתחה את החלון הפונה לבית השכנה כדי שגם היא תוכל ליהנות מהשירה ומהריקודים. לאחר חג הסוכות היתה אמא אוספת מכל בני המשפחה אתרוגים שבירכו עליהם ומבשלת מהם ריבת אתרוגים. במשך השנה חילקה ממנה לנשים, כסגולה ללידה קלה.

אבא מהדר לשמור את אגודת הלולב עד פסח ולשרוף אותה בשריפת חמץ. כמו כל המנהגים, אבא מקפיד מאוד גם על מנהג זה. שנה אחת, באחד הלילות הסמוכים לפסח, התעורר אבא באמצע הלילה והלך לבדוק האם הלולב נמצא במקום. הוא נחרד לגלות כי הוא איננו שם. היה זה בשנים המאוחרות, שבהן היה הבית הפקר לכל, ואבא חשש שמא מישהו השליכו לחצר. באמצע הלילה ירדו אבא ואמא לחצר לחפש את האבידה. לאחר חיפושים ארוכים נמצא הלולב בבית, מונח במקום אחר. רק אז שבו אבא ואמא ועלו על יצועם לשינה קצרה עד התפילה כוותיקין.

גליון "דברי שי"ח" ה-300 יופץ דרך הקובץ גליונות המורחב לחג הסוכות.

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות וש"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחה ממרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

זה הביאור במה ששנינו (בריש פאה) אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, ולכאורה הרי הפירות באים מאותו ה"עץ" של הקרן, ואם הקרן היא עולם הבא גם הפירות צריכים להיות פירות כאלו של עולם הבא, ומהו פירותיהן בעולם הזה? ובהכרח היינו כנ"ל, שנותנים לו חיי עולם הזה טובים לצורך העולם הבא, והם אמצעים ואפשרויות בעולם הזה לעשות מעשים טובים שיזכה בהם לעולם הבא.

וכל זה נקצב מן השמים לכל אחד כפי הזכויות שיש לו, והכל לטובתו, אם יש לו ייסורים זה לטובתו שהייסורים ממרקים ומביאים לחיי העולם הבא, ואם יש לו חיים טובים זה גם כן לטובתו, וכנ"ל, שינצל אותם וישתמש בהם לצורך העולם הבא.

הצלחה ברוחניות ובזיכוי הרבים

וכן בענייני רוחניות, כל הצלחה ברוחניות ובזיכוי הרבים ברוחניות היא בידי שמים, ומן השמים נותנים את ההצלחה לפי הזכויות שיש לאדם, וכך שנינו באבות (ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו, היינו שהיו לו זכויות קודמות, ולכן זיכה את הרבים. קודם "זכה" ואחר כך "זיכה". ומי שמזכה את הרבים "זכות הרבים תלוי בו", היינו שכל המעשים הטובים שהרבים עושים מכוח השפעתו נוקפים לזכותו, ונחשב כמו שהוא עושה אותם.

עד כדי כך כתוב בספרים, שאם אדם השפיע על אחרים, על המשפחה או על הציבור, לעשות מעשים טובים, והם עושים את המעשים הטובים מכוחו, וממשיכים גם לאחר פטירתו, הרי השפעתו נמשכת כל הזמן, וכפי שזכה למשל בעל ה"מסילת ישרים", שהשפעתו נמשכת עד עכשיו במשך הרבה דורות, וכל המעשים הטובים שעושים המושפעים מכוחו נוקפים לזכותו ונחשב כמו שהוא עושה אותם.

אפילו שהוא כבר בעולם האמת ואינו יכול לעשות מעשים טובים בעצמו, כמו שכתוב (תהלים פח, ו) במתים חפשי, מכל מקום מה שאחרים עושים בגללו – בגלל מה שהשפיע בחייו, נחשב כמו שהוא עושה עכשיו, ומקבל עוד עולם הבא וגן עדן.

ואפילו משה רבינו שכבר יש לו עולם הבא שאין לשער, זוכה ומקבל עוד עולם הבא על ידי מה שהרבים עושים מכוחו, שאין סוף לתענוגי העולם הבא, שעליהם נאמר עין לא ראתה אלוקים זולתך, וכל הזמן מתחדשים עוד ועוד תענוגים שאינם נגמרים, וזהו ענין "זכות הרבים תלוי בו", שכל התורה והמצוות של כלל ישראל במשך כל הדורות נוקפים לזכותו של משה רבינו, כיון שהוא זיכה את כלל ישראל בזה, ונוספים לו כל הזמן עוד ועוד תענוגי העולם הבא.

במה זכה משה רבינו

ונתבונן במה "זכה" משה רבינו, מה הזכויות הקודמות שהיו לו ומה המעשים הטובים שעשה קודם מתן תורה, שעל ידי זה זכה לזכות את הרבים במתן תורה. מה הן הזכויות המפורשות בתורה.

"ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם" (שמות ב, יא). משה רבינו גדל בבית פרעה, והיה כמו נכד המלך, ולא היה חסר לו כלום, ואף על פי כן יצא לראות בסבלותם של אחיו, והשתתף בצערם, כמו שפירש רש"י שם "נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם".

וגם היה עוזר להם בעבודת פרך, כדאיתא במדרש (שמות רבה א, כז) שהיה בוכה ואומר חבל לי עליכם מי יתן מותי עליכם וכו' והיה נותן כתפו ומסייע לכל אחד ואחד, והיינו למרות שגדל מילדותו בבית המלך ולא הורגל למאמצים כאלו, אף על פי כן מתוך מידותיו הטובות, כשהיה רואה יהודי עובד עבודת פרך, היה מטה שכמו לעזור לו.

שמחה ומניעת צער

ביום טוב יש מצוה של שמחה, שמחת יום טוב, אבל יש אנשים שיש להם צער, במשך כל השנה, יש דברים שמצערם אותם, כגון שחסר להם איזה דברים שהם צריכים, ומחמת זה הם מצטערים, ואינם יכולים לשמוח, וכדי שתהיה שמחת יום טוב בשלמות צריכים קודם להשתדל שלא יהיה צער, ואז שייך שמחת יום טוב. ונתבונן מה הם הדברים הגורמים צער, וכיצד למנוע את הצער.

ב"ה אנחנו בני תורה, והדבר הגדול והחשוב ביותר לבני תורה הוא הצלחה בתורה, ולפעמים יש לאדם צער מחמת חסרון הצלחה בתורה, שאינו רואה את הצלחתו בתורה, ואפילו מי שהוא בעצמו מצליח בתורה, אבל הוא רוצה גם להיות מרביץ תורה, ולהשפיע זיכוי הרבים בתורה, ועושה השתדלות לקבל איזה זיכוי הרבים בתורה, להגיד שיעורים או שיחות מוסר, להשפיע יראת שמים ומידות טובות, ואינו מצליח בזה, ומחמת זה יש לו צער.

וראוי להתבונן כיצד מסלקים את הצער, צער שאדם מצטער מחמת שאינו רואה את הצלחתו בתורה, או שאין לו זיכוי הרבים בתורה, וכן מה שמצטער מחמת דברים גשמיים שחסרים לו.

מזונותיו של אדם קצובין

הנה לענין גשמיות אמרו חז"ל (ביצה טז, א) כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, ופירש רש"י "כל מה שעתיד להשתכר בשנה שיהא ניזון משם – קצוב לו כך וכך ישתכר בשנה זו, ויש לו לזהר מלעשות יציאה מרובה, שלא יוסיפו לו שכר למזונות אלא מה שפסקו לו", ע"כ. היינו שמן השמים נקצב לכל אחד כמה גשמיות תהיה לו, וצריך להיזהר בהוצאותיו שלא לבזבז יותר מדי, כי אם יבזבז יחסר לו אחר כך, ולא יוסיפו לו יותר ממה שנקצב עליו.

ונתבונן, האם גשמיות זו הקצובה לאדם, היא לטובתו, או שאינה לטובתו? הן אמרו חז"ל (ברכות ס, ב) כל דעביד רחמנא לטב עביד, כל מה שקורה בעולם וכל מה שקורה עם האדם הוא לטובתו, ואם מן השמים נותנים לו גשמיות, ודאי שזה לטובתו.

אבל המטרה היא לא ההנאה הגשמית בעולם הזה, כי הנאות העולם הזה באות על חשבון העולם הבא וגורמות גיהנום, וזה בודאי לא טוב לאדם, אלא המטרה היא שישתמש בעולם הזה לשם שמים, לצורך קיום התורה והמצוות, ואז גם הגשמיות היא מצוה, ונחשבת לו כעבודת השם, וזוכה בה לעולם הבא, וזוהי הטובה שיש לו מכך.

עולם הזה לצורך העולם הבא

וכן הביאור במה שאנו מבקשים בתפילות הימים הנוראים על חיים ועל חיים טובים, זכרנו לחיים וכו' וכתוב לחיים טובים וכו'. וביארו הגר"א והרמח"ל כי חיים סתם הכוונה לחיי הנצח בעולם הבא, שהם החיים האמיתיים הקיימים, ולפעמים אדם צריך לסבול צער וייסורים בעולם הזה כדי לזכות לעולם הבא, שהייסורים ממרקים ומביאים לחיי העולם הבא, ועל זה מבקשים תחילה "זכרנו לחיים", שנזכה לחיי העולם הבא באיזה אופן שיהיה – אפילו על ידי צער.

ואחר כך מבקשים "חיים טובים", שגם בעולם הזה יהיו לנו חיים טובים לצורך העולם הבא, כי אדם שיש לו זכויות לפעמים נותנים לו חיים טובים בעולם הזה, שירגיש טוב, ויהיו לו אפשרויות לעשות הרבה מעשים טובים, ובהם יזכה לחיי העולם הבא, ועל זה מבקשים "חיים טובים" – עולם הזה לצורך העולם הבא, וזהו מה שטוב לאדם בגשמיות, שיכול לנצל אותה לצורך העולם הבא.

* נאמר בביהמ"ד שערי תבונה רמות א' ירושלים, סוכות תשע"ז.

ההנהגה בענייני גשמיות

וגם בענייני גשמיות, כבר הזכרנו שהכל קצוב, ולא שייך בהשתדלות לקבל יותר ממה שנקצב עליו, ולפעמים יש כאלה שרוצים להבטיח את העתיד שלהם, מפני שיש להם ילדים קטנים, ויצטרכו לחתן אותם, ויהיו הוצאות גדולות, וטרודים כבר מעכשיו בתכניות, ועוסקים בגשמיות, להכין את ההוצאות לנישואי הילדים. אבל זו טעות, כי כל מזונותיו הגשמיים של אדם קצובים, וכשיגיע הזמן שצריך, נותנים מן השמים למי שצריך, כפי הזכויות שיש לו.

ומעשה שהיה אצל החזן איש זצ"ל, שהיה ויכוח בין שני מחותנים כמה הוצאות יתן כל אחד עבור בני הזוג, ואמר החזן ז"א, הרי מן השמים יש קצבה כמה שהזוג יקבל, והשאלה היא רק באיזו דרך זה יגיע, אם דרך זה או דרך זה, ומי שמחליט לתת, הוא יהיה "הצינור", שמן השמים יעבירו דרכו את מה שמגיע לבני הזוג.

לכן בנוגע לשמחת יום טוב, לסלק את הצער שיש לאדם, מחמת כל מיני דברים שחסרים לו וגורמים לו צער, אם בגשמיות, או ברוחניות, וכפי שהזכרנו דוגמא שרוצה לזכות את הרבים ואינו מצליח, צריכים לדעת כי העצה היחידה היא על ידי זכויות, ובדוק ומנוסה שזכויות נותנות זכויות. אם יש זכויות – יש זיכוי הרבים, ובלי זכויות – אין זיכוי הרבים. ויודע אני עובדא באחד שהיה מזכה הרבים בתורה, וכשהיה חוסר זכויות, נפסק הזיכוי הרבים! וכך אירע כמה פעמים, שכל פעם שהיו חסרות זכויות נפסק הזיכוי הרבים.

יפשפש במעשיו

ויש כל מיני זכויות. יש דברים שהם מידה כנגד מידה, ויש גם לא מידה כנגד מידה, ובתורה לא שייך מידה כנגד מידה, כי תלמוד תורה כנגד כולם, וכפי שביארו המפרשים בדברי הגמרא (ברכות ה, א) אם רואה אדם שייסורים באים עליו יפשפש במעשיו, פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה, ולכאורה אם מצא ביטול תורה הרי זה עוון גדול, ומדוע אמרו פשפש "ולא מצא"? וביארו המפרשים (נפש החיים שער ד' פכ"ט) כי לכתחילה צריך לחפש מידה כנגד מידה, איזה חטא מתאים לעונש שבא עליו, אבל אם פשפש ולא מצא מידה כנגד מידה, יתלה בביטול תורה, כי על ביטול תורה ראויים לבוא כל העונשים, שתלמוד תורה כנגד כולם וביטול תורה כנגד כולם.

אמנם לכתחילה צריך לחפש מידה כנגד מידה, וכפי שמובא בגמרא שם (בע"ב) המעשה ברב הונא, שהחמיצו לו ארבע מאות חביות של יין, ואמרו לו רבנן "לענין מר במיליה", היינו שיפשפש במעשיו, ואמר להם רב הונא, אדרבה, גם אני רוצה לדעת את הסיבה לזה, ואם אתם יודעים מה הסיבה, אני מבקש שתגידו לי. ואף על פי שאמרו "פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה", אצל רב הונא בודאי לא היה ביטול תורה, ולכן לא תלה בזה, וביקש מהם שיאמרו לו.

ואמרו לו רבנן כי יש אריס שעובד אצלו בכרם, ומקבל את חלקו למחצה לשליש ולרביע כדרך האריסים, ומגיע לו לקבל חלק גם בזמורות [הענפים היבשים בכרם], ורב הונא לא נתן לו מהזמורות, ואמר להם רב הונא, הרי האריס הזה לקח לי מהכרם עצמו הרבה יותר ממה שמגיע לו, ומדוע שאתן לו מהזמורות, הרי כבר לקח בעצמו הרבה יותר ממה שמגיע לו! ואמרו לו, אף על פי כן יש בזה טעם גניבה, ולפי דרגתך עליך לנהוג לפנים משורת הדין ולתת לו גם מהזמורות, ולכן החמיצו חביות היין מהכרם – מידה כנגד מידה.

החיוב לפי מדרגתו

ורב הונא עצמו מסתמא לא חשב שהוא במדרגה גדולה כל כך שתובעים ממנו לנהוג לפנים משורת הדין באופן כזה.

כמו שמצינו בגמרא בסוף פרק האומנין (ב"מ פג, א) שרבה בר בר חנה שכן פועלים להעביר בשבילו חבית ממקום למקום, ונשברה החבית בפשיעתם, ותפס מהם בגד כתשלום על הנוק שגרמו לו, וכשבא הדבר לפני רב, הורה לו להחזיר להם את הבגד, משום שנאמר למען תלך בדרך טובים, וצריך לנהוג לפנים משורת הדין ולא לקחת מהם תשלום על הנוק, ואחר כך באו עוד לבקש ממנו תשלום על מה שעבדו בשבילו, והורה לו רב שישלם להם, ושאל רבה, וכי כך הדין, שאני צריך לשלם למרות שהזיקו לי? ואמר לו רב, אתה צריך לנהוג בזה לפנים משורת הדין, כמו שנאמר ואורחות צדיקים תשמור.

ויתירה מכך מצינו שהיה מרחם גם על בעלי חיים, כדאיתא במדרש (שם ב, ב) כשהיה משה רועה את צאנו של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי אחד, ורץ אחריו, עד שהגיע לברכה של מים ועמד לשתות, וכשראה זאת משה אמר, אני לא הייתי יודע שרץ הייתי מפני צמא, עייף אתה, והרכיבו על כתפו כדי שלא יצטרך לחזור ברגליו. אמר הקב"ה: יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך, חייך אתה תרעה צאני ישראל. ומבואר כי מה שזכה להנהיג את כלל ישראל הוא בזכות מידותיו הטובות, שהיה מרחם על "הבריות" – אפילו בעלי חיים.

ורחמיו על כל מעשיו

וכן מצינו ברבינו הקדוש (ב"מ פה, א) שפעם אחת ראה עגל שמובל לשחיטה, והעגל הרגיש שעומדים לשחוט אותו, והסתתר תחת כנפי בגדו של רבי, אך רבי אמר לו "לך, לך נוצרת", היינו שזוהי התכלית והשלמות שלך, שישחטו אותך, ויברכו על השחיטה, ויאכלו מבשרך צדיקים שאכילתם לשם שמים, ואף על פי שהשחיטה כואבת, הרי אתה מתעלה בזה, כמו שכתב המסילת ישירים (פרק א') כי עילוי גדול הוא לבריות בהיותם משמשי האדם השלם, וכפי שמצינו ביעקב אבינו שכל האבנים ביקשו לשמשו ולהיות תחת ראשו.

ואף על פי כן נתעורר מזה קטרוג על רבינו הקדוש, שהיה צריך לרחם על העגל, ונענש בייסורים על זה, כי מן השמים מדקדקים עם הצדיקים כחוט השערה (יבמות קכא, ב), ומעניישים אותם בעולם הזה אפילו על חטא קל בשוגג, כדי שיבואו לעולם הבא נקיים מכל חטא, והייסורים ממרקים שיהיה נפש נקי וצדיק.

וסבל רבי ייסורים במשך שלוש עשרה שנה, עד שהיה מעשה ששפחתו ניקתה את הבית, וראתה בעלי חיים מוטלים על הארץ, וביקשה לטאטא אותם, אך רבי אמר לה שתניח להם, משום שכתוב (תהלים קמה, ט) ורחמיו על כל מעשיו, היינו שכך היא מידת הקב"ה, שמרחם על כל מעשיו, והאדם צריך להידמות להקב"ה ולרחם על הבריות, ויש גם איסור צער בעלי חיים דאורייתא או דרבנן (ענין ב"מ לב, ב), אך על כל פנים לרחם על הבריות זו מידה טובה, וכשראו בשמים את מדרגתו שהוא מרחם על הבריות, נפסקו ממנו הייסורים.

ובזה "זכה" רבינו הקדוש, שסידר את המשניות ועשה את חתימת המשנה, מלבד קדושתו המופלגת, שנקרא "רבינו הקדוש" (ענין שבת קיח), זכה גם במידותיו הטובות וברחמיו על הבריות.

ומצינו שגם דוד המלך, נעים זמירות ישראל, זכה למלכות בזכות רחמיו על הצאן, כדאיתא במדרש (שמות רבה שם) "שהיה מונע הגדולים מפני הקטנים, והיה מוציא הקטנים לרעות כדי שירעו עשב הרך, ואחר כך מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינוני, ואחר כך מוציא הבחורים שיהיו אוכלין עשב הקשה. אמר הקב"ה: מי שהוא יודע לרעות הצאן איש לפי כוחו יבוא וירעה בעמיו".

הכל תלוי בזכויות

ולמדנו מכל זה, כי אם רוצים לזכות למעלות רוחניות, כמו משה רבינו שקיבל תורה מסיני ומסרה לכלל ישראל, וכמו רבינו הקדוש שחיבר ששה סדרי משנה, וכמו דוד המלך שזכה למלכות בית דוד ומשיח, דרגות רוחניות נשגבות כאלה, הדרך לזה היא על ידי זכויות קודמות, ובודאי צריכים גם זכויות של עסק התורה, לעסוק בתורה בלי ביטול תורה, עם דבקות בתורה, אבל גם אהבת הבריות ומידות טובות, בזה זוכים, ובלי זה לא שייך.

ומי שחושב לזכות על ידי השתדלות להיות מרביץ תורה, צריך לדעת שאין זה שייך, אלא תלוי בזכויות, ואם יהיו לו זכויות, יבואו אליו ויבקשו ממנו. ואמנם אפשר לעשות משהו השתדלות, להמציא עצמו לזה, כמו שמצינו (סנהדרין יד, א) ברבי זירא, שבתחילה היה מתחבא שלא יסמכו אותו, כיון ששמע מרבי אלעזר שאמר "הוי קבל וקיים", היינו שמוטב לאדם שיהיה נסתר ולא יידעו ממנו, אבל אחר כך שמע עוד מימרא מרבי אלעזר שאמר כי העולה לגדולה מוחלין לו על כל עוונותיו, ואם כן כדאי לקבל סמיכה, שהיא גדולה רוחנית, שמקבל כוח וסיעתא דשמיא לדון דיני קנסות, ועל ידי זה יזכה למחילת עוונות, ומאז הפסיק לברוח מהסמיכה, והמציא את עצמו לזה.

אך על כל פנים העיקר הוא הזכויות, ומי שרוצה הצלחה בתורה, או זיכוי הרבים בתורה, צריך לזה זכויות קודמות, זכויות רוחניות של תורה, וגם בין אדם לחברו, מידות טובות ואהבת הבריות, ובלי זה לא שייך, ולא תועיל שום השתדלות.

והאם יש לו מידות טובות, אכן יש לו מידות טובות, ויש כאלה ששואלים אותם האם יש להם מידות טובות, ומתביישים לומר על עצמם, עד שהם מודים שאחרים אומרים עליהם ככה... וכן כל אחד יש לו שכל, הבנה וכישרונות, ועוד מעלות שראוי לשמוח בהם.

ויש כאלה שלא מספיק מה שאומרים להם את המעלות שיש להם, והם עדיין מצטערים וחושבים שאין להם שום מעלה, ולפעמים העצה היא לרשום לעצמו את המעלות והדברים הטובים שיש לו, ולקרוא בהם מפעם לפעם, כדי לקבל שמחת חיים.

וזו משנה מפורשת (אבות ד, א; ו, ו) שצריך להיות שמח בחלקו, והיינו גם ברוחניות, ולא רק בגשמיות, כמו שכתב בספר מנוחה וקדושה (שער התורה ח"ב אות כג) "דע ששמעתי בשם הגר"א, שכן גם במילי דשמיא, צריך להיות שמח בחלקו. אף שבוודאי נכון לחמוד להיות לבו פתוח כפתחו של אולם לתורה, וגם לאמר ולחמוד אימתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, מכל מקום צריך להיות שמח בחלקו שזכה לתורה ולמעשים טובים, כיון שעשה בכל כוחו המוטל עליו", עכ"ד.

שמחת יום טוב

ועל ידי זה תהיה שמחת יום טוב, וגם שמחה כל השנה, שבכל השנה גם כן צריך לשמוח במצוות ובעבודת השם, כמו שכתוב (תהלים ק, ב) עבדו את השם בשמחה, ואם חסרה השמחה במצוות זהו חטא, ועל זה באה התוכחה כמו שכתוב (דברים כח, מז) תחת אשר לא עבדת את השם אלוהיך בשמחה ובטוב לבב, וברמב"ם סוף הלכות לולב כתב השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת הקל שציווה בהן, עבודה גדולה היא וכו' עיין שם, ובשערי תשובה לרבינו יונה (ד, ט) כתב כי יגדל וישגה מאד שכן השמחה על המצוות.

אבל ביום טוב יש מצוה מיוחדת של שמחה, שבכל השנה אין השמחה מצוה בפני עצמה, רק פרט והידור במצוה, ואילו ביום טוב יש חיוב ומצוה מיוחדת שהזמן גרמא, להיות בשמחה ובטוב לבב.

יהי רצון שנוכח כולנו לשמחת יום טוב, לשמוח בחלקנו, ולא להצטער על שום דבר שאין סיבה להצטער עליו, ונוכח לקיים שמחת יום טוב, ובזכות זה נזכה לסוכת עורו של לווייתן!

וכפי הנראה שרבה עצמו לא חשב שהוא בעל מדרגה כל כך שצריך לנהוג במידת חסידות כזו, ולכן לא עשה כן מעצמו, עד שהורה לו רב כי אכן זוהי מדרגתו וכך הוא צריך לנהוג. וכן רב הונא, לא חשב שהוא במדרגה כזו שתובעים ממנו לשלם לארסי אף על פי שגנב ממנו, אך רבן אמרו לו שזוהי מדרגתו, ומיד תיקן את הדבר, ונתן לארסי את חלקו בזמורת, ומיד נעשה לו נס, שהחומץ חזר להיות יין, או שנתייקר החומץ ונמכר בדמי יין (שני פירושים בגמרא שם).

ומה עשה רב הונא עם רכושו? בודאי שהשתמש בו למעשים טובים, וכן כל אחד שיש לו רכוש, ראוי שינצל אותו לעשות מעשים טובים, כגון **אם יש לו כסף בצד שאינו משתמש בו, במקום שיהא מונח בבנק סתם ללא תועלת, עדיף להפקיד בגמ"ח שיעשו בו מעשים טובים ויסייעו בו לנצרכים**, וזה ה"פירות" האמיתיים בעולם הזה.

כלל הדברים, **אם אדם חי באמונה שהכל בידי שמים, אין מה להצטער, ואין מה לטרוח בהשתדלות יתירה, כי אין צורך בזה, ובאותו הזמן הרי הוא יכול לשבת וללמוד, והוא כבר רגוע מכל דאגות העולם הזה, ואינו מצטער על דברים שחסרים לו, גם ברוחניות, כי הוא יודע שיש דרך, והדרך היא על ידי זכויות, ומן השמים יתנו לו את מה שמגיע לו – מידה כנגד מידה**, ובאופן כזה כבר שייך לשמוח שמחת יום טוב, כיון שאין צער המפריע לשמחה.

לשמוח בחלקו

וצריך גם לעסוק באמצעים המביאים לשמחה, כגון סעודת יום טוב, שבלי סעודה אדם רעב, ושמחתו אינה מושלמת, ועל ידי הסעודה יכול יותר לשמוח, לשמוח בחלקו, במעלות הרוחניות שיש לו.

יש אנשים שאינם שמחים בחלקם, בפרט צעירים, וגם מבוגרים [אלא שמבוגרים לפעמים כבר מתייאשים מעצמם, וצעירים עדיין לא מתייאשים] ודואגים על עצמם מה עם הרוחניות שלהם, ומה עם המדרגה שלהם, ומרגישים שהם לא בעלי מדרגה.

וזו טעות גדולה מאד, ראשית, עצם הדבר שאכפת לאדם על מדרגתו זוהי כבר מדרגה, שהוא אוהב את המדרגה, ויש לו אהבת תורה ומצוות, והוא רוצה להיות בעל מדרגה.

אבל גם בלי זה, לכל אחד יש במה לשמוח בחלקו, וכל אחד אם יחשוב קצת, האם יש לו יראת שמים, יראה כי אכן יש לו יראת שמים,

ביאורים בפסוקי ההלל

נלקט מתוך שיחות רבינו שליט"א בזמנים שונים

הקב"ה, וכל מה שהוא חי בבריאות וממשיך להתקיים, ומה שיש לו שכל כיצד להתנהג, זה חסדי הקב"ה, ומי שהוא בעל אמונה, אם יחשוב ויתבונן, זה מחייב הכרת הטוב, ולא שייך להיות כפוי טובה ולהתכחש לכל הטובות שקיבל, שזה נגד המצפון ונגד השכל.

ועל זה כתוב "כוס ישועות אשא", היינו שצריך תחילה להכיר ולהרגיש שהוא זקוק לישועה, ואז "ובשם השם אקרא" – להודות להקב"ה שהוא המושיע, ולהתפלל ולבקש שהישועה תימשך.

וכפי שתרגם אונקלוס על הפסוק (בראשית יב, ח) "ויקרא בשם השם" וצלי בשמא דה', היינו שקריאה בשם השם זה תפילה, ותפילה כוללת שבח בקשה והודאה, וכן "ובשם השם אקרא" הכוונה לכל חלקי התפילה: שבח, הודאה על העבר, ובקשה על להבא.

ובשם השם אקרא

והנה בהמשך כתוב "לך אזבח זבח תודה ובשם השם אקרא", וצריך ביאור מדוע כפל שנית "ובשם השם אקרא".

ונראה לפי מה שביאר הרמב"ן על הפסוק (שם) ויקרא בשם השם, שאברהם אבינו פרסם את האמונה בכל העולם, וכן כתוב "ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם השם אל עולם" (שם כא, לג), ופירש רש"י:

אני אמרתי בחפזי

אתהלך לפני השם בארצות החיים וגו'. שמעתי מהגרצ"פ פרנק בשם המהרי"ל דיסקין שאמר לפרש בדרך צחות, כי כשהיה דוד במצב סכנה ומוות אמר לה' שיצילנו בעבור ש"אתהלך לפני השם בארצות החיים", שמקבל על עצמו עול עבודתו יתברך. "האמנתי כי אדבר" סבור הייתי שאעמוד בזה, "אני עניתי מאד" מחמת עניותי וצערי קיבלתי על עצמי כן בקבלה שלמה וגמורה, אך כיון ש"אני אמרתי בחפזי" שהייתה הקבלה בחפזה, נמצא לבסוף "כל האדם כוזב".

מה אשיב לה'

מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי, אדם צריך להכיר טובה ולהשיב להקב"ה על כל החסדים שעושה עימו, אבל השאלה היא מה אשיב לה'? מה חסר להקב"ה שאנחנו יכולים להחזיר לו.

והתשובה היא כוס ישועות אשא ובשם השם אקרא, תחילה צריכים להכיר שיש כאן ישועה, וכל מה שיש לנו אינו באופן טבעי, אלא ישועה מהקב"ה, שרצונו יתברך נותן לנו את כל החיים.

ובדרך כלל אדם מרגיש שהחיים הולכים באופן טבעי, ואינו מרגיש שזקוק לישועה, אבל האמת היא שכל רגע בחיים אדם זקוק לישועה

שעל ידי אותו אשל נקרא שמו של הקב"ה אלוה לכל העולם, לאחר שאוכלים ושותים אומר להם ברכו למי שאכלתם משלו.

ובזה יש לפרש "לך אזבח זבח תודה ובשם השם אקרא", שמלבד התפילה, צריך גם לפרסם את האמונה ואת ישועת הקב"ה.

נדרי לה' אשלם

נדרי לה' אשלם, הענין בזה כמו שכתוב (בראשית כה, כ) וידר יעקב נדר וגוי' נוכן ידוע לי מאמור"ר זצ"ל כשנלקח לצבא במלחמת העולם הראשונה, והיה בתוך המלחמה, נדר שני נדרים וניצל, ולא סיפר לנו מה היו הנדרים, וגם כאן הפסוק מדבר באדם שהיה זקוק לישועה, כמו שכתוב "כוס ישועות אשא", ונדר נדרים שיעמדו לו לזכות.

ולאחר שזכה לישועה ובא לשלם את הנדרים, צריך לשלם אותם בפרסום, נגד כל עמו, שעל ידי זה תתפרסם האמונה, כמו שמצינו בקרבן תודה, שהיו מביאים עימו ארבעים חלות, וצריך לאוכלן בתוך יום ולילה, כדי שיזמין הרבה קרואים לסעודתו שלא יהיה נותר, ועל ידי זה יהיה פרסום הנס ופרסום ההודאה.

עבדך בן אמתך

אני עבדך בן אמתך פתחת למוסרי.

המפרשים ביארו בזה, כי עבד שהיה פעם בן חורין, ונמכר לעבד, הרי הוא רוצה להיות בן חורין, אלא שאין לו ברירה, והוא מוכרח להיות עבד, ולכן צריכים לקשור אותו במוסרות שלא יברח.

אבל עבדך בן אמתך, שנולד עבד, אינו מרגיש שום חסרון בעבודתו, ואדרבה הוא שמח ומרגיש טוב במה שהוא עבד, שיש לו אדון טוב שנותן לו לחם לאכול ובגד ללבוש, ולכן "פתחת למוסרי", אפשר לפתוח ולנתק את מוסרותיו, כי אין חשש שיברח מהאדון.

הללו את השם כל גויים

הללו את השם כל גויים וגוי' כי גבר עלינו חסדו, צריך ביאור וכי מפני שגבר עלינו חסדו צריכים הגויים להלל, הרי החסד נעשה לנו ולא להם, ומה הגויים שייכים לזה, ועיין פסחים דף קי"ח.

ובחידושי הגרי"ז (עה"ת עמ' 108) כתב לבאר כי ישנן ב' מיני ברכות, יש ברכת הודאה על קבלת הטובה, ויש ברכת השבח כשרואים את גבורות השם, וכשהגויים רואים את הניסים והנפלאות שהקב"ה עושה איתנו, אף על פי שהם לא קיבלו שום טובה בזה, מכל מקום הם צריכים להלל ולשבח, כי הם רואים את גבורות השם.

אבל אנחנו חייבים לא רק בהלל אלא גם בהודאה, כי אנחנו לא רק רואים את גבורות השם, אלא אנו גם מקבלי הטובה.

וזהו שכתוב "הללו" את השם כל גויים, היינו שהגויים חייבים רק בהלל, כי הם רק רואים גבורות השם, ולא קיבלו טובה בעצמם, אבל אנחנו חייבים גם בהודאה, מפני שאנו קיבלנו את הטובה, ויש לנו חוב הודאה על זה, וזהו שממשיך הפסוק "הודו" לה' כי טוב וגוי'.

ומזכירים יאמר נא ישראל וגוי', יאמרו נא בית אהרן וגוי', יאמרו נא ראי השם וגוי', היינו שכל אחד חייב בהודאה כפי דרגתו ומצבו.

טוב לחסות בה'

טוב לחסות בה' מבטוח באדם, ידוע מהגר"א שפירש בזה, כי לבטוח היינו כשאדם מבטיח הבטחה, וסומכים על הבטחתו, ולחסות היינו

אפילו בלי הבטחה, הולכים ומחפשים מחסה אצלו. ועל זה אמר טוב לחסות בה', היינו למצוא חסיון אצל הקב"ה אפילו בלי שהבטיח לי, זה יותר בטוח מאשר לסמוך על אדם שהבטיח לי.

דחה דחיתני לנפול

כל גויים סבבוני בשם השם כי אמילם, סבוני גם סבבוני בשם השם כי אמילם, סבוני כדבורים דועכו כאשר קוצים בשם השם כי אמילם, דחה דחיתני לנפול והשם עזרני.

לכאורה הרי הוא בעל ביטחון, שאומר בשם השם כי אמילם, ומבין שאינו יכול לנצחם כי אם בשם השם, ואף על פי כן נעשה יותר גרוע, וכפי שנאמר בהמשך סבוני גם סבבוני וגוי', ואחר כך הוא אומר עוד פעם בשם השם, ושוב נעשה יותר גרוע, כמו שכתוב סבוני כדבורים וגוי', ורק לבסוף כשאומר דחה דחיתני לנפול – אז השם עזרני.

והטעם בזה שמעתי ממו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל, כי אף על פי שאמר בשם השם, עדיין יש כאן חסרון באמונה, מפני שסבור כי הצרה באה לו מהגויים, כמו שאמר "סבוני", "סבבוני", ואינו מכיר שהם רק כגרין ביד החוצב בו, והקב"ה הוא שעושה זאת ולא הגויים, ומאחר שאינו מכיר שהכל מן השמים, הרי הוא נופל וחוזר ונופל.

רק לבסוף כשאמר "דחה דחיתני לנפול" היינו שהוא כבר מבין שזה לא "הם" אלא "דחיתני" – הקב"ה הוא שדוחה אותי, כאשר יש ההכרה והאמונה הזאת שהכל מן השמים, ומרגישים את ההשגחה שזה הקב"ה ולא מישהו אחר, אז השם עזרני, וכבר יש ישועה מוחלטת שאין אחריה נפילה [עיין מכתב מאליהו ח"ג עמ' 239].

קלי אתה ואודך

קלי אתה ואודך אלוקי ארוממך. יש לעיין מדוע נכפל הלשון, ומהו שינוי הלשון, קלי ואלוקי, אודך וארוממך.

ובפשטות יש לפרש בזה כי קל הוא מידת הרחמים, כפי שמזכירים ביי"ג מידות קל רחום וחנון, ואלוקים זה מידת הדין.

ועל זה נאמר "קלי אתה" היינו בזמן שאדם זוכה להנהגה של מידת הרחמים ומקבל טוב וחסד מהקב"ה, אז "ואודך" הוא מרגיש את חוב ההודאה על הטובה שקיבל, ומודה עליה.

אבל "אלוקי" – בזמן שמן השמים נוהגים עם האדם במידת הדין, אינו מרגיש חוב הודאה, ורק לעתיד לבוא יהיה השם אחד ושמו אחד שגם על מידת הדין יברכו הטוב והמטיב, אבל היום מברכים דיין האמת, כי לא מרגישים את הטובה שבו.

וממילא לא שייך "אודך", רק "ארוממך", היינו לקבל את הדין באמונה ולהאמין שכל דעביד רחמנא לטב עביד.

*

ובאופן אחר יש לפרש קלי אתה ואודך אלוקי ארוממך, כי יש אדם שמקבל בחסד וברחמים, ויש אדם שמקבל על פי דין.

ועל זה אמר "קלי" אתה "ואודך", שאדם שמקבל רק ברחמים, הרי הוא מודה על הטובה שקיבל, אבל "אלוקי" היינו מי שהוא במדרגה יותר גבוהה שמקבל על פי דין, הוא לא רק נותן תודה, אלא יותר מזה, "וארוממך" היינו שאומר שירה, שהיא מדרגה יותר גבוהה מהודאה, כמו שכתוב בשירת היס אלוקי אבי וארוממנהו.

ניתן לתרום עבור הגיליונות
באמצעות "קהילות" ו"נדרים פלוס"
לפי החיפוש "דרכי החיזוק" (קוד 710)

מוקדש לעילוי נשמת
הרב **יעקב** ב"ר **גרשון** זצ"ל
נלב"ע כ' תשרי תשע"ג – תנצב"ה

מוקדש לעילוי נשמת
הר"ר **מרדכי** ב"ר **יעקב** ז"ל
נלב"ע י"ח תשרי – תנצב"ה

לע"נ הרבנית הצדקנית, אמן של בנות ישראל, מרת בת שבע אסתר קניבסקי ע"ה
אשת חבר מדרן שר התורה רבינו הגר"ח שליט"א
נלב"ע שבת קודש חול המועד סוכות י"ז תשרי תשע"ב – תנצב"ה

מנחת דבר

**הערות ועיונים מחידושי רבנו הגאון רבי דוב לנדו שליט"א
נלקטו מספר "מנחת חינוך" עם הערות "מנחת דבר" מרבנו שליט"א**

פסול זכוית על סוכה

העושה סוכתו תחת הגג פסולה, ולכא' הוא הדין תחת גג של זכוית נמי אסור, ויש לדון בזה, יעוי' פרמ"ג סי' תרכ"ט, ובשם רבנו החזו"א זצ"ל מטו דזכוית אינו פוסל בסוכה את מה שתחתיו אלא אם כן הי' גג שלם מזכוית שמגן מפני הגשמים.

הכשר סוכה שתחת הגג

עשה סוכתו תחת הגג דפסולה, ואח"כ הסיר את הגג שלא לשם צל, דלא מהני הסרתו, ותו לא מהני אפ' אם יחזור ויבנה ע"ג הסוכה גג אחר ויסירו לשם צל, שהרי אילו הסיר את הגג הראשון לשם צל תו לא מיפסיל בנתינת הגג השני כלל ולא בעי בהסרתו לשם צל, (יעוי' במג"א סי' תרכ"ו), ונמצא דההסרה הראשונה אינה בלחוד הוה מעשה, ואף ע"ג דנעשית שלא לשם צל מ"מ שם מעשה בסכך עלה, ותו לית מעשה אחר להכשירה.

ברכה בסוכה שתחת האילן

סוכה שתחת האילן יש אומרים שאפ' אם הסוכה צילתה מרובה מחמתה בלא האילן אם הענפים מכוונים כנגד הסכך כשר - פסולה, (שו"ע סי' תרכ"ו ס"א) ובביאור הלכה שם כתב דבשעת הדחק שאין לו סוכה אחרת יש לסמוך להקל בזה, יעו"ש. ולכא' להקל היינו לישב בה בלא ברכה, ועי' לשון הגר"ז. אך אם כן יש לעיין מאי קאמר דיש לסמוך, אם אינו מברך על ישיבתו מה יש לו להפסיד מלישב בה אם אין לו סוכה אחרת.

ישיבה בסוכה בפטור מהחיוב

הבא לבקר את חבריו שאינו נמצא בסוכה, או שפטור מן הסוכה, יש לעיין אם שרי ל' הטיול עם המארח חוץ לסוכה, דאולי ליכא בזה כעין תדורו דהדרך להיות במקום דניחא ל' למארח, ואם תמצא לומר כן,

אם כן גם בנמצא בסוכה פטור הימנה, (ודו"ק לפי זה לענין ברכה אם יכול לברך לישב בסוכה), ויעוי' בשעה"צ סי' תרל"ט ס"ק צ"ג דנראה דמברכים לישב רק כשנכנס לשם ורוצה לישב שם אבל כשנכנס לשם לגבות חובו וכדומה שאר עסק ואין נפקא מינה אצלו בין אם הוא סוכה או בית או חוץ בזה לכו"ע אי"צ לברך דלא עדיף ממתעסק בעלמא ורק בחלבים ועריות אמרינן דמתעסק חייב שכן נהנה, ע"כ. ופשוט דלא שייך להתיר להנ"ל אכילה נמי עם המארח חוץ לסוכה.

דין לכם בנטילת ד' מינים בזה אחר זה

נטל ד' מינים בזה אחר זה יצא ידי חובה, כמבואר בשו"ע סי' תרנ"א ס"ב, וביום הראשון יתכן דצריך שיהיו קנויים לו קודם נטילתו, אף שהבעלים מוכן להקנותם לו בעת שירצה. וכן במש"כ המג"א שהובא במשנ"ב שם ס"ק נ"ג (וכפירוש הגר"א שם) דבעינן עכ"פ שיהיו כולם לפניו בסמוך לו, לכא' פשוט דבעי גם שיהא קנוי לו. ובשאר ימים לכא' בעי רשות הבעלים גרידא [בלא הקנאת שאלה], ותו לא.

חזרה ממצוה לאחר עשייתה

הנוטל את הד' מינים בזה אחר זה, יש לעיין אם חזר בו באמצע מנטילת הקודמים אי מהני לבטל מה שלקח [ויחזור ויקח כעת כולם ביחד]. ויל"ד בכהאי גוונא גם לענין בל תוסיף [אי איכא בזה אחר זה בל תוסיף], אם מהני חזרתו לבטל איסור ההוספה. ועי' בבל תוסיף במצוה התלוי' בדיבור כגון קריאת שמע וכיוון באמירת קל מלך נאמן למצות קריאת שמע, אי מהני חזרה מהמצוה, וצ"ב.

הקנאת ד' מינים לספק קטן על תנאי

אין נותנין הד' מינים לקטן ביום הראשון דאינו יכול לחזור ולהקנות, ויש לעיין מהו ליתנו למי שהוא ספק

ניתן לקבל גליונות חזרותא דאורייתא ומנחת דבר על המועדים בכתובת d7080@013net.net

מי שיש בידו מכתבי חידו' וכתבים מרבנו שליט"א ורוצה לזכות את הרבים יפנה ל- A0777164926@gmail.com

סוכה שרובה סכך פסול

שיעור סכך פסול הוא ד' טפחים ובפחות מזה נמי א"א לאכשורה אלא א"כ רוב הסוכה מסכך כשר, ודין זה דבעינן רוב הסוכה מסכך כשר הוא לכאן' גם כשהסכך הכשר הוא כשיעור סוכה, ז' על ז', ומסביב לו סכך פסול ואפי' פחות מג"ט דלא יהני אם שיעור הפסול שמסביב לכשר ירבה על הכשר [אלא א"כ ע"י דין דופן עקומה], ונמצא בסוכה שיש בה סכך כשר ז' על ז' ומג' רוחות מסביב יש סכך פסול אפי' רק ב' טפחים בלבד פסולה, דהסכך הכשר שיעורו מ"ט טפחים מרובעים והפסול שיעורו ג' טפחים [והיינו בגוונא דלא יהא כאן דין דופן עקומה וכגון דאין הדפנות מגיעות לסכך לפוסלים בזה בדופן עקומה].

ומדברי האו"ש פ"ה הי"ד (ד"ה הנה) נראה דס"ל דבכה"ג כשר, דהנה קמאי כתבו בסוגין דהלכה כמ"ד דסכך פסול שיעורו ד"ט דאי שיעורו כמ"ד ד' אמות תקשה דלמה לי הלכתא דדופן עקומה, וכדאמרי' בעלמא הלכתא לדופן עקומה, ולכאן' קשה הא נפ"מ אם הסכך שמן הצדדים ירבה על הכשר שבאמצע שאז איתבעי לדין דופן עקומה [ולכאן' תלי' באופן הראי', ויל"ע בלשון הרמב"ן ובלשון הר"ן וריטב"א ודו"ק] אך באו"ש הקשה כזאת באופן אחר דהסכך כשר הי' חלוק באמצעיתו בקצת סכך פסול דאין סכך כשר בשיעור סוכה כשרה ובעינן לצרף הסכך פסול שבאמצע בתוך כלל הסוכה וא"כ גם הסכך פסול שמן הצד מצרפן [וצ"ע] ולכאן' ל"ל להא הא גם בפשיטות כשיש סכך כשר בשיעור סוכה באמצע נמי קשה וכנ"ל, וכנראה דס"ל לאו"ש דכה"ג כשר אך הדברים צ"ב, וברש"י ריש מכילתין כתב לענין חמתה מרובה על צילתה דהמועט בטל ברוב והוא כמו שאינו ולכאן' למה לי' להא הא ליכא צל [ועי' לשון ריטב"א דלא חשיב סככה וצ"ע בר"ן] ולכאן' י"ל דמיתבעי דאיכא ז' טפחים צילתה מרובה מחמתה באמצע דאיכא סכך חשוב בשיעור סוכה אלא דבטל המועט ברוב החמתה מרובה שבכל שטח הסוכה, ועי'.

שלא לשמה בשחיטת פרי החג

השוחט פר של שמיני עצרת לשם פר של סוכות, לכאן' הוי לי' שחיטה שלא לשמה אלא שלא עלה לשם חובה, ולא דמי לשוחט פר בימי סוכות ביום אחד לשם פר דיום אחר דסוכות. דאולי מוספי הרגלים שם אחד להם.

קטן ספק גדול, ונותנו לו רק על מנת שהוא גדול [ועל מנת שהוא קטן נ"מא כשיטות דליכא בזה חינוך בנותן לו ד' מינים בלא להקנות לו, ותו הא הוה ספק דרבנן, ואם בחזקה דרבא נסמוך דהוא גדול], ואח"כ יקנה הספק קטן ספק גדול את הד' מינים בחזרה, דליהני ממה נפשך, ולא נ"מא דילמא קטן הוא והוה מוחזק ולא מהני הקנאתו לדון בזה ממה נפשך, ותלי' בגדר הדין בעלמא בזה.

חינוך קטן בלולב האסור

קטן שנטל לולב שיש בנטילתו משום מצוה הבאה בעבירה, אפי' אם לקח מעצמו הלולב, לא פטר את אביו בנטילה זו מצות חינוך. דכהאי גוונא לא יצא הקטן ידי המצוה, [אף דלדי' לא שייך טעמא דמצוה הבאה בעבירה]. ויתכן דדומיא דגדלותו בעינן.

אתרוג של טבל ומודר הנאה

המודר הנאה מלולב, כתב הרמ"א בס' תרמ"ט ס"ב בשם הרשב"א בתשו', דאינו יוצא בו ידי חובה ביום הראשון משום דלא הוי לכם. (ולענין לצאת בו כל ז' לשיטת המחבר שם ס"ה יעו"ש בביה"ל). והרשב"א בתשו' שם דן דלא מהני בזה הא דאי בעי מיתשיל וכדמוכח מתרומה טמאה ביד ישראל, (וכפי הנראה הכוונה בתרומה טמאה שירש מאבי אמו כהן טבל דאמרינן מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי, דבישראל סתם שהפריש לא הוי לכם גם בתרומה טהורה, ויל"ע שעה"מ פ"ח מחמץ ומצה, וצ"ע שם), ובדבריו כתב לדחות הראי' מתרומה טמאה, שהרי אם ישאל עלי' יהא שוב טבל ואסור להפריש תרומה מטבל ביו"ט, [ולא רק משום איסור מוקצה דאיירי בי' הרשב"א אלא גם משום ענין זה דמצוה]. ולפי זה יצא חידוש לשיטת הרשב"א דטבל שיש עליו תנאי מערב יו"ט יוצאים בו ביו"ט, ולא נ"מא שאחר שכבר נטל שוב אין צריך להפריש ולצורך מחר אסור להפריש, וממילא לא יצא, דודאי הא ליתא דחשיב ההיתר להפריש כעת ומשום דבלא זה לא יצא ידי חובה.

סוכה בתוך הבור

בור עמוק י' טפחים וסיכך על גביו או על גבי יתדות כשר לסוכה וכדמוכח מדין חקק המבואר בס' תרל"ג ועי' פמ"ג שם בא"א ס"ק ט', וליכא בזה חסרון בהא דליכא מחיצות הניכרות מבחוץ, דאם כן ליבעי שיהי' כל הי' טפחים ניכרות, ובחקק ליכא י' טפחים ניכרות. ועי' תשו' או"ש סס' ג' בוצ"ע שם.

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מו"ר הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

להזכיר בזימון: "ברשות אמי מורתי"

כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלוקינו (לב-ג).
שלשה שאכלו כאחד חייבין לזמן. מנא הני מילי? אמר ר' אבהו, דאמר קרא כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלוקינו (גמרא ברכות מה ע"א).
שאלה: ג' אחים שאכלו כאחד על שלחן אמם, ועומדין לזמן. האם רשאים לחלוק כבוד לאמם ולומר "ברשות אמי מורתי נברך שאכלנו משלו", או שמא מכיון שאינה מצטרפת אליהם לזימון, אין טעם לומר כך?
תשובה: כתב הרמב"ם (פרק ה מהלכות תלמוד תורה הלכה ו'): "ולא ישב לפני רבו עד שיאמר לו שב, ולא יעמוד מלפניו עד שיאמר עמוד, או עד שיטול רשות לעמוד". ואם כן יש גם מקום ליטול מהרב רשות לזמן. ויעויין ב"פתחי תשובה" (יור"ד סימן רמ סעיף ו), דכיבוד אב ואם דומה לכבוד שיש לנהוג ב"רב מובהק". אם כן מסתבר דיש לנהוג כך גם ביחס ל"אמו", ואם כן מסתבר דיש מקום ליטול רשות מהאם לזמן, ואף שאין האם מצטרפת לזימון, בכל זאת כשאוכלות עם האנשים, חייבות נשים בזימון, ואם כן יש מקום לומר "ברשות אמי מורתי נברך שאכלנו משלו", ולמעשה צריך עיון.

עוד יעויין ב"כף החיים" (סימן קצו אות ב) שכתב: דבשבת נהגו להוסיף "ברשות שבת מלכתא", ובתוך הסוכה אומרים, "וברשות ז' אושפיזין עילאין". וכן כתב ב"בן איש חי" (פרשת קרח אות א).
[וב"דרכי חיים ושלום" כתוב דיש לומר הרחמן הוא יברך את אבי מורי ואמי מורתי, גם כשאינו סמוך על שלחנם משום כבוד אב ואם]. (חש"ח ברכות מה ע"ב).

דיין האמת על כלב של סומא שמת

הצור תמים פעלו כי כל דרכיו מִשְׁפָּט אֶל-אֲמוֹנָה וְאֵין עוֹל צָדִיק וְיֹשֶׁר הוּא (לב-ד).
בעל הטורים: כי שם ה' אקרא – האר תמים. לומר שמכריז נדוד דיין האמת.

שאלה: סומא שכלבו נהרג היברך דיין האמת?
תשובה: כתב הביאור הלכה (סימן רכב ד"ה דיין): אם נודע לו שהחמץ יינו מברך דיין האמת, ופשוט דה"ה אם נשרפו לו נכסיו, או שמתה לו בהמתו, וכל כה"ג דבר שדרך האדם להצטער בו, עכ"ד. ויתכן שדברי הביאור הלכה אמורים כשמתה לו בהמתו, שהיה לו פרנסה ממנה, אבל יתכן שהוא הדין בכלב אם דרך האדם להצטער ממנו, מותר לברך 'דיין האמת'.

ויעויין במש"כ בחשוקי חמד על מסכת בבא מציעא (דף נט ע"ב) בענין בעל תשובה שעדיין לא שמר תורה ומצוות, והוא גידל כלב, שהיה נאמן לבעליו, וכשכלבו נהרג, שאל האם מותר לו לברך עליו 'דיין האמת', וכתבנו שאין לברך עליו 'דיין האמת', כיון שמה שאמר לברך על בהמתו דיין האמת, היינו כשמברך בגלל שיש לו

הפסד מעות, אבל הכא אין מברך משום ההפסד, אלא רוצה לברך מפני האהבה שאהב את הכלב, והקב"ה צוה לאהוב את רעך כמוך, אבל אהבת כלב לא צוה, וכלב אינו עשוי אלא כדי לשמור לבעליו, ולכן יתכן שלא יברך, אבל מאחר וגם הפסיד "שומר" שהוא הכלב השומר מגנבים ומצטער על הפסד ממנו מסתבר דיכול לברך.

ונראה שבענינו כשמת לו כלבו שהיה שוה ממון רב, והוא נזקק לו בשביל ההליכה, מותר לברך, כי הוא מברך על ההפסד הכספי, וגם על הצער של התרגלות לכלב חדש שיקבל.

לימוד משניות לעילוי נשמת הכלב

שאלה: ילד שגר בספר ומת לו הכלב, ורוצה ללמוד משניות לעילוי נשמתו, האם יפריע לו אביו?
תשובה: אם על ידי כך שלומד לעילוי נשמת הכלב, הוא ילמד משניות, ובלעדי זה לא ילמד, מותר להרשות לו ואין צריך להפריע לו, אבל אם מדובר בילד מעל בר מצוה אין זה הגון ללמוד עבור הכלב, ויש לומר לו שילמד למען כבוד שמים. (חש"ח ב"ב קכח ע"א).

חג הסוכות

מדוע מסכת סוכה פתחה

בהלכות סוכה ולא בהלכות ד' מינים

האחרונים העירו שבעוד שבתורה מופיע הציווי על ארבעת המינים לפני הציווי על סוכה, כמו שנאמר "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדור... בסכת תשבו שבעת ימים" (ויקרא כג מ-מב), מכל מקום התנא במסכת סוכה פותח דוקא בדיני סוכה, ורק בפרק ג' התחיל בהלכות ד' מינים.

וביאר מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל על פי המבואר בשאילתות (דברים קטט), שיש מצוה בעשיית הסוכה, וכיון שבסוכה יש מצוה כבר בשעת עשייתה, הרי שמבחינת סדר הזמנים, מתחיל זמן המצוה של סוכה, עוד בערב חג הסוכות, ולכן מן הדין להקדים את העיסוק בהלכותיה לפני מצות ארבעת המינים, שזמן עשיית המצוה מתחילה רק בחג עצמו. [ואף לשיטות הסוברים שאין מצוה בעשיית הסוכה, מכל מקום מצות סוכה מתחילה מליל החג, מה שאין כן ד' המינים, מצוותם מתחילה רק מהיום למחרת]. (חש"ח סוכה עמ' כד).

מי שיכול או לבנות סוכה

או לקנות ד' מינים, במה יבחר

שאלה: חולה שנמצא במקום מרוחק מיהודים, ויכול להכין מצוה אחת בלבד, או מצות סוכה או מצות ד' מינים, איזה מהם יעדיף?

תשובה: דן בזה החכמת שלמה (בגליון השו"ע סימן תרכה ס"א) וכתב: "מי שהיו לפניו ב' עיירות, באחת יש סוכה,

ובאחת לולב, לאיזה עיר ילך? או אם היה במאסר ונתנו לו רשות לצאת לקיים מצוה אחת, האם יקיים סוכה או לולב? והשיב, לכאורה היה נראה דסוכה קודמת משום שהיא קודמת בזמן, שהיא מצוותה מהלילה והלולב ביום, אך בסוף העלה שהלולב קודם מכח שהוא פרסומי ניסא, כמו שכתוב במדרש (פרשת אמור) שבו נודע שישראל זכו בדין וראיה לכך מהתורה שהקדימה לולב לסוכה, ע"ש.

ולכאורה דברי החכמת שלמה צריכים ביאור, שהרי כשישב בסוכה יקיים מצוה בכל רגע ורגע, משא"כ כשיטול לולב יקיים מצוה רק בזמן מועט. ואולי אפשר לבאר את דבריו על פי דברי הירושלמי שכתב דמי שאין לו מעות, אלא או לתפילין או למזוזה, יש אומרים שמזוזה קודמת דנהגת בין ביום ובין בלילה, ואילו תפילין רק ביום, אולם יש אומרים שתפילין קודמים, משום דהוי מצוה שבגופו. ומסביר רע"א (בהגהות שו"ע יו"ד סימן רפה ס"א) שהכוונה היא שהחיוב של מזוזה הוא רק למי שיש לו בית, אבל הגר ברחוב פטור, ואילו תפילין החיוב על כל אחד. ולפי זה גם בענינו כך הוא, דמצות לולב כל אדם חייב בו, ואילו סוכה הולכי דרכים או מצטער פטור. ואפילו בלילה ראשונה לכמה דעות כמבואר במשנה ברורה (סימן תרמ ס"ק ט).

אכן יתכן שכל דברי החכמת שלמה אמורים באופן שיוכל לקיים סוכה פעם אחת או לולב פעם אחת, אך בענינו שיוכל לקיים בסוכה מצוות הרבה של ישיבות רבות, ואילו לולב מצותו מהתורה רק ביום הראשון ועוד ו' מצוות לשאר הימים, לכאורה יש להעדיף את מצוות הסוכה. [ויעוין גם בכף החיים (סימן תרכה אות יד) בשם הבשמים ראש שכתב שיש להעדיף מצוות סוכה, מפני שהיא תדירה מכיון שהיא נהגת מהתורה בכל ימי שהחג משא"כ לולב, אלא שאם יש לו אפשרות לשבת בסוכת חבירו, אינו נכון להיות בלא לולב, רק כדי שיוכל לשבת בסוכה שלו, אלא אם כן הדבר קשה לו ביותר לשבת בסוכת חבירו]. יש גם להוסיף את דברי השאילתות (הני"ל) שעצם הכנת הסוכה גם היא מצוה, לעומת ההשתדלות בלולב שלא כתובה בתורה, ואם כן יש עוד טעם להעדיף את בניית הסוכה. (חש"ח סוכה עמ' כה).

להסיר את גג ביתו

ולסככו בסכך, או לבנות סוכה

שאלה: לראובן יש שתי אפשרויות לבנות סוכה, יש לו אפשרות להסיר את גג ביתו ולסכך את כל דירתו, ותהיה לו סוכה מרווחת. ויש לו גם אפשרות לעזוב את הבית ולצאת החוצה, ולבנות סוכה שתהיה קטנה יותר, מה עדיף?

תשובה: לכאורה עדיף לצאת מהבית ולבנות בחוץ סוכה, מאחר וכך הוא לשון הגמרא בסוכה (דף ב ע"א) בסוכות תשבו שבעת ימים, אמרה תורה כל שבעת הימים 'צא' מדירת קבע ושב בדירת עראי. וכתב המהר"ם (ד"ה אמר רבה) דלכאורה מה שהזכיר רבא בדרשתו אמרה תורה צא מדירת קבע הוא מיותר, דהיה לו לומר אמרה תורה עשה סוכה של שבעת ימים ותו לא, דהיינו עראי, אלא נראה שרבא סובר דעיקר הידיעה היא היציאה מביתו לסוכה, [וע"י כך ידעו

דורותיכם וזכרו את היקף ענני הכבוד שהיו במדבר], ולכך דייק רבא דהוי ליה לתורה להזכיר היציאה שיצאו מביתם דהיא דירת קבע לסוכה שהיא דירת ארעי..., שהיא הידיעה העיקרית, ולמה תלה הכל בישיבה, ואמר בסוכות תשבו שבעת ימים, אלא לומר לך עשה סוכה שאינה ראויה לישיב בה כי אם שבעת ימים, שתהא בנין עראי, עכ"ל. משמע דעיקר הידיעה היא היציאה, ולכן הדרך השניה עדיפה. וכך הוא גם נוסח ה'יהי רצון... ובזכות צאתי מביתי החוצה' משמע דהוא העיקר.

והנה מעיקר הדין, עצם מה שמסכך את ביתו ומסיר את גג ביתו, וגשמים יכולין לירד לדירתו, נקרא יציאה מבית לחוץ, שמוציא את מהות הבית ממנו, ובונה סוכה במקומו, אך כשיש לו אפשרות לצאת ממש מביתו, יתכן שיש בזה הידור יותר, וצריך עיון. (חש"ח סוכה עמ' ל).

האם מצוה להדר

שהלולב והאתרוג יהיו גדולים

שאלה: הציע לפניו סוחר אתרוגים שני אתרוגים, אחד מהודר ונחמד למראה, וגם השני כזה, ולבו נמשך יותר אחר האתרוג הראשון, אולם האתרוג השני גדול יותר, אף שלהראשון יש את השיעור ברווח, האם יש הידור לקנות את האתרוג הגדול יותר?

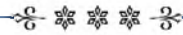
תשובה: כתב השולחן ערוך (סימן תרנו ס"א), אם קנה אתרוג שראוי לצאת בו בצמצום, כגון שהוא כביצה מצומצמת, ואח"כ מצא גדול ממנו מצוה להוסיף עד שליש. וכתב הביאור הלכה (ד"ה בצמצום), שאם הוא גדול יותר מכשיעור, אע"פ ששניהם באים לפניו כאחד לקנות מ"מ אין צריך לקנות ההדר, ומדסתם השו"ע כסברא זו משמע דהכי ס"ל להלכה שהיא שיטת הרא"ש, והגר"א בביאורו משמע דנוטה להיש אומרים דהוא שיטת רש"י, שאפילו בכהאי גוונא יש הידור להוסיף, על כל פנים חזינן שאפילו שיש לו אתרוג יותר מכשיעור יש הידור באתרוג גדול יותר.

וכן כתב במגן אברהם (סימן תערב ס"ג) דבנר של שעה כשהם ארוכים הם נאים יותר למצוה, כמו בנרות יום הכיפורים ולולב ואתרוג וכיוצא בו. משמע שיש ענין בגדול יותר, וכן כתב במנחת פתים (סימן תרנו) דמשמע דמצוה ביותר גדול, ומה דאיתא בסוכה (דף לו ע"ב) דאמרו לו שאתרוג הגדול שלוקחים על כתיפו אין זה הדר, היינו משום שהיה גדול ביותר.

מאידך בספר צידה לדרך (בכלל שישו פרק ששי) כתב, ואמרו יודעי פשר כי המהודר לא קטן קטן ממש, ולא גדול גדול ממש זה פרי עץ הדר, כי היפה לעינים איש הבינים, יעו"ש. ובטורי אבן בחגיגה (דף ז ע"א ד"ה וגמילות חסדים) הוסיף וכתב דלכאורה קשה כיון שאמרין שלולב ואתרוג אין שיעור לגודלן, למה לא תנן באלו דברים שאין להם שיעור גם לולב וציצית, ותירץ דלא חשיב אלא דברים שאין להם שיעור, ואם הוסיף בהם יש בהם מצוה, אבל ציצית ולולב אם עושה אותם גדולים יותר משיעור מצוותן, אין בעשייתן מצוה, ואין מקבלין שכר על זה יותר מכשעשה כשיעורן. (חש"ח סוכה לו ע"ב).

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מו"ר הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

**בן חו"ל הנמצא בא"י וכבר שמע קריאת
'וזאת הברכה' האם למחרת ישמע שנית**

**וזאת הברכה אשר בך משה איש האלקים את בני
ישראל לפני מותו (לג-א).**

שאלה: בן חו"ל הנמצא בא"י בשמחת תורה, ואין לו
מנין של בני חו"ל הקוראים 'עשר תעשר', האם חייב
לשמע 'וזאת הברכה' כמו שקוראים בארץ ישראל
בשמחת תורה, או שמא מאחר ולמחרת יהיה לו מנין
של בני חו"ל וישמע 'וזאת הברכה' במנין של בני חו"ל
הנמצאים בא"י, ממילא אין צריך לשמוע את הקריאה
הזו גם בשמיני עצרת שלו. כמו כן יש להסתפק אם כבר
שמע 'וזאת הברכה' כמנהג בני א"י, האם חייב לשמוע
שנית 'וזאת הברכה' למחרת כדין בני חו"ל?

תשובה: כתב המשך חכמה (סוף זאת הברכה) דמה שקוראים
וזאת הברכה בשמחת תורה אין זה רק בתור פרשת
השבוע, וכדי להשלים את הספר תורה, אלא גם
במערבא שהיו מסיימים את התורה אחת לג' שנים גם
הם היו קורים זאת הברכה בשמחת תורה, מדין קריאת
היו"ט לרמז אל מה שאמרו בסוכה (דף נה ע"ב) אמר רבי
אלעזר שבעים פרים כנגד ע' אומות, פר יחידי למה
כנגד אומה יחידה וכו', ולזה קורין הופיע מהר פארן,
ואתא מרבבות קודש, אף חובב עמים, שהניח כל
האומות והשרה שכינתו על ישראל ונתן להם תורתו,
עיי"ש.

ולכן לשיטתו גם כשבן חו"ל שמע קריאת 'וזאת
הברכה' בשמיני עצרת שלו, עדיין חייב לשמעה שנית
בשמחת תורה שלו, כי כן קבעו חז"ל שזוהי הקריאה
של היו"ט, ולא רק כדי לסיים את פרשיות התורה, וכמו
כן בשאלה הראשונה כשאין מנין של בני חו"ל ישמע
את קריאת התורה של זאת הברכה של בני א"י כיון
דחייב בחומרת מקום שבא לשם.

אולם ההחיד"א בספר ברכי יוסף (סימן תרסח בשו"ר ברכה אות א)
דן, אמאי אין קורין בני א"י ובני חו"ל את זאת הברכה
ביום הראשון, ויקראו כל הבכור בחו"ל ביום השני,
וכתב דזאת הברכה לא שייכא לרגל כלל, ותו במערבא
מסקי אורייתא לתלת שני (מגילה דף כט ע"ב) ולא קרי זאת
הברכה, ולשיטה זו יתכן דאם כבר שמע בשמחת תורה
במנין בני א"י זאת הברכה, אם היא טרחא לו אינו
חייב לטרוח ולשמעה עוד פעם, כיון דכבר שמעה וכבר
סיים התורה. (חש"ח סוכה נה ע"ב).

כיצד ינהג המגיד שיעור

כאשר מגיעים אל השיעור פיליפינים

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב (לג-ד).

שאלה: מעשה במגיד שיעור בבית הכנסת אחד,
שלשיעורו מגיעים כמה זמנים מלווים בעור פיליפיני.

פיליפינים אלו נמצאים כבר זמן רב בארץ, כך שהספיקו
ללמוד את לשון הקודש. בשעת השיעור הם לא
ממתנים מחוץ לבית הכנסת, אלא הם יושבים בצד,
ומגלים עניין רב בדברי התורה, ולמרבה הפלא, הנכרים
הללו משתתפים בצורה רצינית מאוד בשיעור, הם
שואלים ומקשים, ומוסיפים אווירה רצינית לשיעור.
ונשאלת השאלה האם מותר למסור שיעור באופן כזה
שהנכרים מקשיבים לשיעור, וכן האם מותר להשיב
לנכרים על השאלות שהם מקשים?

תשובה: נאמר בחגיגה (דף יג ע"א) אין מוסרין דברי תורה
לעובד כוכבים, שנאמר 'מגיד דבריו ליעקב חוקיו
ומשפטיו לישראל, לא עשה כן לכל גוי ומשפטים כל
ידעום'. וכן למדנו בסנהדרין (דף נט ע"א) נכרי שעוסק
בתורה חייב מיתה, שנאמר (דברים לג ד) **תורה צוה לנו
משה מורשה קהלת יעקב**, לנו מורשה ולא להם.
וממילא המלמד את הנכרי תורה, עובר אף באיסור
לפני עיור לא תתן מכשול. ואם כן אולי אסור למסור
את השיעור באופן כזה שנכרים שומעים ומקשיבים
לשיעור.

אכן יעוין באגרות משה (יו"ד ח"ב סימן קלב) שכתב דאיסור
לימוד לעכו"ם הוא דוקא כשכוונתו למסורם לעכו"ם,
אבל כשכוונת הלומד הוא ללמוד בעצמו, ולמסורם
ליהודים הנמצאים שם, לא נאסר מחמת שנמצא שם
גם עכו"ם. וכעין ראייה יש להביא מהא דאסור ללמד גם
את עבדו תורה כדאיתא ברמב"ם (פ"ח מעבדים ה"ח) ובשו"ע
(יו"ד סימן רסו סעיף עא) ומצינו שטבי עבדו של ר"ג היה ת"ח
גדול וראוי ליסמך, כדאיתא ביומא (דף פז ע"א) והיו
החכמים לומדים ומפלפלים, אף שהיה טבי נמצא
אצלם בכונה לשמוע דברי חכמים, כדאיתא בירושלמי
(פ"ב דסוכה ה"א מובא בתוס' בסוכה דף כ ע"ב ד"ה ראייתם) אלמא דכיון
דכוונתם היה ללמד בעצמם לא נאסרו אף שידעו שטבי
שהוא עבד נמצא שם שג"כ לומד מהם. ומסתבר שכן
הוא ג"כ בעכו"ם שהאיסור הוא רק כשהכוונה הוא
למסור להעכו"ם, אבל כשהלומד הוא לישראל אף
שנמצא שם גם עכו"ם שג"כ שומע אין לאסור. ואף
שבסברא אולי היה מקום לחלק לומר שעכו"ם חמיר,
אבל כיון שהאיסור נמצא בשניהם, ומצינו היתר בעבד
כשהכוונה אינו ללמד לו אלא שממילא לומד ממה
שהחכמים לומדין לעצמן, אין לאסור גם בעכו"ם. ויעוין
עוד בשו"ת שרידי אש (ח"ב סימן נה-נז) שהאריך בזה הרבה.
ויעוין עוד במש"כ בחשוקי חמד (סוף מסכת ב"מ).

ועוד ראייה יש להביא ממסכת מגילה (דף טו ע"ב) דאסתר
ידעה פסוק במשלי שלמדה מבית אביה, ופרש"י
ששמעה התינוקות אומרים כן, ואולי היה קשה לרש"י
איך למדה משלי בבית אביה, הרי אסור ללמד את בתו

תורה, ולכן פירש שלימדו את התינוקות, והיא שמעה אותם.

וממילא בענינו שכל מגמתו של מוסר השיעור היא ללמד ולחזק את המשתתפים היהודים, ואין לו שום כוונה למסור את דברי התורה לנכרי, יוכל להמשיך להעביר את השיעור אף שנוכחים שם נכרים.

אלא שצ"ע האם מותר להשיב לנכרים תשובות על השאלות והקושיות שהם מקשים במהלך השיעור. והנה שנינו במסכת עבודה זרה (דף מד ע"ב), שאל פרוקלוס בן פלוספוס את ר"ג בעכו, שהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי, אמר ליה, כתוב בתורתכם 'לא ידבק בידך מאומה מן החרס', מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי, אמר לו אני לא באתי בגבולך, היא באה בגבולי, יעו"ש. ואם כן אולי יש ללמוד מכאן שמותר להשיב תשובות לנכרי ששואל שאלות בלימוד.

אולם למעשה נראה שיש להביא ראיה מגמרא זו להיפך, דהנה שאלה זו באמת נתקשו בה האחרונים, איך לימד ר"ג תורה לנכרי, ויעוין ברע"א בסוגיין שציין לדברי הטורי אבן בחגיגה (דף יג ע"א) שחידש שכל האיסור לגוי ללמוד תורה, הוא רק כשעושה כן מעצמו, אבל אם עושה כן ברשות ישראל שפיר דמי, ומביא ראיה לזה מזה שמצינו בהרבה מקומות שהשיבו חכמים לנכרים על שאלותיהם בד"ת, ומביא את הסוגיה הנ"ל בע"ז שר"ג השיב לפרוקלוס בן פלוספוס, ומקשה איך באמת השיב הא איכא משום לפני עור, וע"כ חזינן מכאן שברשות ישראל אין איסור. ומוסיף להקשות דאכתי האיך השיבו הא מ"מ איכא איסורא משום מגיד דבריו ליעקב, ותירץ הטורי אבן דפסוק זה אינו אלא אסמכתא בעלמא ומדרבנן בשואל ממנו ד"ת ומשיבו, לית לן בה, כיון שאין זה אלא דרך עראי ויש בו משום דרכי שלום לא גזרו רבנן. [ומוסיף שם שלמ"ד שדינו כנערה המאורסה אם כן אפילו ברשות אסור, ואם כן קשה מכל הני עובדא דמצינו שהשיבו חכמים לנכרי על שאלותם הא איכא משום לפני עור, ע"ש].

לפי דברי הטורי אבן, הרי שבענינו יש מקום להשיב לנכרים על השאלות שלהם, אם זה באופן עראי ויש בזה משום דרכי שלום, משום שמה שאמרין שגוי שלומד תורה נחשב לגזל, הרי שזה גזל של כלל ישראל, ומאן שביק ומאן מחיל, והוסיף השפת אמת על מה שהביא ראיה מהא דמצינו בכמה דוכתי שהשיבו חז"ל לעכו"ם על שאלתם בתורה, י"ל דדוקא למסור להם ד"ת אסור אבל כשעכו"ם יודע הפסוק וטועה בו, מותרין לפרש לו כדי שלא יחשוב אותנו כעוברין עמ"ש בתורה, יעו"ש. ולדבריו בענינו לכאורה אין כל היתר לומר תשובה לנכרי.

ולמעשה יש לנהוג, שאחרי שהנכרי ישאל את השאלה, המגיד שער יחזור על השאלה עבור כלל הציבור,

ויכון ללמד את היהודים, ושהנכרי ישמע תשובה ממילא. (חש"ח ע"ז מד ע"ב).

אבא שציווה לבנו שלא ילך ברחוב, רק לאחר שתשש כח החמה כדי שלא יחלה

וממגד תבואת שמש וממגד גרש ירחים (לג-יד).

שאלה: מעשה שהיה באחד שהיה רגיל לחלות במחלות עור, וכן היה מתייבש לעתים קרובות. ולכן ציווה עליו אביו, שלא ילך לרחוב [אלא ישאר בישיבה] כל זמן שהחמה בתקופה, ורק כתשש כוחה של חמה, הוא מתיר לו ללכת לרחוב. ממתי מותר לו ללכת ברחוב?

תשובה: נאמר במסכת בבא בתרא (דף קכא ע"ב) "כיון שהגיע חמשה עשר באב תשש כחה של חמה". וכעין זה מבואר בבבא מציעא (דף קו ע"ב) רבן שמעון בן גמליאל משום רבי מאיר אומר וכן היה רבי שמעון בן מנסיא אומר כדבריו חצי תשרי מרחשון וחצי כסליו זרע... חצי סיון תמוז וחצי אב קיץ... ע"ש. ופרש"י (ד"ה קציר): ...קיץ הוא חזקו של יבש, ע"ש. ולכאורה מאז מותר לו כבר ללכת ברחוב.

אך יש לפקפק בזה, דהנה הקובץ שיעורים (סימן שסט) הקשה ח"ל: בהא דקתני בט"ו באב תשש כח חמה, קשה איך תלוי כח החמה בחדשים שלנו, דהן נמנים ללבנה ולא לחמה. ושמא י"ל דרוב פעמים הוא בט"ו באב, וקבעו זמן שזה לכל השנים, עכ"ל. ונראה שמקור דברי הקור"ש, הם מהגמרא בראש השנה (דף טו ע"א) בעא מיניה רבי יוחנן מרבי ינאי אתרוג ראש השנה שלו אימתי, אמר ליה שבט. שבט דחדשים או שבט דתקופה, אמר ליה דחדשים. בעא מיניה רבא מרב נחמן ואמרי לה רבי יוחנן מרבי ינאי היתה שנה מעוברת מהו, אמר ליה הלך אחר רוב שנים. [ופרש"י שבט דחדשים, של לבנה, או שבט דתקופה, חמה לסוף שלשים של תקופת טבת נכנס שבט של חמה].

וכתבו התוס' ח"ל: אע"ג שבישול הפירות הולך אחר החמה שנאמר (דברים לג) **ממגד תבואות שמש**, ה"נ כתיב (שם) ממגד גרש ירחים, וגם ישראלים מונין ללבנה, יעו"ש. לכאורה מבואר בגמרא על פי תירוצו השני של תוס', דאע"פ שהבישול תלוי בחמה, והיה צריך להיות תלוי בשבט של תקופה, מכל מקום ישראל מונים ללבנה, ולכן ר"ה נקבע לפי זה, וכן אע"פ שהשנה מעוברת, בכל זאת ר"ה הוא שבט, כי הולכים אחר רוב שנים. והוא כעין דברי הקור"ש, שהולכים אחר רוב שנים, למרות שלפעמים עדיין תקופת תמוז לא יצאה.

ולפי זה, הרי שבנוגע לחולה, אין לילך בסכנה אחר הרוב, ויש לחוש למיעוט השנים, ויש לו לילך אחר תקופת תמוז. [ויעוין בצפנת פענח (פ"ד מקידוש החודש ה"ג) שמשמע מדבריו שאף בגמ' בבא בתרא הכוונה היא שהולכים אחר התקופה, ע"ש]. (חש"ח ב"ב קכא ע"ב).

דברי התעוררות

ממרון הגה"צ רבי שמעון גלאי שליט"א

דברים שמסר מורנו בבית מדרשינו בבית הכנסת חניכי הישיבות שכון ה'

חג הסוכות ושמחת התורה

'מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון'

חג הסוכות נקרא חג האסיף 'באספך את תבואות השדה' (ויקרא כ"ג מ"ג), יש להבין מה עניין שם זה למחות החג, הרי עיקרו של החג הוא 'כי בסוכות הושבתי את בני ישראל' (שם) מה הקשר בין עניינו של חג לבין 'חג האסיף'.

בביאור הדבר יש להתבונן על משמעות מה שנקבע בתפילה הלשון 'מועדים וזמנים לששון' מה תכלית הדבר שאדם יהא לו זמן מיוחד לשמחה, הרי אם המטרה שיהא שמח מה ייתן לו שיהא לזה זמן קצוב, מה העניין בזה שהקדוש ברוך הוא נתן לנו זמנים מיוחדים לשמחה ולששון?

והנה כתב בספר החינוך (מצווה תפ"ח) 'לפי שהאדם נכון על עניין שצריך טבעו לשמוח לפרקים, כמו שהוא צריך אל המזון, אל המנוחה ואל השינה, ורצה הקל לזכותנו אנחנו עמו וצאן מרעיתו וצונו לעשות השמחה לשמו למען נזכה לפניו בכל מעשנו. והנה קבע לנו זמנים בשנה למועדים לזכור בהם הנסים והטובות אשר גמלנו, ואז בעתים ההם צונו לכלכל החומר בדבר השמחה הצריכה אלינו' בעל החינוך מגלה שהצורך של האדם בשמחה הוא צורך גופני כמו כל עניני הגוף, שכשם שהאדם נצרך למזון ולמנוחה לזמן, כך גם האדם נצרך לשמחה לזמן, ומאבהת הקדוש ברוך הוא אלינו, כשם שבכל המעשים של האדם יש לו את כוונת המצווה לשם שמים בקיומה ובזה מקדש את מעשיו, כך גם בעניין הזה של צורך השמחה הקדוש ברוך הוא רצה לזכותנו ששמחה זו תהיה גם לשם מצווה ולזה ייחד את מצוות השמחה בחג, שישמח האדם על ידי שייזכר את הטובות שהקדוש ברוך הוא גמל עמנו, ונמצא שגם את הצורך הזה של הגוף יקדש האדם במה שייחד את השמחה לשמחה בטובת הבורא יתברך.

ועל פי זה נתבונן שבמועד חג הסוכות יש עניין נוסף לכוון את השמחה הטבעית אל השמחה בבורא יתברך ובטובתו, שחג הסוכות 'נקרא חג האסיף' שבעת הזו נפשו שמחה, 'לבשו כרים הצאן ועמקים יעטפו בר יתרועעו אף ישירו' (תהלים ס"ה) בא יבוא ברינה נושא אלומותיו¹,

1 עיין רש"י (דברים ט"ז י"ג) שני פירושים על הפסוק 'חג הסוכות תעשה לך באספך מגרנך ומיקבך' בשעה שהאדם מכניס פירותיו של הקיץ לביתו. פירוש שני רמז לסכך של הסוכה שצריך להיות מפסולת גורן ויקב. ולהאמור נראה ששני הטעמים קשורים זה בזה, שבזה שמסכך הסוכה בפסולת גורן ויקב בזה מכוון את השמחה שבאסיפת תבואת גורן ויקב לביתו.

והוא מכוון את השמחה הזו אל הקדוש ברוך הוא בזה שהוא מפנה לבו ונפשו לשמחת החג.

צא מדמיונות של קבע

ונראה בזה בהרחבת העניין שהקדוש ברוך הוא נתן לנו את הדרך לקיים את השמחה הזמנית על ידי שמחה רוחנית, אינה רק עניין של השגה רוחנית יותר, אלא גם התועלת בשמחה רבה יותר. כי כאשר אדם שמח שמחה חיצונית היא באמת שמחה זמנית, אבל אם הוא שמח שמחה רוחנית היא נשארת עמו לכל השנה. ובמצוות סוכה יש התעוררות של שמחה שיכולה לשנות את כל המהלך שלו כל השנה. כי כשהאדם יוצא מדירת קבע לדירת עראי, הוא מוציא עצמו מהמידות רעות המכלות ומדיבות נפש שהרי אם נשרש אחר המידות של האדם נראה שמה שהוא עצוב ורדוף כל הזמן זה מפני קנאת איש מרעהו ו'רקב עצמות קנאה' שכל השנה האדם רואה את חברו יושב בדירה נאה ורחבה והוא גר בקיטון צר, מיד אש הקנאה אוכלתו, אבל בחג הסוכות כולם עוזבים את דירת הקבע שלהם אחד עשיר אחד עני, וכולם עוברים לגור בשלש דפנות ורביעית אפילו טפח, והסכך פסולת גורן ויקב, נמצא שלימים שבעה כולם שווים ומשתווים כגדול כקטן כעשיר כדל. לפתע כולם מסתפקים במועט, איזה עולם נפלא זו שכולם חיים בדיוק באותו בית. מתבצרת כאן מציאות של שבעה ימים ללא קנאה ותחרות, ממש עולם מופלא, כאשר האדם יתבונן בזה מיד נכנסת בלבו שמחה שהרי ללא קנאה האדם היה שמח שמחה פנימית עצומה ובזה הוא מקיים 'ושמחת בחגך' ממילא 'והיית אך שמח' כל השנה, ולכן זהו הפסוק הקבוע בפרשת חג הסוכות².

על פי זה יובנו דברי אדוננו הגר"א מוילנא שהשיבה בסוכה מתקנת את עוון לשון הרע, כמו שכתוב (תהלים ל"א כ"א) 'תצפנני בסוכה מריב לשונות', ונראה הביאור בזה לפי הנ"ל שהסיבה שהאדם מדבר על חברו לשון הרע הוא מקנאת איש מרעהו, שהרי מה הנאה לבעל הלשון, אלא שעינו צרה ועינו ראה ולכן מדבר ברעהו סרה. אבל כאשר האדם יושב בסוכה, הוא מרגיש כיצד כולם שווים כעת כמותו יושבים בסוכה דלה, מיד סרה ממנו הקנאה והוא מרגיש בחוש איך הכול הבל הבלים, בסור ממנו הקנאה לא יחוש יותר לדבר לשון הרע ברעהו, ועל זה אמר הכתוב 'תצפננו בסוכה מריב לשונות' כשאדם יושב בסוכה הוא נוצר לשונו מדבר רע. על פי זה יובן מה שאמרו חז"ל (שבת י"ב) 'ששכינה למראשותיו של חולה' היות שכאשר אדם נחלה ונחלש סרה ממנו הקנאה ותאוות העולם הזה כמו שדוד המלך אומר 'כל אוכל תתעב נפשו', האדם מרגיש שכל העולם הזה הכול מאתו יתברך, במצב כזה של הסרת התאוות ולבו לשמים האדם זוכה לגילוי שכינה³.

אבל האמת שבסוכות אין זה רק הארה לזמן, אלא בזה הוא מראה ומזכיר לעצמו שכל הקנאה והתחרות היא תולדה של חולשות האדם ובאמת כל מה שנראה לאדם שחסר לו, הכול דמיון ושווא נתעה, די להאדם בשלש דפנות וטפח אלא שהאנשים ביקשו חשבונות רבים לגור בבתי אבן נאים ויקרים אם רוצים להבין איך הדברים משתלשלים אצל האנשים, משלו בזה משל, פעם אחת היה רב אחד שהתמנה לכהן בקהילה רמה, לרגל מינויו באו אליו ראשי הקהילה וביקשו לקנות לו מגבעת נאה כיאות לכבודו, שכן זו הישנה כבר בלתי מרוב ימים. אבל הרב

2 עיין בפירושו הגר"א על שיר השירים א' ו' שכתב על זה הדרך שעניין דירת עראי שהאדם יעזוב הבל העולם וישוב באהלה של תורה. וכעין זה כתב גם ר"י קמחי בספר 'הגלוי' שהסוכה באה כדי שלא ירום לבבו וישכח את ה'.

3 עיין מהר"ל 'נצח ישראל' פרק י'

מיאן לעצתם, לפליאתם אמר להם: 'וכי יש לכם מליון שקל'?! תמהו הגבאים וכי מגבעת עולה סכום כה גבוה? הסביר להם הרב: נו, אתם תקנו מגבעת נאה, ואז אחר כך תאמרו, אין יהלום כובע נאה כשהחליפה ישנה? צריך איפה לקנות גם חליפה, ואחר כך יבואו הנשים על האנשים ויאמרו כיצד נעטר את הרב בבגדים נאים והרבנית בגדי עוני, נקנה גם בגדים לה, ואחר כך גם לילדים, ושוב יבואו ויאמרו שראוי שהרב יגור גם בדירה נאה ורחבה, נמצא שמחיר המגבעת יאמיר למיליוני שקלים... האמת שכך הוא החשבון של האנשים מבקשים לעצמם להתהדר בדבר קטן, אחר כך מוסיפים והולכים עד שמוציאים כל יגיעם על בית נאה ורהיטים יקרים.

מאיך רואים אנשים שאת כל חיותם שואבים מקיום המצוות, זה מקור השמחת חיים שלהם. זכורני שאבי מורי לעת זקנותו היה חולה מאד, ואף על פי כן התאמץ והלך לבית הכנסת, הוא היה שם כשעתיים ואחר כך חזר לביתו. כששב לבית היה יושב וגונח מרוב ייסורים, שאלתי אותו: והלא בבית הכנסת ישבת כשעתיים ולא חשת כאבים איך זה שמיד שחזרת הנך מתייסר? השיב לי האבא: 'שימעל'ה ביקשתי מהקדוש ברוך הוא, אם אתה רוצה לתת לי ייסורים, תן, אבל אל נא תקח ממני את בית הכנסת.. ותפילתי התקבלה'...

העבודה בשמחה מביאה לאמונה

הפסוק בתהילים (ק') אומר 'עבדו את ד' בשמחה בואו לפניו ברננה דעו כי ד' הוא האלוקים' רש"י פירש: 'דעו כי ד' הוא האלוקים ויתן לכם שכר על עבודתכם ולכן תעבדו בשמחה' שסיבת השמחה היא הידיעה שהקדוש ברוך הוא עתיד לשלם שכר וגמול לעושי רצונו.

אפשר לפרש את הפסוק באופן אחר שעל ידי שתעבדו את ה' בשמחה ותבואו לפניו ברננה על ידי זה תדעו שה' הוא האלוקים. דהיינו שקיום המצוות בשמחה, שאינו עושה את המצווה מלומדה, מביא את האדם לידי אמונה בבורא עולם.

שמחת תורה שמחה של שותפים

בשמחת תורה אנו שמחים עם התורה, והפליגו במעלת שמחה זו בזוהר הקדוש, בילקוט (פרשת פנחס) ובמדרש (שיר השירים א, ל"ב) וכך הובא באריכות במשנה ברורה שהביא הפלגת דברים מאדוננו הגאון החסיד מוילנא. והנה בדרך כלל אדם נוטה לרקוד ולשמוח על התורה שכבר למד, ולכן יש כאלו שלא זכו להימנות על יושבי בית המדרש, והם לא חשים שמחה מספיק ביום זה. אבל האמת שאין זה נכון כלל, השמחה היא בעצם מה שהקדוש ברוך הוא נתן לנו את התורה, שהיא ארוכה מני ארץ ורחבה מני ים, וגם מי שלמד כבר הוא אפילו לא ככלב המלקק מן הים, לכן כל איש ישראל בלי יוצא מן הכלל צריך לשמוח ביום זה עם התורה, ואדרבה בזכות זה יזכה לחלק ונחלה בתורה. אמנם מי שזכה ללמוד תורה ובפרט תלמידי חכמים, קל להם ביותר להרגיש את שמחת התורה, משל למה הדבר דומה למי שקיבל מתנה משובצת יהלומים, אם אינו מבין ביהלומים ורום ערכם, לא ישכיל להעריך את המתנה, אבל

מי שמבין בזה וודאי יקל לו לשמוח ולהעריך את המתנה. אבל אין פירוש הדברים שבאמת רק להם נחלת שמחת התורה, שכן בין כך אנו שמחים בעצם התורה שהקדוש ברוך הוא הנחילנו מתנה, ובזה ישמח לב מבקשי ה' כולם כאחד באור פניך.

חז"ל (עירובין נ"ד) אומרים ש'האי עלמא דאזלינן מיניה כהלולא דמיא' העולם הזה דומה לחתונה. האמת היא ששמחת תורה נמשלת גם לחתונה, התורה היא כמו ארוסה ונשואה לעם ישראל, וכידוע בחתונה המחותנים נמצאים כל הזמן מתחילת החתונה עד הסוף, וודאי שהחתן בעצמו נמצא מתחילה ועד סוף. המחותנים רוקדים כל הזמן, כי השמחה שלהם כל כך גואה עד שאין להם זמן לסעוד בחתונה. כך גם בשמחת תורה ככל שיהודי מרגיש שמחה עם התורה זה סימן עד היכן הוא שייך לתורה כל הזמן.

שמחה של שותפות

להיות שייך לתורה, הוא להיות ממש שותף עם הקדוש ברוך הוא, כמו שמצינו בדברי ה'בעל הטורים שכותב על הפסוק 'בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ' שבפסוק זה יש ז' תיבות וכ"ח אותיות. כנגד זה ב'יהא שמיא רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא' יש גם את מניין ז' תיבות וכ"ח אותיות. וזהו שאמרו חז"ל (סוטה מ"ט) 'עלמא אמאי קא מקיים אקדושא דסדרא ואיהא שמיה רבה דאגדתא'. רואים שהקדוש ברוך הוא ברא את העולם אבל היא כביכול מסר את קיום העולם בידי עם ישראל בתפילות ובתורה שלהם בהכרזה שלהם של יהא שמיה רבא מברך לעלם שזה עיקר תכלית עבודת האדם לפרסם שמו יתברך ברבים. הקדוש ברוך הוא ברא את כל הבריאה כדי שישתמשו בה למטרה ולתכלית שלה, בשביל התורה שנקראת 'ראשית' ובשביל ישראל שנקראו 'ראשית', וכאשר עם ישראל עושים ומקיימים את רצון הקדוש ברוך הוא בבריאה, הם נעשים שותפים למעשה בראשית, שכן הם המקיימים שלו. לכן בריאת העולם וקיום העולם נמנים על אותו מספר תיבות ואותיות, כי בזה שעם ישראל עושה רצון הבורא הם מקיימים את הבריאה שהיא מעשה של הבורא יתברך ויתעלה.

ענין השותפות כביכול עם הבורא במה שמקיימים את העולם מצינו בדברי רש"י בפרשת נצבים (כ"ט י"ב) שכתב על הפסוק 'למען הקים אותך היום לו לעם והוא יהיה לך לאלוקים כאשר דיבר לך וכאשר נשבע לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב' וזה לשון רש"י: 'לפי שדיבר לך ונשבע לאבותיך, שלא להחליף את זרעם באומה אחרת, לכך הוא אוסר אתכם בשבועות הללו שלא תקניטוהו אחר שהוא אינו יכול להיבדל מכם'.

בתפילת ימים נוראים אנו מקדימים ואומרים 'אתיתי לחננך בלב קרוע ומורתח בקש רחמים כעני בפתח', מצינו שלש סוגי עניים, עני שאינו מוזמן, עני מוזמן, ועני שמחכים לו, אנחנו באים אל הקדוש ברוך הוא כמו עני שמחכים לו, לכן אנו אומרים 'אתיתי לתננך' - אתיתי מלשון שהקדוש ברוך הוא חיכה לנו ובאנו אליו.. כפי שמביא רש"י שהקדוש ברוך אומר 'איני יכול להיבדל מכם', שהוא כעין שותפות כביכול עם הבורא יתברך, שהוא הבורא והם המקיימים.

לשאת בעול של כל העולם

באמת שעניין השותפות בקיום העולם הוא לא רק עניין סגולי מכוח התורה, אלא שאנו כסדר

נושאים בעול של קיום העולם. עניין זה בא להדגשה בירח האיתנים במועדים הקדושים, החל מהימים הנוראים אנו מתפללים בעיקר על עניינים שאינם קשורים אלינו אישית אלא לכלל העולם. במועד חג הסוכות הקריבו שבעים פרים כנגד שבעים אומות, וב'הושענא רבא' אנו מזכירים בהושענות עניינים של סדר העולם כמו 'אדמה מארר' שבאמת אינו צורך של מי שגר בעיר, אלא של עובדי האדמה, וכך עניינים רבים המוזכרים בהושענות. והביאור בזה שהמועדים משתלשלים מיום הרת עולם, בריאת העולם שברא אלוקינו, ועבודות המועדים שהם מתקדשים בידי ישראל, עניינים קיום העולם שהוא מוסר לתפילות ועבודת האדם.

בתחילת פרשת 'ניצבים' (דברים כ"ט, ט') על הפסוק 'לעברך בברית ה' ובאלתו' פירש בעל ה'אור החיים' 'כי כוונת משה בברית זו היא להכניסם בערבות זה על זה כדי שישתדל כל אחד בעד חברו לבל יעבור פי ה'', מה עניין החיוב של כל יהודי לרוחניות של חברו, אלא שכל יהודי יש לו 'שותפות' בקיום הבריאה, ובכלל חלקו בהשתדלות לקיום העולם היא הדאגה לרוחניות שלו. ובכלל ערבות זו היא לאהוב כל יהודי, בחינה דקה של אהבת הבורא לברואיו, כך השותפות בקיום העולם, מביאה לאהבת כל אשר בשם ישראל יכונה, ולהתפלל עליו בגוף וברוח.

מעלת הנושא בעול רוחני עם חברו

בעת שנפלתי למשכב בבית חולים לאחר התאונה, הגיע מרן ראש הישיבה הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן זצוק"ל לבקרני. הוא עלה חמש קומות ברגל, ולא רצה להשתמש במעלית, הוא אמר שלמצווה הולכים ברגליים... בביקור אמר לו יסוד גדול, בתהלים (נ"א) מבקש דוד המלך עליו השלום הרבה בקשות מיוחדות 'חנני אלוקים, מחה פשעי, כבסני מעווני, מחטאתי טהרני, חכמה תודיעני, תכבסני באזוב ואטהר, תכבסני ומשלג אלבין, תשמיעני ששון ושמחה.. לב טהור ברא לי אלוקים וכו' אחרי כזו רשימה של בקשות, מה מבטיח דוד המלך להקדוש ברוך הוא 'אלמדה פושעים דרכיך וחטאים אליך ישובו'..

רואים כאן אמר מרן הרב שטיינמן זצוק"ל כמה חשוב לפני הקדוש ברוך הוא לדאוג לרוחניות של השני! שכל מה הבקשות הרבות שדוד המלך ביקש יכול לזכות להם במה ששייב בנים אל אביהם שבשמים.

ולהאמור, הנשיאה בעול רוחני עם אחרים, היא חלק מהשותפות בקיום העולם שהקדוש ברוך הוא כביכול מסר בידי כל אחד מישראל⁴

כאן המקום להאיר שכאשר עוסקים בקירוב אחרים או בלימוד לאחרים, אין לחשוש ממה שמכבדים אותו עבור זה, אבל יש להיזהר מאד שלא לפגוע באחרים, כיפי שמצינו במדרש רבה (פרשת מטות ל"ב) שאחיתופל, שמשון, קורח ובני גד ובני ראובן, איבדו מעלתם ונאבדו מן העולם 'מפני שלא היה מתנתן מן הקדוש ברוך הוא אלא חוטפין אותה להם'.

המתפלל על חברו נענה תהילה

המבי"ט ב'בית אלוקים' שער התפילה מבאר את דברי חז"ל 'כל המתפלל על חברו נענה

4 עיין ב'בית אלוקים' המבי"ט שער התפילה שהאריך לבאר ש'צדיק יסוד עולם' במה הוא 'יסוד עולם' שעניינו לתקן את הבריות ולתקן את העולם, וקרובים הדברים לאמור כאן.

תחילה' היות שכשמתפלל על עצמו יש לו נגיעה, הוא רוצה להירפא ולהיוושע, אבל המתפלל על חברו אינו מחמת נגיעה עצמית ולכן תפילתו חשובה יותר להתקבל וזה חוזר ומלמד גם על תפילת עצמו ולכן נענה.

אבל עדיין צריך ביאור, הרי גם כשמתפלל על חברו הוא מחמת נגיעות שכואב לו על צרת חברו, אמנם זו דרגה, אבל עדיין יש לו צער על חברו, למה זה שונה מצרת עצמו? אלא שיתבאר הדבר במשל, כאשר אדם טובע בים הוא נאחז אפילו בקנה רצוץ, אף על פי שאין שום סיכוי שיצליח להיאחז בו והוא לא ייתלש, אבל האדם יעשה כל דבר כדי להינצל גם אם בשכל אין לו מהלך הגיוני. אבל אם אדם יראה את חברו טובע לא ייקח קנה רצוץ ודק ויגיש לו כדי שיאחז בזה, כי הוא מבין שהקנה יקרע כהרף עין. נמצא שככל שהאדם ירגיש בצרת חברו אבל עדיין הוא פועל בדרכי השכל, מה שאין כן כשהוא עצמו בצרה אז לא יגביל עצמו רק לדבר הגיוני. ממילא כאשר אדם מתפלל על צרת חברו, מראה בזה אמונה חזקה יותר ובטחון חזק יותר בידי שמים, מאשר עם מתפלל על עצמו, ולכן בזכות האמונה שלו בבורא יתברך יזכה שגם תפילתו תיענה שהרי הראה בזה את כוח האמונה שלו.

מעלת תפילה לחינוך הבנים

חלק מהחיוב לדאוג להמשך הקיום הרוחני של האחרים הוא במיוחד על בניו אחרוני שבזה הצטוונו באופן מיוחד. כפי שכתוב בפסוק (בראשית י"ח, י"ט) 'למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'.

והנה יש לדקדק למה נאמר 'ושמרו את דרך ה' הרי זה נסמך אל 'אשר יצווה' היה צריך לומר 'לשמור את דרך ה' שהאבא יצווה את הבן לשמור, מה זה 'ושמרו'? אלא הביאור הוא שבחינוך ההצלחה הגדולה היא כשלא צריך להגיד לילד כל הזמן מה לעשות ומה לא לעשות, אלא הילד לבד מבין זאת כתוצאה מדוגמה אישית של ההורים וכאשר זה מועבר בצורה נכונה אז ממילא 'ושמרו את דרך ה' כי אם זה נעשה רק באופן של 'לשמור את דרך ה' על ידי צווי, אין זה הוכחה שזה יעשה גם בהמשך מעצמו, וזהו כמאמר הכתוב 'חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנו' שתמיד זה יהא באופן של 'ושמרו' מעצמם את דרך ה'.

בדרך החינוך יש שני דברים מרכזיים, (א) תפילה, (ב) לא להזיק... על מעלת התפילה בחינוך מצינו דבר נפלא בתפילת חנה. שהנה מצינו שחנה אמרה אל עלי 'אל הנער הזה התפללתי' אמרו חז"ל (ברכות ל"א:) שחנה אמרה זאת אחרי ששמואל הורה הלכה בפני עלי בדין שחיטה כשרה בזר, והתחייב מיתה. אמר לה עלי שתניח לו להענישו והא יתפלל להקדוש ברוך הוא שייתן לה בן אחר יותר גדול משמואל.

על זה אמרה חנה לעלי 'אל הנער הזה התפללתי' כתב על זה המהרש"א שחנה טענה 'בן זה חביב עלי שנולד על ידי תפילתי יותר מבן גדול יותר שיוולד על ידי תפילתך'. דהיינו שמה שאמרה 'אל הנער הזה התפללתי' אין הכוונה שהיא רצתה בדווקא את הבן הזה, אלא שהוא נולד על ידי תפילה, ומכאן החביבות והיקרות שלו. רואים מכאן שהתפילה על לידת הבן ועל הצלחת הבן היא יקרה מאד, שכן הבן הוא הכלי להביא אותה לרוממות על ידי תפילה והיא תהילתו ורוממותו.

בעמדנו ביום שמחת תורה, מן הנכון להביא בעניין זה את מה שכתב בספר 'יסוד ושורש העבודה' וז"ל 'כל הזהיר בשמחה של תורה ביום הזה, מובטח לו שלא תפסוק תורה מזרעו'. **בפרט ראוי לכוון בעת ששרים 'למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה' שנזכה שלא תמוש התורה מפי זרענו, ויכולה מעלת שמחת התורה שתתקבל התפילה וילכו בניו בדרך ה'**

אנו שרים במהלך יום שמחת התורה את התפילה 'הוא יפתח לבנו בתורתו וישם בלבנו אהבתו ויראתו', הנה לקבלת אהבה ויראה צריך שהקדוש ברוך בעצמו ישם בלבנו את אהבה והיראה כי אדם יכול לרדת ולהתרחק כמטחווי קשת מבוראו, אבל את התורה לא צריכים לשימה מחודשת אלא רק 'יפתח לבנו' כי התורה כבר ניתנה לכל אחד ואחד אלא צריך רק לפתחון לב כדי שנוכל להבין עמקי סודותיה.

הארה נוספת יש כאן אנו אומרים ושרים 'הוא יפתח לבנו בתורתו וישם בלבנו אהבתו ויראתו ולעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם' סדר הבקשה היא קודם כל פתחון לב בתורה, ואז ממילא נזכה לכל הקניינים של יראת השם ואהבתו ולעבדו בלבב שלם, ללמדנו שכל הדרגות נקנים מעמל ולמוד התורה.

בפיוטים של ההקפות אנו אומרים 'יודע מחשבות הושיעה נא', צריך להבין מה השייכות בין יודע מחשבות לבקשה 'הושיעה נא', הביאור הוא שהאדם עצמו לפעמים לא יודע מה היא הישועה שלו, לו נראה שהיא תבוא בדרך אחת, בסוף מתברר שזו הייתה דרך של אבדון. על זה אנו אומרים 'יודע מחשבות' הקדוש ברוך הוא יודע את המחשבות שלנו, היכן אנו טועים בדרך, אנו סבורים שזו הצלה ובאמת זו הפסד, אנו מבקשים שהוא יעשה הטוב בעיניו. באמת האבא זכרונו לברכה הובל לסיביר בתחילת המלחמה העולמית, כל החברים שלו ריחמו עליו, והנה בסופו של דבר זה התגלה כהצלה גדולה, מהם שנשארו לא נותר זכר רחמנא לצלן הם נלקחו למחנות הי"ד, ואילו האבא היה בסיביר משם ניצל כמו רבים אחרים וזכה להקים דורות ישרים אחריו.

להתחיל מ'בראשית'

סדר תחילת השנה פותח במועדות עד תחילת התורה 'בראשית'. ההתחלה של הכול זה לחזק את עצמנו שהכול מאתו יתברך שלא ישם מבטחו בהבל ושטי כזב, אלא ידע שכל העולם כולו הבל הבלים והמציאות היחידה היא התורה ואמונה בהשם יתברך. כי שגרת החיים משכחת את התלות בבורא עולם, לאחר שאדם רואה מציאות של העולם כמנהגו נראה לו כטבע, וקשה לו בבוקר לקום ולהודות 'מודה אני לפניך שהחזרת בי נשמת' כי הוא שיגרת החיים מטעים אותו, כמו כן אדם רגיל לדבר בכל עת ובכל שעה, זה נראה לו כדבר טבעי, קשה לו לבקש ב'ד' שפתי תפתח' לכך באו מועדי השנה בראשיתה להגיד לו מראשית אחרית

שיתבונן על דרכיו ויחזק עצמו שהכול הוא מאתו יתברך וזולת הוא ולולי תורתו אזי הכול הבל ושווא נתעה.

כבר בסליחות אנו אומרים 'הנשמה לך והגוף פעלך חוסה על עמלך' אחר כך אנו שבים ואומרים 'הנשמה לך והגוף שלך ה' עשה למען שמך' לכאורה הדברים נראים סותרים בתחילה אנו אומרים שהגוף הוא רק פועל ה' אחר כך אנו אומרים שהגוף הוא גם 'שלך' כמו שאמרנו על הנשמה? אלא הביאור הוא שבאמת מעצם בריאת האדם הגוף מנותק מרוממות בריאתו והוא מנוגד לנשמה שהיא בכל עת חלק אלוק ממעל. ועל זה אנו מתפללים שהקדוש ברוך הוא ייתן לנו את הכוח לתקן את הגוף כי הוא פעלו שיתקדש ויצא מעפריות החומר, ואז לאחר שהקדוש ברוך הוא עזרו אז הגוף גם הוא שב לבריאתו להכיר ולחיות שהוא 'שלך'.

כמו כן בתפילת מוסף של ראש השנה ויום הכיפורים אנו מבקשים 'לחיים טובים תכתבנו אלוקים חיים, כתבנו בספר החיים ככתוב ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום' צריך להבין את מטבע בקשה זו, למה חוזרים ומבקשים פעמיים 'לחיים טובים תכתבנו' ואחר כך שבים ומבקשים 'כתבנו לחיים'? ועוד מה עניין הפסוק של 'ואתם הדבקים' לבקשת החיים? אלא הביאור הוא שהן אחת היא, אנו מבקשים מהקדוש ברוך הוא חיים, ומיד מבהירים איזה חיים אנו מבקשים, חיים שהם בכלל 'ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום' שתכלית החיים היא דבקות בבורא יתברך ואם לא אין נחשב חיים.

אחר כך מועד הסוכות בא לחזק אצל האדם שיצא מתוך מאסר הרגליו, ויתבונן על דרכיו שהעולם עראי הוא, ואין בעולם שוב דבר קבע, זולת התורה והמעשים טובים. כל עבודת ימי ראשית השנה, באו להזכיר לו שיעצור ממרוצת החיים ויזכר במציאות הבורא יתברך ותכלית חייו. כמו שמסופר על רבי מאיר שפירא מלובלין שפעם דפק על דלת של נגיד אחד, הלה פתח וקיבל את רבי מאיר בסבר פנים יפות. להפתעתו רבי מאיר החל לדבר עמו על מפתן הדלת, התנצל הגביר ואמר, למה נעמוד כשהדלת פתוחה, בחוץ קר מאד והרוח נושבת בעוז, במטותא יתכבד ויכנס לביתי אכבדהו בכוס קפה חם כדי להחם אל לבו. אבל רבי מאיר לא אבה להיכנס והוא הסביר: 'אני רוצה לדבר עמך על כאלו שאין להם בית ובגדים חמים והם נאלצים לישון בקור הקפוא, אם אכנס ואשב עמך בטרקלין הבית עם כוס קפה חם, לא יהיו הדברים מוחשים אצלך כמו כאן בדלת כשאתה חש כיצד זה לחיות בקור מקפיא.

כך רק לאחר שהאדם השכיל על דבר אמת במועדי ראש השנה יום הכיפורים סוכות ושמחת התורה, אז הוא יכול להתחיל 'מבראשית', הוא יכול להתחיל את השנה מתוך הכרה נכונה במציאות העולם ותוקף תפקידו בעלמא הדין.

לתרם	לע"נ	להצלחת
להצלחת מורנו הרב שליט"א	ר' נחום צבי ב"ר יחיאל הכהן	איתן חיים שכטר ומשפחתו
ע"י	גוטווירט ז"ל	בכל הענינים
הרב יחיאל בעקער שליט"א	נלב"ע יום ב' דראש השנה	
אוסטרליה		

שיעורים בדיני הסוכה ארבע מינים יו"ט וחוה"מ

מהמרא דאתרא הגאון הגדול ר' שריאל רונברג שליט"א

נמסר בבהיכנ"ס המרכזי "בית אריה" רמת דוד

נכתב ע"פ חכמת הסוכה

שאם נצרך את כל הסכך פסול יהיה בו ד"ט וכהא דסוף סי' תרל"ב, אבל לא מצרפים את האויר הלבוד לסכך פסול, ולפ"ז בדר"כ בחבלי כביסה וסורגים אין שאלה. אך אין זה מוכרע ויתכן דכוונתו דע"י הלבוד הוי ב' סככין ופסול וצ"ע. ולד"ד היה אפשר ללמוד בב"ח אחרת, דהא הב"ח קאי על הא דאמרו בגמרא חידוש שהמעבר ענפי האילן בענפי הסכך ענפי האילן מתבטלים בביטול ברוב בסכך כשר והסוכה כשרה, ועל זה כתוב במדרכי החידוש שלא צריך לערבב הענפים הפסולים אלא מספיק שיניח הסכך הכשר על הסכך הפסול אע"פ שהפסול ניכר. וע"ז כתב הב"ח דדוקא אם אין לבד שכל ענף בנפרד הוא לא חשוב אבל אם יש לבד ביניהם לא יועיל להניח סכך כשר מעל גביו אלא צריך לערבב ממש סכך כשר בתוך הענפים הפסולים שלא יהיה לבד. ולמעשה יש להחמיר כהערו"ל שהביא המ"ב שיש כזה פסול.

דיני סכך

♦ **בדין גגון נפתח** בסוכה, צריך שבשעה ששם הסכך שהגגון יהיה פתוח, ואי סיכך בשעה שהיה פתוח ואחר"כ סגר לא נפסל שהרי נעשה בהכשר. והחידוש שכתבו בזה הפוסקים דגם שבתחילת החג היה סגור וא"כ לא היה לו שעת כושר של סכך סוכה מ"מ חשיב כסכך ואין בעיה של תעשה ולא מן העשוי.

♦ ויש להסתפק **בגג שהוא תחת הסכך** ואין טפח בין הסכך לגג דיתכן שהשעה שהגג סגור מתבטל מהסכך שם 'אוהל' ואפי' נפתח הגג אח"כ יהא פסול וצ"ע.

♦ סכך פסול דינו דפוסל בסוכה בד' טפחים ומן הצד בד' אמות ובפחות מד' אמות אמרינן דופן עקומה. **ובגגון שמתרומם** מעלה ונשאר עדין עובי אלכסונו מעל הסוכה יש למדוד לפי כמה שתופס עכשיו באויר ולא לפי גודלו המקורי, ובפנים מאירות רצה ללמוד (ויבואר לפי המג"א לקמן) שנמדוד לפי רחבו של הגגון, וחזר בו. וע"פ זה קורה שתהיה מוטה באלכסון ג"כ נמדוד לפי כמה שהיא תופסת עכשיו.

♦ **גגון שנפתח** לקידמת הסוכה ונשאר ממנו בולט בתוך הסוכה יש להבדיל בין המקרים: אם נשאר ד' טפחים א"א לשבת ולישון מתחתיו מדין סכך פסול.

וגם אם נשאר ג"ט יש אומרים שאף שאינו פוסל הסוכה אבל אין יושנים מתחתיו.

ונוסף יש שיטת המג"א (תרל"ב א') שדופן הסוכה לא מחלקת את הסכך והוי כיותר מד"ט, [והוא מתאים בעצם עם ההו"א של הפנים מאירות], אבל החזו"א (או"ח קמ"ד סק"ב) כתב שוודאי שהדופן תחלק את הסכך פסול ושנמדוד רק מתחילת הסוכה, וצ"ע אי יודה המג"א בפחות מג' טפחים, שמדין לבד נחשב שאין כלל סכך פסול בסוכה.

עשיית הסוכה

♦ איתא **דמצוות צריכות כוונה** עכ"פ בדאורייתא.

ובלא כיוון המצות עשה מבואר בב"ה"ל (סי' ס' סעי' ד' ד"ה וי"א) מח' דאפשר דמי שלא יכוון כלל ויעשה המצווה כאילו לא עושה כלום ולכן בציצית יוצא שהוא לבוש בגד ד' כנפות בלא ציצית וכן בסוכה שהינו אוכל בלא סוכה.

ובב"ח מבואר דבסוכה יש כוונה נוספת יותר משאר מצוות דצריכות כוונה, שיש לכוון "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים" דהשיבה היא זכר ליציאת מצרים ולבג"י שהיו מוקפים בענני הכבוד, וי"א שכוונה זו היא לעיכובא אבל הפמ"ג (תרכ"ה א') פוסק דהוי רק לכתחילה כדי לקיים מצווה כתיקונה ולא מעכב [וכן משמע בביאור הלכה בציצית דלא מעכב].

♦ יש נידון למ"ד דמצוות צריכות כוונה האם כשלא כיון יעבור על איסור כגון בציצית כהולך בבגד ד' כנפות בלא ציצית, וכן בסוכה כאוכל חוץ לסוכה, הבה"ל דן בזה בהלכות ציצית (סי' ס' ד"ה יש אומרים) דיעבור על מצות עשה, והמנ"ח חולק על זה שלא שייך בזה איסור. יש קושיא על הבה"ל מהא דפסק דא"א לכוון למצווה במרחץ ובית הכסא ואם כן מי ששם הציצית שם הרי בתחילת לבושו לא כיון, וצ"ע אי יחייב מה שכיוון בתחילת הלבשה גם לגבי לאחר שפשט ולבש שנית, אם לגבי ברכה אין זה הפסק, אך כשמחליף הט"ק במרחץ אין תי' זה.

וכעין זה יש לדון ע"פ השעה"צ (תרמג ד) שכתב שלב"ח אין לברך על אכילה בעמידה שלפ"ז אם אוכל בעמידה הוי כאוכל חוץ לסוכה.

♦ איתא במתני' (סוכה ט:) העושה **סוכה תחת האילן** כעושה תחת הבית, והיינו דוקא היכא דהאילן הוא צילתו מרובה מחמתו מעל הסכך שלא צריך לסכך יותר, אבל אי יהיה אילן שחמתו מרובה מצילתו תהיה הסוכה שתחתיו כשרה. **שיטת רש"י ותוס'** דאם הסוכה עומדת בכשרותה בלעדי צירוף האילן הסוכה כשרה. **שיטת הראב"ה** (שהביא השו"ע ב"א) דהאילן פוסל כנגדו את הסכך הכשר, דהיינו שצריך שישאר מספיק סכך כשר ברווח שבין הענפים, וא"כ גם בכה"ג שהסוכה מרובה צילתה והאילן מרובה חמתה הסוכה יכולה להיות פסולה אם נוריד את מה שכנגד הענפים.

♦ **הערוך לבר** למד בב"ח דאי איכא לבד בין ענפי האילן, גם שחמתו מרובה מצילתו כיון שבין הענפים איכא לבד יפסול הסוכה, והזכירו המ"ב (תרכ"ו סק"ז). וע"פ זה דנים שחבלי כביסה וסורגים שנמצאים מעל הסוכה יפסלו כשיש ביניהם פחות מג"ט כדין סכך פסול וא"א לישון תחתיו, גם שהם עצמם חמתו מרובה. ויש פיתרון להכניס סכך כשר ביניהם [ומשמע שאין בעיה של מעמיד]. וכבר העירו דאפשר דהב"ח דיבר רק בכה"ג

אם **יורד גשם** ביו"ט ושבת אין בעיה לסגור גגון על צירים מדין אוהל, ובגג זו מסתבר ג"כ שזה כצירים שעשוי לפתוח ולסגור ומותר לסגור בשבת.

• **כיסוי** ניילון או ברזנט אם אין טפח בינו לסכך, כגון שהוא מניחו על הסכך מותר. אבל אם יש לו מסגרת וגבוהה טפח מהסכך הוי אוהל ואסור. ואם יש לו במסגרת פח רחב טפח הוי אוהל, ומותר להוסיף עליו.

• **ניילון** הוא סכך פסול הגם שהוא שקוף ואינו מסתיר השמש מכיון שלמעשה הוא מסכך מהגשם, ולכן זה לא עצה בזמן שיורד גשם לשים ניילון.

• בענין **נרי סוכה** כתב הרמ"א (תרכ"ז ד') שנוהגים לתלות נוי סוכה שלא ירד יותר מד"ט מהסכך, שמא יתלה קישוט גדול שיש בו ד"ט סכך פסול, ואם הוא בתוך ד"ט הוא לא פוסל שהוי ליה נוי סוכה, אבל אי יהיה מרוחק באופן שיהיה חלל ד"ט יפסול הסוכה [וכשתולים שרשרת אם באמצע היא רחוקה ד"ט מהסכך יש בזה את הקפידא של הרמ"א].

• בדין **סוכה תחת הסוכה** דהתחתונה פסולה (סוכה ט:): היינו בתנאי שתהיה עליונה כשרה דהיינו שגובהה י' טפחים ורחבה זע"ז וג' דפנות. ומצוי בסוכות במרפסות שבולט סכך מעל הסוכה התחתונה, י"ט גובה יש אבל ג' דפנות וזע"ז בדרך כלל אין, אבל בכה"ג שיהיה יפסול הסוכה התחתונה, ובעיטור יש טענה דיתכן דדפנות הסוכה התחתונה עולות למעלה ועי"ז יש דפנות בסוכה העליונה.

ואפ"י שהצל העליון לא משפיע כגון שהוא גבוה מבואר בריטב"א דג"כ פוסל מה שתחתיו, כגון גבוה כ' אמה דאמרו בגמרא דאין אדם יושב בצל הסכך.

• סוכה **שלא עומדת ברוח** מצויה פסולה, וצריכים לראות שתהיה הסוכה חזקה שתעמוד ברוח, ואם עושים הסוכה מסדינים כתב השו"ע שיש חשש סוכה שלא עומדת ברוח מצויה, ולכן צריך שיעשו לבוד ע"י חבלים שיהיה דופן גם אם יזוז הסדין. שיעור מחיצה המתנועעת ברוח פ"י החזו"א דהיינו שבשעה שמתנועעת היא פסולה, כגון שמתרוממת ג"ט מהקרקע. וי"א (אגרות משה) דאפ"י אם אינה נפסלת כשמתנועעת היא ג"כ פסולה דלא הוי 'תשבו' כעין תדורו, אך אם היא זזה בתוך ג"ט היא כשרה.

• **סכך כשר** צריך שיהיה גידולי קרקע וגם לא מקבל טומאה, וברזל פסול משום שאינו גידולי קרקע, ואם הוא כלי הוא פסול גם משום שהוא מקבל טומאה, וכן **פלסטיק** גם אם אינו מקבל טומאה הוא פסול כי הוא לא גידולי קרקע, ובעיקר מצוי השאלה למי שמחזיק הסכך עם חוטי פלסטיק שהוי ליה מעמיד הסכך בדבר הפסול לסיכוך. וכן במסגרת הסוכה לחוששים למעמיד דמעמיד.

• **כלים מעץ** גם שהם גידולי קרקע הם פסולים מדין מקבל טומאה, וגם שבירי כלים שכבר לא מקבלים טומאה פסול לסיכוך

ויש מח' באחרונים מה הדין בכלי עץ שקיבל טומאה רק מדרבנן, כגון דף רחב שעורכים עליו הבצק שאין לו מסגרת מסביב והוא לא כלי קיבול ואינו מקבל טומאה מדאורייתא אבל מדרבנן מטמא כיון שעורכים עליו הבצק, אי נשבר כלי כזה נחלקו האחרונים. ולפ"ז מקל מטאטא לא יסככו בו, וודאי אם הוא של מגב מתכת כיון שהוא כלי עץ שמשמש עם כלי מתכות שמתמא מן התורה, אבל גם בשל מגב פלסטיק פסול.

• **שבירי כלים** לגבי סכך כתב המ"ב שאפשר לסכך בכלי שנשבר שה' מקבל טומאה מדרבנן, אבל צ"ע שלגבי מעמיד כתב שלא יעמיד גם בדבר שמקבל טומאה מדרבנן שנשבר.

• **חבלים של פשתן** פסולים מדרבנן לסיכוך, לא מפני קבלת טומאה אלא מפני שאין צורתו עליהם שהם מעובדים ולא טבעיים, ויש נידון למה שלא יפסל מדין מקבל טומאה שהרי מקבל טומאה בנגעים ששם מטמא גם שתי וערב. ועכ"פ צריך שיהיה סיב טבעי ולא מעובד כלל, ולכן קנבוס וכדו' אף שהוא גידולי קרקע פסול לסיכוך.

• **מחצלת** אם עשויה לשכיבה או לשיבה כמו שהיה נהוג פעם היא מקבלת טומאת מדרס ופסולה לסיכוך מדאורייתא, ואפ"י עשו המחצלת לסיכוך אי באותו מקום משתמשים בכזאת מחצלת לשכיבה פסולה מדרבנן משום מראית העין. וא"כ המזמינים מחו"ל גם שמזמין לסיכוך הרי שם יכול להיות שמשתמשים לשכיבה, ואולי כשהם באים למקום אחר יכשר. ומו"ח הרה"ג ר' ניסים קרליץ שליט"א רצה שיהיה היכר במחצלת, שאם יש בליטות שנעשות כל מטר בקנים, שבמחצלת לשיבה שמים את כולם מצד אחד, והוא רצה שיעשו חלק מפה וחלק מפה שבזה מוכח שלא הוי לשיבה. העשוי לגדר וודאי שכשר.

• **סולם** שהשליבות תחובות בקרשים שבצד יש נידון אי הוי כלי קיבול, ויש שרצו לחלק אי הוי חור מפולש מעבר לעבר או לא. אבל סולם שרק מחברים השליבות לקרשים שבצד במסמרים, כמו שעושים פועלים בבניה סולמות עראים כאן וודאי אין בית קיבול (וזה חשיב משמשי אדם ולא מקבל טומאה), ומה ששם המסמר זה לא חשיב בית קיבול כמבואר בחזו"א שהמסמר עושה לעצמו הבית קיבול ולא הוי בית קיבול שעשית בשביל להכניס המסמר. ומשקוף לא מקבל טומאה אפ"י אם יש בו בית קיבול שאינו כלי.

• כלי שעשוי לשמש עם הקרקע אפ"י יש בו בית קיבול אינו מקבל טומאה ולכן אפשר לחבר הסכך ע"י דיבל עץ.

• בדין **מעמיד** הסוכה בדבר המקבל טומאה פוסק המ"ב (תרכ"ט כ"ב, תר"ל נ"ט) שלכתחילה יזהר לחשוש לשיטת הפוסקים שפוסל הסוכה, אבל בדיעבד הסוכה כשרה, ומפשטות לשון הפוסקים נראה שהחמירו רק במעמיד ולא במעמיד דמעמיד, אבל החזו"א (או"ח קמ"ג סק"ב) דייק מהרמב"ן שרק מעשה קרקע התירו ולא מעמיד דמעמיד, וכוונתו רק אי נחשוש לשיטות שמעמיד פסול, ולא שפסק שיש להחמיר במעמיד יותר מהמ"ב.

• הר"ן מביא את השאלה איך שמים את הסכך על קיר הבית הרי הלבנים לא ראויים לסיכוך, ומיישב משום שכל החשש הוא שמא יסכך במקבל טומאה, ופה הרי וודאי לא יסכך באבן, והביא שיש מחמירים גם באבן לשים בצד הקיר קרשים שיעמוד הסכך עליהם.

• **פרגולה** שמחברים קרשים דקים צופים לצל לכל השנה, לכאורה הרי הוי ליה סכך כשר ואפי' שקבועים במסמרים כיון דהגשם יכול להכנס ה"ז ארעי וכשר, אבל הרשב"א כותב שיש בזה גזרת נסרים, שהרי חז"ל גזרו בנסר רחב ד"ט וה"ה גם בלוק של כמה קרשים שהם יחד ד"ט, אבל כתב שאין למחות ביד המקילים. ויש ראייה לרשב"א שמוכח בגמרא ששיך גזירת נסרים בעצי הדס והם הרי מאד דקים ובהכרח הכוונה במקרה שלקחו כמה וחיברו אותם יחד.

• בהא דאמרינן דצריך שתהא צילתו מרובה מחמתו (סוכה כב.), מדרבנן צריך שיהיה הסכך ראוי להתקיים צילתו מרובה עד סוף החג, ולכן יש להיזהר במי ששם סכך שישים לב שלא לשים סכך כזה שעד סוף החג יצטמק ויהיה חמתו מרובה.

• יש להיזהר **בדופן עקומה** שהמחיצה תגיע עד הסכך פסול, ולא שתיגמר לפני הסכך. וזה בעיה בסוכות (כעין קרית משה) שאם רוצים שתחשב גם הדופן הרחוקה דופן מדין דופן עקומה ושם המעקה אינו מגיע עד הגג צריך להוסיף דופן שתגיע עד הסכך, ושלא יהיה הפסק יותר מג"ט, ויש נידון אם אפשר לצרף להלכה דדופן עקומה הלכה דחבוט רמי כשהסכך הפסול מעל הסכך הכשר או שמא אין אומרים ב' הלכות.

• **זלת** בסוכה נחשבת לדופן רק כשהיא סגורה אבל כשהיא נפתחת אינה דופן, ואע"פ שיש צורת הפתח זה לא מועיל, ולכן יש להיזהר שיהיו ג' דפנות בלעדיו. אבל מה שהדלת נפתחת ונסגרת אין בעיה של תעשה ולא מן העשוי כיון שבשעת הסיכוך היה דופן, וגם אם ירצה להשתמש בה בתור דופן לא יהיה בעיה לפותחה בשבת מדין עושה מחיצה דלא גרע מגג עם צירים.

• הרמ"א (תרל"א ב') הביא שיש מחמירים שימדדו צילתה מרובה מחמתה בכל זע"ז טפחים בנפרד, וא"כ מקום זע"ז שיהיה חמתה מרובה גם שכלפי כל הסוכה איכא צילתה מרובה יהיה המקום הזה פסול. אלא שצ"ע איך מודדים מקום זה דהיינו אם נחלק הסוכה לחלקים של זע"ז מהדופן, או שאם יש מקום זע"ז שחמתו מרובה הוא פסול.

• אוויר פוסל בג' טפחים (תרל"ב ב') ואם הסכך רחוק יותר מג"ט מהדופן נמצא שאין לו דופן. ומצוי מאד במי שעושה סוכה בגג וסומך על המעקה שיש מחיצה י' ולא סכך עד שם שהוא פסול.

• הא דאמרינן **דאוויר פחות מג"ט אין ישנים תחתיו** (שם), היינו שאין ישנים תחת האויר כתבו הראשונים שהוא דווקא ככה"ג שיש בו כדי ראשו ורובו, או שיש משהו על פני כל הסוכה [לשון החזו"א קמ"ד ה' וצ"ע אי סגי ברובה או בז"ט"].

ויש להיזהר בסוכות שמסככים בקנים שלא יהיה בין הקנים אוויר מתחילתו ועד סופו, שלא ישב תחת האויר הזה דאי מקצת ראשו תחת האויר לא יועיל לו רוב גופו, אבל יש שאמרו שהכשר ראשו ורובו **מהני רוב גם בראשו** [וכן לשון החזו"א רוב ראשו סי' קמ"ד ה']. אבל **בקנים הקבועים** שהם מחוברים ויש ביניהם חוטים שעוברים ומחברים אותם זה מספיק, וכן הלייסטים שמחזיקים הקנים, וכן יכול לשים קנה לרוחב הסכך.

• סכך פסול פוסל בד' טפחים, וכתב המ"ב (תרל"ב סק"ג) **שביותר מג"ט** גם שאינו פוסל הסוכה, לכתחילה יחשוש לשיטות הראשונים שלא לישן תחתיו, אבל החזו"א היקל בזה. אבל **פחות מג"ט** וודאי שלכו"ע יכול לישון תחתיו.

• אם יש **פינה חדה** בתוך הסוכה שאין בה זע"ז טפחים כתב הבה"ל שיש לחשוש לשיטת המג"א (תרל"ד א') ולא לשבת שם, אבל כתב להקל לשים שם השולחן.

והיינו דווקא אם המעבר מהסוכה לפינה הוא פחות מז"ט, אבל אם הוא יותר מז"ט הרי יהא כשר דלא גרע מהרחיק סוכתו החוצה.

• בדין שלא ישב אדם בסוכה **ושולחנו בתוך הבית** (תרל"ד ד'), וזה מצוי בסוכות במרפסות שחלקם מקורות, יש נידון האם יספיק טפח בסוכה או רוב השולחן, וודאי שיש להיזהר שיהיה רוב השולחן בסוכה. ולכן אם הנשים יושבות על אותו שולחן בצד הבית יש להיזהר שיהיה רוב שולחן בסוכה. ואפי' כשיש קיר מהצד השני שהשולחן לא יכול להיכנס לפנים הבית, יש חשש שהוא עצמו יגרר לתוך השולחן.

ויש לדון בזה לגבי **נשים האם יוכלו לברך על סוכה שהשולחן חצוי בבית** מכיון שהרי גם אם תימשך הרי פטורה, ובפשטות עדיף שלא תברך כה"ג.

• **ב' שולחנות ועליהם מפה אחת** מכיון שהם כרגע לא נפרדים יש לומר שהם נחשבים כשולחן אחד ארוך.

• כתב הרמב"ן (במלחמות) שאם רוצה לאכול בלא שולחן וודאי שאין בזה בעיה וכל החשש כשאוכל על שולחן, והביאו המ"ב (שעה"צ סק"ז) וממילא תמוהה מה שכתב המ"ב (תר"מ כ"ז) שצריך שיהיה שולחן בשעת השינה, ומה שרוצים לומר שיש טעות סופר במ"ב שהמקור שם אינו מדויק, אבל ידוע ממי שראה שהחפץ חיים עצמו מאד הקפיד בדבר שלא להוציא השולחן בלילה, וא"א לומר שזה דין בסוכה שיהיה שולחן דהא אפשר לאכול גם בלא שולחן ושם אין בעיה שאין שולחן. כל דבר שהוא טפח על טפח יכול להחשב שולחן וגם כיסא יועיל [שהרי אין שיעור לגובהה שולחן], אבל מיטה כששוכב בה לא יועיל מדין שולחן.

• צריך שהסכך יהיה **עשוי לצל** (תרל"ה א), ועובדא הוי במי שסיכך וראה שיש צילתה מרובה אלא שהשכן אמר לו שכל מעשיו בסוכה נראים מביתו, והוסיף עוד סכך בשביל שלא יראה, ויש לדון בו אי כיון שאינו לסיכוך יהיה כסכך פסול או שמא

אחרי הכל זה אחד מתשמישי סכך שיהיה לצל לגשם ולמראית עין, ואע"פ שבדיני אוהל יש חילוק בין מחיצה לצל דהוי אוהל למחיצה של צניעות שאינה אוהל. וה"ה בסיכך עוד סכך לנוי לא חשיב סכך פסול.

• ומכיון שיש ענין בכוונה של סיכוך, כתבו הפוסקים שיש להקפיד שישים הסכך גדול דקטן לא בר כוונה הוא, והחזו"א החמיר גם שלא לסמוך על חזקה דרבא על נער בר מצווה. ולא יועיל פה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו מכיוון שיכול להיות ששמו לדבר אחר ולא לצל. ושמעתי שדן בזה החזו"א עם ר' חיים בשעתו במינסק.

• **סוכה ישנה** שעמדה משנה שעברה צריך לחדש בה דבר גם שנעשתה לצל, וחידוש דבר היינו או טפח על טפח או משהו על פני כולה (תרל"ו). ומה שיוסיף סתם קנה מצד לצד לא יועיל שהרי שמו על סכך קיים. ובסוכות שיש קורות מסודרים (בלפונים) יכול להוסיף באמת ביניהם. אבל העצה הפשוטה לחדש טע"ט דהיינו להוציא ולהחזיר, ויש שדנו האם צריך להגביה ב' הצדדים יחד או אפשר צד א' ואח"כ צד ב', ויש מעשה ששמעתי מהחזו"א שהגביה בלפונים עם מטאטא קודם צד אחד ואח"כ צד שני, אבל אין למדים ממעשה ששמעתי שהי' שם צד אחד לבן ואחד ירוק שהיו הופכים לכבוד סוכות לצד השני מכל השנה ובכל זאת החזו"א הגביהה, ואם מגביהה ב' הצדדים נראה דסגי בהגביהה כל שהוא, כי סכך שביד אדם אינו סכך, אבל אם מגביהה צד אחד אפשר דצריך להגביהה ג"ט דווקא.

• הגהות מימוני (פ"ה מהלכות סוכה) כותב שא"א לסכך הסכך לפני ששם הדפנות. ולא מבואר אי צריך שיהיו דפנות של הכשר סוכה או שיהיה איזשהו דפנות כדי שיחשב שמסכך מקום מסוים, דהא דין זה נלמד מאוהל ושם מספיק טפח וא"כ יועיל כאן שיהיה גם רק טפח אבל צריך שיהיה אותו טפח סמוך לסכך [בפחות מג"ט], ואם הוא רחוק מהסכך אין זה אוהל, אא"כ יש במחיצות גובה י"ט דאז אמרינן גוד אסיק ואפי' אם הם רחוקים מהסכך מהני, ולפי זה גם יועיל רק ב' דפנות ולא ג'. ולמי שיש מסגרת בטון או פרגולה אז בדרך כלל יש לו טפח סמוך לסכך ולא יצטרך הדפנות.

• אסור לסכך **בסכך גזול**. וכתב הרמ"א (תרל"ז ג') שלכן לא יקצוץ בעצמו הסכך מחצר הגוי אלא יתן לגוי לקצוץ שמא הקרקע גזולה מיהודי ואין ייאוש מועיל בקרקע דאין קרקע נגזלת ואם יקצוץ הגוי וייתן ליהודי יהיה שינוי רשות לאחר יאוש אצל היהודי ויועיל.

• בסכך יש **תקנת מריש** (תרל"ז ג'), דהיינו שגם אי גזל הקורה לא צריך להחזירה גם שהיא עדיין בעין ויכול לשלם עליה, וכתב המ"ב (בה"ל יצא) שאפי' אם לא שילם עדין אם החליט לשלם ג"כ מהני, אך אם לא החליט לשלם לא מהני והסוכה פסולה. וה"ה גם בדופן אם היא מעכבת לסוכה.

והא דלא אמרינן חיסרון דתעשה ולא מן העשוי צ"ל דלא הוי חיסרון בעשי, אבל הבה"ל הסתפק בזה לגבי ציצית (סי' יא ס"ק ו').

• קימא לן דאין קרקע נגזלת (תרל"ז ב'). ולכן מי שהוציא מרפסת בלי רשות השכנים, הגזל הוא רק בקרקע ואין פסול בסוכה, ולגבי סוכות ברה"ר ג"כ כיון שאין קרקע נגזלת הסוכה כשרה, אבל אסור לעשות כן.

• **גוי סוכה** אסור להשתמש בו כל החג. ומחמירים שאין אנו בקיאים איך לעשות תנאי שיפסיק הקצאת הנוי (דהיינו בבין השמשות) וגם ביום השמיני הוא מוקצה, ובחזו"ל גם ביום התשיעי, ולענין שבת ויו"ט הוא מוקצה מחמת מצווה ואסור להזיז אותו. אבל סדין שנמצא בדלת גם שעשוי לנוי אם הוא עשוי להזיז אין בו בעיה של מוקצה [דלא גרע מדלת שעשויה לפתוח ולסגור].

• וכשירידים גשמים מותר **להכניס הקישוטים** הביתה [בחזו"מ], שכיון שכך נהגו הוי כמו תנאי.

דינים שנוהגים בסוכה

• כתב המ"ב (תרל"ט סק"ה) מנהג העולם להחמיר כהראשונים שלא להכניס סירי בישול לסוכה אלא להכניס את האוכל בקערות הגשה. ואם יש לו סכך פסול שהוא דופן עקומה מותר להניח שם סירים מכיון שאינו מקום כשר ולא חשיב לסוכה.

• יש שהקפידו גם **לא ליטול ידיים** בתוך הסוכה כי המים נחשבים שופכים, אלא יטול בפתח הסוכה. ויש להזהר בשבת וביו"ט שצריך שיהיה קידוש במקום סעודה שלא יהיה שינוי מקום בין קידוש לסעודה. וראיתי שנוהגים ליטול בפתח הסוכה שהמים בחוץ והוא בפנים. וגם בנטילה בבוקר ילך עד הפתח. אבל אם יש כיור בסוכה אין בעיה ליטול.

• סוכה קטנה זע"ז לא ידליק בה את הנר, ובשבת ויו"ט ידליק במקום שמאיר לתוך הסוכה, וכן בסוכה גדולה יכול לעשות כן אם יש חלון מהבית לסוכה. וכבר כתבו דבזמנינו שיש תאורה של חשמל צריך להקפיד שהנרות יהיו במקום האכילה, ולא שיאירו ממקום אחר, שרק בזה יש ענין של כבוד שבת.

• אמרו במשנה על ר"ג שאמר שיעלו לו מים לסוכה עיי"ש, ופסק הרמב"ם (פ"ו ה"ו) שמי שלא שותה אפי' מים מחוץ לסוכה הרי זה משובח. ואע"פ שאין חיוב לאכול בסוכה אלא סעודת קבע.

• נוסע ממקום למקום בוודאי יוכל להקל דין זה של שתית מים רק בסוכה ה"ז משובח מדינא דהולכי דרכים.

• **פת כביצה** חשיב עדיין אכילת עראי ויתר מכביצה הוי אכילת קבע, וגם שאוכלו בצורת עראי כגון בעמידה כתב הבה"ל שיש להחמיר.

• **פת הבאה בכיסנין** דן המ"ב (תרל"ט ס"ק כ"ז) מה שיעורו, וכתב שהמנהג לברך על יותר מכביצה לישב בסוכה.

• וכן אם ישבו בחבורה **לשתות יין** יצטרכו לשבת בסוכה אבל לא יברכו ליישב בסוכה.

ולגבי לעשות **הבדלה** בבית אם אשתו לא יכולה לצאת לסוכה, כתוב בשבט הלוי שתעשה האשה הבדלה לבד בבית והבעל לבד בסוכה, או שיעשה לה הבדלה וישתה רק מלא לוגמיו ולא רביעית, [ויש לידע שבכך נכנס לספק ברכה אחרונה].

• **תבשיל מחמשה מיני דגן**, כתב המג"א (סק"ו) שביותר מכביצה צריך לאוכלו בסוכה, אבל הרמ"א חולק שרק בקובע סעודה או בשיעור גדול או בחבורה צריך, אבל לא מספיק יותר מכביצה. וקוגל יש צד גדול שאין זה פת הבאה בכיסנין מפני שאין עליו צורת פת וכן לא יברך גם ביותר מכביצה.

• **הבן איש חי** (שנה ראשונה האזינו הלכה ח') פסק שאין מברכים אלא על פת. וכך שמעתי שנהגו הספרדים לא לברך גם לא על פת הבאה בכיסנין.

• **שינת עראי** אסורה חוץ לסוכה, ואפי' ראשו בין בריכיו אסור. ולגבי להעביר ישן מהסוכה יש שאמרו שיש צד להתיר.

• מדברי הרמ"א (תרל"ט ב') יוצא חומרא שאשה תישן בסוכה אם זה שייך, שיהיה כדרך שדר כל השנה שתישן אשתו עמו. וההביא כן כלימוד זכות על אלו שאינם יושנים בסוכה כיון שאין אשתו עמו, ולא קי"ל כן וסוכה זע"ז כשרה גם שאין מקום לשני אנשים. ועל הבחורים שאינם יושנים בסוכה אין לימוד זכות זה. אבל אפשר ללמוד מדברי הרמ"א חומרא שיש ענין שהאשה תישן ג"כ בסוכה עם הבעל, ולא נהגו כן.

בשנה ראשונה אין היתר לישן בבית ולא בסוכה.

• **בשעת גשמים** יש מג"א שכותב שיש עדיפות לפרוס סדין ולאכול תחתיו, והיינו מכיון שיש מכשירים סוכה ששם תחת הסכך סכך פסול כיון שקדם הסכך הכשר, אבל לא ראיתי שנהגים כן, אבל שמעתי על מי שאכל תחת השולחן שכיון שהוא פחות מ"ט אין בעיה לאכול תחתיו.

ויש בדין זה סתירה דהא י"א שפורס סדין מפני מים שנוטפים ואין בזה פסול כיון שהסוכה מסוככת כהלכתה (תרכט יט), וכתב במ"ב (ס"ק נח) שמוטב לפרוס סדין בתוך ד' טפחים לסכך משיאכל חוץ לסוכה אבל לא יברך 'לישב בסוכה', ואילו לגבי ישיבה בסוכה כשיורד גשם אמרו דנכנס לביתו ועוד דאינו צריך לחזור מיד כשהפסקו (תרל"ט ה'), ויש שרצו לחלק שרק מתי שירד גשם יש פטור אבל אחרי הגשם שהסכך רטוב ונוטף מים בזה אמרו שיש עצה לפרוס סדין.

• נהוג עלמא לברך רק באכילה ולכן כתב המ"ב (ס"ק מ"ו) שיקפיד לאכול כשנכנס לסוכה כדי שלא יכנס לספק לפי שיטות הראשונים שיש לברך על עצם הישיבה.

ויש לדון לשיטת הרמב"ם שמברכים על עצם הכניסה לסוכה אי הוי הפסק לברך על הסוכה אחר המוציא כיון שהתחייב כבר כשנכנס, ורק אי נימא דמתחייב באכילה אפשר לומר דלא הוי

הפסק דהא עכשיו נתחייב, ונחלקו בזה הראשונים ופסקינן כהרא"ש להקל דלא הוי הפסק.

• מי שאכל פת הבאה בכיסנין ולא יצא מהסוכה והגיע זמן הסעודה אינו צריך לברך שכבר בירך. ואם יצא וחזר ולא היה היסח הדעת גמור יש מח' והוי ספק.

• **היוצא למנחה** הדרך יחד עם התפילה נחשב להפסק, כמובא לגבי בדיקת חמץ.

• המ"ב מביא (ס"ק מ"ח) בשם החיי אדם **שהנכנס לשעה** לסוכה אבל יודע שלא יאכל במשך השעה ואחר כך יצא שיברך, וה"ה יהיה גם אם נכנס לישון ויודע שלא יאכל. ולמעשה לא ראיתי שנוהגים כן, דאנו פוסקים כתוס' דאכילה פוטרת השינה.

• **קטן** שלא צריך לאימו חייב בסוכה (תר"מ ב'), והיינו כבן חמש או שש תלוי בהתפתחות הילד. וחייב כמו גדול וכן לגבי שינת עראי ואולי יותר חמור ממבוגר שיש שיטות שבלי אשתו הוא פטור.

לולב

• לולב אם **נחלק** העלה האמצעי של הלולב לדעת הרמ"א (תרמ"ה ג') אם נחלק כולו ה"ז פסול, ומצוה מן המובחר שלא יהא נחלק אף במקצתו. לדעת המחבר הוא כשר, ורק בנחלקו כל או רוב עליו נפסל הלולב. אבל החיי אדם והרע"א סוברים שלפי שיטת הר"ן נחלק משהו פסול כיון דבעינן הדר טפי בראשו של לולב, וכל פסולי הדר פוסלים במשהו. אך שאר האחרונים פירשו (עי' מ"ב ס"ק י"ט) הטעם שנחלק במקצת פסול כיון שעתיד להחלק כולו ע"י הנענועים, ועל פי זה כתב הט"ז שרק בנחלק כשיעור טפה פסול אבל בפחות מזה כשר לכו"ע. ויש לעיין בדברי הט"ז דבשופר מצינו שבנסדק מקצתו דיש פוסלים משום שסופו להיסדק כולו מכח התקיעות (תקפ"ו ז' ועי' במ"ב כ"ח), ולא נזכר שם שום שיעור כמה ייסדק כדי שיפסל ומשמע שאפי' נסדק כל שהוא פסול, ולכאורה יש ללמוד משופר שאם יכרוך חוט או משיכה או ידביק יכשר השופר שכבר אין סופו ליסדק, שה"ה יהיה בלולב שיכשר אם ידביק. אבל לח"א והרע"א יהא פסול אף בכה"ג דברגע שנחלק מקצתו כבר נפסל בעצם. ובבה"ל (ס"ז ד"ה נסדק) האריך לקיים דברי הט"ז.

• לדעת רבינו ירוחם פסול נחלק הוא משום דבעינן לקיחה תמה, והוא פסול חסר דנחלקה התימות הוי כמו שניטלה. ולתוס' הוא פסול בהדר. ונפ"מ לגבי שאר הימים שלרבינו ירוחם הוא וודאי כשר ולתוס' הוא תלוי במח' (תרמ"ט במ"ב ס"ק ל"ה) אם פסולי הדר פסולים ביום השני או לא. ואפשר שעכ"פ ספק ספיקא להכשיר ספק אם הוא פסול הדר וספק אם פסול הדר פוסל בשאר ימים. ועוד נפ"מ ע"פ הרע"א אם הנחלק לא יהא ניכר להדיא, שאם הוא פסול הדר יפסל רק בניכר להדיא, וכמו שכתב המבי"ט לענין חזוית, אבל אם הוא פסול חסר (ביום הראשון) יפסל אפי'

אם אינו ניכר להדיא, ולפי"ז בשאר הימים באינו ניכר להדיא יהיה כשר לכו"ע.

♦ **נקטם ראש הלולב** לדעת הרמ"א נקטם עלה העליון פסול, ולמחבר רק אם נקטמו רוב העלים העליונים.

♦ אם הלולב מחובר ע"י ה'קורא' נהגו אנשי ירושלים להחמיר דלא חשיב מחובר, אבל הפוסקים מתירים.

♦ כשקולפים את ה'קורא' מהלולב מצוי הרבה שנקטם ראש העלה האמצעי, וצריך בדיקה אם אין הקטימה ניכרת להדיא לכאורה הוא כשר דנקטם הוא פסול הדר (מ"ב ס"ק כ"ז).

♦ **נסדק** העלה האמצעי ונראה כהימנך הבה"ל מסתפק לומר דגם לדעת המחבר הוא פסול, אע"פ שהוא לא יהיה ברוב עליון [דלא כהלבושי שרד]. אמנם כפי שראינו אצל הגדולים שאם נסדק משהו לא חוששים להימנך, אלא רק כשנרחקו שני חלקי העלים זה מזה ונראה כמזלג, ואם הם צמודים זה ענין של נחלק.

♦ **בפסול יבש** לדעת השו"ע הוא ברוב עליון (ס"ה), והרמ"א לא השיג, אך המ"ב (ס"ק כ"ב) הביא שהראב"ד פוסל ביבש עלה האמצעי. ואפ"ל ביבש משהו חוששין לדעת הריטב"א שפסול (ביה"ל). לולב שיש בו למעלה קצת חום שנשרף מהשמש, החזו"א היקל שמראה חום אינו נחשב יבש. והגרי"ז החמיר בזה.

♦ רגילים להקפיד **שהלולב יהא ישר** ולא מעוגל, אבל בגמרא מבואר דפסול 'עקום' הוא דווקא בכמעגל, וכן הביא המ"ב (ס"ק ל"ג).

♦ אם נכפפו העליון בראשם שקורין 'קנעפל' (כפתור) המחבר מכשיר (ס"ט) ויש מחמירין בזה (מ"ב ס"ק מ"ב).

הדס

♦ בהדס יש להקפיד על **שילוש העליון**, והנה לא נזכר בשום מקום מהו השיעור, החזו"א אמר שאם יש חוט אחד שבו נוגעים כל שלושת העלים ה"ז משולש וע"ז אפשר לסמוך דהוי משולש, אבל ביותר מזה צריך לחשוש שאינו משולש.

♦ לפי הרמ"א (תרמ"ו ג') יש קולא כשיש ב' עליון וא' על גביהן [ואינו מצוי בהדסים שלנו] אך להמחבר אין קולא כזו.

♦ כשנשר עלה אחד מן הג' עליון לדעת הר"ן אין זה עבות, ולדעת הרא"ה והריטב"א נשאר בו דין עבות (מ"ב ס"ק י"ח).

♦ עם נחתך עלה אחד אם רובו נשאר הוי ליה כלא נשר, ואם לא הרי זה כנשר דלעיל.

♦ לכתחילה מקפידין שיהיו עלי ההדס **ראשו בצד עיקרו** שלא יהא חלק מהקנה שאינו מחופה בעליון, וכדעת המור וקציעה (בשע"ת ס"ג).

♦ פסול הדס שאינו עבות הוא כל ז' ימים, ואינו כפסול הדר שנחלקו לגבי שאר ימים.

ערבה

♦ י"א דיש מצווה בערבה הגדלה בנחל ממש (מ"ב תרמ"ז ס"ק ג'). ולא ראיתי שחוששים לזה.

♦ ערבה **שנקטם ראשה** נראה דהמחבר הכריע לפסול, ולא כמו בהדס שנראה שהכריע להכשיר ששם איכא סברא שהעלים מכסים את הקטימה. וכ"ה במ"ב (ס"ק י"ב). וגם שבהדס כן נהגו להקפיד בזה.

♦ יש אומרים שאם נשר ה'לבלוב' הערבה נחשבת קטומה, שבתחילת הגידול לכולם יש לבלוב, והיינו שאפ"ל ייפול בשעת הגידול יפסל. ולא ראיתי שמחמירים בזה לפסול אף בדיעבד. ובשאר הימים שיש מכשירים פסול הדר [ונקטם הא הוי ליה פסול הדר], יש מקום להקל יותר.

♦ דעת הט"ז דערבה **שנשר** ממנה עלה אחד בתוך שיעור הג' טפחים כשרה רק בדיעבד ולא לכתחילה. והיינו שאמרו (סוכה לג'): נשרו מקצת עליה כשרה דמשמע בדיעבד.

אתרוג

♦ יש מחלוקת אם **חסר משהו** פוסל באתרוג (תרמ"ח ב'), הרמ"א מיקל בשעת הדחק והיינו גם לברך עליו (מ"ב ס"ק י"ב). אך ביש לו אתרוג אחר בוודאי שאין להקל בזה. בספק חסר משהו יש להקל (מ"ב ס"ק י"א).

♦ וכיון דלא הוי פסול הדר אלא פסול של לקיחה תמה אם כן פסול חסר הוא אפ"ל **באינו ניכר** להדיא וכנ"ל בדברי רע"א לגבי לולב.

♦ לדעת הר"ן בין נסדק ובין חסר ובין נקלף הכל פסול בחוטמו של אתרוג במשהו, ואין הלכה כן. והאליה רבה החמיר גם ביבש (ביה"ל ס"ק י"ב).

♦ **נקלף** כתב המ"ב היינו שנשאר עדין מהקליפה הירוקה ונחשב שאינו חסר, אבל החזו"א הקפיד על יותר מזה ושלא יקלף כלל מהירוק ורק הגלד השקוף שעל הירוק יכול להיקלף ולא חשיב חסר. אבל שיעור זה הוא קשה מאד למדידה, אבל בכל מקרה של ספק חסר מיקל המ"ב.

♦ **אתרוג שנפל** מיץ יש נידון אם יש בזה בעיה של חסר. ולכאורה יש ראייה ממה שכתבו שכדי לבדוק אם הוא יבש יעביר מחט, מוכח שמה שמאבד מהלחלוחית אינו בעיה.

♦ אם השתנה מראהו מהקילוף דינו כחזו"ת (מ"ב ס"ק כ"ו) שפוסל בחוטם בכל שהוא, ולמטה מחוטמו רק בשנים ושלושה מקומות. ויש שכתבו שדווקא אי נשתנה למראה פסול אבל אם נשתנה למראה כשר כתב המ"ב שיכול להקל בזה (שם).

♦ **נפל העוקץ** כמו שמצוי באתרוג שמצהיב שהעוקץ נופל חוששים לחסר. אם **נפל הפיטם** וודאי הוי חסר אבל אם **נפלה השרשנתא** של הפיטם יש מח' שהמחבר מיקל בזה והרמ"א כתב להחמיר במקום שאפשר.

♦ אם נחסר גם חלק מהדד המ"ב מיקל שצריך שיפול כל הדד. והמג"א מיקל שאפי' נשאר רק הדד שתחוב באתרוג לא יפסול. וכתב המ"ב שאפשר להקל בשעת הדחק כהמג"א (ס"ק ל').

♦ אתרוג **שאין לו פיטם** כלל דהיינו שנשר בתחילת ברייתו הרמ"א מכשיר. ומצוי שהוא נשבר לאחר גימורו ונראה שגדל בלי וא"א להבדיל ביניהם.

♦ בחוטם האתרוג מקפידים יותר על **חזוית**.

♦ אומרים בשם החזו"א שאין בימינו מצוי פסול חזוית.

♦ **בלטלאך** הרמ"א מכשיר, אבל אם האתרוג נדקר מקוץ ונראה שהקוץ קרע חתיכה קטנה מהאתרוג וגדל שם בלטל חום, לא נחשב שעור קיים שכל מה שמחשיבים שלא יהיה חסר היינו שגדל עור אחר אבל פה **הנקודה החומה** לא חשיב שגדל שם והוי חסר.

♦ **נקודות שחורות** שלא נראות כתב המבי"ט שאין פסול הדר. ואם הם גדולות וניכרות פסולות ויש מחמירים גם בנקודות קטנות.

♦ אם הנקודות השחורות **מהמת הריסוס** זה גם בעיה, שהרי הריסוס הוא חומר כימי שגורם לצריבה במקום, ואם יוריד את הנקודה ויראה שהוריד קצת מהאתרוג וודאי שיש פה פסול, וכמו בנקלף חזוית.

♦ **מראה פסול** באתרוג פוסל בחוטמו בכל שהוא ולמטה ברובו או בשני מקומות. יש מח' במה שפוסל בשני מקומות אם הוא דוקא כשיהיה משני צדדים דהיינו ביותר מרוב היקפו אבל אם אין הם ברוב היקפו ויש מחצית אתרוג שאין נראית בו השינוי מראה כלל ה"ז כשר, וכן נוטה המ"ב להכשיר. ולחזו"א אפי' אם הם כרוב היקף, רק שאין כל השטח שלהם ושביניהם רוב האתרוג הרי זה כשר.

חוטמו חשיב מאיפה שהאתרוג מתחיל השיפוע. ויש אתרוגים שהם כמגדל וא"כ רוב האתרוג יהיה לו דין של חוטם.

♦ **הפיטם** עצמו כתב הבה"ל דיש מהראשונים שהחשיבו הפיטם החוטם של אתרוג ויש לבדוק בו. ומה שאצלנו יבש זה השושנתא, והרי שושנתא שנפלה כשר.

♦ **שיעור** אתרוג בכביצה. והחזו"א החמיר בשיעור ביצה של חז"ל, דהיינו ביצה כפולה שלנו. והחת"ס כתב דכיון שתלוי בגמר פרי א"כ נלך לפי הגידול של היום, אבל אם הוא משום 'ולקחתם' כמו ההו"א של הגמרא לכאורה בעינן ביצה של חז"ל.

♦ אתרוג שהיה כשיעור **ונצטמק** דנו האחרונים שהרי מבחינת גמר פרי הוא היה בגמר, אך אפשר שיהיה פסול מדין 'ולקחתם' שצריך כביצה בשעת לקיחה כמו ההו"א בגמרא.

♦ רוב הפוסקים פוסלים אתרוג **מורכב**, ובן מורכב. ולכן לא יסמכו על הסימנים רק שיהיה אתרוג מיוחד כמו שעוף נאכל רק במסורת כן האתרוג. ובארץ ישראל יש להקפיד גם על ערלה וטבל.

♦ **ילד** שמוכר ארבע מינים, אם מישהו נתן לו אותם הרי הוא קנה לעצמו לפי כמה שיטות משום דעת אחרת מקנה, אבל להקנות אינו יכול מדאוריתא. אבל אם אביו הושיבו שם הרי שזה כמו שאביו יאמר שמקנה למי שמשלם. אלא שעדין צריכים להיות בטוחים שזה לא גנוב.

♦ כתב המחנ"א שישלם הכסף לפני החג בשביל שיקנה בקנין כסף שחל מדאוריתא. ולמעשה הרי גם יועיל מה שחצר קונה מדאוריתא. צ"ק לא חשיב קנין כסף אבל אם ישלם חלק במזומן וודאי שיועיל.

♦ מתי **שאוגדים** הלולב כתוב ברמב"ם שטפח מהשדרה יהיה יותר גבוהה מההדסים. וממילא צריך להיזהר שתהיה הטבעת עליונה טפח מתחת לשדרה.

♦ יש להיזהר **כשמכניס ההדסים לקוישלע** צריך להיזהר שלא יתלשו עלים. וטוב אם יש הדסים ארוכים שישאיר הג"ט מחוץ לקוישלע.

♦ כתב בשו"ע שאם כרך על אגד הלולב סודר י"א שלא יצא (תרנא ז) והיינו מטעם חציצה ולר"ן מטעם לקיחה תמה. והוסיף ברמ"א **דיש להוציא הטבעות מהיד**, וכתב דאין לחוש מדינא כיון דאין כל היד מכוסה, אבל האחרונים כתבו (ט"ז וגר"א) דיש להקפיד מדינא משום חציצה, וכתב במ"ב דאם לא הסיר הטבעת יחזור וינענע בלא ברכה (ס"ק לו). וגם בנטילת ערבה בהו"ר יש להקפיד בזה.

♦ בד' מינים שקונים עם הכשר באריזות, יש ג"כ לבדוק שוב את כשרותם הן מחשש שהשתנה אחרי האריזה, והן מחשש שהמשיגה לא שם לב לחוסר של עלה וכדו'.

לע"י צבי הירש בן דוד ורבקה קנדר
נפטר י"ט תשרי תש"מ

בהלכות יו"ט

- מלאכת **אוכל נפש** מותרת ביו"ט, ונפסק שרק מלאכות שמלישה ואילך אבל קצירה וברירה וכדו' אסור, ונחלקו בזה דשיטת הרשב"א דהוי דאורייתא שמסרן הכתוב לחכמים איזה מלאכה כן ואיזה לא, אבל ברמב"ם משמע שהוי דרבנן. והטעם שלא כל יום אדם קוצר שדהו אלא פעם בשנה אבל מלישה ואילך זו מלאכה שעושים כל פעם כמות מסוימת ולכן חשיב אוכל נפש.
- דבר **שאפשר לעשותו מעיו"ט** אפי' שהוא אוכל נפש צריך לעשותו מעיו"ט, ואפילו שלבשל אפשר גם מעיו"ט מכיון שתבשיל טרי הוא יותר משובח מותר, אבל לליל יו"ט יש כאלה שמחמירים שיהיה מבושל לפני מכיון ששם אין הבדל בין שעה אחת קודם או שעה וחצי. אבל **לחמם** וודאי מותר ביו"ט.
- כתב הרמב"ם **מלאכת הוצאה והבערה התירו לצורך היום** גם לא לצורך אוכל נפש, כגון לקחת מחזור לביהכ"נ או תינוק, אבל מה שלא לצורך אסור כגון שצריך מפתח ובצורר אבל יש שם גם מפתח של האוטו שלא צריך לו ביו"ט לא יטלטלו, וכן להיזהר להוציא מהעגלה של התינוק דברים שלא צריכים.
- יש היתר של **ריבוי שיעורים** ביו"ט והיינו דווקא שמרבה בדבר עצמו באותו מעשה, ועל כן בצורר מפתחות חשיב הוצאה בכל מפתח ולכן אסור לטלטל את כולם אבל קופסת גפרורים כיון שכולם ראויים לו מותר להוציא, ועל כן גם שצריך רק חלק מהתבשיל יכול לבשל הרבה. ועוד היתר אמרו בבישול בשר ודגים שיכול להרבות מכיון שהתוספת משביחה את התבשיל.
- כתב הרמב"ם שיש לאכול סעודה שלישית גם ביו"ט כמו בשבת, וכתוב במעשה רב שלא נהג הגר"א לאכול מלבד שביעי (אחרון) של פסח משום חיוב המצה, ויש להסתפק בשנה שהוי ע"ש אי הוי עדיף מסעודה בע"ש אחר חצות.
- מותר **להעביר אש ולהדליק הגז**, ובגז החדשים שיש **מצת** בהדלקת הגז לא ידליק, אבל יש עצה לנתק החשמל.
- יש בעיה בגז שיש בו **שסתום בטחון** שחום האש מייצר חשמל (אלקטרו מגנט שגורם להחזקת הקפיץ וכשמכבה האש החשמל מפסיק) ועל כן גם להדליקו יהיה אסור. אבל מי שנכבה לו הגז יכול לומר לגוי להדליק, שהוא לא מתכוון ואפי' שזה פ"ר באמירה לעכו"ם הרמ"א מתיר פסיק רישא.

בהלכות חוה"מ

- בחוה"מ גם אסור בבישול שלא לצורך דהוי מלאכה אי לא צריך אלא לאחר החג.
- בחוה"מ אסור **לטלטל טלטול שלא לצורך**, ובבה"ל החמיר רק ברה"ר דאורייתא אבל לא בכרמלית, ולפ"ז היוצא מחוץ לעיר ומביא עמו דברים לילדים ובחזור נשארו לכאו' אסור יהא להחזיר מכיון דכבר לא צריך לזה, אבל בחוט שני כתב דאי לא יהא אפשרות אחר המועד להביא את זה הוי דבר האבד ומותר, וגם בנטילת ערבה בהו"ר יש להקפיד בזה.
- **כשהולכים עם התינוקות** אפשר לקחת בגדים להחלפה אם מצוי שמתלכלכים, אבל להחזיר אם לא צריך להם בבית לא יחזיר.
- מצינו בירושלמי אמר ר' אבא בר ממל אילו היה מי שיתמנה עימי היתי מתיר מלאכה החול המועד, כלום אסור אלא כדי שיהיו אוכלין ושותין ושמחים ועוסקין בתורה, וכדון אינון אוכלין ושותין ופוחזין (מו"ק ב ג, מ"ב תקל ס"ק ב). וא"כ וודאי שיש למצוא זמן ללמוד ולא רק לצאת לטייל כדי שלא נבטל את עיקר היום.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת וזאת הברכה - סוכות תשע"ט

וזאת הברכה טז

ועזר מצריו תהיה. (ל"ג, ז).

בגמ' במכות דף י"א ע"ב נדרש מקרא זה, שמשוה רבנו התפלל על יהודה, שכשבא למתיבתא דרקייעא ולא ידע לפרוקי קושיא, וע"ז התפלל משה רבנו ואמר 'ועזר מצריו תהיה'. מבואר דכשאינו יודע להשיב תשובה על קושיא, נחשב זאת 'צריך עזרה מצר', וצריך ביאור למה נחשב זאת צרה, ומיחו המיצר ואויב לו.

אולם הביאור בזה הוא, שעסק התורה הוא מלחמה, וכמו שדרשו בגמ' בקידושין דף ל' ע"ב על הפסוק בתהילים 'לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער', שאפילו האב ובנו, הרב ותלמידו, 'שעוסקים בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה לזה', ואינם זויים משם עד שנעשים אויבים, שנאמר את והב בסופה, ופירש רש"י, הכי דריש לה, ספר מלחמות, מחלחמה שעל ידי ספר וכו', הנה מבואר דעסק התורה הוא כגדר של מלחמה, וכן איתא בגמ' במועד קטן דף כ"ה ע"ב, 'ועמו ספר מלחמות', ופירש רש"י, ספר תורה.

וכיון דעסק התורה נחשב מלחמה, א"כ כאשר מקשים לו קושיא ולא ידע לפרוקי, הרי הוא נמצא בצרה, וצריך לעזרה, והמקשה הוא כאויב המצר לו במלחמתה של תורה.

ועל זה הוא דבאה תפלתו של משה רבינו שיהא ליהודה 'עזר מצריו', וידע להשיב לצריו.

ברך ה' חילו. (ל"ג, י"א).

ובתרגום אונקלוס כתב, 'ברך ה' נכסוהי'. ויש לבאר עוד, דהברכה היא על עבודת הכהנים בבית המקדש, דהנה מצינו בגמ' בזבחים דף ס"ד ע"א, בא וראה כמה גדול כחן של כהנים, שאין להם קל בעופות יותר ממוראה ונוצה, פעמים שהכהן זורקן יותר משלושים אמה, ובגמ' בסוכה דף נ"ב ע"ב איתא דנשתכחו כהנים כגודל כוחם, יותר מכנה של מרתה בת ביתוס. וצריך ביאור מהיכן מקור גודל כוחן של כהנים.

ויש לומר דעל זה הוא דבירכם משה 'ברך ה' חילו', שיהא כחם גדול לשרתו בעבודתם.

לבנימין אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו. (ל"ג, י"ב).

הא דנקרא בנימין ידיד ה', יש לבאר דהרי הפסוק מיירי מענין שהשכינה היא בחלקו של בנימין, והנה בתהלים (ס"ז) כתוב 'מה ידידות משכנותיך', הרי מבואר דהשראת השכינה היא ידידות מה.

והנה כסיפא דקרא כתוב 'ישכון לבטח עליו', מבואר דהשראת השכינה אצל בנימין, הייתה השראת השכינה מכח מה שיש בבנימין בטחון, והיינו דבבנימין יש בטחון שלעולם יהיה ראוי להשראת השכינה.

ויש לבאר בזה, על פי מה דאיתא בגמ' שבנימין זכה שנבנה בית המקדש בחלקו משום שלא השתחוה לעשיו, ומרדכי שהוא מזרע בנימין כתוב שלא כרע ולא השתחוה להמן, הרי דאצל בנימין יש ענין מיוחד שהוא דבוק בקב"ה, ולכן יש בטחון בבנימין שיהיה ראוי להשראת השכינה.

וענין זה שהשראת השכינה תלוי הוא בבטחון בדבקות בקב"ה, מבואר הוא בדברי הנפש החיים (שער ג' פרק י"ג) שהאבות זכו להיות מרכבה לשכינה, וכמו שאמרו חז"ל ד'האבות הן הן המרכבה', היה זה משום 'כי המה בנוראות צדקתם וטהרת קדושת לבם, היו מדבקים מחשבתם לרצונו יתברך כל ימיהם בלי הפסק רגע וכו', הרי דבשביל להיות ראוי להשראת השכינה צריך שיהיה דבקות בקב"ה בלא הפסק רגע.

ואפשר לומר דזהו הביאור במה דאיתא בגמ' בבבא בתרא דף י"ז ע"א, דבנימין הוא מאותם שלא שלט בהם רימה, ולמדו זאת מפסוק זה ד'ישכון לבטח עליו', דגם זה הוא מכח מה שלעולם הוא דבוק בקב"ה.

וממנה ארץ ומלואה ורצון שכני סנה תבאותה לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו. (ל"ג, ט"ז).

וכתב רש"י, ותהא ארצו מבורכת מרצונו ונחת רוחו של הקב"ה הנגלה עלי תחלה בסנה.

וצריך ביאור למה נקרא הקב"ה בשם 'שכני סנה' במיוחד בברכת יוסף.

והנה בגמ' בגיטין דף ז' ע"א, כל מי שיש לו צעקת לגימה על חברו, ודומם, שוכן בסנה עושה לו דין, והנה אצל יוסף מצינו דאף שהיה לו צעקת לגימה על אחיו, ומ"מ דמם יוסף מלנקום בהם, מעתה נמצא דהוא ראוי לברכה מיוחדת מ'שוכן בסנה', על כן כתוב בו שברכתו תבא מ'שוכן בסנה'.

ולפי"ז יש לבאר המשך הכתוב, 'תבאותה לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו', וכתב ברש"י, נזיר אחיו, שהופרש מאחיו במכירתו, וצריך ביאור מה שייך ענין זה שהופרש מאחיו במכירתו כאן לענין ברכת נחלתו.

ולפי דברינו הוא מבואר היטב, דבא לומר דהוא ראוי לברכת 'שוכן בסנה', כיון דמם בעת שהייתה לו צעקת לגימה, ועל זה כתוב כאן 'שכין שהופרש מאחיו במכירתו, ודמם, ראוי הוא ל'רצון שוכני סנה'.

ובביאור הדבר דהנהגה זו שהקב"ה עושה לו דין, נקראת 'שוכני סנה', על שם שנגלה תחלה בסנה. 'שוכני סנה', נראה לבאר על פי מה דאיתא במדרש שמות, דהקב"ה נגלה למשה בסנה, כיון שהיה משה בצרה, ובצרתם לו צר, וכתוב עמו אנכי בצרה. ומבואר דההתגלות בסנה, הייתה להשתתף בצרתם של ישראל, וגם בכל עת שיש צרה לאחד מישראל, השכינה משתתפת עמו בצרתו, וכמו שאמרו בגמ' בסנהדרין דבשעה שיש צרה לאדם מישראל, שכינה מה אומרת, קלני מראשי, קלני מזרועי, היינו דהשכינה עמו בצרה.

ועל פי זה יש לבאר דלכן ההנהגה של עושה דין למי שיש לו צעקת לגימה על חבירו נקראת 'שוכני סנה', על שם ההתגלות בסנה, דההתגלות בסנה הייתה משום ההנהגה של הקב"ה להיות משתתף עמם בצרתם, וכן במי שיש לו צעקת לגימה על חבירו, הקב"ה עושה לו דין בשביל להיות עמו בצרתו.

נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ה' וגו' (ל"ג, כ"ג).

יש לבאר מה שיחיד הכתוב שנפתלי הוא 'שבע רצון', על פי דברי הגמ' במגילה דף ו' ע"א, דובולוק, מתרעם על מדותיו היה, שאמר על נפתלי שקיבל חלקו על מרומי שדה, לאחי נתת שדות וכרמים ולי נתת הרים וגבעות, ומבואר דחלקו של נפתלי היה החלק שהוא גורם לתרעומת לאחרים, א"כ נפתלי שהוא קיבל חלק זה, היה 'שבע רצון'.

וימת שם משה עבד ה' (ל"ד, ה').

הנה לשון זה 'משה עבד ה', כתוב גם בעוד מקומות, ובתחילת ספר יהושע, 'ויהי אחרי מות משה עבד ה' וגו' משה עבדי מת וגו', ובסוף מלאכי כתוב, 'זכרו תורת משה עבדי'.

והנה לעיל בסוף פרשת בהעלותך, כתוב 'ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה', וכתב רש"י, אינו אומר בעבדי משה, אלא בעבדי במשה, בעבדי אע"פ שאינו משה, במשה אפילו אינו עבדי, כדאי הייתם לירא מפניו, וכל שכן שהוא עבדי, ועבד מלך מלך וכו'. ומבואר מדברי חז"ל אלו, דשתי עניינים בפני עצמם הם, משה, ועבדי.

ולפי"ז יש לפרש דבכל מקום שנאמר 'משה עבד ה', ר"ל את שתי העניינים, הענין של משה, והענין שהוא עבד ה'.

ובביאור שתי המעלות, יש לפרש על פי דברי הגר"א (כפי' למגילת אסתר) על דברי הגמ' בברכות דף ל"ד ע"ב, מעשה בר' חנינא בן דוסא, שכשהלה בנו של רבי יוחנן בן זכאי, ביקש ממנו שיתפלל עליו ויחיה, ולכסוף אמרה לו אשתו של ריב"ז, וכי חנינא גדול ממך, אמר לה לא, אלא הוא דומה כעבד לפני המלך, ואני דומה כשר לפני המלך. וביאר הגר"א, ד'שר' הוא המושל בתורה, ו'עבד' הוא העוסק ביחודים ותפלות.

ועל דרך זה יש לפרש גם את שתי העניינים האמורים במשה רבנו, שהוא גם שר בתורה, וגם עבד בכח הכונות והיחודים.

מאכל ומשתה מכינה לשבת, נועם מגדים מנעמת לשבת, סעודות שלש מקיימת בשבת.

וצריך ביאור מהו 'נועם מגדים מנעמת לשבת', דהרי כבר חשב מאכל ומשתה ושלש סעודות.

ויש לבאר, על פי מה דברי בגמ' במנחות דף מ"ג ע"ב, דחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, רב הייא בריה דרב אויא בשבתי וביומי מבי טרח וממלי להו באיספרמקי ומגדי, ופירש רש"י, מיני מגדים שטעונים ברכה, ובזה היה משלים למאה ברכות, ובשו"ע או"ח סי' ר"צ איתא, ירבה בפירות ומגדים כדי להשלים מנין מאה ברכות.

ויש לומר דזהו שאמר 'נועם מגדים מנעמת לשבת', שיש ענין בפני עצמו של אכילת מגדים בשבת, לצורך השלמת המנין של מאה ברכות, וזהו שהוסיף זאת מלבד מאכל ומשתה דשלש סעודות.

צווי הדלקת נר מדלקת בשבת

הא דנקט הלשון צווי בהדלקת נרות שבת, יש לבאר עפי"מ דאיתא בגמ' שבת דף כ"ה ע"ב, הדלקת נר בשבת חובה, וברמב"ם פ"ה מהלכות שבת כתב, הדלקת נר בשבת אינה רשות ולא מצוה שאינו חייב לרדוף אחריה, אלא חובה, וחייב לברך קודם הדלקה אשר קדשנו במצותיו וצונו, בדרך שמברך על כל הדברים שחייב בהם מדברי סופרים.

ולפי זה יש לבאר דזהו שנקט הלשון צווי הדלקת נר מדלקת בשבת, דההדלקה אינה רק מצד ההיכתי תימצי שיהא לו שלום בית ואורה, אלא שהוא מצוה וחובה גמורה מדברי סופרים.

שיחים בדרך מטעתם עומסים בשועתם. [חושענות להור"ר]

יש לומר, דהנה איתא בגמ' בסוכה דף מ"ה ע"ב כל המצות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן. ולפי זה יש לבאר ז"ש שיחים בדרך מטעתם, היינו דרך גדילתן, עומסים בשועתם, דודקא כך מקיימא מצוותם.

נענועי הלולב גירא בעינא דשטנא

בגמ' בסוכה דף ל"ח ע"א, בר יעקב ממטי ליה ומייתי ליה אמר דין גירא בעיניה דשטנא. ופירש רש"י, הרי זה לחץ שרואה בעיניו שאין בו כח לנתק מעלינו עול מצות.

ויש לבאר בזה, על פי מה דאיתא בגמ' בר"ה דף מ"ז ע"א, למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין, ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לערבב השמן, ופירש רש"י, שלא ישמין כשישמע שישראל מחבבין את המצות מסתמין דבריו. וה"נ יש לומר גבי הנענועים, דבהנענועים יש חיוב מצוה מאד, שמאריכין בלקיחת הד' מינים ומנענע בהם, וכשרואה השמן איך שמחבבין המצוות, מסתמין דבריו, וזהו גירא בעיניה דשטנא, שהרי דרכו להשמין על ישראל, וכשנמנע ממנו עניינו, הוי כאילו ירו בו חץ.

וברש"י בר"ה שם פירש, כשישמע שמחבבין, ויש לומר דהתם כשימיעה תליא מילתא, דהעיקר הוא קול השופר, אבל בנענועים העיקר מה שרואה המעשה נענועים, וזהו גירא בעיניה דשטנא.

עוד יש לבאר עפ"י מה דאמרו נו בגמ' בברכות דף כ' ע"ב, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע כתוב בתורתך אשר לא ישא פנים, והלא אתה נושא פנים לישראל דכתיב ישא ה' פניו אליך, אמר להם וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת, והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה. הרי מבואר דע"י שישראל מדקדקים במצות זוכים הם לברכה של ישא ה' פניו אליך ויחונך.

ווי"ל דזהו גירא בעינא דשטנא, דכשהוא בא להשמין על ישראל בטענות של דין, הרי ישראל זוכין לנשיאות פנים לפניו משורת הדין, ע"י שהם מחבבין המצוות, והנענועים כיון שהם חיוב מצוה, נמצא שעל ידם מפסיד השמן את טענותיו.

בדין מחיצת אלכסון

הרא"ש בסוכה פ"א סי' ג, כתב דסוכה שיש בה דופן עקומה, לא הכשיר רש"י את כל הסוכה, שהרי אין לה סכך, כיון שרואים את הסכך כאלו הוא כותל עקום, וכ"ה בשו"ע תרל"ג ס"ו. והנה בסוכה העשויה כצריך כתב הרא"ש שם בסי' לז, דאפשר דאף תחת השיפוע שאינה גבוהה עשרה כשרה [ועי"ש שהוסיף שהוא כמו שיפועי אהלים], וכ"ה ברמ"א סי' תרל"א ס"י, שאם כל הדפנות הם מדבר שמסככין בהם, מותר לישן אפי' תחת הדפנות. וצ"ע דהרי השיפוע שתחת עשרה הלא הוא דופן ואיך ישנים תחתיו, ומ"ש מדופן עקומה שאין ישנים תחתיה.

ועיין מג"א תרל"ג סק"ו, ולכאורה כוונתו להק' קושיא זו. ומש"כ לת' משום דהוי כשיפועי אהלים ופסל, צ"ב, דזה אהני רק לענין חסרון שיעור בגובה הסכך, אבל לענין שלא לישן תחתיו משום דהוי דופן, מה מהני דהוי פסל, הא מ"מ סכך בעינן ולא דופן, וצ"ע.

והנראה דהנה כתב בחידושי רבנו חיים הלוי הל' סוכה פ"ד הי"א וז"ל, וכן נראה מוכרח מהא דקיי"ל בשבת דף ק' דתל המתלקט עשרה מתוך ארבע, וזרק ונח על גביו חייב, והרי הכא המחיצה עשרה היא מתלקטת מכל הרחב ביחד ומכל מקום ומקום מקצת גובה שבו, ומשום דכן הוא דינא דרה"י דמצרפינן מחיצה מהרבה מקומות ביחד, עכ"ל. וביאור דבריו דכל מחיצה העולה באלכסון יש בה גובה, ורוחב, ושם מחיצה הוא רק בהגובה, וא"כ תל המתלקט כיון דהמחיצה רק מהגובה והגובה עשרה, הרי נמצא דנשלם המחיצה מכמה מקומות, וע"כ משום דכן הוא דינא דרה"י דמצרפינן מחיצה מהרבה מקומות.

ולפי"ז הרי נמצא דכל מחיצת אלכסון יש בה מחיצה, וסכך, דהגובה הוי מחיצה והרוחב הא הוי סכך ואוהל, [ואע"ג דבהרוחב אין שיעור טפח דאוהל, הא הוי שיפועי אהלים דלא בעינן בהו טפח וכמש"כ הרא"ש].

ולפי"ז הרי מיושב היטב הא דישנים תחת השיפוע, כיון דיש בהשיפוע תורת אוהל וסכך, ושם מחיצה שבו הא הוי רק בהגובה ולא בהרוחב שהוא סכך ואוהל, משא"כ בדופן עקומה שדין ושם דופן חייל בהסכך, וע"כ אין ישנן תחתיו דהוי כישן תחת הדופן.

תנו כבוד

בתקופה זו שישראל קדושים מהדרים במצוות ומחזרים בשמחה
אחר ד' מינים מהודרים וסוכות כשרות ונאות, ואף מוזילים
מכיסם הון רב עבור המצוות, מן הראוי לתת לב ולתת כבוד
לתורה ולנותן המצוות, שיהיו בשלימות.

ולכן יש להיזהר בקניית המצוות מכל מכשול, ומצוי מאוד
נרתיקי לולבים שמודפס עליהם פסוקים באופן המצריך גניזה,
ומי שיש בידו כאלו נרתיקים יזכור לגנום לאחר שבלו ולא
לשורפם ח"ו בשריפת חמץ או לזורקם לאשפה. יש בשוק
נרתיקים מהודרים ויפים ללא גניזה. ויש הידור מצוה כשהיא
נעשית בשלימות.

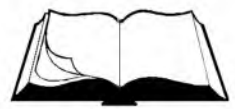
כמו"כ יש לשים לב באריזות של **הדסים וערבות** שלא מודפס
עליהם פסקי הלכות הקשורים בהידורם או פסוקים וכיו"ב.
וקשה לשומרם ולגנום אחר שבד"כ מושלכים מיד לאשפה.

בפרסומות, ואריזות של **קישוטי סוכה** מצוי הרבה דברים
הטעונים גניזה ויש ליזהר בזה מאוד.

ולזהיר ולנזהר
שכרו הרבה מאוד
ומצוותו שלימה

מִי יֵרֵם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 349

תשרי תשע"ט

מדיני ישיבה בסוכה, מדיני ארבעת המינים,

שמונת תורה

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי עיר" ב"ב

חברו לאכול שם אינו חייב ללכת לסוכה המהודרת.

ברכת "שהחיינו" לפני מצוה הפוטרת גם לשעת המצוה

◀ **שאלה:** בליל א' של סוכות הגיעו שתי שאלות דומות זו לזו:

- א. אשה עשתה קידוש בבית (לא חייבת בסוכה), וברכה "שהחיינו", ואחר הסעודה הולכת לאכול בסוכה, האם צריכה לברך ברכת "לישב בסוכה" וגם ברכת "שהחיינו"?
- ב. איש שקידש בסוכה ברכת "לישב בסוכה", "שהחיינו" ו"המוציא", ובאמצע הסעודה נזכר שהגג סגור, האם צריך לחזור ולברך שוב ברכת "לישב בסוכה" ו"שהחיינו"?

תשובה:

- א. האשה שאכלה בביתה ורק עכשיו מקיימת מצות סוכה בפעם הראשונה מברכת (לבנות אשכנז) ברכת "לישב בסוכה" וברכת "שהחיינו" (אפילו שזה זמן גרמא), (משנ"ב סי' תרל"ט ס"ק ל"ו).
 - ב. האיש שעשה קידוש עם גג סגור לא יצא ידי מצות סוכה כלל, ועכשיו מברך ברכת "לישב בסוכה", אבל לא מברך ברכת "שהחיינו" (משנ"ב סוס"ק מ"ח).
- והטעם, מכיון שאפילו בירך "שהחיינו" בשעת עשיית הסוכה ג"כ יצא, ויוצא מברכה זו גם לשיבת סוכה אח"כ, וה"ה "שהחיינו" הזה לא גרע, וכל זה אם ישב בסוכה, אבל אם יושב בביתו בליל סוכות (כמו האשה הנ"ל), אין זה קשור לסוכה כלל רק לחג בלבד, ולכן צריכה לחזור ולברך "שהחיינו" על ישיבת הסוכה אח"כ בשעת הברכה.

הלך לבית באמצע שתיית משקה בסוכה

◀ **שאלה:** בעת ישיבה בסוכה שבחצר ושתיית משקה, קראו לו לדבר עם חבר בטלפון בתוך הבית, ואח"כ חזר לסוכה, האם יברך שוב? ואם קורה מספר פעמים, האם נחשב לברכה שאינה צריכה?

תשובה: בודאי חייב לברך עוד פעם, מכיון שזה נחשב כמבית לבית, שצריך לברך ברכה אחרת כשאוכל פירות או שותה משקין, כמבואר בשו"ע (סי' קע"ח), ואם הניח מקצת חברים בסוכה אינו צריך לברך כשחוזר לסוכה וכמבואר ברמ"א (שם סעיף ב'). ואין זה נחשב לברכה שאינה צריכה כלל (הגר"נ קרליץ שליט"א) וכל זה מצטרף למאה ברכות (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

סוכה או טלית

◀ **שאלה:** לאחר התפילה רוצה ללמוד שעה נוספת ויכול ללמוד בביהמ"ד עם טלית גדול או בסוכה בלי טלית גדול (בסוכה מאוד חם ולא שייך ללמוד שם עם הטלית דהוה מצטער), בשניהם יש קיום דאורייתא, מה עדיף מצות סוכה או מצות ציצית?

תשובה: מסתבר שעדיפה מצות ציצית ששקולה מצות ציצית כנגד כל התורה כולה, ואף שיש בסוכה מעלה שמקיימו עם כל גופו (וכידוע בשם הגר"א זצ"ל), בכל זאת מעלת "כל המצוות כולם", עדיף. ועוד, ציצית הוא תדיר וקיי"ל תדיר קודם. וכל זה במי שאינו לבוש טלית קטן, אבל מי שיש לו טלית קטן והנדון הוא אם ילבש גם טלית גדול או ילבש בסוכה, מסתבר דלישב בסוכה עדיף (הגר"א זצ"ל שטינמן זצ"ל).

חשיבות כל רגע בסוכה

◀ **מנן הגר"א זצ"ל** הקפיד ללכת ד' אמות אחר האכילה, כדאיתא בגמרא (בבא מציעא ק"ג). שלאחר האכילה לא ישן עד שילך ד' אמות לפני שהולך לשכב, ע"י שם (ע"י "באר היטב" סי' ק"ע ס"ק ט"ו), אמנם לאחר שאוכל בסוכה אם ילך ד' אמות הרי יוצא כמה דקות מן הסוכה, לכן הקפיד הגר"א זצ"ל לעשות סיבוב ד' אמות בתוך הסוכה כדי לא להפסיד אותם רגעים.

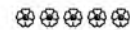
סגירת גג הסוכה מעל אדם הישן בגשם

◀ **שאלה:** אדם הישן בסוכה והתחיל לרדת גשם, אלו שנמצאים פטורים כיון שמרגישים את הגשם ומצטערים אבל מי שישן לא מרגיש כלום ויכול להמשיך לישון, האם עליו לסגור את הגג או שמא מכיון שאינו מרגיש הרי חייב בסוכה ולא יסגור?

תשובה: מכיון שאילו היה ער היה מרגיש נחשב למצטער ופטור

לע"נ מנן ראש הישיבה רשכבה"ג

רבינו אהרן יהודה לייב שטינמן זצוקללה"ה

ישיבה בסוכה

חלק מהשולחן חוץ לסוכה

◀ בארץ ישראל מצויים בתים רבים שהמקום לבניית סוכה הוא במרפסת גדולה, שרק בסופה יש מקום לא מקורה המתאים לבניית סוכה. במקומות אלו, רבים מביאים שולחן ארוך, חלקו עומד בסוכה וחלקו מחוצה לה, החייבים במצות סוכה יושבים בסוכה, ואילו הנשים שאינן חייבות בסוכה יושבות ליד השולחן מחוץ לסוכה. ויש להדגיש שאם השולחן עומד לגמרי מחוץ לסוכה, לא יוצאים ידי חובה, אפילו אלה שיושבים בתוך הסוכה כמבואר בשו"ע (סי' תרל"ד ס"ד). ואם חלק קטן מהשולחן בתוך הסוכה והרוב בחוץ, דעת ה"הברי יוסף", שאפילו בדיעבד לא יצא, ורק אם רוב השולחן נמצא בתוך הסוכה יצא ידי חובתו. אולם בשעת הצורך יש לסמוך על שיטת ה"חיי אדם" שאם טפח שולחן נמצא בתוך הסוכה כבר יצא ידי חובתו, ואפילו אם רוב השולחן בביתו (שעה"צ שם סק"ז).

סוכה קטנה והרבה בנים

◀ מי שברכו ה' בהרבה בנים וכולם רוצים לקיים עיקר מצוות סוכה שהיא השינה בה, ואין מקום לכולם, יכול לעשות ארון עם כמה מדפים, או להניח מיטה ע"ג מיטה, ובלבד שלא יהיו עשרה טפחים בין מדף לחברו או בין מיטה לחברתה, וכולם יוצאים בזה ידי חובת סוכה (כמבואר בשו"ע סי' תרכ"ז ובמשנ"ב שם, וע"י "שבט הלוי" ח"ג סי' ל"ו).

ראשו ורובו בסוכה

◀ **שאלה:** יש לו סוכה קטנה, ואם מכניס לשם עוד אחד יכול לישון שם רק ראשו ורובו, האם נחשב כדרגה פחותה (וכעין שמצינו בהדסים שלכתחילה יהא משולשים כל שלושה הטפחים)?

תשובה: בסוכה לכתחילה אפשר לישב ראשו ורובו, וראיה לכך שחז"ל אמרו שיעור סוכה ז' טפחים על ז' טפחים בגובה עשרה טפחים, ולא שייך לשבת שם עם הרגלים בפנים, ולא מסתבר שתקנו שיעור שאפשר לקיים רק באופן של בדיעבד, ועוד, הרבה פעמים השולחן גבוה מעשרה טפחים, ולא שמענו ולא ראינו שאנשים מקפידים בכה"ג שלא להכניס רגליהם מתחת השולחן, וע"כ שראשו ורובו בסוכה זוהי מצוה לכתחילה (הגר"ש זצ"ל איערבך זצ"ל).

לאיזה סוכה יכנס

◀ **שאלה:** אדם שאין לו סוכה משל עצמו, והוא יושב בסוכה של שכנים. לשכן אחד יש סוכה מהודרת ולשני – פשוטה, האם יש חיוב ללכת ולשבת בסוכה המהודרת?

תשובה: יסוד השאלה היא דאיתא בגמ' (שבת קל"ג:) התנאה לפניו במצות סוכה נאה, וידוע שיש ב' מצוות בסוכה, מצות עשיית הסוכה דכתיב (דברים ט"ז, י"ג): "חג הסוכות תעשה לך", ויש גם מצות ישיבה בסוכה דכתיב (ויקרא כ"ג, מ"ב): "בסוכת תשבו שבועת ימים" (ע"י "ביכורי יעקב" ריש מס' סוכה בשם השאלות).

ויש לדון האם מצות "הידור מצוה" בסוכה היא דין בעשיית הסוכה שצריך לעשות סוכה נאה, או שמא זהו דין גם בישיבה בסוכה. יש סוברים שזהו דין גם בישיבת סוכה היות שמעיקר המצוה הוא הישיבה, ועשיית סוכה מבלי לשבת בתוכה אין בזה מצוה כלל (הגר"א זצ"ל שטינמן זצ"ל), ולכן אם יש לפניו ב' סוכות, אחת נאה ואחת מקושטת, בודאי לכתחילה יש לו ללכת לסוכה המקושטת יותר.

אולם כשיש לו סוכה, ויש לשכנו סוכה מקושטת יותר, אינו חייב לצאת מסוכתו ולשבת בסוכת שכנו כמש"כ המשנ"ב (סי' תרמ"ה ס"ק י"ח) שאפילו אם יש לחברו לולב בלולב של עצמו מכליון שגם בזה יש הידור שטרח והשיג את שלו, ע"י שם. וה"נ בזה יש הידור לישב בסוכת עצמו יותר מסוכת חברו הגם שסוכת חברו מקושטת יותר (הגר"א זצ"ל שטינמן זצ"ל).

ויש סוברים ש"סוכה נאה" זה דין במצות בניית סוכה ולא במצות ישיבה בסוכה (הגר"ח קניבסקי שליט"א) ולכן אפילו אם הולך לסוכת

מסוכה, ויכולים לסגור מעליו את גג הסוכה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

סגירת הדלת להכשרת הסוכה

◀ **שאלה:** יש בסוכה דלת אמצעית הנפתחת לדלת, ובשעה שהיא פתוחה, אין כאן מחיצה רק צורת הפתח, (וכן לפעמים פתיחת וסגירת התריס פוסל את הסוכה), והסוכה פסולה, האם מותר לפותחה ולסגורה בשבת?

תשובה: יש מתירין לעשות כן, וכעין שמצינו שמותר לסגור גגון שקבוע בצירים אפילו עשה בזה אוהל קבוע, כיון שהוא מחובר לו (עי' שו"ע סי' שט"ו ה'), וה"נ אפילו שע"ז מכשיר הסוכה לא נחשב שבונה בשבת ויו"ט ומותר ("אבני נזר", וכן הורו הגר"ש אלישיב זצ"ל, והגר"נ קרליץ שליט"א).

ויש אוסרים, שיש בזה איסור בונה וסותר (ספר "מקראי קודש" דיני סוכה ח"א סי' י'), "ארחות רבינו" ח"ב עמ' רי"ט בשם בעל ה"קהילות יעקב", ולא דמי לפתיחה וסגירת הגג ע"ג הסוכה שהוא דבר צדדי מהסוכה, ע"ע קובץ "מבית לוי" ח"ב עמ' כ"ג).

לשלשל האוכל לתוך הסוכה בשבת

◀ **שאלה:** אדם גר בחיפה בבנין של ארבע עשרה קומות, וגרים בבנין חמישים משפחות, כולם חילונים או גויים (ולא שייך לעשות עירוב חצרות ע"י שכירות מקום מכולם), ויש לו סוכה בחצר, האם בשבת חוה"מ אפשר לשלשל את האוכל מהחלון שבדירה לתוך הסוכה דרך פינה אחת שתישאר ללא סכך?

יסוד השאלה הוא, היות שהיא חצר המשותפת ואסור לטלטל מהדירה לחצר או להיפך, והרי אור החצר שייך לכולם, נמצא שעדיין מטלטל מחצרו למקום משותפת ואסור לעשות זאת בלי עירוב.

תשובה: לא מבעיא אם הוא גר בקומה ראשונה והסוכה צמודה לבנין, נמצא שמוציא מהרשות הפרטית שלו לתוך הסוכה (שהמקום ג"כ מושאל לו והוא כשלו), ומותר לעשות כן.

אלא אפילו הוא גר למעלה באחת הקומות או הסוכה נמצאת במרחק מהבנין, ונמצא שהולך דרך אור רשות שאינה משותפת, מ"מ מכיון שאין שם שום הנחה, רק דרך שלשול שהוא כהושטה מרשה"י לרשה"י דרך אור זר ומותר (הגר"נ קרליץ שליט"א).

ספריי ע"ג הסכך

◀ **שאלה:** האם נתינת ספריי על גבי הסכך כנגד תולעים נחשב לחציצה (ולא דמי לצבע ירוק שנותנים עליו כיון שזה לנוי אמרינן כל לנוי אינו חוצץ, ונעשה חלק ממנו), וכ"כ בשו"ת "האלף לך שלמה" סי' שס"ד, אבל בזה לא שייך נוי כלל?

תשובה: כיון שאינו ניכר כלל, שהרי זה שקוף לגמרי וממילא בטל אליו, וכעין שמבואר בה"ל שופר (שו"ע סי' תקס"ו, משנ"ב סי' מ"ו) שאם הברק לא ניכר כלל הרי"ו בטל אליו, ע"י שם (וכעין זה מבואר בספר "הסוכה" מילואים פרק ח' בשם ה"חזון איש" ו"ארחות רבינו" ח"ב עמ' רי"ד בשם הסטייפלער לענין צביעת הסכך, ע"י שם).

מדיני ארבעת המינים

קניית ד' מינים לבני בית

◀ **כוונת הקנין לפני המצוה:**

מצוי שאבא קונה כמה 'סטים' של ד' מינים לבניו הגדולים, ולפני סוכות הוא ממיין וכותב שם של כל בן על הסט שלו. וביו"ט בבוקר כל בן לוקח את ה'סטי' שלו, ויש להזהר שיעשה בו קנין הגבהה או קנין יד, ועכ"פ יכוון לשם קנין (ועצם הדבר שמגביהו ולוקחו ונוטלו לשם מצוה, אם שכן לעשות קנין שמא בדיעבד לא יצא יד"ח המצוה).

נטל לולב שלא שילם בעדו

◀ **שאלה:** לקחתי לולב מדוכן המוכר לולבים, וקבלתי רשות ללכת לשאול שאלת חכם, כשחזרתי הדוכן כבר לא היה שם, ואיני יודע למי להשיב הלולב או תמורתו.

תשובה: דינו כשומר אבידה, שהרי קיבל שמירה עליו עד שיחזירם, ועליו מוטל לדאוג שלא תאבד מערכה, והיות שאחר סוכות כבר לא יהיה שוה כלום, מוטל עליו למכור ולקבל כסף תמורתו (וכמבואר בגמ' פסחים י"ג. דשומר חייב למכור החמץ בערב פסח).

ולכן יכול למכור לאחרים וישמור הכסף עד שיבוא בעליו, או מונח עד שיבוא אליהו. ואם המוכר כבר קבע עליו מחיר, יכול לקנות אפילו לעצמו וממילא יש לו לולב כשר שהוא שלו (הגר"נ קרליץ שליט"א).

הפיל פיטס חברו

◀ **שאלה:** ביום ראשון של סוכות בשעת עטיפת הטלית, הפילה הטלית את אתרוג חברו והפיל הפיטס, האם חייב לשלם או לא?

תשובה: אין זה נחשב לאונס גמור כלל, שהיה לו להזהר בזה וחייב לשלם וכמבואר במשנה (ב"ק כ"ו). אדם מועד לעולם (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

שתי ערבות מחוברות

◀ **שאלה:** ביו"ט בבוקר שם לב ששתי הערבות בלולב עדיין מחוברות (קצצו שתייהן ביחד מן האילן), האם זה נחשב כשתי ערבות או כערבה אחת?

תשובה: כיון שהן מחוברות, הרי"ז כמו ערבה אחת, ולא יוצא בזה

נטילת לולב שצריך ב' ערבות (הגר"ח קניבסקי שליט"א), ומסתבר שאסור להפרידן ביו"ט, שזה תיקון מנא (ולא דמי להפריד ב' חלות בשבת לצורך לחם משנה שמותר, וע"י לעיל גיליון 346).

ברכת לולב בהלל

◀ **שאלה:** היה הלולב בידו ובמקום לברך "על נטילת לולב" בירך בטעות "לקרוא את ההלל", והתחיל לומר הלל (האתרוג עדיין בצורה הפוכה) האם יכול לברך על הלולב באמצע ההלל לפני שעושה את הנענועים?

תשובה: כתב ה"חיי אדם" (כלל קמ"ה) שאם הביאו לו לולב באמצע הלל מותר לו להפסיק בין הפרקים דהיינו בין מזמור למזמור לברך (מובא במשנ"ב סי' תרמ"ד סי"ק ז'), ולפ"ז בנד"ד יגמור את פרק "הללוקה" ולפני שמתחיל "בצאת ישראל" יברך על הלולב ויהפוך את האתרוג לדרך גידולו (וע"ע משנ"ב סי' תפ"ח סי"ק ה', מה נחשב בין הפרקים).

הלך עם לולבו בשבת

◀ **שאלה:** מעשה באחד שיצא עם לולבו בידו בשבת חוה"מ, שכנו הזכירו ששבת היום ולא נוטלים לולב, האם מותר לחזור הביתה עם לולבו או חייב להפילו מיד?

תשובה: לולב הדסים וערבות הם מוקצה מחמת גופו (רמ"א סי' תרנ"ח ב', משנ"ב סי"ק ג'), אבל אתרוג מותר לטלטלו בשבת שראוי להריח (רמ"א שם ומשנ"ב סי"ק כ'). ויש סוברים שגם האתרוג מוקצה מחמת חסרון כוונה היות שאנו רגילים להקפיד ולא לטלטלו לצורך ריח ("הליכות שלמה" בשם הגר"ש איערוב זצ"ל, וספר "שלמי יהודה" בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל).

אולם בנד"ד כיון שכבר לקח את הלולב והאתרוג בידים, מותר להמשיך איתם ולהחזירם למקומם בביתו (שעה"צ סי' תרנ"ד סי"ק ג' בשם פמ"ג, ו"ביכורי יעקב". ויש להעיר ששמעו מדברי המשנ"ב סי' ש"ח סי"ק י"ג בשם אחרונים שבמוקצה מחמת גופו לא מתירים להמשיך ולטלטלו וע"ע משנ"ב סי' שליט"א סי"ק י"ט לענין טלטול נרות, ובס' תקי"ו סי"ק כ"ט, לענין הפרשת חלה ועודה בידו, ע"י שם).

שמחת תורה

בני חו"ל בשמיני עצרת

◀ **שאלה:** בני חו"ל הנמצאים בארץ ישראל ונוהגים כשהיו בחו"ל לאכול גם בשמיני עצרת בסוכה, כמבואר בשו"ע (סי' תרס"ח סי"א), האם יעשו כן גם בארץ ישראל?

תשובה: יש סוברים שיעשו קידוש ויאכלו כזית בסוכה, ויגמרו את הסעודה בתוך הבית (בעל "שבת הלוי" זצ"ל), ויש סוברים שכאן בארץ ישראל לא צריכים לאכול כלל בסוכה ("לוח אי"י") מכיון שזה רק משום מנהג ולא מעיקר הדין, שהרי הרבה אוכלים שם רק בלילה ולא ביום, ומש"ה בארץ ישראל שלכו"ע אוכלים מחוץ לסוכה ואין צריכים לאכול בסוכה.

מכירת "אתה הראת" ושאר המצוות

◀ **שאלה:** הקונה "אתה הראת" עבור לימוד ש"ס עד שמחת תורה הבא, ועדיין נשאר לו הרבה, האם אפשר להתיר הנדר?

תשובה: לכתחילה בודאי אסור להתיר נדרי מצוה, ולכן עליו להשלים לימוד הש"ס אפילו בשנה הבאה עד שיגמור, ואם בכל זאת זה מפריעו מסדרי הישיבה, יש לעשות שאלת חכם (הגר"נ קרליץ שליט"א).

וזהו תוכחת מגולה, שהרבה קונים עבור דפים ומסכתות ובסוף לא מקיימים נדרם, ולכן לכתחילה צריך לומר "בלי נדר", כדי לא להיכשל בה"ל נדרים.

ועצה טובה שיחזרו לתיקון של פעם, שבמקום למכור עבור אלפי דפים או לימוד כל ספר "שמעתתא", שרק מכביד על הבחורים וכו' היה עדיף שימכרו עבור מבחן על פרק או שני פרקים, או על המסכת הנלמדת בישיבה, או להיבחן על השקלא וטריא, או על הבנת הענינים שע"ז מתחזק הלימוד של הבחורים וסדרי הישיבה!!!

כשאין עשרה שומעים

◀ צריך מאוד להזהר כשחוזרים הרבה פעמים על קריאת התורה כדי לאפשר לכולם לעלות לתורה, שיש לפחות עשרה ששומעים את הקריאה שבירכו עליה, דאלי"כ הרי ברכות המברך לבטלה ("ביאור הלכה" סי' קמ"ו ד"ה ולקחת, וע"י שם שכתב שאם אחד ישן או קורא שנים מקרא, אינם נחשבים כחלק מהעשרה).

וכן יש להזהר לברך בקול רם כדי שלפחות עשרה שומעים את הברכה.

שנים מקרא לפרשת בראשית

◀ שנים מקרא אפשר להתחיל מהזמן שקוראים אותה פרשה, וא"כ פרשת בראשית אפשר מהזמן שקוראים לחתן בראשית, ואפילו אם במקום שהוא מתפלל עדיין לא התחילו בראשית, כיון שיש ציבור שקוראים, זה נחשב זמנה (וכמו בשבת שלאחר מנחה גדולה אפשר להתחיל את הקריאה של הפרשה הבאה, אפילו אם הוא עצמו עדיין לא שמע), ולפ"ז בשמחת תורה בבוקר, כיון שיש מנינים שמתפללים ותיקין, ששם קוראים בראשית מוקדם, יכולים כולם להתחיל קריאת פרשת בראשית.

שאל אבין ויגדן

ליקוטים מתורת מרן של ישראל הגראי"ל שטינמן זצ"ל

האזינו | תשע"ט | גליון מס' 23

הצור תמים פעלו

ואין להם שום מום וחסרון מצד שהם בניו ית' כי הצור פעלם בתמימות בלא חסרון, והמה בחרו להם דרכים מקולקלים אשר לא צוה ה'.

וכן התבאר כמין חומר בשיעור לאברכים במסכת עירובין פרק "מי שהוציא אוהו" שנערך במוצאי שבת בבית מרן, בשיעור השתתפו בעיקר אברכים מכולל פוניבז' וכן גם כמה אברכים מכולל אחר. אותם האברכים נזכרו מתוך מהלך השיעור שאברך בכולל שלהם החל לפתע לשאול שאלות וקושיות בעניני הנהגת השי"ת, ונוצרו לו תהיות וספקות והדבר היה לפלא באותו הכולל.

ואז כשלימד רבינו את הגמ' שממנה עולה כהמבואר לעיל שהסבל והיסורים דקדוקי העניות והקושי בכל מה שבא עליו, מפריעים אותו ומונעים ממנו להלחם עם יצרו כמו הזמן הרגיל, וגורמים שיטעה בראייתו את המאורעות, והבינו שיתכן שזו שורש הבעיה של אותו אברך.

וז"ל הגמ' [עירובין דף מ"א ע"ב] -

ת"ר ג' דברים מעבירין את האדם על דעתו ועל דעת קונו וכו' ודקדוקי עניות. למאי נפק"מ למיבעי רחמי עליהו.

וכתבו שם התוס' ד"ה מי שהוציא אוהו וז"ל על דעתו ועל דעת קונו. ואע"ג דאיכא נמי כשפים שמכחישים פמליא של מעלה, נראה דהוי בכלל רוח רעה ויצר הרע אע"ג דמשמע בפ' ואלו מגלחין [מו"ק ד' יז.] דפעמים שיצרו מתגבר עליו ואינו יכול לכופו מ"מ אדם יכול לזהר שלא יבא לידי כך.

בסוף השיעור סיפרו את המקרה עם אותו אברך לרבינו ושאלוהו אם אפשר לשייך את הגמ' גם לנעשה בימינו, ואמר שכן. ולמחרת החלו לבדוק אם אירע לו קושי כלכלי או שאר צרות, ואכן התבאר שכן, והשתדלו כל חברי אותו הכולל לעזור לו בשני תחומים:

הן מה שאמר הגמ' למיבעי רחמי עליהו - ביקשו ברכה מרבינו על כך והתפללו עליו חברי הכולל בעצמם.

וכן אספו סכום כסף ונתנו לו ומלבד מה שהיתה בפועל העזרה הממונית נתנו לו בזה הרגשה טובה, הרגשת שייכות שדואגים לו.

והפלא ופלא - מיד פסקו ספקותיו!!

נכתב בצידו "שחת לו לא"

ועי' לקמן ערך "הבעיה זו אני" שכתוב שם שכשיש דברים שאינם מסתדרים כפי דעתם יש כאלו שתמיד תולים באחר במקום לחפש שאצלם הבעיה.

ורואים מדברי רבינו כאן שלא רק בין איש לרעהו תולה האדם האשמה בשני במקום להתבונן אם שורש הדבר אצלו, אלא גם בין אדם לבוראו, במקום ליחס הבעיה לעצמו ולחפש מה לתקן, תולה שהבעיה במה שזימנו לו משמיא. כמו שהתבאר למעלה הפסוק "שַׁחַת לוֹ לֹא" ההשחתה [במידות למשל] לא באה ממנו "בניו מומם" - בניו מומם הם גרמו הדבר לעצמם - הבעיה זה אני!!

מדברי רבנו ע"פ הס' מזקנים אתבונן חלק אמונה

באילה"ש עה"ת על הפסוק "הצור תמים פעלו" [שירת האזינו] הביא מרן את דברי רש"י: הצור תמים פעלו. אע"פ שהוא חזק, כשמביא פורענות על עוברי רצונו, לא בשטף הוא מביא, כי אם בדין, וכתב ע"ז מרן - היינו דמלך בשר ודם לא מדקדק להעניש בדיוק כמה שמגיע לנאשם אבל אצל הקב"ה כל העונשין הם בדקדוק גדול.

ולמרות שדבר זה למעשה הוא דבר פשוט!! אבל כיון שיש אנשים הסובלים, ומקשים קושיית בהנהגת העולם למה רע לצדיקים וכד' משו"ה אמר הצור תמים פעלו ושאר הדברים.

המידות המעוותות את ההתבוננות

ועוד הוסיף מרן שם:

וכן ק-ל אמונה" שביאר שם רש"י לשלם שכר לצדיקים. וכן "בניו מומם" פירש"י בניו מומם. מומם של בניו היה, ולא מומו.

דהיינו גם דברים אלו הם דברים פשוטים: דבר פשוט הוא שכנגד מעשים טובים הצדיקים יקבלו שכר. וכן דבר פשוט הוא שלא ברא הקב"ה את האדם עם השחתה במידות אלא הוא גרם לעצמו ההשחתה.

אולם היה צריך לכתבם בפירוש משום האנשים הסובלים הרואים שלכאורה אין שכר, וכן אלו שיש השחתה במידותיהם ומעדיפים לתלות השחתה זו ולומר שמרחם אמם נבראו עם השחתה, במקום להודות שמעשיהם גרמו, [שהרי אם הם נולדו כך פטרו עצמם מהעמל והמסירות הנדרשים כדי לצאת מההשחתה שאליה הורגלו, ועי' דרשת הגר"ח מוולז'ין לראש השנה].

וכך מצאנו שביאר הכלי יקר שם וז"ל:

הצור תמים פעלו. מבואר כדרך שאמר שלמה [קהלת ז.כט] אשר האלהים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים. והוא כדי להסיר מלב האדם מחשבות און לדבר על ה' תועה, שהאומן אשר בראו נתן בו החומר שיש לו נטיה אל התאות המוחשות ומידו היתה לו השחתה זו וגו', ואולי יבוא החוטא לתלות אשמתו ביוצרו, ע"ז אמר שאין הדבר כן אלא הצור אשר יצר את האדם בחכמה, תמים פעלו. כי אין צייר כאלהינו [ברכות י.] וכל פעולתו תמים בלא חסרון.

והמופת על זה כי כל דרכיו משפט, ואילו היה האדם חסר מצד יצירתו א"כ לא היה בעל בחירה כי היה כמוכרח במעשיו ולא היה מן הראוי לבא במשפט על מעשיו וגו' וכשם שאתה מודה שבדין הוא נותן שכר טוב לעושי רצונו כך בדין הוא מעניש לרשעים לפי שצדיק יישר הוא, ועשה את האדם ישר מכל צד.

זה"ש "שחת לו וגו'" מצד רוע בחירתם, ולא ליה כי אין לתלות החבלה בו ית' כלל.

"לא בניו מומם" לומר שאין הדבר כמו שחשבו לתלות מומם במה שהם בניו לאמר - לך אל האומן אשר עשני בעל חומר, כי מידו היתה זאת לי, אלא עיקר מומם מצד עצמם מה שהם דור עקש ופתלתל.

אולם האדם ממאן להבין זאת, וכאשר לא עולים הדברים לפי מה שציפה במקום להבין שמעשיו גרמו, הוא כועס על השי"ת - "אולת אדם תסלף דרכו, ועל ה' יזעף לבו" [מושלי י"ט פס' ג'].

וכך ביאר כונת המדרש "כאן חששת את ראשך וכו'" דבעצם רק ע"י פעולות האדם עצמו - האופן וההנהגה שנהג האדם כלפי בוראו - זה מה שגרם לו לחוש בראשו, אולם האדם בוחר להתעלם, ולדוגמא אם נשאל אנשים מה למדו מהמאורעות שקראו אותם במהלך חייהם, מה הבינו על עצמם, מה התעלו, או הבינו יותר - לא ידעו מה לענות

וכך גם ביאר רבינו [אילה"ש עה"ת ריש פרשת מסעי] את המדרש שהביא רש"י בשם התנחומא על מסעי בני ישראל:

משל למלך שהיה בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפואתו, כיון שהיו חוזרים התחיל אביו מונה כל המסעות, אמר לו כאן ישננו כאן הוקרנו כאן חששת את ראשך.

וביאר רבינו שהמדרש בא ללמד שהגורם והסיבה למצבים שאליהם מגיע האדם, הם מעשי האדם עצמו, וכל המאורעות שקורות אותו הם תוצאה ישירה ופועל יוצא מהמעשים!!!

סוכות תשע"ט

הסכך, או אז הבינו כי רבנו לעוצם קדושתו לא הרגיש את קדושת הסוכה.

האכיל מחוץ לסוכה

נשאלה שאלה במעשה שארע במסעדה שהעמידה סוכה כשרה בפתח המסעדה כדי שיוכלו העוברים ושבים לאכול שם בימי חג הסוכות, וכאשר ירד גשם באחד מימי החג כיסו בעלי המסעדה את הסכך בכיסוי פלסטיק, וכשפסק הגשם שכחו להוריד את הכיסוי ולהכשיר את הסוכה כדין, ובאו אנשים ואכלו שם סעודה ורק כשגמרו את סעודתם הבחינו בצער רב שאכלו בסוכה פסולה לגמרי, וכעת טוענים הסועדים שהם פטורים מלשלם דמי הסעודה מכיון שבעל המסעדה הכשיל אותם באכילה אסורה מן התורה, ובעל המסעדה תובע מהם דמי הסעודה שאכלו אצלו הדין עם מי.

דהנה יסוד הדין של מאכיל דבר איסור מבואר בשו"ע (יו"ד סי' קי"ט סי"ג) המוכר לחבירו דבר שאסור באכילה אם עד שלא אכלו נודע, יחזיר לו מה שקנה ממנו והוא יחזיר לו הדמים, ואם משאכלו נודע מה שאכל אכל והוא יחזיר הדמים, ואם היה דבר שאינו אסור באכילה אלא מדברי סופרים כו' אם אכלם מה שאכל אכל ואין המוכר מחזיר לו כלום ע"כ וכן מובא גם בחו"מ (סי' רל"ד ס"ב).

ויש לדון האם דין זה נאמר דוקא כשהמאכל אסור מצד עצמו או גם כשהיה איסור אחר באכילה?

והשיב רבנו: וכי אכילה חוץ לסוכה הוא דבר שמטמטם את הלב כמו טריפות? ודאי שלא, וא"כ מסתבר שחייב לשלם. (וישמע משה ח"ג עמ' רכד)

אופן הגביה מחצלת של קנים

איתא בשו"ע (סי' תרכ"ו ס"ב) שבאופן שקצץ האילן להכשירו והאילן עצמו מהסיכוך כשר, והוא שינענעו שיגביה כל אחד לבדו ומניחו כו'. ובארחות רבנו (ח"ב עמ' ריד) הביא דבעל הקהלות יעקב הסתפק במגביה צד אחד של הקרש והצד הב' מונח במקומו, ואח"כ מגביה צד הב' וצד הא' במקומו מונח, אם מהני ע"ש.

ונשאל רבנו לפי הך צד דלא מהני, איך הדין במחצלת של קנים והגביה קנה אחד ולא כל המחצלת אם מהני, או דנחשב הקנה כחצי קרש ונצרך שיגביה כל המחצלת בבת אחת.

והשיב רבנו: השיב שבקנין הגביה אטו יהני באופן כזה כשלא הכל מוגבה, וא"כ כמו כן לענין סוכה נראה דלא נחשב להגביה עד שיגביה את כל המחצלת בבת אחת. (מאיל המילואים עמ' סט)

מתי חל ההקצאה

נשאל רבנו בנטל את הד' מינים זה אחר זה, ממתני חל עליהם הקצאה למצוה לאסרם בהנאה, אם מועת שנטל כל מין ומין חל האיסור, או כיון דהקיום מצוה חל רק לבסוף כשנטל כולם, נאסרים רק משנטל כולם?

זמן שמחתנו

הנה במשך השנה יש כמה מועדים, ובכל זאת חג הסוכות הוא הנקרא זמן שמחתנו, ואע"פ שכל המועדים הם זמני שמחה, גם פסח וגם שבועות, בכל זאת חג הסוכות נקרא זמן שמחתנו, והשיא של השמחה בסוכות מצינו שהי' בשמחת בית השואבה, כשהיו הולכים לשאוב מים לקיים מצות ניסוך המים במזבח.

והנה בכל ימות השנה הקריבו קרבנות וברובם יש נסכים, אך היו מנסכין יין, אבל בסוכות היו מנסכין מים, וכתוב (ישעי' י"ב ג') ושאתם מים בששון, וזה הי' השיא של השמחה, בכל החג הי' שמחה, אבל את שמחת בית השואבה מצינים במיוחד.

בילקוט (יונה) כתוב על יונה הנביא שהי' מעולי רגלים ונכנס לשמחת בית השואבה, ושרתה עליו רוח"ק, שזה הדרגה הכי גבוהה, ובסוכה (נ"ג א') איתא אמרו עליו על הלל הזקן כשהי' שמח בשמחת בית השואבה הוא אמר, אם אני כאן הכל כאן ואם איני כאן מי כאן, לא היו נותנים שם לאנשים פשוטים, מי רקד ועשה השמחה, האנשים הכי גדולים כמו הלל הזקן, ובזה עשו יותר משאר דברים, בניסוך היין לא עשו דבר מיוחד כמו לניסוך המים.

והנה אין אנו יודעים את טעמי התורה, אבל יתכן לפרש גם בדרך זה, דהנה אויר זה הדבר הנצרך ביותר בעולם, דא"א לחיות בלעדי אויר, אז יש אויר בכל העולם, ולאחר האויר מים זה הדבר הנצרך ביותר, דאדם לא יכול לחיות בלי מים, וכן בע"ח וצמחים כל אלו אינם יכולים להתקיים בלי מים, וזה הדרגה השניה לאחר אויר.

והנה בדרך כלל עבודת ה' אינו בדברים כ"כ פשוטים, וגם בסוכות היו מקריבים פרים אלים כבשים שהם קרבנות גדולים מאוד, וכן ניסוך היין, אבל מים זה דבר פשוט ואינו עולה ביוקר, ואעפ"כ עשו כזה ענין בניסוך המים.

אלא דאדרבה באו ללמדנו שאין צריך דוקא דבר חשוב, דבר שעולה ביוקר, אלא גם במים שזה דבר פשוט אפשר לעבוד את ה', וגם לא היו מנסכים הרבה מים אלא ג' לוגין, לכן היתה שמחה גדולה שא"א לתאר, דהדבר הזה מלמד דגם בדברים הכי פשוטים אפשר לעבוד את ה', ונלמד לנצל את כל הכחות שיש בבריאה שזה שייך לו, לעבוד בהם את ה', ואדם ילמד מזה עד כמה לנצל את כל חייו, כל דבר שיש לו לנצל לעבוד את ה', וזה השמחה הגדולה ביותר, ונזכה לעבוד את ה' בכל הלב, ובכל מה שיש לנו אפי' בדברים הפשוטים, וע"י זה נזכה ג"כ לגאולה האמיתית בבא"ס.

בשנה האחרונה

שח הג"ר חיים ברמן: בסוכות האחרון ישב רבנו בסוכה והחלו לירד גשמים, יצא רבנו מהסוכה ואחד מבני הבית כיסה את הסכך בפלסטיק, לאחר זמן פסקו הגשמים ונכנס רבנו שוב לסוכה, ותוך כדי שנכנס שאל 'אנחנו בסוכה, או לא' ותמחו בני ביתו מאוד לפשר שאלתו, אך לאחר רגע קלט אחד הנוכחים שהפלסטיק עדיין על

ורבנו השיב: - לאחר שהות מעט- שאין על זה שום גמרא בש"ס והיה נראה לצדד שיאסר רק מעת שנטל כולם. (מאיל המילואים עמ' עא וע"ש מה שהביא בזה בשם הגר"א גנחובסקי)

בנוסח הושענות

בהושענות בשבת אומרים: כהושעת פקדו יריחו שבע להקף, צרו עד רדתה בשבת לתקף, כן הושע נא. ויל"ע דאמאי אנו מזכירים את הענין שצרו גם בשבת, הא אף שיש היתר דחילול שבת כה"ג, מ"מ אין בזה זכות דשבת, ומה הענין כאן להזכירו.

והשיב רבנו: דמוכל מקום הא עשו מצוה בשבת, ונמצא שאנו מזכירים מצוה שנעשתה ביום השבת. (מאיל המילואים עמ' לב)

ברכת לישיב בסוכה על חובת כזית דליל

ראשון כשכבר בירך לפני"ז לישיב בסוכה

נשאל רבנו לפי מה שכתב באמרי בינה (דיני שבת סי' י"א בסופו) דבן א"י שהיה בחו"ל ביו"ט שני והחליט באמצע יום ב' להשתקע שם, דחל עליו היו"ט באמצע היום [אף שתחילת היום היה חול אצלו ועשה מלאכות האסורות ביו"ט], איך הדין לפ"ז בבן א"י בחו"ל שבירך לישיב בסוכה בליל ב' של סוכות על דעת לאכול בסוכה אכילת רשות, ואח"כ נמלך להשתקע שם, וחל עליו חיוב כזית דליל ב' ביו"ט שני, אם חייב לברך שוב לישיב בסוכה, או מהניא ליה ברכתו שבירך מקודם על אכילת הרשות.

והשיב רבנו: דמסתמא אין צריך לברך שוב ברכת לישיב בסוכה. (מאיל המילואים עמ' ע' וראה בהליכות שלמה מועדים א עמוד קס"ד)

נודע שהס"ת שנפל היה פסול מעיקרו,

האם יש לצום כשנפל

כתב הגר"י זילברשטיין: מעשה בישיבה שנפל שם ספר תורה, בני הישיבה שמאד נבהלו על המקרה המצער שקרה להם, מהרו ושלחו לבדוק את הספר תורה, ונודע שהספר תורה פסול, ובאו ושאלו את

מו"ח הגר"ש אלישיב האם כשנודע שהספר תורה פסול צריכים לצום? והשיב מו"ח הגר"ש אלישיב אם הס"ת פסול, יש לנהוג רק את עיקר הדין, שרק זה שהפיל יצום ולא כל הרואים. ובפרט שהצום יגרום לביטול תורה, ומי שיוכל לפדות את צומו בצדקה, יפרוק בצדקה.

וכתב על כך רבנו: במה שדן מרן גאון דורנו זצ"ל על ישיבה שנפלה שם ספר תורה פסול, אם צריך לצום. ופסק שם שרק מי שנפל הספר מידו צריך לצום. הנה מעשה שהיה כן לפני עשרות שנים בישיבת פוניבז' לצעירים, שבשמחת תורה נפל ספר תורה פסול, ודנו בזה מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל עם שאר התלמידי חכמים שהיו שם. ובאילת השחר (זבחים סב, א) הבאנו ראייה שחייבים בכבודו של ספר תורה פסול, ששנינו בברייתא 'אותו היום נפגמה קרן מזבח, והביאו בול של מלח וסתמוהו, ולא מפני שכשר לעבודה אלא שלא יראה מזבח פגום'. הרי שחשו לכבודו של מזבח אע"פ שהיה פסול, הרי שיש דין לכבד מזבח פסול, ויש ללמוד זה דס"ת פסול דינו כספר תורה כשר לגבי חיוב הנהגת כבוד. ע"כ. [א"ה וראה נוב"י יור"ד מהדו"ק סימן ע"א וערוך השולחן יור"ד ס' רפ"ב סעיף ד והליכות שלמה תפלה עמוד קנח]

וכשבא הגר"י זילברשטיין אל רבנו, שאלו הגר"י שאולי הראיה מהמזבח פסול שיש לכבדו נאמר רק בספר תורה שהיה כשר ונפסל, דומיא דמזבח שהיה כשר ונפסל, אבל אם נמצא שהספר תורה היה פסול מתחילתו, כגון שהיה חסר שם איזו אות, אולי בזה אין צריכים לכבדו, כי נתברר קעת שהספר תורה לא היה לו קדושת ספר תורה מתחילתו, וכבר מתחילה לא היתה לו שעת הכושר. או שמא כיון שקראו בו ובירכו עליו ברכות התורה, אף שהיה בטעות יש לו קדושה, וגם בזה צריך לצום.

ורבנו בתחילה נטה לומר שגם ספר תורה כזה צריך לכבד, אך לבסוף נסתפק קצת בזה, והתחיל לסרוק במוחו כמעט את כל הש"ס למצוא ראייה לזה, ולבסוף הדבר נשאר בספק, האם גם ספר תורה כזה יש לכבד.

בידי הוי עובדא

אבל לפני שהוא נופל, הוא יודע שהוא הולך ליפול, מספיק להסתכל בשעון. - מתעורר, עוד הפעם - שעון, אז אומר לי - 'תראה, נראה לי שהוא לא רוצה להטריח אותנו להביא נטילת ידיים' (-אני לא בטוח שזו הייתה המטרה אך לפחות רק שתבינו את המסר: הוא - לא רוצה להטריח אותנו). אני נגשתי ואמרתי: 'סבא, אנחנו ממילא מסתובבים פה, אין לנו מה לעשות, מה אכפת לך שנביא ספל ליטול ידיים? לא שאלתי אותו 'האם' - אלא אמרתי. קבעתי עובדה. אז הוא חיך, הוא אמר: 'זה בסדר, אין צורך', והמשיך ככה עוד פעם, לילה אחר לילה. אני חושב כמעט שבוע שלם שככה זה היה, לילה אחרי לילה, אנחנו היינו שמה תורני לילה; (אני חושב שזה היה שבוע, אולי בן דודי יזכור בדיוק כמה זמן זה היה - לפחות חמשה ימים זה היה ודאי), וכך לילה אחרי לילה - עשרים, עשרים וחמש דקות ישן ומתעורר, לומד עד שהוא מרגיש חולשה, מסתכל על השעון, ישן. -זה שליטה עצמית! וזה 'כי הם חיינו' - השנייה הזאת שהוא יפספס את התורה - לא שונה הכל! - הוא ימשיך ילמד וילמד. אבל זה אולי כבר נראה לנו דרגות, לא בקשנו שנלך לישון ונסתכל על השעון, לא נטול ידיים, אנחנו הולכים לישון טוב הלילה בעזרת ה', ונלמד בעזרת ה' ביום לא בלילה, רק שנבין איזה ערך היה לו לתורה.

שח נכדו הרה"ג ר' שרגא ברלין שליט"א:

לפני שנים הוא היה בביה"ח 'מעייני הישועה', והייתי עם בן דודי, בנו של הגאון ר' משה, הר' נח. היינו תורני לילה, שמרנו שם בלילה, ישבנו בלילה אצלו בחדר. ואני לא הייתי מבחין כ"כ בפרטים, אבל בן דודי היה מאוד רגיש לפרטים, הוא שם לב (הוא גדל אצלו יותר בחלק הזה של ה- 'לשים לב לפרטים, לא להעביר דבר סתם' (ע' לקמון)). הוא אמר לי: 'תשים לב, לפני שהוא נרדם' - הוא היה חלש מאוד, מדי פעם הוא נמנם - היה לו סטנדר מחובר למיטה, צמוד למיטה עם משניות, המשניות פתוחות, היה לומד, ומידי פעם היה מתנמנם, ישן כמה דק', אבל לפני שהיה נרדם היה מסתכל בשעון. איך שהוא היה מתעורר - היה מסתכל בשעון שלו. הוא אמר לי: 'תראה, הוא הולך לישון עם שעון, וקם עם שעון, מה הוא רוצה מהשעון? מה הוא מסתכל בשעון? לאיפה הוא הולך? - מה, הוא צריך להגיע לאיזה מקום? - עכשיו אמצע הלילה - 2,3,4 - ככה, כל הלילה כל כמה דקות, היה ישן כמה דקות, מסתכל..., הוא אומר לי - 'תראה, יש לי הרגשה שהוא לא רוצה ליטול ידיים, אז הוא ישן פחות מחצי שעה. הוא מסתכל על השעון שזה יהיה פחות מחצי שעה ויוכל ללמוד'. וכך בדקנו - אחד אחרי השני, כשהוא קם - עוד הפעם אחרי עשרים, עשרים וחמש דקות - כל פעם קם, לומד איזה חצי שעה - נופל,

כאיל תערוג – הלכות שבת

לבקשת רבים להמשיך הלכות והליכות שהתפרסמו בכאיל תערוג בחורף אנו ממשיכים א"ה להביא דברים כסדר השו"ע, ואין לסמוך על הדברים למעשה אלא רק למשא ומתן.

שכח לכבות האור במקרה מה יעשה

אחד ששכח לכבות את האור במקרה לפני שבת יכול לקרוא לקטן ולומר לו שיש עוגה וכדו' במקרה ויפתח הקטן את המקרה לצורך עצמו שהרי קטן לצורך עצמו מתיר הרשב"א באיסור דרבנן וכיון שאינו אלא מתעסק לגבי האור ומתעסק בשבת אינו אלא מדרבנן מותר ואחר כך יוכל בעל הבית להמשיך ולהוציא מה שצריך.

נמנע מלדפוק

העידו שנמנע מלדפוק כלל על דלת ביתו ע"י פרטי הדינים בשו"ע ס' של"ה ס"א ובמשנ"ב.
ופ"א הוצרך להעיר משהו בבית אחר ודפק בברכיו על הדלת.

האם מותר להקליט בעל תפילה

מעשה באחד שהניח מכשיר הקלטה לפני יום כפור כדי להקליט את הבעלי תפילה אך אסור לעשות כן דאמנם הבעלי תפילה אינם יודעים שיש מכשיר כזה והוא רק מתעסק מכל מקום מתעסק בשבת ויום כיפור אסור מדרבנן והמכשירו הוא לפני עור.

האם מותר להזיז את הזיזים בשעון שבת

שעון שבת עם זיזים קטנים אסור להוציא או להכניס את הזיזים בשבת גם לפני שהגיע השעון לשם ואין להקל בזה גם ביום טוב פלטה חשמלית מה דינה פלטה חשמלית שאי אפשר לשנות בה כלום דינה ככירה גרופה וקטומה כיון שהאש מכוסה.

לישר משקפיים

רבנו הורה שאסור לרמוז לנכרי דרך סיפור מוטות המשקפיים שלי עקומות כדי שיבין הנכרי וישרם. (ס' אמירה לנכרי עמ' טז). והביא מס' מלכים אמנון פ"ד הערה ג' עמ' ק"ח להיקל וביאר שאולי זה דומה להסרת פחם)

אמירה לעכו"ם לזמר

באו"ח ס' של"ח ס"ב מבואר דמותר לומר לאינו יהודי לנגן בכלי שיר בחופות ואפי' לומר לו לתקן הכלי שיר שרי משום כבוד חתן וכלה, וכ' המשנ"ב (ס"ג) דבשאר שמחה של מצוה וכגון בשמחת תורה אסור.

והנה בס' של"ט סק"ח כתב המ"ב דביום שמחת תורה מותר טיפוח וריקוד משום כבוד התורה אבל בשאר שמחה של מצוה כגון נישואין אסור, ויש להבין חילוק הדברים דלומר לנכרי לנגן הותר דוקא לענין נישואין וטיפוח וריקוד לא, ואילו לענין שמחת תורה מצינו להיפוך דאסור לומר לא"י לנגן ואלו לטפח ולרקד אסור, ומאי שנא.

ואמר רבנו דלומר לבן נכר לנגן בשמחת התורה אין בזה כלל כבוד לתורה ולכן לא הותר דבר זה בשמחת תורה, והטעם דלענין חתן הותר לומר לנכרי לנגן ונאסר לרקוד צ"ל כיון דבזה פחות ניכר החילול שבת מאשר ריקוד וטיפוח ע"י הישראל בעצמו, ולכן הותר שינגן הנכרי בכלי שיר ולא הריקוד ע"י ישראל. (צו"ח יחזקוני)

אמירה לגוי להדליק מזגן או מאוורר כשחם הרבה מאד

כתב השו"ע (ס' רע"ו ס"ה) דבארצות הקרות כשהקור גדול מותר לומר לגוי לעשות מדורה לחמם משום דהכל חולים אצל צינה, ושמעתי דיש מי שהתיר לומר לגוי כשהחום הרבה מאד להדליק מאוורר או מזגן, דהוי ק"ו מעשיית מדורה להתחמם, דבתוס' כתובות (ל, א) הביאו ממדרש דאנטונינוס אמר לרבי צלי עלי, א"ל רחמנא לישזבך מצינא, א"ל זו צלותא (בתמיהא) דאפשר להלביש עוד כסות וצינא אזלא, א"ל רבי רחמנא לישזבך מחמה, א"ל זו צלותא (בניחותא) דכתיב אין נסתור מחמתו ע"ש. וא"כ ק"ו אם לצינה דמהני לסלקו בכסות שריא אמירה לעכו"ם, ק"ו לחמה דמהני אמירה לעכו"ם.

ונראה דכל זה אינו, דבצינה אפשר להיות חולי מצינה וכמו שאמרו הכל חולים אצל צינה, ובזה התירו, אבל בחמה זה ענין צער בלבד, ובזה ליכא שריותא. והסכים בפשיטות לזה רבנו. וכן כשדברתי עם הגר"נ קרליץ ג"כ ה' פשוט אצלו לאיסור מטעם הנ"ל.

[ובעיקר דברי התוס' בכתובות הנ"ל צ"ע, דהא כתיב בתהילים (קמ"ז י"ז) משליך קרחו כפיתים לפני קרתו מי יעמוד. מיהו ע' במצודות שכ' וז"ל לפני הקור הבא בגבורתו מי יוכל להתקיים אם לא יתחמם בדברים המחממים. וברש"י כ' ומדרש אגדה כפיתים – הכל לפי משא הבריות, העני לפי חוסר מלבושיו מיקל עלי, וברד"ק כ' כי מפני הקרח נמנעים בני אדם לצאת מבתיהם ולעשות מלאכתם]. (ס' שלמי תודה קו' אילת השחר ס"י יט)

אמירה לגוי כשאצל הישראל כבר מוצ"ש

אחד רצה מיד במוצ"ש לטלפן לאמריקה לגוי שיעשה לו שם איזו מלאכה, וצ"ע אי יש בזה איסור אמירה לגוי.

והנה בטעם איסור אמירה לגוי כתב רש"י בע"ז (טו, א) דהוא משום ממצא חפצך ודבר דבר, ועפ"ז אי אצל הישראל כבר מוצ"ש לא שייך הך טעמא, מיהו בב"מ (צ, א) משמע לכאורה לא כהאי טעמא, ע"ש דגם בשאר איסורי תורה שהם בסקילה פשיטא לגמ' דיש איסור אמירה לגוי אע"ג דלא שייך שם משום ודבר דבר ולרש"י תיקשי. והרמב"ם (רפ"ו מהל' שבת) כתב הטעם דשמא תהא שבת קלה בעיניו ויבא לעשות האיסור בעצמו, וגם לטעם זה י"ל דאי אצלו שרי לעשות מלאכה דכאן מוצ"ש א"כ לא שייך הך טעמא.

ורבנו אמר דנשאל ג"כ בזה, ונראה לו ג"כ דלכל הטעמים שרי, אבל אם הגוי יודע שהישראל האומר לו הוא שומר תורה י"ל דעכ"פ איכא משום חילול השם, והגר"נ קרליץ אמר דלכאורה מ"מ אין ראוי להורות היתר בזה. וע"ע מש"כ בדברי הגר"נ קרליץ אות פב'. (ס' שלמי תודה קו' אילת השחר ס"י כא)

מלאכה חצי שיעור

בביאור הלכה ס' ש"מ תמה על מש"כ הרמב"ם בפ"ח מהל' שבת הל' כ"ג דהעושה מלאכה חצי שיעור פטור משמע דאסור רק מדרבנן ולמה אינו אסור מה"ת מדין חצי שיעור.

והנה הא חלוק דין שיעור מחצי שיעור דהא בעשה כשיעור חייב מיתה במזיד ובשווג חטאת משא"כ חצי שיעור דפטור ממיתה וחטאת וא"כ הא מה שכ' פטור היינו מיתה וחטאת והא דלא כ' דיש איסור תורה היינו לא חייב מיתה וחטאת אלא סתם איסור יש לומר דיש להסתפק אם איסור חצי שיעור זה הוא מדין איסור מיוחד דשבת או מדין כללי של חצי שיעור במה שאסרה תורה ויהי נפק"מ לכמה דברים דהא מומר לשבת הוי מומר לכל התורה איך יהי' אם הוא מומר לחצי שיעור דינו כמומר לשבת או דלא שאני ממומר לשאר עבירות והרמב"ם הא מיירי מחיובו דשבת וע"ז חצי שיעור פטור ואסור רק מדרבנן.

בגד איסור הכנה

הנה בשו"ע ס' ש"מ ס"ה כתב דמותר בשבת לרשום בצפון על הספר כמו שרושמי לסימן שאין זה דבר המתקיים וע"י בביה"ל שם שדעת רוב האחרונים דמותר לרשום בצפון במקום שיש ט"ס כדי לתקנו במוצ"ש מלבד דעת הפמ"ג דחשש בזה לחיוב חטאת, ולכאורה למה לא יאסר משום איסור הכנה שהרי מכין בשביל אחר השבת למצוא המקום שיש שם טעות כדי לתקנו. וביאר רבנו דאיסור הכנה שייך רק במקום שאותה הפעולה שעושה כעת יכול לעשותו לאחר השבת כמו הדחת כלים וכיו"ב שאותו ההדחה שעושה בשבת יכול לעשותו לאחר השבת, אבל הכא שאם כעת לא יסמן מקום הטעות הרי במוצ"ש יצטרך לחפש מחדש ונמצא דלאחר השבת לא יעשה את אותה פעולה שעושה כעת, דכעת שמצא הטעות עושה רק סימן כדי לזכרו ולאחר השבת יצטרך לחפש מחדש אם בשבת לא יעשה סימן

עוד הביא בזה רבנו: המשנ"ב ס' שמ ס"ק כ"ז הביא מקרבן נתנאל להחמיר שלא לתפוס שני בגדים עם סיכה ואפי' בשתי תחיבות דהוי איסור דרבנן ואם עושה ג' פעמים הוי איסור דאורי' והחז"א כתב במכתב שנדפס במהדורה חדשה שיצאה בשנת תשל"ג ס' קנ"ו לס' ש"מ דכיון שאין דרך תפירה בכך ומוכח לכל שאינו עושה לקיומא הר"ז מותר ואין להחמיר כלל וכלל ואמנם שמעתי מהחז"א לגבי סיכת בטחון שפעם אחת ודאי מותר והיה משמע ממנו שלתחוב ב' פעם ים אין פשוט להתיר. (אילת השחר שבת ק"ד ע"ב)

משקל לצורך מצוה בשבת

תנינן (שבת קנז, א) ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת. בשם הגר"ש אלישיב אמרו שרק למדוד לדבר מצוה ולא לשקול, ולכן למצות אכילת מצה א"א לשקול את הכזית, כדי לדעת כמה עליו לאכול. והנה עיקר הכזית נמדד לפי מידה ולא לפי משקל, ללא דקשה מאד לשער במדה, וצריכים לשקול, וזה אסור אפי' לדבר מצוה. ואין לומר שיאכל יותר מכשיעור שיש בו בודאי כזית ולא יצטרך למדידה, דיש מי שאינו יכול לאכול הרבה. והטעם לחלק בין מדידה למשקל. אפשר משום דנראה טפי כמקח וממכר, משום דרוב עניני מקח וממכר הוא במשקל, ומה שיש דברים שלא מוכרים במשקל, הוא משום שהמשקל אינו תופס בו כלל, כגון קרשים ובגדים שאין המשקל קובע בהם כלום, ומש"ה אין שוקלים אותם. ועכ"פ לשקול למצוה אסור ורק למדוד הוי מדידה של מצוה ומותר. (אילת השחר שבת קנז, א)

לומר לבנו לעשות מלאכה

יש להסתפק באב שקיבל שבת על עצמו לפני השקיעה אם מותר לו לומר לבנו הקטן שיעשה מלאכה עבורו דאפשר שאפי' שעל הבנים לא חל שבת ובעלמא מותר למי שקיבל שבת לצוות למי שלא קיבל מ"מ שאני דין שביתת בנו דמצד האב עצמו יש לו איסור לומר להם ואמנם נראה דאינו מוכרח דהרי אם בנו נמצא במדינה אחרת שעדיין לא שבת שם כלל וכי יהא אסור לאב לומר לבנו שיעשה עבורו מלאכה הרי אצל הבן אין עוד מציאות שבת וה"ה כשהאב מקבל שבת זמן רב לפני שבת דאצל הבן אינו שבת ומיהו בדין שביתת בהמתו מסתבר שהכל נקבע כפי הבעלים ואפי' אם הבעלים בא"י ובהמתו בחו"ל במקום שעדיין לא שבת דאסור שתעשה מלאכה לפי שבהמה אין אצלה שבת והכל תלוי בבעלים וכן שביתת כליו לב"ש אבל בנו הוא נקבע לעצמו אמנם בפמ"ג משב"ז סו"ס רס"ו מסתפק דשמא אין בכלל דין שביתת בהמתו בתוספת שבת יעו"ש טעמו. (אילת השחר שבת)

הולך במדבר ואינו יודע מתי שבת

בשו"ע אורח חיים (ס' שד"מ סעיף א') מי שאינו יודע מתי שבת עושה מלאכה בכל יום ואם יש לו מה להתפרנס אסור לו לעשות מלאכה כלל, וכתב המג"א בס' שד"מ סעיף א' דאע"ג דרוב הימים חול זה מקרי קבוע ובאמת הא לכאורה אין האיסור ניכר במקומו דהא לדיד' אינו ידוע מהו האיסור ואינו דומה לתשע חנויות דגם כעת יודע היכן החנות שמוכרת בשר נבילה ואין זה קבוע כמש"כ התוס' פסחים דף ט' ע"ב ולכאורה אין אף פעם רוב ומיעוט כי ביום שבת אין מתנגד הרוב וביום חול כל יום אין רוב ימים נגדו ולא שייך רוב ומיעוט. ולא דמי למה שהסתפקנו במקו"א באופן שביום שיש בשר טבחי ישראל אז לא בא בשר נבילה וביום שיש נבילה אין בא מטבחי ישראל דהתם מיהא ה' שייך שיבוא גם ממקומות נבילה מה שאין כן כאן שלא שייך כלל שיהי' רוב ומיעוט מתנגדים זה את זה עוד יש לומר דענין רוב נאמר על דברים גשמיים לא על דברים שאין שייך למששם כגון ימים ואע"ג דבדיינים הולכים אחר רוב דיעות והדיעות אינם דבר גשמי שאני התם דבאים מכח האנשים והוי כאילו רוב אנשים נגד מיעוט אנשים כעין זה מצינו במס' נדה ה' ע"ב דאפילו מונח ע"ג קרקע כיון שבא מכח אדם דינו כיש בו דעת לישאל אבל ימים אולי לא שייך בהם דין לילך אחר רוב. (אילת בשחר שבת סט, ב)

והנה עיין משנ"ב ס' שד"מ סק"ג דעושה קידוש על היין ומ"מ לא אמדו שיבצע על לחם כדי שיהיה קידוש במקום סעודה דעד כדי כך לא הצריכוהו דאם מוכרח לאכול אבל לא תיקנו שיאכל

ובכה"ג ליכא איסור הכנה, ומה"ט הרי מותר לטלטל כלי שמלאכתו להיתר מחמה לצל לצורך חול וליכא ביה איסור הכנה, וכן אם הוציא בסעודה השלישית מהמקור אוכל מותר לו להחזיר בשבת אם חושש שהאוכל יתקלקל עי' מ"ב ס' רנ"ד ס"ק מ"ג וליכא בזה איסור הכנה, משום שרק פעולה שיכול לעשותה לאחר השבת אסור לעשותה בשבת אבל פעולה שאם לא יעשה עכשיו בשבת יהא לו הפסד ממון או זמן וכיוצ"ב במוצ"ש ל"ש ביה איסור הכנה דפעולתו חשיב מניעת טירחה ולא תיקון וזה לא חשיב מכין. (עמ' רס"ג)

בענין הכנה משבת לחול בלי טירחא

כ' הגר"צ פלמן: מעשה במשפחה שהלכו בשבת לסבא, והילד הקטן ה' צריך לשיון אצל הסבא במצ"ש והי' צריך לכך פיז'מה, וכדי שלא יהא הכנה משבת לחול אזי באותה שקית ששמו דברים לשבת הכניסו ג"כ את הפיז'מה, וטענו שבכה"ג כיון שאין בזה תוספת טירחא שרי. ואמרו רבנו והגר"נ קרליץ שאם הו מכינים את השקית מער"ש יש להקל מהאי טעמא על עצם הטילטול, אבל עצם הכנסת הפיזמה לשקית בשבת חשיבא כהכנה. (שלמי תודה ק' חוט שני ס' פח)

דין הכנה

שאל א' אם מותר להכניס אגרת סגורה לתיבת דאי בשבת אי לית ב' משום מכין, ורבנו השיב בפשיטות ברורה שאין ספק שאין לזה כל חשש הכנה, ואי משום מוקצה אחר דאפשר דאי כתוב בלה"ק ל"ה מוקצה וכמבואר בפוסקי' דג"פ ל"ה מוקצה דאפשר ללמוד מהגט לשון הקודש. (מרשימות הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א, רב קהילת 'פרושים' מודיעין-עילית משיעורי רבנו קיץ תשל"ז)

כתב בשאר לשונות

עיין ביאור הלכה ס' ש"ו ס"א שהעלה דבכל לשון הוי איסור דאורי' ויל"ע אם גם בשאר לשונות תלוי בשתי אותיות דבשפת הגוים הדבה אותיות משתמשים בתודת ניקוד והדי הכותב אות וניקודה אינו שתי אותיות עי' משנ"ב ס' ש"מ ס"ק כ"ב אות ד' וא"כ אפשר דגם בכתב הגוים כן הוא. (אילת השחר שבת ע"ג ע"א)

חיבור בסיכת בטחון

סיפרי הרבנית ע"ה, שהיתה תקופה שהתעורר שאלה אצל היראים בכפר סבא, כיצד לחתל את הילדים בשבת בלי חשש איסור, שהיו נוהגים לסגור עם סיכת בטחון, והנידון היה עם אפשר לעשות תכיפה אחת, או ב' תכיפות ורבנו הכריע דרך א' מותר, והיא בקשה ממנו שישאל גם את החזון איש, ונסע לשאול, וסיפר לחזון איש שהוא הכריע כך, ושואלים מה דעת החזון איש, ואמר לו החזון איש תגיד לאשתך שאתה רב, וכל מה שאתה פוסק כך ההלכה, ולחיזוק דבריו ליוה אותו עד הרחוב בכבוד גדול.

וכשסיפר רבנו את עיקר הנידון ההלכתי אמר, שהי' נראה מדברי החזון איש בצורה שהשיב, שפעמיים לא רצה להתיר, אולם ראה להחזון איש בספרו דנראה שמתיר בכל גווני אף בב' תכיפות וז"ל (בחלק או"ח סימן קנ"ו השמטות לסימן ש"מ) דברי הק"נ פ"ז דשבת סק"נ תמוהים דהתוחב מחט להדק לפי שעה הוא כמהדק בקרסים ואין בזה שמץ של תפירה כלל וזה מבואר בהדיא בב"י וכו' ומאריך יעו"ש, ומסיים אבל כשתוחב במחט שחזותו מוכיח עליו שאי"ז תופר אלא הידוק לפי שעה לא נחלק בזה אדם, וכן עמא דבר ואין להחמיר כלל וכלל עכ"ל. ועיין עוד במכתב החזון איש להסטייפלר המודפס בתשובות ופסקים סימן קנ"ו משל"ב [וע"ע בשו"ת אז נדברו ח"א סו"ז וח"ג עמ' קנ"ו באריכות בדעת החזון איש]. ונראה דרך לרבנו הוא דהורה החזון איש, דכפי שהבאנו דכך ה' דעת רבנו מתחילה להתיר רק תחיבה א' ושוב שאל רבנו את החזון איש לבקשת הרבנית ע"ה שישאל דבר זה את החזון איש, והשיבו כפום שיטתו ודו"ק. (אעלה בתמר מתורת החזון איש עמ' י"ט)

ועי' בס' עירוב כהלכתו מה שדן בזה באריכות, וסיים: ולאחר מכן הזדמן לי להיות בקריבת רבנו והצעת לי לפניו את הספק של חור המנעול אם הוא נידון כרה"י או כמקום פטור. והשיב לי שגם אם נימא שחור המנעול נידון כרה"י יש עיצה שיתפוס את המפתח כל הזמן ואין זה נקרא שמוציאו מהחדר מדרגות. (עירוב כהלכתו עמ' רג)

דרך לסחורה עבור ס' ריבוא

בביאור הלכה (ס' שמ"ה סעיף ז' ד"ה שאין) הביא מהרמב"ן דרך שבין עיר לעיר א"צ ס' ריבוא, כיון שהוא דרך לרבים ומ"מ אם ילכו שיירה של ק' אנשים במדבר א"י רה"י, דמ"מ אינו דרך לרבים, ומטין משמיה דחזון איש שאמר שדרך שעוברים שם מכוניות שמספקות סחורה לס' ריבוא חשיב רה"י, וצ"ע דא"כ הים נמי יהא רה"י כיון שמוליכים בו סחורה לס' ריבוא, ואולי התם שאני שאינו דרך, ומ"מ קשה לומר שרחוב שמוליכין בו סחורה לס' ריבוא יהא רה"י וצ"ע. (אילת השחר שבת ו, ע"ב)

רשות הרבים

נשאל רבנו לפי מה שדן במ"ב (ס' שמ"ה סק"ד) ובשעה"צ (שם) דעיר שמצויין בה ששים רבוא, נחשבין רחובותיה רשות הרבים, א"כ כיום שכמה עיירות בגוש דן מחוברות יחד, בני ברק תל אביב ורמת גן וכו', הרי בין כל הערים יחד יש הרבה יותר משישים רבוא, ונמצא שהרחובות בב"ב הרחבים שש עשרה אמה, רשות הרבים.

ושלח לשאול את הגרי"ש, ואמר היות ויש לכל עיר "שם" בפני עצמה, והרי יש להם גם בית הקברות נפרד לכל עיר, ממילא זה מחלקן לעיירות נפרדות. ונהנה רבנו מהתשובה, והרבה פעמים אח"כ חזר על זה בשם הגרי"ש. (פרי חיים גליון רכ"א)

סרטיא

וכן שלח רבנו לשאל את הגרי"ש מה שהעיר הגר"י אדלשטיין בענין סרטיא – שהיא דרך המוליכה מעיר לעיר, שכתב הרמב"ן דהוי רה"י גם אם אין מצויין בה שישים רבוא, א"כ כיום שיש רחובות בבני ברק שיש המקצרים דרכם מתל אביב לכביש גהה וכדומה, נמצא שרחובות אלו משמשות גם לאנשי ערים אחרות לילך מעיר לעיר, ויהא דינם רשות הרבים, אפילו שאין בהם שישים רבוא.

ואמר הגרי"ש דהיות ו"רוב" המשתמשים ברחובות אלו הם בני העיר, לא נהפכו ע"י המיעוט להיות סרטיא. [א"ה, לפ"ז אותם ערים שעובר דרכם כביש העשוי מעיקרא לעבור מעיר לעיר, ורוב הנוסעים בהם הם מעיר לעיר, דבר המצוי בכמה ערים בארץ ישראל, הווי רה"י דאורייתא להרמב"ן]. (פרי חיים גליון רכ"א)

עירוב בבית קברות

שח רבנו: לפני כמה שנים היה טענה של אברכים בבני ברק על העירוב דעובר גם על הבית קברות ויש בו שבעים אמה ושירים. ואמר הגרי"ש שהבית קברות שייך לעיר והוי חלק ממנה, משום שכל העיר מתענינים בבית הקברות. (שיעורי חזונו)

נשים בטלטול

לגבי נשים לגבי טלטול אין הוראה ברורה כיון שלפי שיש צורך יש להקל רבנו שנשאל האם להקל לנשים התבטא בפליאה הרי נשים חייבות בשבת כמו איש. (תיקוני עירובין)

בשעת הסכנה

נשאל רבנו: כשיש אזעקה בשבת אי שרי להוציא זקן וכי"ב בכסא גלגלים למרחב מוגן במקום שאין עירוב טוב או אי שרי להוריד תינוק לקומה תחתונה במקום שאסור לטלטל בחדר המדרגות וכדומה. ואמר רבנו סכנת נפשות ואח"כ הוסיף ואמר חשש סכנת נפשות גם מחללים שבת. (ענפי משה הל' עירובין)

בס"ד. בימים אלו יוצא לאור הספר כאיל תערוג-הלכות והליכות עבודות והנהגות של מרן רבנו הגראי"ל שטינמן זיע"א בעניני או"ח

לצורך משום ראם יאכל יצטרך לעשות עוד מלאכה כדי להרויח לחמו. וי"ל למה לא יאמר בכל יום פסוקי קידוש כדי לצאת יד"ח קידוש דאורי"י עיין ס' רע"א במשנ"ב סק"ב ואפשר דאם יאמר בכל יום פסוקי קידוש לא יהא ניכר יום השבת באופן מיוחד ועוד דאי נימא לו שכל יום יעשה קידוש גם יצטרך כל יום לעשות הבדלה והוי תרתי דסתרי אבל להסוברים שקידוש מהתורה והבדלה מדרבנן א"כ לכה"פ יקדש לצאת יד"ח דאורייתא. (שם)

על החלל

נשאל רבנו מתי זמן שבת כשנמצאים בחלל, ואמר רבנו שלדעתו צריך לנהוג בדיוק כמו בארץ ישראל.

קו התאריך

ולגבי הויכוח על קו התאריך רגיל רבנו לומר שיש הרבה מהחלוקים על החזון איש שהמחלוקתם נובעת מחסור ידיעה הפרטים המציאותיים.

להיזהר לרדת לים ביום הראשון

רגיל רבנו לעורר לאנשים שבאים אליו מאוסטרליה, דהנה כידוע שבאמצע יבשת אוסטרליה עובר קו התאריך קו תשעים מעלות מזרחית לירושלים ושם מתחלף היום כדעת החזון איש שכאשר בצד האחד מסתיים יום שבת קודש בצד השני מתחיל יום השבת ודעת מרן החזון איש כן, כי היבשה אחת היא דהיינו שאם חלק מהיבשה נכנס בתוך תשעים המעלות ממזרח לירושלים היום נמשך בה קצה המזרחי של היבשה והיום מתחלף בירידה מהיבשה לים, ולכן החרדים לדבר ד' תושבי אוסטרליה לא יוצאים מהיבשה לתוך הים ביום ראשון כדי לא להיכשל בחילול שבת כי בים מתחלף היום לשבת. וא"כ יש ליזהר שלא לרדת ביום א' לים, וכן לא לטוס במטוס במוצש"ק דבאוויר ג"כ יכול להיכנס למקום שהוא שבת.

להעיר לשכנו

נשאל רבנו בא' יש לו שכן שאינו שומר שבת לדאבון הלב, והוא רואה אותו יוצא במכוניתו מידי ליל שבת, ופעם אחת הוא הבחין שהשכן שכח להדליק את פנסי המכונית שלו, והוא חושש שהוא מסתכן בנסיעה זו בעצמו ומסכן את העוברים ושבים שאינם יודעים להישמר מפניו. האם מותר לו להזכיר לו להדליק את פנסי המכונית או שהדבר אסור משום לפני עור, שהרי הדלקת הפנסים יש בה משום מלאכת מבעיר והיא אסורה בשבת מן התורה.

והשיב רבנו שידבר על לבו של השכן שלא יסע בשבת, וגם כשטענתי שהשכן לא ישמע לי, חזר ואמר שצריך לבקש ממנו שלא יחלל שבת. (וישמע משה – מקץ תשע"ח)

עירובין

חישבן חצי שעה

היה בישיבה בכפר סבא עירוב בין החדר אוכל לבית מדרש, ופ"א לקח רבנו גמרא ביד ובטעות עשה פסיעה אחת מחוץ לעירוב של הישיבה. ונעמד במשך חצי שעה לחשבון מה הכי טוב לעשות ע"פ הלכה, האם לחזור או לישראל וכו'. (מפי תלמידיו הגר"ק גורביץ שליט"א)

דין חור המנעול

יש לדון אודות אדם שאינו סומך על העירוב השכונתי מפני שסובר כשו"ע בסימן שמ"ה סעיף ז' בדעה קמייטא שרה"י הוא ט"ז אמה וא"כ לעקור רה"י לא מועיל צוה"פ ושכח לעשות עירוב חצרות בבנינו האם יש עצה לנעול את ביתו במפתח ולהוציא את מפתח לחדר מדרגות או לא. והנה בפשוטו נראה שאין לנעול את הדלת במפתח ולהוציא את המפתח לחדר מדרגות לפי שדלת הבית נידונה כחלק מן הבית שזה רה"י ואם יניח דבר מה על דלת הבית הרי זה יהא נידון כאילו הניח את ההפץ ברשות היחיד א"כ בפשוטו כשהמפתח עומד בחור הדלת הרי זה נידון כאילו עומד ברשות היחיד ואין להוציא מרה"י לחצר משותפת.

דובב שפתיים

מתורתו של רבינו מרן רבי מיכל יהודה ב"ר משה דוד זללה"ה

חג הסוכות תשע"ט

.....

גליין מס' 175

דברי מוסר והתעוררות

שמחת החג היא המשך עבודת ימים הנוראים

"תניא אמרו עליו על הלל הזקן כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן, אם אני כאן הכל כאן ואם אני לא כאן מי כאן" [סוכה נג]. וברש"י פירש שהיה דורש לרבים שלא יחטאו, בשמו של הקב"ה, דהיינו שהקב"ה אומר לכלל ישראל, דעו, אם אני כאן הכל כאן. כל זמן שאני חפץ בבית הזה ושכינתי שרויה בו יהא כבודו קיים ויבואו הכל כאן, ואם תחטאו ואסלק שכינתי מי יבא כאן.

ובריטב"א שם כתב: והוי יודע שכל השמחה היתירה היתה בהלל ולהודות להשם על הטובה שעשה לישראל להשרות שכינתו בתוכנו, וגם כנגד העולם הבא הניתן לצדיקים, לפיכך לא היה אלא על ידי גדולים וחסידים.

ומכיון שהשמחה היתה על השראת השכינה ועל התענוג הנצחי הצפון לצדיקים בעולם הבא, שהם יושבים ועטרותיהם בראשיהן ונהנים מזיו השכינה, לכן מובן ופשוט ששמחה זו לא שייך שישתתפו בה עמי הארץ, כיון שהם עדיין לא הגיעו לדרגה שיוכלו לשמוח בה' אלוקינו, הם אינם ברי השגה בכלל להבין מהו שמחה אמיתית, רק גדולי ישראל עמלי התורה שטעמו טעם שמחת התורה, שזכו לגדלות בתורה, על ידי עמלה של תורה וזיכוך המידות, הם יודעים שאין בכלל שמחה אחרת בכל תענוגי העולם הגשמי, ואין להם אלא השמחה בה' אלוקינו, הם אשר הגיעו לדרגה שיכולים לשמוח לפני ה'.

ומעתה נבין היטב, שעבודת השמחה בחג הוא המשך לעבודת האדם בימים הנוראים ימי הדין והמשפט. כי הלא בימים קדושים אלו גומר האדם בדעתו להתרחק מן החטא ומקבל על עצמו בלבו להיטיב דרכיו ולתקן מעשיו, ועתה משעבר יום הכיפורים הגיע זמן פרעון שטרות, האדם צריך להתחיל לפרוע את ההחלטות בשינוי המעשים שלו שיהיו יותר מתוקנים.

העצה להמשיך את דרגת יום הכיפורים במשך השנה, על ידי שירומם עצמו בהכרה והרגשה של 'אשריך ישראל'

והדרך להקל על עצמו להמשיך את דרגת יום הכיפורים להבא, ולחזק עמידתו בכל הקבלות שקיבל על עצמו. זה על ידי שיכיר וירגיש בעצמו את ה"אשריך ישראל", אושר החיים במה שהקב"ה נתן לנו את התורה ואת המצוות, והכל נתן לנו באהבתו אותנו ומרצונו להיטיב עמנו, וכמו שפי' הרמב"ן עה"פ ועתה ישראל מה ה' אלוקיך דורש מעמך כו' לטוב לך, "מה ה' אלוקיך דורש מעמך נמשך אל לטוב לך, אמר, אינו שואל מעמך דבר שיהיה לצרכו אלא לצרכיך", לטוב לך. הכרה

זו היא המביאה את האדם לשמחה של מצוה כאשר ביארנו והיא מרוממת אותו ומקרבת אותו לבוראו, ומקילה עליו את העבודה, כי בהשגת טובה לא חש האדם כל קושי, והכל נקל בעיניו למען השגת מטרתו.

רק אחר הטהרה של יום הכיפורים יכול להתרומם לדרגה זו של השמחה בד' ובמצותיו

ומאידך, חג הסוכות – זמן שמחתינו נתן לנו השי"ת רק אחר שעבר האדם את ימים הנוראים כדבעי, ביום ראש השנה המליך את הקב"ה על עצמו, וקיבל על עצמו עבדות השם, של "בכל דרכיך דעה", שהוא הכרת וזכרון מלכותו בכל מעשה ופעולה. ואחר כך זכה ליום הכיפורים, יום כפרה, יום מחילת עוונות, וזכה לקבל את החסד שנתן השי"ת ברב רחמי וחסדיו לשבים אליו, לטהר אותם מן החטא, כמאה"כ "לפני ד' תטהרו". רק אחרי כל הדרגות האלו נתן לנו השי"ת את חג הסוכות זמן של שמחה אמיתית וצוה עלינו: "באספכם את תבואת זרעך תחוגו שבעת ימים לפני השם", כי רק עכשיו כשנמצא האדם בדרגה הנרצית של הכרת מלכותו ית' והשגחתו בעולם, והוא מכיר שכל אשר לו בעוה"ז נתון לו מן הבורא ית"ש, ויודע להודות לבורא עולם על כל הטוב שמקבל ממנו בכל עת ובכל שעה, אז מתעורר ומתרוממת נפשו להגיע לדרגה של שמחה לפני ד', שהוא שמחה באהבת השי"ת ותשוקה לעשיית מצותיו שהיא מצוות השמחה של החג, כפי המבואר בדברי הרמב"ם.

וכן למדנו בדברי הטור סוף הלכות יו"ט זה לשונו: "החסידים אשר השם לנגדם תמיד ובכל דרכיהם ידעוהו, בעת שמחתם אז יותר ויותר מברכים ומשבחים להקב"ה אשר שמחם. ויאמר האדם בלבו בעת שמחתו והנאתו, ואם כך היא שמחת העולם הזה אשר היא הבל כי יש אחריה תוגה וצער אם כן מה תהיה שמחת העולם התמידית שאין אחריה תוגה, ויתפלל להקב"ה שיטה לבו לעבדו ולעשות רצונו בלב שלם וכו' "

שלוש דרגות של שמחה נאמרו בחג הסוכות

אחז"ל אתה מוצא שלש שמחות כתיב בחג ושמחת בחגך, והיית אך שמח, ושמחתם לפני ה' אלוקים שבעת ימים, בפסח אין אתה מוצא שכתוב בו אפילו שמחה אחת וכו', וכן אתה מוצא שאין כתוב בעצרת אלא שמחה אחת וכו' אבל בחג לפי שנטלו הנפשות דימוס [פסור] ביום הכיפורים כמו שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם וכו' לפיכך כתב ג' שמחות ושמחת בחגך, ושמחתם לפני ה' אלוקים, והיית אך שמח [ילקוט אמור תרנז].

פשטות הדברים דמחמת ריבוי השמחה בסוכות שאין בה עצב כפל לשון שמחה שלש פעמים. אך נראה לבאר ששלש לשונות אלו אינם כפילות לשון, אלא הם מפרשים כל תוכן של שמחה שיש לכלל ישראל, שיש בה ג' חלקים וכנגדם הם השלש המצוות שניתנו לנו בחג, מצות החג, ד' מינים, ושמיני עצרת. ובעה"י נבאר כל אחד ואחד.

החלק הראשון הוא "ושמחת בחגך" חיוב השמחה האמור במצוות החג [דברים טז ג],

יסוד מצות סוכה להשריש בליבנו יחוד השי"ת

והנה תוכן מצוות חג הסוכות מבואר בדברי הטור ריש הלכות סוכה זה לשונו: "תלה הכתוב מצוות סוכה ביציאת מצרים וכן הרבה מצוות לפי שהוא דבר שראינו בעינינו ובאזנינו שמענו ואין אדם יכול להכחישנו [ביאור דבריו על פי דברי הרמב"ן עה"ת דכשנעתיק דבר לבנינו כאילו ראוהו בעיניהם כי לא יעידו האבות שקר לבניהם יעו"ש היטב] והוא המורה על אמיתת מציאות הבורא יתעלה שהוא ברא הכל לרצונו והוא אשר לו הכח והממשלה והיכולת בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו ואין מי שיאמר לו מה תעשה כאשר עשה עמנו בהוציאו אותנו מארץ מצרים באותות ובמופתים, והסוכות שאמר הכתוב שהושיבנו בהם הם ענני כבודו שהקיפנו בהם לבל יכה אותנו שרב ושמש, ודוגמא לזה צוינו לעשות סוכות כדי שזכור נפלאותיו ונוראותיו".

היינו שיסוד מצות סוכה הוא להשריש בלבנו יחוד השי"ת שאין עוד מלבדו הוא הבורא הוא השליט בעליונים ותחתונים ולו היכולת, והשגחתו עלינו כאשר עשה עמנו ביציאת מצרים. קנין אמונה זו לכשעצמה, תביא לאדם שמחה, שמחת עשיית המצוה, בידעו ובהכירו שעושה מה שנברא בשבילו ובכך זוכה להיות משמש את קונו, אדון העולם כל יכול.

מצות נטילת ד' מינים להוכיח על הקירבה של כלל ישראל להקב"ה ובה אנחנו נוצחים את האומות

החלק השני הוא השמחה הכתובה במצוות ד' מינים, "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל ושמחתם לפני ד' אלוקים שבעת ימים [ויקרא כ"ג מ']". תוכן מצוה זו של ד' מינים נתבאר לנו בדברי חז"ל [בילקוט] עה"פ "תודיעני אורח חיים נעימות בימינך נצח" מהו נעימות בימינך נצח, אמר רבי אבהו זה הלולב שהוא כמי שהוא נוצח וכו' כך בר"ה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון אף ישראל עומדין לפניו בדין ועו"א אומרים אנו זכינו ונצחנו בדין ואין אדם יודע מי נצח אם ישראל אם עובדי כוכבים וכו' עבר יו"כ ואין אדם יודע למי נמחלו עונותיו אם לישראל אם לעובדי אלילים, כיון שהגיע יו"ט ראשון של חג כל ישראל יוצאין הקטנים והגדולים ולולביהן בידיהם מיד הכל יודעים שנצחו ישראל בדין ונמחלו עונותיהן".

מצות ד' מינים מראה ומוכיחה על נצחון הכלל ישראל נגד האומות. ומובן דשמחה האמורה במצוה זו היא שמחה על גודל ההתקרבות והקשר בין ישראל לאבינו שבשמים.

ומדויק היטב שדווקא כאן הדגיש הכתוב את החלק ששמחת החג הוא שמחה "לפני ד'". אשר מדרגה זו של לפני ד' מורה

על התקרבות גדולה להשי"ת, ועל כך שנמחלו עונותיו לגמרי. שלא יכול להיות שיזכה לדרגה זו אם חסר טהרה האדם מן החטא, והנה מבואר בספורנו עה"פ "לפני ד' תטהר" דהשגת הטהרה והסליחה הגמורה תהיה לפני ד' בלבד.

ביאור הדברים, דתשובה מצד עצמה אינה אלא מכפרת על העוון אך עדיין לא יזכה החוטא לשוב לטהרתו כאשר היה קודם החטא, וכמו שיסד לנו רבינו יונה בשערי תשובה [שער א' פיס' מ"ב] כי יתכן להיות העוון נסלח ונפדה מן היסורין ומכל גזירה, ועדיין אין להשם חפץ בו, ומנחה לא ירצה מידו יעו"ש. והיינו, דטהרה מן העוון מעלה נוספת היא, ועל זה נאמר "לפני ד' תטהר" שרק מכה הקירבה הגדולה והקשר שיש בין ישראל לאביהן שבשמים זוכים ל"טהרה" ויכולים להגיע לדרגה של לפני ד'.

וטהרה זו חסד ה' היא אשר מצד האדם לא היה כלל אפשרות לפעול מאחר שכבר עיוות בחטאו, וזהו נמי מה דמבואר בחז"ל דאמר ר"ע אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם וכו' שיש אושר מיוחד לכלל ישראל שזוכה לחסד מהקב"ה שמטהר אותנו ומקרבנו אליו.

קירבה זו בינינו לבין הבו"ת מוכחת ונראת במצוות ד' מינים וזהו חלק השני שיש בשמחת ישראל בחג הסוכות, שמחת כלל ישראל באלוקיו.

שמיני עצרת הוא שמחת הקב"ה עם בניו אהוביו – הכלל ישראל

החלק השלישי, הוא שלימות השמחה, המתבטאת במצוות יו"ט של שמיני עצרת והוא דרגה נוספת בקירבה שבין ישראל לאבינו שבשמים. ומבוארת היא לנו בדברי חז"ל [ילקוט פרשת פנחס תשפ"ב] אמר רבי אלכסנדר משל למלך שבאת לו שמחה כל שבעת ימי המשתה היה בנו של מלך טורח עם האורחים, וכיון שיצאו שבעת ימי המשתה אמר המלך לבנו יודע אני שכל שבעת ימי המשתה היית טורח עם האורחים עכשיו אני ואתה נשמח יום חד, וכו', כך ישראל כיון שיצאו שבעת ימי החג אמר הקב"ה לישראל עכשיו אני ואתם נשמח יחד. הרי שתוכן יום השמיני של חג הוא שמחת הקב"ה בעמו ישראל.

והדברים נוראים למתעמק בהם, עד כמה הקירבה בין ישראל לאבינו שבשמים, "אני ואתם נשמח ביחד", לא רק שישראל שמחים באלוהיהם ובמצוותיו, אלא הוא כביכול שמח בעמו ישראל.

איך שמחים יחד עם הקב"ה מסיים הילקוט "וכיון ששמעו ישראל כך התחילו מקלסין להקב"ה ואומרים זה היום עשה השם נגילה ונשמחה בו, אמר רבי אבין אין אנו יודעים במה לשמוח אם ביום אם בהקב"ה, בא שלמה ופירש נגילה ונשמחה בך, בך בתורתך, בך בישועתך, אמר רבי יצחק בך בכ"ב אותיות שכתבת לנו את התורה". שמחה בתורה, שמחה בקיום המצוות, זהו השמחה עם הקב"ה.

* * *

כמה רוממות וחיזוק אפשר לקבל בימים אלו של הרגל, אם נמלא חובותינו לקנות בנפשינו את הקניינים הרוחניים, שאפשר וצריך לקנות מימי החג. נתחזק ביסוד האמונה,

אמונה ביחוד השם [כמו שהבאנו מדברי הטור], אם נתבונן לדעת ההבנה בשמחת הימים האלה כפי שביארנו, אם נשכיל להרגיש בשמיני עצרת שמתעכבים לסעודה עם הקב"ה.

כשנתעורר להודות ולשבח לבוראינו נזכה לקרבתו אלינו

זוהי חובתנו במצוות שמחת החג דזמן שמחתנו להחיות בלב את ה"אשריך ישראל עם נושע בהשם", להרגיש את הקירבה הגדולה שיש לכל יהודי עם השי"ת ולקבוע בנפשו ההכרה שכל ציווי התורה לישראל הוא רק "לטוב לך".

אמנם לכל זה צריך עבודה, כי לכל הקירבה הגדולה הזו יכול אדם לזכות רק אם הוא מכין עצמו כראוי, ורק אם אכן הוא משתוקק וחפץ בקירבת אלוקיו והוא משתדל בדרכי העבודה לשוב בתשובה לטהר לבו ולהתקרב לאביו שבשמים, וכן מצינו בדברי חז"ל [מדרש תהילים פרק י"ב] משה רבינו חתם באשריך ודוד המלך פתח באשרי האיש. וכתב בעקידה לבאר דברי חז"ל שדברי דוד המלך הוא פירוש במה אפשר לזכות לאשריך ישראל שאמר משה, רק על ידי מה שאמר דוד אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים וכו'.

וכן יש לדייק בלשון חז"ל [ילקוט פרשת וזאת הברכה תתקס"ד] ישראל אומרים מי כמוך באלים ה', ורוח הקודש אומרת אשריך ישראל מי כמוך. היינו שההתחלה מתחיל מההתעוררות של ישראל שאומרים מי כמוך וכו', אחר שאדם מתעורר לשבח ולהלל את בוראו אז זוכה לקירבתו כביכול.

עלינו לנהוג מנהג החסידים כפי שכתב הטור "החסידים אשר השם לנגדם תמיד ובכל דרכיהם ידעוהו בעת שמחתם אז יותר ויותר מברכים ומשבחים להקב"ה אשר שמחם. ויאמר האדם בלבו בעת שמחתו והנאתו, ואם כך היא שמחת העולם הזה אשר היא הבל כי יש אחריה תוגה וצער אם כן מה תהיה שמחת העולם התמידית שאין אחריה תוגה, ויתפלל להקב"ה שיטה לבו לעבדו ולעשות רצונו בלב שלם וכו' "

ואז נזכה להתעלות בימי החג ולעשות קיום לכל אשר זכינו בימים הנוראים, ונזכה להתקרב אליו ית"ש וליהנות מרב טוב אשר צפן הקב"ה לאוהביו.

[מתוך שיחות רבינו שנערכו ע"י נכדו הגאון רבי יצחק קורלנסקי שליט"א ראש רשת הכוללים ללימוד סדר טהרות בעיון בארה"ק - מוסדו של רבינו זי"ע]

מעשה רב

קצת הנהגות ועובדות ממה שעולה כעת בזיכרון

ביום א' דחול המועד סוכות - ט"ז תשרי יחול יום היא"צ הראשון של הרבנית הצדקנית אשת חבר לרבינו הגדול מרת חוה אסתר ליפקוביץ ע"ה תנצב"ה. ונכתוב כאן מעט אודות גדלותה וצדקותה (בנוסף למה שכתבנו בגליצות סמוך להסתלקותה).

הרבנית ע"ה היתה בעלת מעשים טובים רבים, לא היה אצלה מושג של מנוחה או ישיבה בחוסר מעש, אנחנו נכנדים שהכרנו אותה כבר כאשה שאין עליה עול של גידול ילדים, ידענו וראינו שחזן מהומנים שהיתה צריכה להיות בבית לשרת את הסבא – בעלה הגדול, היתה עסוקה בעשיית צדקה וחסד כשהיא מכתת רגליה, הן באסיפת צדקות והן בעשיית חסד בגופה בבתים שהיו נזקקים לזה כשהיא לא בוחלת בשום עבודה כלשהיא.

וכל מעשיה היו נעשים בשתיקה ובצניעות ממש כמו שהמליצו חז"ל על בן העוה"ב שייה שייף נפיק, מבלי לדבר ולספר על מעשיה כלל, ולא החזיקה טיבותא לנפשה, באופן מופלא ביותר. ההרגשה היתה במחיצתה שהיא לא ישות לעצמה אלא כולה רק לאחרים. עד שלא על דעת לחשוב שיש אולי איזה הנהגה או משהו שעושים לה או בביתה שאמור להפריע לה.

מעשה היה באחד הנכדים, אברך צעיר, שהיה שוהה בבית רבינו בשעות אחר הצהריים – בעקבות מחלתה של הרבנית בימים ההם. בשעה שלוש אחר הצהריים, נשכב הנכד למנוחה קצרה. והנה זמן מה לאחר שהלך לנח, מעדה הרבנית ונפלה – למרות שכל מטרת שהותו של הנכד בבית היתה כדי לסייע במקרים שכאלה וכדומה, נמנע רבינו מלעוררו משנתו! ורק בשעה ארבע, ניגש רבינו לעוררו, ואמר לו בעדינות, שלא להבהילו: "סבתא נפלה... ניסיתי להרימה אך לא הצלחתי... עד עתה לא רציתי להעירך, כדי שתוכל לנח ולאגור כוח ללימוד התורה בהמשך היום..."

מבהיל שיקול דעתם של רבינו – ובנוסף ללא ספק גם עוז רוחה של הרבנית – ששקלו כי אין כל סכנה נשקפת לבריאותה ושלומה של הרבנית, שגם לא חשה בשום כאב ולא התלוננה, וכיון שלא היתה כאן אלא הרגשה לא נעימה גרידא – העדיפו רבינו, והרבנית – שאגירת כוח ללימוד התורה של הנכד, עדיף!

מידה זו שלא לבטל זמן ראו אצלה גם לאחר שעברה אירוע מוחי, ונהייתה מוגבלת בהליכתה, ונאלצה להישאר בבית. היתה יושבת ואומרת כל יום את כל ספר התהילים, ולומדת ספרי יראה ומוסר. גם בלילי שבת קודש לאחר הסעודה היתה יושבת ליד השולחן עם הספר 'אור יהל' או שאר ספרי מוסר ולומדת את המאמרים עד שהיתה נרדמת. בשנים האחרונות לאחר שהיתה מסיימת ספר תהילים בכל יום היתה קוראת בספרים 'זמרת האור' מהרב שלמה לוינשטיין שליט"א לפי הסדר ומחזיקה סימניה היכן אוחות כדי להמשיך הלאה.

תפילותיה היו כבן המתחטא לאביו, במתינות כמונה מעות, בשנותיה הצעירות היתה משכימה קום להתפלל, אח"כ כשהילדים גדלו היתה הולכת להתפלל שחרית בבית הכנסת, עד שכבדה עליה השמיעה ולא יכלה לשמוע את השי"ן חזרה להתפלל בבית. היתה מקפידה להתפלל ג' תפילות. כל ברכותיה היו נאמרות במתינות ובכוונה, והרבה יראת שמים ואמונה טהורה יכלו לקבל מלשמוע אותה מברכת ברכת המזון, את הבקשות וההודאות שהיו נאמרות ברגש קודש.

היה לה מבט חד על בני אדם אבל עינה היתה טובה מאוד ותמיד רצתה רק בטובת השני, שמחה שמחה שלמה עם הזולת, והרעיפה אהבה על כל הסובבים אותה, במעשים והרעפת שפע ברכות. ברכותיה היו לשם דבר, היו לה ביטויים יחודיים, כמו שהיתה מרבה לברך 'שיהיה לך נחת מעצמך', וכו'.

היתה מסורה לעמוד לימין בעלה הגדול – רבינו זללה"ה ולהיזהר שלא יופרע מלימודו, ולשרתו באמונה. ובכל זאת הרגישה שלא יצאה ידי חובתו, ואמרה לאחר הסתלקותו לפני מיטתו הטהורה, 'רציתי לשרת אותך ולא נתת לי'.

מספרת בתה הרבנית קורלנסקי תחי' [שעמדה לימינה כל החיים, ושרתה אותה במשך 18 שנותיה האחרונות במסירות מיוחדת, ורבינו והרבנית הביעו תמיד את גודל הוקרתם על כך שמכבדתם באופן נעלה ומושלם] שתמיד מעודה היא זוכרת איך שהאמא הרבנית ע"ה היתה נוהרת שהאבא – רבינו זללה"ה לא יופרע מלימודו, ולא נכנסה אף פעם לחדרו באמצע שלמד כדי לבקש איזה דבר אפילו כשהיה נראה נצרך באותה עת. ובכל זאת לא החשיבה עצמה בזה ופעם אמרה שלמדה מוסר השכל איך צריכים להזהר לא להפריע לבעל מלימוד התורה, היא סיפרה שהלכה למשפחה אחת להתרים אותם לצדקה – שהיו שנים שבאופן קבוע הלכה כל חודש להתרים משפחות קבועות לעניי צדקה, אם זה עבור ישיבת פוניבז' או אגודת צדקה להכנסת כלה של הרבנית רבינו ע"ה, ועוד עניינים של משפחות פרטיים – וכשדפקה בדלת של אותה משפחה אמרה לה בעלת הבית שאינה יכולה להפריע לבעלה כי הוא עסוק כעת בחדרו בעניי מסחר. כעבור ימים מספר הגיעה שוב וגם נענתה כך שאינה יכולה להפריע לבעלה כעת שהוא עסוק בחדרו במסחר. היא לא נפגעה כלל מעצם זה שנדחתה שוב והיא תצטרך לטרוח ולבוא שוב. אלא למדה מכך מוסר השכל, אם בעסקי מסחר נוהרת האשה לא להפריע לבעלה לא כ"ש כשהוא עסוק בעסק התורה!!!

מאז שהגיעה לשנות הזקנה שמעו ממנה תמיד איך שבטבעיות זוכרת ועומד לנגדה יום המיתה, ובכל פעם שהיו רוצים לקנות או לתפור לה בגד חדש, היתה אומרת בטבעיות ובפשטות שחבל על זה כי הרי בין כה וכה עוד מעט אני אמורה להסתלק מן העולם, ולכן יכולה להמשיך להסתפק במה שיש לה.

היתה מאוד מסודרת ואניגנת טעם ביופי, ולכן ביתה היה מסודר מאוד, אמנם כל זה היה באצילות ופשטות במינימום ההכרחי בלבד מבלי שביקשה לעצמה שום דבר אפילו מהדברים המקובלים ביותר בכל בית. ונביא בזה כמה דוגמאות: בכל ימי חייה לא היה במטבח אלא ברז אחד בכל כיוור למים רגילים, מבלי שיהיה מים חמים. לא החזיקה תנור אפיה בביתה אפילו שאפתה חלות לכבוד שבת קודש בקביעות. והיתה אופה בסיר פלא, ואח"כ החלה לאפות בבת בתה תחי'. גם מכונת כביסה קנו לה הנכדים במתנה מכונה שנרכשה ביד שניה.

לא שמעו ממנה אף פעם איזה תלונה או אנחה על מצבה, גם בשנים המבוגרות שהיתה רתוקה לביתה, ובשנים האחרונות שכבו מאור עיניה ולא יכלה לקרוא מתוך הספר וגם שמייעתה כבדה מאוד, לא ביקשה דבר ולא נאנחה. כל מה שנעשה עמה תמיד היה טוב. פעמים שהיתה נופלת על הרצפה או שגם אירע שנמצאה רק לאחר זמן מגפילתה שלא יכלה להתרומם לבד, היתה מלאה צחוק ומבוכה על האי נעימות שעושה לאחרים שנבהלו, ותמיד היתה מגיבה שלא קרה כלום. וכשכבר הוציאה אנחה ואמרה שכואב לה הבינו שאם היא אומרת שיש איזה כאב הרי וודאי שמדובר ביסורים גדולים. והיה מפעים לראות איך שהיא לא היתה עסוקה בעצמה כלל אלא רק דבוקה בו ית'. רבינו הגדול היה מפנה פעמים את הבאים אליו לקבל את ברכתה, כשהוא שח אודות גדולתה וסגולת תפילותיה וברכותיה.

*

הרבנית ע"ה הורתה ולידתה היה בבית קדוש של הוריה הגאון הצדיק רבי אברהם יצחק גרשנוביץ זצ"ל ואמה הרבנית הצדקנית הנודעת בחסידותה מרת שרה ביילה ע"ה בת לאותו צ"ס"ע רבי משה אליעזר ביער זצ"ל. בית שהיה אפוף באוירה של אהבת תורה ללא מיצרים. הגאון רבי אברהם יצחק עמד כאן בארץ ישראל בראשות ישיבת 'תפארת ציון' שמיסודו וטיפוחו של החזון-איש, ומלפנים היה רבה של ז'בינקא שבלטא, על שמה כונה בפי כל: 'דער ז'בינקער'.

רבי אברהם יצחק, נצר לשושלת של שבע עשרה דורות שישמשו ברבנות, חניך ישיבת טלז, ותלמידו של רבי אליעזר הגדול – גורדון אב"ד ור"מ דטלז, שקרא עליו: "הזהרו באברהם יצחק, שגדול הדור יהיה". לימים שתה מבארו של הסבא מסלבודקה, ונמנה על מייסדי הישיבה במלאטש. לאחר נישואיו נקרא לשמש כריש מתיבתא בישיבה לצעירים אשר בעיר לאפיטש, לאחר מכן שימש כרב בעיירות שונות, עד שהוכתר בשנת תרפ"ה, לרבה של ז'בינקא, השוכנת בין בריסק לקמניץ.

בשנת תרצ"ה עזב את הגולה ועלה לארץ הקודש, והתיישב במושבה הצעירה בני ברק.

באותה תקופה שעלה רבי אברהם יצחק לארץ, הוקמה בבני ברק הישיבה 'תפארת ציון', ורבי אברהם יצחק נבחר לעמוד בראשה. גדולה היתה הערכתו של החזון-איש אליו, באמרו עליו: "הלא הוא מתלמידי אהרן הכהן – 'אוהב את הבריות ומקרבן לתורה'..." עוד העיד עליו, כי "אף פעם לא נייע ראשו, אף לא ניד כלשהו, ללא מחשבה וכוונה מיוחדת".

*

בתם של הרב והרבנית, הרבנית מרת חוה אסתר ע"ה, היתה כבר בצעירותה כלילת המעלות, ובעיקר חדורה ברוח בית הוריה – באהבת תורה ללא סייג וגבול.

החזון-איש שעמד על מעלותיו של רבינו לאחר שרבינו נכנס אליו באחת הפעמים בדרך מהישיבה – ישיבת חברון שבירושלים לבית אמו בתל אביב, באותו מעמד הקשה רבינו על דברי תוספות במסכת מעילה. החזון-איש שמע, הביע את הנאתו מהשאלה הטובה, אך לא יישיבה. הקשה רבינו שאלה נוספת על דברי התוספות במסכת בבא מציעא בענין 'פטור לקוח ממעשר', גם משאלה זו נהנה החזון-איש, ואף יישיבה – ולימים נדפסו הדברים בספרו 'חזון איש'. מאז ש'ם החזון-איש את עינו הטובה על רבינו.

בעקבות היכרותו של החזון-איש את רבינו, החל דואג לו לעתידו, והיה משגר לו מעת לעת הצעות שידוכין, פעם על ידי אחיינו רבי שמריהו גריינימן ובהזדמנות אחרת באמצעות רבי אברהם פרבשטיין – אז תלמיד הישיבה וממקורבי החזון-איש, ולימים ראש ישיבת חברון.

והיות שרבינו מרן החזון איש הכיר היטב את ביתו ורוחו של רבי אברהם יצחק, ושמע הבת מהוללה הגיע לאוזניו – העלה בפני הצדדים את הצעת השידוכין.

משלהובאה ההצעה לידיעתו של רבינו, ירד לבני-ברק ונכנס רבינו לבית החזון-איש, כדי לשמוע מקרוב את הפרטים. לאחר שיחה ארוכה ומעמיקה עם החזון-איש, עדיין היה רבינו מתחבט ומתלבט אם לגשת להצעה זו אם לאו.

הימים היו ימי מתח וחרדה בארץ, מאימת ה'מחתרות' שנלחמו באותם הימים בשלטונות הבריטיים ששלטו אז בארץ, השליטו השלטונות 'עוצר' בכל רחבי הארץ החל מהשעה שש בערב ועד לשעות הבוקר, מאין יוצא ובא. ועל רבינו היה להחליט על-אתר אם להשאר בבני-ברק או לצאת בהקדם לירושלים.

היום נטה לערוב, אך החזון-איש לא דחק בו ולא אמר מאומה. שעה ארוכה הסתובב רבינו בחדר הלך ושוב, מתלבט ומהפך בשיקוליו, עד שפנה לחזון-איש ואמר לו כי החליט לגשת אל ההצעה.

החזון-איש, שביקש לחזק את לב רבינו בהחלטתו המשמעותית, אף הוא החרה-החזיק אחריו: "כך צריך להיות!".

שעת העוצר כבר החלה, ובאותו לילה לן רבינו בחדרו של החזון-איש.

רבינו שקיבל את ההצעה מפי החזון-איש - סביבות חג הפסח תרצ"ט, התנהל במתינות, וכדרכו ביקש לברר את הדברים ביסודיות. דבר אחד ויחיד העסיקו והטרידו: שאיפתו אחת ויחידה היא - "שבת בביית ה' כל ימי חייו", ולכן ביקש לוודא ולהבטיח שיוכל לעסוק בתורה בשלוח ובמנוחה, מבלי שום טרדה והפרעה!

באין לו אב, היה רבינו עומד מצד עצמו ובא בדברים בענין. באין לו אב שיקשיב לנכדי לבו וידריכו בסבכי ההתלבטויות, היה לו החזון-איש בזה לאב.

בסבלנות ובאבהיות מפליאה, ניהל החזון-איש את ההידברות בין הצדדים, כשדכן מנוסה מחד, וכמייעץ ומדריך מאידך.

רבינו פרס את לבטיו בפני החזון-האיש במכתביו ששיגר לו, וכנגדם שיגר החזון-איש שלושה מכתבי תשובה ל"מר מ. י. ליפקוביץ, ישיבת חברון ת.ד. 859 ירושלים"¹, מתוכם ניתן ללמוד על הלך הרוח בו התנהלה הצעת השידוך עד ליציאתו אל הפועל בשעה טובה ומוצלחת - ויותר מכך, משמשים מכתבים אלו, כמכתבי הדרכה לעומדים בפרשת דרכים זו.

בחודש אייר תרצ"ט, נפגש רבינו עם חמיו לעתיד, אך גם לאחר פגישה זו, עדיין היה לבו מהסס - את היסוסיו פרט במכתבו לחזון-איש. שוב שיגר לו החזון-איש איגרת, כשהוא מעודדו לסיים את הדבר ולהוציאו אל הפועל:

של' רב

יקרתו הגיעני במועדו, ואחרי שנזדמן בעצמו עם הרב שליט"א², לא חשתי להשיב.

ואחרי שמסר לי הרב את הנדבר, נטפלנו לסדר את המבוקש, ותקוות נשקפות לסדר על צד הטוב.

ובהיות לפי גודל האחריות ורצינות שבענין, נוהגים הצעירים להתנהל בעצלתים ובזהירות יתירה. ומדרך של אלה שכבר עברו תקופה זו, לזרז בצעירים ולתקפס לצעדים יותר גדולים -

והאמת, כי העצלות והמשכה יתירה, מכבדת על המעונין עצמו ועל כל סביביו, וגורם ליגיעת בשר ופיזור הנפש. וצריך התאמצות ולבטוח על מי שאמר והיה העולם, והבוטח ילך דרכו בטח.

והנני מבקשו להשיב במקודם דברים ממשיים.

והנני דו"ש אי"ש

ב, מ"א למב"י צ"ט³

אגב, על גב אחת ממעטפות המכתבים, ציין החזון-איש ככתובת השולח: "חזון איש בני ברק" - תופעה נדירה ביותר⁴.

בהתחשב בתנאי התקשורת באותם הימים, כשהכל התנהל באמצעות חליפת מכתבים מהכא להתם, חלף זמן מה מאז הועלתה ההצעה ועד שיצאה אל הפועל, בשעה טובה ומוצלחת ביום ערב שבת קודש, י"ג תמוז תרצ"ט.

בתנאים התחייב "צד הכלה" בין השאר "לזון ולפרנס את הזוג אחר החתונה שתי שנים, כדי שיוכל החתן הנ"ל לישב במנוחה ולשקוד על התורה בלי מפריע".

'סעיף' זה שבשטר בתנאים, אף כי הוא בא לציין פרט כלכלי והתחייבות מצד אבי הכלה - הפך לסמל וליסוד הזיווג הנפלא של רבינו עם הרבנית - כשבמשך למעלה משבעים שנה מסרה את נפשה ועשתה את הכל כדי שיוכל רבינו "לישב במנוחה ולשקוד על התורה בלי מפריע".

סעיף נוסף בשטר התנאים, המשולב זה בזה עם 'התנאי' הקודם - המבסס את הבית הגדול ההולך ונבנה, כבית של תורה רב פארות, מהווה את נקודת הציון לעתידו של רבינו כאחד מגדולי מרביצי ומעמידי התורה בדורנו:

וגם התחייב את עצמו העומד מצד הכלה, לעשות כל השתדלות שיהיה להחתן הנ"ל מקום קבוע בשיבת 'תפארת ציון', הן ברוחניות הן בגשמיות...

רבינו מיהר לבשר בשורה טובה זו למורו ורבו ראש הישיבה רבי יחזקאל סרנא, אשר השיב לו במכתבו, הספוג ברגשות השתתפות בשמחה הגדולה:

מזל טוב וכל טוב וברכה לאהוב נפשי וחביבי הרה"ג מר מיכל יהודא ליפקוביץ נ"י,

בשמחה רבה קבלתי את מכתבך, שבו בשרתני את הבשורה הטובה, שב"ה נתקשרת בברית התנאים עם בת ת"ח גדול הרב הגאון שליט"א. ובזה נתמלא חפצך הטהור להיות במקום תורה.

ב"ה על הטוב שגמלך, והוא יעזור שיהיה הכל בהצלחה, ותזכה לעלות מעלה מעלה, ולהתגדל כאחד הגדולים בישראל, ולהפיץ מעינותיך חוצה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות. ותזכה לרוב אושר והצלחה אמתית נצחית, ולחוג בשמחה ובטוב לבב את כלולתכם בשעה טובה ומוצלחת, ויהי' ה' עמכם בכל אשר תפנו ואז תשכילו ותצליחו.

אוהבך בלב ונפש, מברכך בכל טוב וברכה

יחזקאל סרנא

מבין שימי מכתבו של רבי יחזקאל, עולה ונשקפת שוב שאיפתו העזה של רבינו, שלבטח ביטה אותה בפני רבו לא אחת - לבנות בית שכל כולו, מן המסד ועד טפחותיו, אך ורק תורה!

¹ כפי שרשם ע"ג מעטפות המכתבים.

² = חמיו לעתיד, רא"י גרשנוביץ.

³ = כ"ו אייר תרצ"ט.

⁴ ראה פאר הדור, ח"ד, בני ברק תשל"ג, עמ' קסח, מעשה שהחזון איש כינה עצמו בתוארו כפי כל 'חזון איש', ושם בהע' 77: "כפי שמעיד בן אחותו הרה"ג ר' שמריהו גריינמן היתה זו פעם יחידה ששמעו אותו קורא עצמו בשם חזון איש".

זמן החתונה נתארך ונמשך מתמוז תרצ"ט עד ל"ג בעומר ת"ש, כמדומה ששמעתי שגם העניות והדוחק היו סיבה לכך, עד שהצליחו לרכוש את הסידור ההכרחי לנישואין. וסיפר הגאון רבי אברהם פרבשטיין זצ"ל ר"י חברון, (שהוריו היו שכנים בבני ברק של הרב ד"אביקא) כשרבינו הגיע בתור חתן לשבת הראשונה לבית חמיו, שלחו מבית חמיו לשאול מהשכנים כף ומזלג כי לא היה מיותר אלא בדיוק כמספר הנפשות בבית, כזו עניות היתה. (ואעפ"כ התאמצו וקנו מגרש והעמידו עליו צריף כדי לסדר את הזוג שיוכל החתן לשקוד על התורה. וכן נהגו גם עם שני חתניהם האחרים שהיו צעירים מרבינו ונסתלקו לב"ע בצעירותם ה"ה הגאון רבי שלמה הרשור זצ"ל נלב"ע אור לז' חשון תשל"ט, והגאון רבי ברוך מרדכי ולפא זצ"ל נלב"ע י"ז אייר תש"ם).

יום כלולות רבינו נקבע ליום ל"ג בעומר, ת"ש - תחת אשר מראש חשבו לקיימו ביום ראש חודש אייר, לבסוף, "מפני נימוקים שונים", נקבע ליום ל"ג בעומר - כשרבינו רואה מעלה גדולה ביום זה, ומשתי סיבות, האחת: "אשר אותו היום הוא בעצמותו יום שמחה, ומוכשר לכל השיטות שבשלחן-ערוך לעשות בו אותה השמחה הגדולה"⁵ - והשניה: "אשר היא בבחינת מתן-תורה של ז'ביום חתונתו וביום שמחת לבו" כמאמר חז"ל...⁶."

"יום חתונתו" של רבינו, היה לידיו שלב נוסף ב"מתן תורה" שלו!

המושבה בני ברק הצעירה, לבשה חג. 'קבלת הפנים' התקיימה בשעות הצהריים בבית הכנסת הגדול שברחוב רבי עקיבא. לקראת השעה ארבע, החל החתן ושושביניו לצאת לעבר מקום החופה והסעודה - על הגג רחב הידים של 'בית שפירא הופמן'.⁷

החזון-איש צעד לצידו של רבינו כשושבין, כשחבריו של רבינו מלוים אותו בשירה וריקודים כל הדרך אל מקום החופה.

בסידור הקידושין כובד ראש הישיבה רבי יחזקאל סרנא - שאף כתב את הכתובה.

החזון-איש עמד מן הצד, ועל פי בקשתו המפורשת והנהגתו מאז, לא נתכבד בשום כיבוד בחופה.

כמו כן השתתפו ראש הישיבה רבי אהרן כהן, ותלמידיו ומקורביו של החזון-איש - כרבי זליג שפירא, רבי שמואל גריינימן ועוד. נוסף על חבריו וידידיו מיישיבת חברון, הופיעו ובאו גם בני ישיבת לומז'א שהכירו את רבינו, ואברכי כולל 'היכל התלמוד' - שם היה רבינו נכנס בכל הזדמנות שהותו בבית אמו שבתל אביב.

כולם באו ושמחו בשמחת ידידם החתן האהוב. לאור מנורות החשמל שסודרו סביב הגג, נישאו דרשות בשבת החתן ובית הכלה, במיוחד ציין רבינו את דרשתו של ידידו מבני הישיבה, רבי אלימלך שאולזון (בר-שאל)⁸, שהיה דרשן גדול ונואם בחסד...

גם מכתבי ברכה שוגרו אל השמחה, בין המברכים, הגאון הנודע רבי יהושע גרודנר (צימבליסט), שעלה ממינסק לירושלים והתגורר בסמוך לישיבה, ושימש בה כ'בעל תקיעה' בימים הנוראים⁹. ככל הנראה, היה רבינו משוחח עמו בלימוד, ואותו גאון באגרת ברכתו, הביע את שמחתו על כי "זכני השם יתברך, לברך מקרב לב את החתן הרב הגאון מיכל יהודה לבקוביץ ג"י...".

בשעה מאוחרת הסתיימה שמחת החתונה. בשעה זו כבר לא היו אמצעי תחבורה, וחבריו של רבינו נותרו ללילה בבני ברק.

למחרת בבוקר, עלו ובאו ידידיו, יחד עם ראש הישיבה רבי אהרן כהן, אל הצריף אשר בשכונת זכרון מאיר - בית הרב דז'בינקא, שם התאכסנו הזוג הצעיר, לשמח את החתן והכלה.

השירה והשמחה הרקיעה שחקים - כשקולו הנעים של ראש הישיבה עולה על כולם, כשמדי פעם גם שר ביחידות. "אה" - נזכר רבינו בערגה - "כשרבי אהרן שר... הוא היה 'בעל מנגן'... חבל שלא נותרה הקלטה ממנו...".

*

חלפו שבעת ימי המשחה, היסודות של בית התורה ניצוקו.

מעשה החל רבינו יחד עם הרבנית, בעצה אחת, בלב אחד ובשאיפה עזה משותפת - לבנות ולהעמידו.

באחת ההזדמנויות סח רבינו לנכדו: "בתקופה הראשונה לא היה לי אפילו חומש לקרוא בו שנים מקרא ואחד תרגום... רק לאחר זמן רכשתי חומש בעשרים 'מיל'... ואין לשער את השמחה הגדולה שהיתה לי אז!... בתקופה מאוחרת יותר, הצלחתי לרכוש לעצמי רשב"א בחמש עשרה גרוש... את השמחה הגדולה שהיתה לי אז, שזכיתי לרכוש רשב"א, שאוכל לעיין בו בכל עת מצוא - אין לתאר ולשער!"

אך הקשיים הללו לא הפריעו למטרה הנעלית: בית של תורה. התנאים הקשים לא מנעו מרבינו מלעסוק בתורה, כשהרבנית שמחה בחלקה ומאושרת בגורלה הנעלה - לשאת בעול תורתו של בעלה הרגול.

כשבעים שנה זכו לחיות יחד, ומעולם לא הפריעה הרבנית לרבינו בלימודו. שבעים שנה של שותפות בתורה.

בערגה מעלה הרבנית באוזני נכדיה, את אותן שנים מאושרות שלאחר נישואיהן, בהן היה רבינו יושב עד השעות הקטנות של הלילה, שקוע כל כולו בגמרא שלפניו, וקול לימודו מתרונן בחלל הבית... יושב במטבת הקטן והצר, לאורה של מנורת נפט, כדי שלא להפריע לבני הבית הישנים.

בשעה מאוחרת עלה על משכבו, וכחלוף שעות אחדות כבר השכים קום לתפילת ותיקין - כשעוד לפני התפילה קבוע היה לו סדר לימוד מיוחד לשינון וחזרה על דפי גמרא. גם לאחר התפילה למד בחברותא. ורק לאחר מכן פנה לביתו, מעם טעימה כלשהי, ומתחיל את סדר יומו העמוס המוקדש לתלמידיו ומסירת שיעוריו.

--- הבית הגדול שבאים לבנות על ידי הנישואין, הוא נעשה אוהל בבחינת משכן, שהקב"ה משרה ביניהם את הקדושה.

⁵ ראה רמ"א א"ח סי' תצג סעי' ב, ומשנ"ב ס"ק טו, ושר"ת חתם סופר, א"ח סי' קמב.

⁶ ממכתבו של רבינו לידידו הגאון רבי מנחם ציוני זצ"ל, מיום כ"ג ניסן ת"ש.

⁷ כיום ברחוב הרב בלוי 5 (באותם הימים: רחוב ביריה). בבנין מגורים זה התגוררו בין השאר, אמו של החזון איש, גיסו רבי נחום מאיר קרליץ.

⁸ נולד בירושלים בשנת תרע"ג, לימים רבה של רחובות. נפטר י' חשון תשכ"ה.

⁹ נולד בשנת תרכ"ח, שימש כר"מ ומו"צ במינסק. בשנת תרצ"ג עלה לירושלים, והמשיך בה בהרבצת תורה ובפעילו הרבים למען התורה וכבודה. נפטר ד' בתשרי תש"ח. לזכרו י"ל הספר 'רבי יהושע מהוראדנא זצ"ל' הכולל דברים לזכרו מתורתו (ירושלים תש"ט).

והדרך לזכות לזה, הוא שקול התורה יהיה נשמע בתוכו...

אשר כל זה צריך לסיוע של העזר כנגדו - - -

אמרי דעת ח"ב, עמ' רח

גם בשנים לאחר מכן, מעולם לא היתה רווחה כלכלית בבית רבינו. ובפרט בימים הקשים בארץ הקודש, כשהפרנסה והכלכלה היתה בקושי, על אחת כמה וכמה לבני תורה ולהוגים בה. בשנים הראשונות בהן הרבין רבינו תורה בישיבה לצעירים שעל ידי ישיבת פוניבז', היתה הישיבה על כלל מוסדותיה, שרויה בקשיים רבים, והרמ"ם לא קיבלו כל משכורת - רק אחת לחצי שנה, בתקופת ניסן ותשרי, שאז היו הנדיבים פותחים את לבם באופן יחסי.

אולם חסרון ממון זה לא התבטא כלל וכלל בבית רבינו - לא כלפי חוץ וגם לא כלפי פנים.

סיפר רבינו: "מה עשינו? לקחנו לחם וחצילים מ'בתי אבות' (מוסד לילדים שעל ידי הישיבה), והסתפקנו בזה. הרבנית ביוזמתה ובחושיה היצירתיים, היתה מכינה מאותם חצילים מטעמים של ממש - לצהרים היתה מכינה מהם קציצות שהזכירו במרקמן בשר, לארוחות ערב ובוקר היתה מכינה מהם מעין ממרח שדמה בטעמו לחמאה - ובזה הסתפקנו! גם הילדים לא התלוננו, והרגישו מאושרים. לא היה חסר להם דבר".

רבינו לא התעסק כלל בעניני הכספיים של הבית, ומסר את הכל ביד הרבנית שחדורה היתה ברוחו, והתמסרה לכך מתוך שמחה והסתפקות במועט, ומעולם לא התלוננה.

ומעשה היה בראשי ישיבה לצעירים שנפתחה זה עתה, שבאו להתייעץ עם רבינו, ובין השאר דנו בגודל המשכורת שיש להעניק לצוות רבני הישיבה. רבינו העיר: "אצלינו בישיבה נותנים פחות מכל מקום אחר, וצריך לתת יותר" ... לשאלה כמה הוא מקבל מהישיבה, נענה רבינו: "אינני יודע...", "לתמיהת השואלים, ביאר רבינו: "אני מקבל מעטפה סגורה, ומוסרה כמות שהיא לרבנית..."¹⁰

הרבנית ע"ה, היתה בדעה אחת עמו, ומעולם לא דרשה ולא ביקשה מאומה - היא הסתפקה ב'מעטפה הסגורה' שמסר לה רבינו מידי חודש, ובאמצעותה כלכלה ברוב תבונה את הבית.

בן רבינו מספר מזכרונותיו: "בשנים שכבר היה מקובל אצל כולם כיריים ומקרר, כאן בבית לא היה, היה כאן מקרר קטן - לא חשמלי - שבו היו מניחים בלוקים של קרח, כל כמה ימים... לאמא לא היתה שום דרישה לקנות משהו כדי להקל מעליה את עול הבית - חפץ שניתן להסתדר בלעדיו, הרי הוא מיותר לחלוטין! מעולם לא 'חידשו' שום רהיט בבית רק מפני שהקודם ישן או מרופט. אם היה צריך לקנות - קנו מיד שניה ואת הפשוט ביותר.

אחד מתלמידיו מאז, שזכה בימי נעוריו להסב על שולחן רבינו בליל שבת, העלה על הכתב תיאור מרטיט, ובתוך הדברים תיאר את הרושם העז שעשה עליו הבית בפשטותו וצניעותו:

- - - התלוויתי אליו לאחר תפילת ליל שבת, ועמו יחד נכנסתי אל הבית הצנוע. דלת העץ הפשוטה, שצבעה התקלף במקצת, נפתחה לפנינו. פרודור קטן ואפולולי הוליך אל החדר...

ישבתי לימינו והאזנתי. פניו המאירים האירו עתה שבעתיים... והוא מעלה זכרונות מימי נעוריו: את החזון-איש זכה עוד לראות בוילנא... פשטות אפפה את החזון-איש, מגבעת נושנה חבש לראשו, שמא עוד מימי כלולותיו - - - והיה הוא מספר, ואני תלמידיו, מביט בבית שסיביבי ואומר אל לבי: ובית זה הקטן, שאנו מסובים בו, ממתי הוא?! והריהוט הפשוט כל כך?! והתריסים שחלק כבר מט ליפול?!

במשך השנים שהוא, זכרוננו לברכה, גר באותו בית - כמה השקענו אנו מחיינו ומזמננו ברכישת דירה חדשה, בהרחבתה ובשיפוצה?! - - -¹¹

הרבנית סיפרה פעם: "אחרי החתונה כמעט ולא ראיתי את סבא... כל היום היה יושב ולומד בישיבה, חוזר הביתה להפסקה קצרה לארוחת בוקר וצהרים, ומיד היה ממחר לחזור לבית המדרש וללמוד..."

*

ובשעה שעמדו להוציא את מיטת רבינו מביתו לדרכו האחרונה, קראה אחריה הרבנית:

"הוא רצה רק ללמוד... מעולם לא דיברנו דברים בעלמא, כי הוא רצה רק ללמוד... תמיד אמר לי 'עוד לא למדתי מספיק'..."

*

זכתה הרבנית להארץ ימים ונסתלקה בשנת ה'צ"ט לחייה, היתה השריד האחרון למשפחת הוריה המפוארת, בנם הגדול היה הגאון רבי שמואל דוד הי"ד, כיהן על מקומו של אביו כאב"ד ז'אבינקא, והיה תלמיד מובהק וחביב לרבו בעל הישיבה יושר'. בנם השני היה מרן הגאון ציס"ע רבי ראובן יוסף גרשנבוין זצ"ל ראש ישיבת הנגב, ובנם הצעיר היה הגאון רבי משה אליעזר גרשנבוין זצ"ל שהיה ספון כל ימיו באהלה של תורה, הרבין תורה ויראה בארה"ב. ובנותיהם ה"ה הרבנית, והרבניות הרשלר, וולפא ע"ה.

*

הרבנית נסתלקה בערב שבת אחר הצהריים והובאה לקבורה תוך שלש שעות מהסתלקותה, לפני כניסת שבת חוה"מ סוכות ט"ז תשרי תשע"ח בחלקת קברה ליד בעלה הגדול רבינו זללה"ה ואחיה מרן הגאון רבי ראובן יוסף גרשנבוין זצ"ל. בהלווית אלפים בראשות גדולי ישראל שליט"א. ההלוויה יצאה מביתה, ומלבד שהעידו קורות הבית על גדלותה, בצדקות וחסידות, אהבת תורה מופלגת, אהבת ישראל, עבודת התפילה ועשיית צדקה לאלפים, במשך כיוכל ומוחצה שנים. גם עצם התייסדות הבית היה עדות על מעשה וויתור עצום מצד הרבנית, ועל בניית הבית לבדה תוך שהיא נוטלת על עצמה את כל העול בזה מבלי להפריע לבעלה - רבינו זללה"ה. [המעשה על פרטיו הובא כבר בגליון חג הסוכות תשע"ח].

¹⁰ מרבי שלמה לוינסטיין.

¹¹ מרשימות רבי אברהם יחיאל רוננבך.

הוראות והדרכות מתוך אוצר רשימות של הגאון רבי ישראל סוקל שליט"א ר"מ ישיבת בית מדרש עליון ואחיינו של רבינו

כל מה שעושים עבור הלימוד נכנס ביגיעת התורה

סיפר דודי הגרמ"ל (שליט"א) [זללה"ה] על רבו הגרא"ז מלצר זצ"ל שאף בסוף ימיו – בלא כוחות – היה מקפיד לילך לבדו וליקח הספר מהארון ולא שיביאו לו. ובית הגרמ"ל דלכא' הוא משום שלא רצה להטריח וכו', אך באמת עיקר הכונה היתה כי כל מה שעושים ללימוד נכנס ביגיעת התורה וממילא איכא טפי סיעתא דשמיא. (ומסתמא הוא ע"פ הגמ' מנחות ז' אבימי איעקרא וכו' עיי"ש).

[אמר המעתיק. הנהגה זו ראינו גם אצל רבינו, שהיה לומד עם הנכדים בבית היה קם מעצמו להביא איזה ספר שהיה נצרך לעיין ולא רצה שהנכד יטרח במקומו, ואולי תרוויהו איתנייהו ביה, כי גם דברים אחרים נוהר שלא לבקש ולהטריח].

ענותותו של מן רבי איסר זלמן זצ"ל - "האבן האזל"

סיפר דודי הגרמ"ל (שליט"א) זללה"ה (חיהמ"ס תשנ"ז נכתב לאחר חוה"מ) שהיו שומעים שיעור מהגרא"ז מלצר זצ"ל (באמצע השבוע על המס' שלמדו בשיבה, וביום שב"ק על קדשים) פעם ירד גשם חזק בשב"ק וניסו לצאת מהשיבה ולא הצליחו לילך, בשבוע שאחריו התנצלו שלא באו בגלל הגשם, ואמר להם הגרא"ז בזה"ל: טוב מאוד שלא באתם, כי אם הייתם באים לא הייתי יודע איך לשלם לכם עבור זה... (על הטובה כביכול שעשו לו בזה שבאו לשמוע את השיעור).

פסקו של מן הגר"ח מברסק זצ"ל - כשלא לומדים נכון זהו ביטול תורה

סיפר דודי הגרמ"ל (שליט"א) זללה"ה שהגר"ח זצ"ל (סולוביצקי) היה לומד בשיעור בוולאזין דף ליום, וסיפר ששמע מא' שסיפר מסבו שלמד בורשא וביקר שם הגר"ח וסיפרו לו שלומדים לפני הצהריים עיון ואחה"צ בקיאות, ואמר הגר"ח א"כ לפנה"צ קוועטשמען זאך, (דהיינו שלומדים באיטיות יותר ולא לומדים כפי שצריך פחות להתעכב) ואחה"צ אמר ביטוי שמריצים את הלימוד. אמרו לו א"כ משמע שצריכים אנו לשנות את השיטה לקראת זמן הבא. (וזה היה שיש שבועות לפני סוף הזמן) ואמר הגר"ח וכי ביטול תורה של ששה שבועות אינו כלום??!

[ושאלתי את מרן מו"ר הגרא"מ שך (שליט"א) זצ"ל כמה להספיק בשיעור, וכי חייבים דף לשבוע, וענה לא חייבים דף לשבוע אלא דף וחצי לשבוע! סיון תשמ"ט].

מרחשון תש"ע – שאלתי (ע"פ בקשת...) כמה הספיקו ללמוד בעיון בישיבת רמז"ל, וענה – שבעה וחצי דפים לחודש, והיינו כארבעים דף לזמן חורף, ובסדר ב' למדו עוד מסכת... ובסה"כ גמרו את המסכת ועוד... והוסיף, היום כשבחור מדפדף הדף אומרים שהוא שטחי... ושאלתי כמה הספיקו בחברון... וענה: גם למדו יותר מהר ממה שלומדים כיום.

לכל אחד ההנהגה שצריך להתחזק בה לפי מה שהוא

אמר ל... תמיד כשפגשו, שיש לזכור לכתוב את החידושי תורה שמתחדשים. ולאחר תמיד אומר הנהגה אחרת. ולפלא שבאמת לכל אחד הוא מה שצריך להתחזק בו.

ללמד שצריך לכתוב את כל החידושי תורה שמתחדשים ושומעים בשיעורים

בניסן ס"ח (לקראת לימוד פסחים בזמן קיץ) נתן לי דודי (שליט"א) זללה"ה מחברת שכתב בשנים תרצ"ה – צ"ו שיעורים מהרבי' רבי איסר זלמן זצ"ל (וכן של הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל) וסיפר ע"ז הגר"ח מאיר בן שלמה שאמר לו דודי ע"ז, היו אלו שיעורים מתוקים כ"כ שהייתי בטוח שלא אשכחם לעולם... מה למעשה נהי', רק מה שרשמתי נשאר לי.... ללמד שצריך לכתוב ולכתוב את כל החידושי תורה.

איך יבנה ביתו אם אין לו טעם בלימוד!

בערב חג הסוכות תשס"ו סיפר לי דודי שאתמול היה אצלו חתן, ואמר שאין לו כלל טעם בלימוד!... ואמר לו דודי (שליט"א) שבישיבה קטנה לא נתנו לו טעם בגמ' וברש"י לחזור כמה פעמים ולראות הקשיים. (הוא למד בשתי ישיבות גדולות חשובות), אלא נתנו לו טעם בשטיקל תורה או לרוץ מהר אך לא בגמ' וברש"י... ואמר דודי, הקדשתי לו הרבה זמן, אך חושבני שלא הבין מה שאמרת לי... והוסיף, אינני יודע איך יבנה ביתו אם אין לו טעם בלימוד!

אדם גדול - מן הגרא"ל זצ"ל

סיפר לי הגר"ח פנחס רוברטס שליט"א (רב בגולדרס גרין לונדון, שבט תשס"ו), ששאל איזו שאלה חשובה על שידוך את דודי הגרמ"ל, וענה לו זה צריך לשאול אדם גדול... ושאל מיהו אדם גדול? ענה, הגרא"ל שטיינמן.

החובה להתמסר לכל יחיד בתור יחיד

דודי הגרמ"ל (שליט"א) זללה"ה (בביקור בשלהי ניסן נ"ט) סיפר בשם הגה"צ ר' ליב חסמן זצ"ל שהיה נשיא בית היתומים דיסקין וכינס פעם את מחנכי ומנהלי המוסד ואמר להם בזה"ל (באידיש) סוחר של ספרים ישנים דורך על "שמות"... (היינו עלול לדרוך), ומחנכי מוסד לילדים (וכן ישיבה לבחורים) דורכים על אידישע נשמות....

והוסיף דודי הגרמ"ל שצריך להתמסר לכל יחיד בתור יחיד, והוא דן לכף זכות במקומות גדולים שקשה כך, אך באמת נשארת התביעה עליהם...

הנהגות לאברכים

בחיהמ"פ ס"ח – על השאלה אם כדאי לאברך לקבוע זמן ללימוד שלא יזוז ממנו, ענה דודי – וודאי כדאי, אך בתנאי שגם האשה תסכים!... כשנכנסו עם... נ"י לפני החתונה (מרחשון ס"ד) ושאלנו אם יש איזה הנהגה טובה לבית, אמר: ללמוד כלילה בבית בקול רם ובגישמאק! ושאלתי אם להביא חברותא מיד אחרי החתונה או יותר מאוחר... וענה שטוב להביא חברותא אך רק את אחיה..., ושאלתי למה לא מיישהו אחר, וענה לא כדאי... היא מסתובבת קצת בבית... (והיינו שמטעמי צניעות לא כדאי).

גליון מוקדש להצלחה:
עינת מרסל בת גבריאלה

גליון קפ"א, חג הסוכות ט"ו
תשרי ה'תשע"ט
רמת - השרון

רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

'קרבנות אלקים לי טוב'

ליל הוש"ר תשע"ה

טרם פורסם

עד הנה עזרנו רחמיק, בימים אלה של חג הסוכות שהם ימי שמחה אומרים הלל. הלל של הקב"ה.

ואנחנו במיוחד יושבי ארץ ישראל חלה עלינו החובה לומר הלל.

הגמרא שואלת מי חיבר את ההלל. מאן דאמר אחד אומר - משה רבינו ועם ישראל ביציאת מצרים, ואחד אומר - חזקיהו המלך. עוד מאן דאמר אומר שהנביא משה וזרחה חיברו אותו על הנס של כבשן האש, וחכמים אומרים שהנביאים תקנו אותו לומר אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה ומתי שיש גאולה לומר את ההלל.

וביאור הדברים, שהפסוקים של ההלל בכל פעם שאומרים אותם מרגישים כאילו שחברו את הפסוקים בשבילנו.

ולנו הייתה צרה וישועה גדולה, ראינו בקיץ שעבר את חסדי השם וראינו שהקב"ה אוהב במיוחד את יושבי ארץ ישראל יותר מכל הארצות. כאלה חסדים גדולים שאין בכל הארצות היו כאן. החסד הגדול ביותר שהקב"ה נותן הוא כמו שדוד המלך אמר "וְאֵנִי קִרְבַּת אֱלֹקִים לִי טוֹב".^א שהקב"ה כשהוא קרוב זה הכי טוב. והקב"ה רצה שהוא יהיה קרוב אלינו, אז הוא שהביא אלינו סכנה גדולה ובסכנה הזאת ראינו שהקב"ה מציל אותנו והכניס אותנו בפחדיו. אם כן הקב"ה

הביא לנו הרבה סיעתא דשמיא כדי שנוכל להיות עם רצף של יראת שמים.

כתוב בגמרא^ב מה יעשה אדם להתגבר על יצה"ר? יזכיר לו את יום המוות. כך האזעקות שהיו לנו הקיץ הזה וכל המצב שהיה, הזכיר לנו את יום המוות. ובאמת אם אדם הוא פיקח, הוא יכול להרגיש את זה בכל יום ויום, שאנחנו נמצאים עם שכנים שיש להם מחשבות כל כך רעות והקב"ה שומר עלינו כל יום, אם כן כל רגע זה חסדי הקב"ה.

וכן אנחנו אומרים בהלל "לא אָמוֹת כִּי אֶחֱיָה וְאֶסְפָּר מַעֲשֵׂי יְהוָה" אם היה מצב של - לא אמונות שהיינו בסכנה של מיתה, אז - כי אחיה' דהיינו שצריכים לספר מעשה יה'. "ספר יסרני י'ה וְלִמְנוֹת לֹא נִתְגַּנֵּי" ואחרי זה - "פִּתְחוּ לִי שַׁעַר צֶדֶק אָבֹא בָם" אלה השערים של בית המקדש. וכשאין בית המקדש, אבוא בשערים של בית הכנסת. 'אבא בם', והנה באנו במ - התאספנו כאן בבית הכנסת לומר את ספר דברים ואחרי כן את ספר תהלים שכולו עניין של שבחים.

ובהמשך ההלל אומרים "אָנָּה ה' הוֹשִׁיעָה נָא", אָנָּה ה' הַצִּלְתָּהּ נָא". אלה שתי בקשות - בקשה של ישועה אבל אחרי הישועה, כדי שלישועה יהיה קיום, צריך הצלחה מיוחדת. הרבה פעמים אחרי שמגיעה ישועה, לאחר מכן לא יודעים איך להחזיק ולשמר את

^א ברכות ה' ע"א

^ב תהלים קיח, יז

^ג שם פסוק יח

^ד תהלים עג, כח

א-סוכה'לה אקליינע

- סוכה קטנה, מקרשים פשוטים, בקושי רב נבנתה, כיסוי של הגג, במעט סכך, יושב אני בסוכתי ומהרהר.
- הרוח הקרירה, מכל סדק מנשבת, נרות חג דולקים בשקט, וראו נא חידוש, איך אני עושה הקידוש, מקדש ואומר ברוב רגש.
- עם המנה הראשונה, בפנים חוורות, הנה אשתי נכנסת, היא נצבת בסוכה, ואומרת בלב מיוחד, הסוכה עוד מעט נופלת.
- אל תפחדו כפתיה, אל תרגישי שום צער, הסוכה תעמוד, ותתקיים לנצח, סעודות רבות יהומו, רוחות רבות יסתערו, והסוכה תעמוד ותתקיים לנצח.

מכתבי מו"ר וצללה"ה

הישועה, שהישועה לא תלך לאבוד, אז 'אנא ה' הוֹשִׁיעָה נָא אנא השם הצליחה נא' וגו'. שלא תלך הישועה לאיבוד...

אנחנו עכשיו מתכוונים לקרוא את ספר תהלים ביום האחרון של חג הסוכות שעל פי סדר האושפיזין, זה הלילה של - דוד המלך. דוד המלך שחיבר את ספר התהלים, חיבר אותו כך שיהיה זה ספר תפילות לכל דור ודור ולכל איש ואיש. יהי רצון שיעלה לרצון לפני הקב"ה הלימוד תורה של ספר משנה תורה וגם

לכל יום, אלא כל הימים רשות ורק בלילה הראשון חובה.

הנה, בספרי אחרונים יש שיטות, דמעות ליל ט"ו היא האכילה בסוכה (ובמקו"א" כתבנו הנפ"מ למעשה), ולפי"ז לכאורה הנידון של חצי שיעור תליא בשתי השיטות, דאם המצוה היא לאכול, ממילא יש גם קצת מצוה בח"ש, אבל אם המצוה היא ישיבת קבע, ממילא אם אין כזית או כביצה (לכל מאן דאמר כשיטתו) הרי אין שום מצוה של ישיבת סוכה, והעירני לזה חתני הגר"י ויינשטיין שליט"א, והוסיף עוד הערות כיד ה' הטובה עליו.

הנה ידוע מה שדנו גדולי האחרונים בענין סברת חזי לאצטרופי בח"ש, חלק אומרים דבעינן חזי לאצטרופי בפועל, אם אח"כ תוך כדי אכ"פ יאכל את החצי השני, וישיבו בזה את הרמב"ם (פ"א מחומ"צ ה"ז) שכתב דחצי שיעור אסור באכילת חמץ שנאמר בלשון לא יאכל, ואמאי צריך ע"ז פסוק, אלא דנפ"מ אם אכל ברגע האחרון של סוף הפסח ואז כבר לא חזי לאצטרופי, משו"ה צריך ילפוטא מיוחדת מלשון לא יאכל, דהחפצא של חמץ לא תיאכל, ובזה אסור גם כ"ש, (ועיין בבית הלוי (ח"א סי' ב' אות ז') בענין זה לגבי אכילת לחה"פ).

ושיטה שניה אומרת, דגדר חזי לאצטרופי, הוא אילו היה כאן עכשיו עוד חצי זית הוא ראוי להצטרף יחד לשיעור שלם. ולפי זה לענין חקירתנו לגבי חצי שיעור באכילת סוכה ג"כ את"ל שיש קצת מצוה, זה רק מחמת הטעם של חזי לאצטרופי, דגם במצה, לפי הדעות שיש מצוה בח"ש, הוא מטעם חזי לאצטרופי, ולא שייך בה הטעם של חמץ דס"ל לחלק מן האחרונים שיש חלות איסור להיאכל על החפצא, דלא דמי מצה לבשר פסח ולחם הפנים שהן חפצא של קודש שהם צריכים להיאכל, משא"כ מצה וסוכה, אין בהם דין שהחפצא צריכה להיאכל.

והשתא דאתינן להכי נראה דכל החקירה שייך באדם בריא, שיש בכחו לאכול גם כזית ביחד, אבל אצל חולה, שאינו מסוגל לבלוע אלא פירורים פירורים על יד שילעוס אותם ויהיו כעין נוזל, ואין לו יכולת לפירור אחר פירור רצוף, ואם ירצה להגיע לשיעור כזית, בודאי יעבור זמן ארוך, הרבה יותר מכדי אכ"פ, וממילא נראה לכאורה שאין שום טעם עבור אדם כזה לענין שתהי' לו קצה מצוה בכל שהוא פת, בלילה ראשון של סוכות, ולכאורה זה פשוט.

כאשר אמר סלח לנו כי חטאנו בשמו"ע שחרית או מנחה וכו'.

ואם למעשה לא כיוון בלבו בערב סוכות, הרי הוא בבעיה קשה, כי חסרה לו המחילה על מצו"ע, אך המדרש לא חשד ישראלים בכך.

שיעור בעניין 'חצי שיעור'

במצוות אכילה בליל א'

דסוכות

ערב סוכות תשע"ז

'קב"ה חרי בפלפולא ופטפוטא

דאורייתא'

מתוך 'שירת יעקב' חלק א'

שנדפס בקובץ תבונות ח"ב

הן הובא במנ"ח מצות אכילת פסח, ומצות אכילת מצה, בשם משנה למלך, ובשם ר"ט אלגאזי, שתי שיטות אם יש קצת מצוה לאכול חצי שיעור, כמו שלגבי איסורי אכילה יש איסור קל יותר של חצי שיעור.

ועתה, יש לחקור אם יש ענין של קצת מצוה בלילה ראשון לאכול בסוכה חצי שיעור, כמו שיש במצה, וגזירה שוה חמשה עשר וכו'.

הנה יש בענין יסוד המצוה בלילה ראשון של סוכות, האם זו מצוה לאכול, ואכילה זו היא אכילת מצוה, כמצה בליל פסח, וכמו התם מצוה לאכול פת כזו שהיא מצה, כך הכא מצוה לאכול פת כשהוא במצב של ישיבה בסוכה.

אבל בספר מטה אפרים, סי' תרכ"ה, סעיף ג"א, בחידושו שם באלף למטה, בד"ה ויכוין וכו' כתוב שם שאין כלל מצות אכילה בליל א', אלא מצות ישיבה בסוכה בשעת אכילה, והילפוטא של הגז"ש חמשה עשר היא כך, כמו שבליל פסח הראשון האכילת לילה הראשון היא חובה ושאר הימים רשות ככה גם בחג הסוכות, ישיבת סוכה בלילה הראשון חובה, ושאר הימים רשות, עי"ש שביאר בזה, שלמצה מברכין שתי ברכות לפני אכילה, ובסוכה רק ברכה אחת המוציא. ואפשר להוסיף על מ"ש לעיל בגז"ש ט"ו ט"ו, שזה מלמד על הלשון שבעת ימים במצה ובסוכה, דבתרויהוה הוא לא כמו דאולי ס"ד שזו חובה

קריאת השירות והתשבחות של תהילים, שאנחנו נהיה מקורבים לקב"ה מהיום וכל השנה כולה. כל אחד ואחד שזקוק לישועה יכול למצוא לכך ישועה בספר התהילים, למשל אם אחד חסרה לו פרנסה או בתהילים ישנם מזמורים על פרנסה וכן אם אחד חסר לו זיווג וכו' וכו'.

ונסיים בברכה - מחר בלילה היא"צ של הסנדלר שהיה בתל אביב רבי משה יעקב רביקוב - הוא היה מסיים עם ברכה כזו - כשאחד מברך את השני הוא מאחל לו שיהיה לו נחת. כך אנחנו רוצים לברך את הקב"ה שיהיה לו נחת מעם ישראל. ושהקב"ה ירוה נחת מאתנו ואנחנו נזכה ללכת בדרכי ה' ונזכה שלא ינזק אף אחד מעם ישראל אמן ואמן.

מרשימות מו"ר זצלה"ה -

בין כיפור לסוכות תשע"ז

מתוך הספר 'חיי יעקב'

לכאורה קשה, כתוב בארחות חיים להרא"ש אות ל"ה, ומה טוב לבקש סליחה על אמרך סלח לנו בלא כוונה.

משמע שכבר בבוקר של י"א תשרי עשה האדם חטא. וצ"ע הרי כתוב בחז"ל (תנחומא אמור) על יום א' סוכות שהוא ראשון לחשבון עונות.

ואשר יראה לומר בזה, ע"פ מ"ש בגמרא יומא (פו ע"א) וברמב"ם, על מי שעבר על מצות עשה ושכ, אינו זז משם עד שמוחלין לו.

ולפי זה הרי כשעומד בשמו"ע ואומר סלח לנו אבינו כי חטאנו, הרי הוא אמר וידוי "כי חטאנו" "כי פשענו", וא"כ הרי ברגע זה נמחל לו, ואינו שייך כלל לחשבון העונות של א' סוכות, כי החשבון של המדרש מדובר בעונות חמורות יותר, שאינם נמחלים בתשובה גרידא, כגון כריתות, שבעות וכו', אבל מצוות עשה, כגון שבמוצאי יו"כ לא כיוון בלבו כאשר אמר סלח לנו, הרי זה נמחל,

^ה ראה ספר **בעקבי תלמוד** עמ' קי"ב.

^י ראה בהרחבה בספרו של רבינו **'שיעורי שבת'** סימן א'.

דברי אמת

מאמרי חיוק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים

מרן רבי דב יפה זצוק"ל

גיליון מס' 103 ■ סוכות – שמחת תורה תשע"ט

הרמב"ן מבאר את הפסוק: "הבל הבלים אמר קהלת" – שתהבל את ההבלים, דהיינו את עניני העוה"ז!

ובאמת, אחד מהעיקרים שאדם צריך לרכוש הוא, התייחסות נכונה לענייני העולם. יש דרגה גבוהה, שכל עניני העולם אצלו הם ממש כאין נחשבים, ואינם מעניינים אותו כלל. אך עד שמגיעים למדרגה כזו, צריך לכל הפחות לצנן את היחס כלפי דברים אלו. מה משנה לאדם איזו ארוחה הוא אוכל, הרי האכילה היא עניין של רגעים אחדים, ואין צורך להחשיבה כל כך. וכן לגבי כל רמת החיים שהאדם חי בה, וכי האושר של האדם הוא רק כשיש לו דירה נאה יותר, או רהיטים יפים יותר?!

האדם כגר בעוה"ז

השל"ה הקדוש (בשער האותיות אות ג'), כתב דברים יסודיים במיוחד, על היחס הנכון לעולם הזה. בגלל חשיבותם הרבה של הדברים, נביא תמצית מדבריו: "התורה אמרה (ויקרא כה' ג'), כי גרים ותושבים אתם עמדי - כשתזכרו תמיד שאתם גרים בעולם הזה, אז תהיו תושבים עמדי, להיותכם לעתיד דברים בנצחיות. וענין הזכירה, להיות ליזכרון תמיד, כי האדם, אין דירתו בעוה"ז, רק דירתו למעלה, מצד נשמתו, שהיא חלק אלוהי ממעל."

"הנשמה הושמה באדם, ונשלחה בזה העולם, לעסק התורה וקיום המצוות, והיא בזה העולם - נכריה, כגר בארץ אחרת, כי מתושבי העולם העליון היא."

"וצוהו אל ישעה בדברי שקר, לא ילך אחר עניני העוה"ז כלל וכלל, לא מיניה ולא מקצתיה. ובפרט כי זה העולם הוא היפך מעולם העליון וכו'. רק יסתפק במעט כפי הנחוש בשביל לחיות, כדי שיוכל לעסוק בשליחותו, והמותר יחרים. ומכל שכן שיהא בורח מקנאה ותאוה וכבוד וכיוצא בזה, מאחר שהוא רק שליח וגר בארץ, ומה לו בעסקי זה העולם, רק יהיה טרוד במה שבעבורו נשלח לעוה"ז."

"זאת ישים האדם אל ליבו כל ימי חייו בכל יום ובכל לילה ובכל שעה ובכל רגע. ואף אם עוסק בעניני השליחות, יהיה מלא רתת אולי מקצר הוא במה שצריך. ואולי בפתע פתאום יקחוהו הקב"ה ויחזירהו אליו, אל המקום אשר היה שם בראשונה בטרם גמר שליחותו."

בספר העקידה כתב, ש'עם הארץ' מוגדר מי שמתנהג כאילו הוא 'תושב העולם הזה', ואינו זוכר שהוא רק גר בארץ ומקום קביעתו הוא בעולם העליון.

התייחסות החכם לעוה"ז ודאגותיו

ה'אורחות צדיקים' (בשער הדאגה) מביא מעשה בחכם, שראה אדם אחד שהיה ניכרת דאגה על פניו. אמר לו החכם: "אם דאגתך על עוה"ז - ימעט הקב"ה דאגתך, ואם דאגתך על העוה"ב - יוסיף השי"ת דאגה על דאגתך, והבא ליטרה מסייעין לוי."

והשל"ה הקדוש, מביא מעשה בחכם אחד שהיה במדינה שאנשיה היו שרויים בצער רב, מחמת צרה שנפלה עליהם. אמרו אנשי המדינה לחכם, מדוע אינך מצטער גם כן? השיב להם: **"האמת - יהיו ענייני העוה"ז כולם כחלום. ומי שראה צרה בחלום, הרי כשיתעורר מחלומו תחלוף דאגתו."** (לעבדך באמת)

גם לאחר החגים יהיה ניתן בעוה"ז להשיג את הספר 'עובדות והנהגות' ממסכת חיי של מרן המשגיח זצוק"ל במלפון 0527166490

נבקש מכל מי שבידו עובדה או הנהגה מרבנו זצוק"ל לשלוח לנו לזכוי הרבים.

"למען ידעו דרתיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל"

"בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות. למען ידעו דרתיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים" (ויקרא כג' מג'). למדנו מפסוקים אלו, שהטעם למצוות ישיבה בסוכה הוא למען ידע עם ישראל לדורותיו שהקב"ה הושיב אותנו בסוכות כשהוציאנו ממצרים.

ואמנם, **ה'משנה ברורה'** (בסימן תרכ"ה) הביא בשם האחרונים: "שיכון בישיבתו בסוכה, שצונו הקב"ה לישב בסוכה זכר ליציאת מצרים וגם זכר לענין כבוד שהקיפן אז עלינו."

אין עדות גדולה יותר לחשיבות העליונה שהתורה מיחסת לידיעה זו, מעצם מה שהתורה ציותה על עם ישראל בכל דור ודור לשבת בכל שנה שבעה ימים בסוכה, בכדי לעשות זכר: 'כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים' ויש להתבונן בפשר חשיבותה של ידיעה זו.

והנה הגמ' (סוכה י"א) מביאה מחלוקת תנאים, האם הסוכות שבהם ישבו בני"ה היו 'סוכות ממש', או שמא 'ענני כבוד' היו. ויש להבין, דהתיינה למ"ד ענני כבוד, מובן שעושים סוכה לזכר הנס. אבל למ"ד סוכות ממש היו, מה העניין הגדול להזכר בכך?

וכתב **ה'מלבי"ם'** (ויקרא, כ"ג מ"ג): "דלמ"ד סוכות ממש היו, ר"ל שהדורות הבאים בל ירום לבבם בעת האסיף שמילאו בתיהם כל טוב, ויחשבו העוה"ז לבית חייהם ותכליתם, ידעו וישימו על לב כי בסוכות הושבתי את בני"ה, להעיר אז כי העוה"ז מלון אורחים ודירת עראי. ולמ"ד ענני כבוד, ר"ל שישאו עיניהם מן האדמה אשר עסקו בה לעובדה ולאסוף תבואתה, אל השמים ששם שורשם בקודש, ולתכלית זה סיכך עליהם בענני כבוד במדבר."

למדנו א"כ, שהישיבה בסוכה באה להזכיר לנו, שהעוה"ז הוא מלון אורחים עבורנו, ושעלינו לשאת עינינו לשמים, ששם שורשינו בקודש.

תוכנה של מגילת קהלת

והנה, בחג הסוכות נוהגים לקרוא מגילת קהלת. ואפשר לבאר את הקשר המיוחד של מגילת קהלת לחג הסוכות ע"פ דברי ה'שערי תשובה', שכתב (שער שני אות כ'): "ועיקר ספר קהלת, חברו שלמה המלך ע"ה, למען ישים האדם על ליבו כי העולם הבל הבלים ולא ישתמש בו זולתי לעבודת השי"ת."

להאמור: בחג שבו ציותה תורה לשבת בסוכה למען נשיב אל ליבנו שהעוה"ז הינו עראי ומלון אורחים בלבד, מתאים במיוחד לקרוא בו את מגילת קהלת, שנתחברה - למען ישים האדם אל ליבו כי העולם הזה הבל הבלים.

דברי רבנו יונה מהווים עדות נוספת לחשיבות היחס הנכון לענייני העוה"ז: אם החכם מכל אדם מוצא לנכון לחבר את עיקר ספר קהלת בכדי להנחיל את הידיעה שהעולם הוא הבל הבלים - הרי זה משום החשיבות העצומה שיש לידיעה זו, והשלכתה המקיפה על תפקידו של האדם בעולם.

בהמשך דבריו, מביא רבנו יונה את דברי חז"ל: "אילו אדם אחר היה אומר כן, היינו אומרים אולי לא אסף שתי פרוטות בימיו, על כן נחשב העולם הבל בעיניו. אכן, שלמה שנכתב עליו: 'יתן המלך את הכסף בירושלים כאבנים' - לו יאה לומר כי העולם הבל הבלים."

אי אפשר ליהנות מהנאות רוחניות וחומריות כאחד

ישנם בעולם הנאות רוחניות וחומריות, ואי אפשר ליהנות משניהם כאחת! על האדם לבחור במה הוא בוחר ליהנות: מההנאות הרוחניות או מההנאות הגשמיות.

אדם יכול לבחור להיות רוחני ולזכות ליהנות מכל מצווה שהוא מקיים, ליהנות מלימוד התורה, ליהנות מהתפילה, ליהנות מעשיית חסד, וכו', שזהו תענוג אמיתי וההנאה הגדולה ביותר שיש לאדם. אך לאדם גם ניתנה האפשרות לבחור חלילה להיות חומרי וליהנות מאכילה שתייה וכד', הנאות עלובות, מדומות וחולפות.

אך לא יתכן שאדם יהיה גשמי וגם ייהנה מהנאות רוחניות! המהר"ל אומר (בדרוש על התורה) שמכיוון והתורה בעצמותה היא רוחנית, על כן התורה אינה יכולה להדבק במי שהוא גשמי!

ובפרט לנו - עמלי התורה, נוגע מאוד דברי הספורנו, שההליכה אחר התענוגים הגשמיים מזיקה לעוסקים בהבנת סברות דקות, מכיון שאדם גשמי אינו יכול להבין את דקות האמת של תורתנו הקדושה!

וכך פירש הספורנו את הפסוק ב'דברים' (ל"ב - ט"ו) "וישמן ישרון ויבעט שמנת עבית כסית". ישרון - זה קהל תופסי התורה בעלי העיון, שהלכו אחרי התענוגים הגשמיים. וכתוצאה מכך הגיעו "לעבית כסית", עבית - מהבין דקות האמת, כשית - כאמרו "כי טח מראות עיניהם מהשכיל לבותם".

היום ישנם שרוצים גם להנות מהעולם הזה וגם עוד להנות מהלימוד... גם להיות חיי מותרות וגם להיות תלמידי חכמים... ואחר כך עוד שואלים - מדוע לא גדלים תלמידי חכמים?!

בשביל להצליח בתורה ולגדול לתלמידי חכמים, לא מספיק מה שרוצים מאוד להיות תלמיד חכם, צריך שהרצון היחיד יהיה - רק להיות תלמיד חכם!

שאלו את הרבני קופשיץ ע"ה - שזכתה לבנים וחתנים תלמידי חכמים מופלגים - כיצד היא זכתה לכך? השיבה הרבנית, משום שרציתי. שאלו אותה, הרי הרבה רוצים שבניהם יהיו תלמידי חכמים ובכל זאת הם אינם זוכים לכך? השיבה הרבנית קופשיץ: הם רוצים הרבה דברים והם גם רוצים שבניהם יהיו תלמידי חכמים... אני רציתי רק את זה! (עבודת הימים הנוראים - מאמר ג')

עובדות והנהגות מרבנו הגדול זצוק"ל - התרחקות מנוחיות והבלי העולם הזה

כל ימינו גידל וטיפח המשגיח את הנשמה והבל ובו לגוף ולהבלי העוה"ז, והיה חוזר בשיחות שעל האדם יש ברירה אם לבחור להיות 'איש האדמה' או להיות 'איש הנשמה'!

היה לומד בהתמדה גדולה שעות רבות ביגיעה עצומה בכל התנאים והמצבים, כאשר הנשמה היא זאת ששלטה על הלך רוחו, והגוף נדחק... גם במוצאי מוג אויר חריגים כמו בימנות הקיץ השרבים של רכסים, היה יושב ועמל בתורה כאשר כולו הזיע, וחינך את עצמו ללמוד בכל מצב, בלא להיות תלוי כלל בתנאים גשמיים. כמה פעמים שנכנסתי לחדרו וראיתי נוטף מוצה שאלתי אותו אם אפשר לפתוח את החלון או להדליק את המזגן, היה עונה באדישות - אפשר... ופעם אמר על עצמו, שבטבעו הוא סובל מחום - ולולי שהיה אומר זאת לא היה אפשר לחשוב על כך...

היה פעם בימנות החורף שסבל מצינון, וישב ולמד בחדרו כאשר החלון פתוח, שאלוהו האם לסגור את החלון? השיב המשגיח: צריך להתרגל ללמוד גם כשקשה... שאלתי אם כשכואב הראש יש ענין שלא לקחת משככי כאבים, אמר שבודאי יש ענין, אמנם אם זה בא על חשבון הלימוד לא כדאי. וכשהיו זכוכים שהטרידו אותו, פעמים רבות שלא היה מסלקם (כנראה שחינך את עצמו ללמוד גם כשלא נח), ופעמים אחדות שהיה מסלקם בנחת - בתנועה איטית ומדודה.

באלול תשס"ג סבל המשגיח מופצעים בידו, ובקשו ממנו שיטפל בפצעים, ונמנע, ואמר לבנו הגר"מ שליט"א שרוצה קצת ייסורים! אחר כך התפתח מהפצעים זיהום, והמשגיח אושפז כמה ימים בבית החולים רמב"ם, ואמר שכמוכן לא עלה על דעתו שהפצעים יביאו לידי זיהום. גם לפני שנים אחדות סבל המשגיח מייסורים גדולים מאיזה סיבה שהיה אפשר לטפל בה, (אך לא היה בזה שום סכנה), והמשגיח נמנע מלטפל בזה, ואמר לי במפורש - שהוא רוצה קצת ייסורים!

גם כשסבל מכאבים ומיחושים שונים, ואפילו במוצבים קשים כמו בשעה שלקה בלבו, התייחס לגוף בביטול, ולא רצה לדבר על מיחושי הגוף. מחזה שחזר על עצמו כמה פעמים, כשהתאשפז בבית החולים אחרי חש בטוב, הרופא היה שואל את המשגיח, איך הרב מרגיש? והמשגיח היה עונה, טוב. הרופא היה מתפלל ושואל, אם הרב מרגיש טוב אז למה הרב בא לבית חולים? המשגיח היה עונה: כי יכול להיות יותר טוב...

כשהיו לוקחים ממנו בדיקות דם היה שקוע במחשבותיו, והיה נראה כאילו מוצעים אדם אחר... כשיצא מהצינטור (שהיה ארוך במיוחד ללא הרדמה) שאלתי את המשגיח אם היה כואב? ואמר: היתי שקוע ב"לישועתך קויתי ה'" ולא שמתי לב למה שנעשה עמי.

איך משיגים טעם ברוחניות?

המשגיח זצ"ל נשאל, מה אפשר לעשות עם בחורים שאין להם טעם ברוחניות, הם לא נמשכים ללימוד ולתפלה וכו'? המשגיח לא השיב באופן ישיר, אך אמר שדבר אחד ברור: להיות שקוע ברדיפה אחרי הנאות גשמיות מחד, וליהנות מרוחניות מאידך, זהו תרתי דסתרי! ויש לחנך את הבחורים כיצד להסתכל במבט נכון על העולם הזה שלא לרדוף ולהיות להוטים אחר הנאותיו.

וציין המשגיח לדברים הנפלאים הכתובים בספר 'יד הקטנה' (ספר שהיה מאד חביב עליו, ומובא בהקדמת המו"ל עדות חתנו של החפץ חיים, שספר היה ה'יד הקטנה' היה אהוב ביותר על רבנו החפץ חיים). וז"ל שם בפרק א': "יסוד הכל וראשית הראשית, אשר אין שום מבוא והתחלה להכניס בלבבות בני האדם לא תורה ולא יראה, לא מוסר ולא חכמה, לא דעת ולא תבונה, עודם מטונפים ומזוהמים בטינופי וזיהומי טרדות ועסקי הבלי העולם הזה, ועודם קשורים ודבוקים בהם. לכן, מראשית כל ההכרח והצורך להראות לעיניהם את כל מעשי ועניני העולם הזה, איך שהמה הבל הבלים הכל הבל!"

ולכן סדרתי לראשית הראשית זה השער המדבר בגנות העולם הזה ואיך שאין טוב אמיתי נמצא בכל ענינה כולה... לזאת מן הראוי לכל המתחילים להורות את העם דרכי ועבודת ה' להקדים בראש אמריהם זה הענין. (ועי"ש שהביא כן משלמה המלך החכם מכל אדם שראה צורך לייסד ספר שלם בגנות וחרפת העולם הזה כיון שבחוכמתו הבין שאין שום דרך ומסלול לקנות שלמות בשעה שנפשו קשורה בהבלי העולם הזה).

וכידוע שהמשגיח כל חייו היה הקול קורא שעורר והחדיר לעצמות בשיחותיו - הבל הבלים אמר קהלת הכל הבל, כל עניני העולם הזה הם חולפים עוברים, הנאות מדומות שאין בהם ממש! והתבטא בפני, שהסיבה שכל כך מרבה לדבר על כך, הוא כדברי ה'יד הקטנה' (עובדות והנהגות) שזהו קודם להכל!

לעת זקנותו דאגו למשגיח והביאו עבורו כיסא נח במיוחד, שאלתי אותו אם הוא נהנה מהכיסא? ואמר: לא שומתי לב שיש בזה איזה שינוי מהרגיל, אבל אם דאגו להביא לי את הכיסא, כנראה שזה טוב יותר...

בימים האחרונים סבל מאוד, וכמה פעמים שאלתי אותו מה כואב? וענה בתקיפות - לא שואלים שאלות כאלו. וכשפעם נפל ארצה שאלתי מה כואב למשגיח? הגיב, זה לא דבר שצריך להתעסק בו. וכבר בבחרותו כתב לעצמו: 'עולם הזה אינו כדאי שיאנחו עליו אפילו אנחה אחת'!

כך גם היה ביחס לאוכל - היה נראה כאילו שמאכל אדם זר! פעם אחרי שאכל ארוחת בוקר וכדרכו היה שקוע במחשבות, ולא שם לב כמה אכל, ושאל אותי המשגיח - נראה לך שכבר אכלתי בשיעור שאני אהיה שבע... תלמיד אחד אמר למשגיח, שמעתי שאומרים שלמשגיח אין טעם באוכל, הגיב המשגיח - מה פתאום, אני אוהב את האוכל. שאלתי, הרי כל מה ששמים לסבא בצלחת, סבא אוכל בלא לשים לב למה ששמו, אמר המשגיח - אני אוהב את האוכל, אבל כל האוכל טעים לי אותו דבר...

לא היה נח למשגיח כששאלו אותו אם הוא אוהב או רוצה מאכל פלוני, והיה אומר אני רוצה? צריך לאכול אז אוכלים... והיה אומר שראוי לשאול אם אפשר להגיש מאכל פלוני, ולא לשאול אם אוהב. כשהמשגיח הוצרך ללכת לאכול בדרך כלל היה מתבטא: נלך לאסוף כח לעבודת ה'... סיפר המשגיח שפעם התארח אצל משפחה של בעלי בתים, ועקרת הבית שאלה אותו אם הוא רוצה לאכול ממאכל זה, או ממאכל זה, ולעומת זאת בפעם אחרת התארח אצל משפחה של תלמידי חכמים, ועקרת הבית הניחה לו בצלחת בלי לשאול שאלות מיותרות, וניכר שהיא אשת תלמיד חכם. גם אותנו חניך המשגיח (לפי מדרגתנו) שאמנם אפשר לאכול אוכל ערב וטעים, אך לא לעשות 'עסק' מהאוכל, ובמה שיש להיות מרוצים.

כל מה שהגישו למשגיח לאכול או לשתות היה טוב עבורו, לפעמים כשהייתי שואל אותו אם להגיש מאכל זה או ממאכל אחר היה אומר אתה מכניס אותי לבעיות - תגיש מה שאתה רוצה. כשהיו שואלים את המשגיח אם להגיש לו שתיה חמה או קרה, הרבה פעמים היה אומר שאין נפקא מיניה. היה פעם שהמשגיח התארח ובעל הבית (שכנראה לא הכיר מספיק את המשגיח...) שאלו אם רוצה לשתות קפה או תה, המשגיח כדרכו השיב - מה זה משנה? המארח הגיש כוס מים רותחים ולצדה אבקת קפה ותמצית תה כדי שיבחר בעצמו, והמשגיח שתה את המים רותחים לבדם...

המשגיח בפרישותו הגדולה כמעט שלא היה מובחין ומזהה את האוכל, ואפילו מאכלים ידועים לא היה מזהה, וקודם שהיה אוכל תמיד היה שואל על כל דבר מה לברך? הרבה פעמים היה לומד אחרי התפלה בבוקר ולא הרגיש צורך לאכול עד הצהריים. אינני זוכר אפילו פעם אחת שהמשגיח ניגש לאוכל והיה נראה עליו שהוא רעב, תמיד היה מתיישב בסבלנות, שואל את הברכות, מברך בנחת, ואח"כ אוכל כמו שצריך לאגור כוחות. המשגיח נהג שלא להתקרב לאוכל, היה יושב זקוף ומביא את האוכל לפיו!

זכורני, במוצאי יום הכיפורים, המשגיח היה בשמחה גדולה ובמצב רוח מרומם במיוחד על הזכות הגדולה במחילת עוונות, ואמר שמרגיש טוב, וכמעט שלא הרגיש את הצום. המשגיח לא מיהר לעלות הביתה, הוא לא רצה להבדיל בישיבה, ואפילו סירב לשתות מים, התעכב במושך זמן רב בישיבה וקיבל בהארת פנים ובסבלנות גדולה את בני הישיבה לברכה ולעצה, וגם כשסוף סוף כבר חזר לביתו יותר מחצי שעה אחרי שהסתיימה תפלת מעריב, המשגיח התיישב בנחת וברגיעות להבדיל ולטעום דבר מה, והיה נראה שהאוכל כל כך מיותר בשבילו - כאילו לא מזמן אכל ארוחה דשנה...

סיפר חתנו הגר"י אבר שליט"א: בבית המשגיח היו רגילים לאכול תמיד בשבת בבוקר כבד קצוץ, שבת אחת כשחזר המשגיח מתפילת שחרית קרא לרבנית וביקש לשוחח עמו דבר מה בחדר, אחרי דקה שניהם יצאו מהחדר, והרבנית צוחקת - הרי כבר שנים רבות אנחנו אוכלים כבד... התברר, שלמשגיח נודע שהדג שהם אוכלים בשבת בבוקר - זה לא דג, אלא כבד... והרי יש ענין לאכול דג בג' סעודות, והמשגיח ביקש לברר אצל הרבנית אם באמת הם לא אוכלים דג - והרבנית צחקה ואמרה לו שכבר שנים רבות שהם אוכלים כבד - שהמשגיח חשבו לדג... (ובאמת שאחר כך הקפיד בזה).

כשהיה מאושפז ב'מעיני הישועה' הגישו לו ארוחת צהרים והתיישב לאכול, באותו הזמן הגיע תלמיד חכם מתלמידיו לבקר, ובקשתי מאותו תלמיד שיואיל להמתין עד שהמשגיח יסיים לאכול. המשגיח הבחין שמאן דהו רצה להיכנס, ושאל אותי מה רוצים? ואמרתי שתלמידו תלמיד חכם פלוני מעוניין להיכנס לבקר, ובקשתי ממנו שימתין כמה דקות עד שיסיים לאכול. המשגיח אמר לי בתמיחה: ארוחת צהריים שלי דוחה את תלמיד חכם פלוני?!

כאשר היו מגישים לו לאכול, והיו נוכחים בחדר תלמידים שהיה מדבר עימם בעבודת ה', היה שוכח לאכול... ועל כן היו מוכרחים לדאוג שימתינו התלמידים בחוץ עד שיגמור לאכול. כמה פעמים שנכנסו אנשים בשעה שאכל, והבחין שבקשו מהם שימתינו עד שיסיים לאכול, אמר המשגיח: אני מעדיף שיפריעו לי לאכול - מאשר שיבואו אחר כך ויפריעו לי ללמוד...

תמיד היה מודה ומשבח על מה שנתנו לו לאכול, ובשבת היה מפרגן שאפשר לקיים בהידור שלכם מצוות 'עונג שבת', והיה אומר: זה לא סתם אדם שמשבח את האוכל, זה אדם עם ניסיון של שמונים שנה... כשהתארח בבית הוריו, שיבת את אמי תליט"א על החלות המיוחדות, ואמר שאינו זוכר שאכל פעם כאילו חלות טעימות - אפשר לקיים בהם עונג שבת בהידור רב. למחרת, בסעודה בבוקר חזר המשגיח והודה מאד שוב על החלות, ואמר שאינו זוכר שאכל פעם חלות כל כך טעימות - אפשר לקיים בהם עונג שבת בהידור רב. שאלתי את המשגיח - שלא יצא מפיו מילה שאינה אמת - הרי כבר אתמול סבא אמר שלא זוכר כאלו חלות טעימות? אמר המשגיח: אני באמת לא זוכר איך היו החלות של אתמול, ואני גם לא זוכר שאכלתי פעם כאלו חלות טעימות...

להתרחק מנוחיות

המשגיח מאוד התרחק מנוחיות, והשתדל כמה שיותר שלא להשתמש ולהיתמך בעזרת השני, והיה מבקש, שבמה שאינו מוכרח לקבל עזרה, שיניחו לו לעשות לבד. המשגיח היה לוקח עמו לנסיעות הרבה ספרים, כל ספר שחשב שאולי יהיה לו מנוח תועלת לא הסכים לותר עליו, (הרבנית אמרה פעם למשגיח, לא צריך לקחת כל כך הרבה ספרים, אמר לה המשגיח - הם החברים שלי...), והיה מקפיד מפני כבוד הספרים שלא להניח את התיק על הרצפה. ובמשך שנים רבות המשגיח לא נתן בשום אופן שיחזיקו לו את התיק, למרות שהתיק היה כבד מאוד, והיה יכול להמתין לאוטובוס במושך זמן רב עם התיק בידו כשהוא מלא בספרים, ולא הסכים שייטלו ממנו את התיק. לפעמים אחרי הפצרות גדולות הסכים המשגיח שיחזיקו עמו ביחד, ידידת אחת בחור החזיק וידידת אחת המשגיח החזיק.

היה פעם שהמשגיח הגיע באוטובוס לתפרח ולא הסכים שאקח לו את התיקים, בדרך לבית עבר שם הגר"א פילץ שליט"א ויצא מהרכב, והעיר כיצד יתכן שהנכד לא

עוזר לסבא להחזיק את התיק? מאז שראה זאת, הוא הניח לי לסייע בידו. גם כשהלך פעם עם אחד מילדיו, נתן לו מעצמו להחזיק את התיק, ואמר שלא יהיה תמיה בעיני אנשים - איך זה שכן הולך עם אביו ואינו מחזיק לו את התיק?!

כשנסענו עם קופת העיר לוילנא, המסע היה קשה ומפרך, כשלושים ושתיים שעות של נסיעות, ולמרות שכולם היו מותשים ועייפים המשגיח לא הרגיש כמעט את המשא, ושאל אותי: אתה רואה מה הקושי הגדול במטוס? הרי בכלל לא מרגישים שאנחנו נוסעים! (אגב בכל הפעמים שנסעתי עמו, לא ראיתי אותו מסתכל בחלון אפילו פעם אחת!) כידוע בשדה תעופה ישנו מרחק גדול מהכניסה עד לכבש המטוס, בקשנו מהמשגיח שיסע בקולנועית וסירב, ניסנו להפציר בו שלפחות נלך בכבש נע, וגם לזה בתחילה הוא לא הסכים, ורק לאחר הרבה הפצרות הוא הסכים ללכת קצת בכבש נע, וכשהלך אמר בבזו: **אנשים מחפשים כל הזמן נוחות, העיקר שיהיה להם נח, אי אפשר קצת ללכת?** והוסיף: יש מרמזים בפסוק 'ונח מאויביהם' - **שהנוחות זה האויב של הבן אדם!** ודעתו מאוד לא היתה נוחה מכך. פעמים רבות לא הסכים לעלות במעלית בשביל כמה קומות. ואפילו בגיל שמונים ושמונה, באנו לבית בתו והתעקש לעלות ברגליו ב' קומות...

הגיע פעם נהג לקחתנו למסור שיחה, והגיע מכיוון שהדלת לא היתה סמוכה למדרכה, ובכדי להקל על המשגיח סובב הנהג את רכבו, כדי שהדלת תהיה סמוכה למדרכה, המשגיח מאד לא היה נוח ליה בזה, ואמר לי: **זה לא טוב לי הנוחות הזאת...** והוסיף: אני אגיד לך ידיעה חשובה - **צריך מאד מאד לברוח מנוחות, הנוחות זה האויב של האדם!** והביא מה'דעת תבונות', שגשמיות זה הארה נסתרת, ורוחניות זה הארה גלויה, **ועל האדם לבחור באיזה הנהגה ינהג בו.**

חשיבות מצוות השמחה ודרכי קניניה

המצוות מצד שהן חובה עליו כאלו הוא מוכרח ואנוס בעשייתן, אלא חייב לעשותן והוא שמח בעשייתן... ויקל בעיניו טרחתן, ויבין כי לכך הוא נוצר לשמש את קונו... ששמחת שאר הדברים תלויה בדברים בטלים שאינם קיימים, אבל השמחה בעשיית המצוות ובלמידת התורה והחכמה היא השמחה האמיתית."

כלומר, שלא נחוש קושי בעשיית המצוה ונתייחס אליה כמס שעלינו לשלם מחוסר ברירה, אלא אדרבה עלינו להבין שהאפשרות לקיים מצוה היא זכות שאין למעלה הימנה, והיא השמחה האמיתית היחידה!

רבי חיים ויטאל כותב בריש שער המצוות וז"ל: "ודע כי העושה מצוה אין מספיק במה שעושה אותה, אך השורש שעליו נשען הכל הוא שלא ירגיש שהמצוה עליו כמעמסה וממחר להסירה מעליו, אלא יחשוב בשכלו כאילו בעשותו אותה המצוה ירויח אלף אלפים דינרי זהב."

מסיים רבי חיים ויטאל: וכפי גודל שמחתו באמת ובטוב לבב הפנימי כך יזכה לקבל אור עליון. ואם יתמיד בזה אין ספק שישרה עליו רוח הקדש."

ה'חרדים' מביא בשם האר"י הקדוש, שגילה לאיש סודו שכל מה שהשיג שנפתחו לו שערי חכמה ורוח הקדש, בשכר שהיה שמח בעשיית כל מצווה שמחה גדולה לאין תכלית.

דרגות שונות בשמחה במצוות

בעבודת ה' בשמחה יש דרגות שונות. החסידים שמחים בעצם עשיית נחת רוח לה', וכפי שכותב במסילת ישרים (בחלקי החסידות), שחלקי החסידות הראשיים הם אהבה ויראה, ואחד מענפי האהבה היא השמחה במצוות, ששמח לעשות נחת רוח לפני ה', וכמו בן שעושה נחת רוח לאביו ושמח לעשות זאת.

והאנשים הפשוטים יותר, שמחים בכך שעל ידי המצוות הם זוכים לשכר מאת הקב"ה.

וכך מפרש רש"י את הפסוק בתהילים: "עבדו את ה' בשמחה... דעו כי ה' הוא האלוקים" - **דעו שהקב"ה הוא אלוקים ונאמן לשלם שכר, ומשום כך עבדו את ה' בשמחה,** שיפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה.

רבינו יונה בספר משלי (פרק ג') כותב, שאחד הדברים הכלולים בבטחון בה', שהוא בטוח שה' לא יקפח את שכרו בעוה"ב, אפילו שכאן בעוה"ז הוא מוקף בקשיים ונסיונות וצרות.

כמה שמחה צריך להיות למי שזוכה לקיים הרבה מצוות, וכ"ש לבן ישיבה ובן תורה שניתנה לו האפשרות לשבת בבית ה' בכל עת ולעסוק בתורה ובמצוות. ואפילו מי שסובל חלילה צרות ויסורים, עליו להיות בשמחה עצומה על האפשרות שניתנה לו בעוה"ז, לאסוף מצוות שלעתידי לבא יקבל עליהם שכר שאין לשער ולתאר, וכל שכן אם יעשה המצוות בשמחה על אף הצרות שיש לו.

זמן שמחתנו

בכל החגים יש מצווה לשמוח, אך חג הסוכות הוא זמן שמחתנו! ותפקידנו בחג הסוכות - לשמוח! אחד החכמים אמר ששמחה בלא מחשבה זו הוללות! נרחיב בס"ד על מהות מצוות השמחה, חשיבותה, והדרך לקנותה.

חשיבות השמחה במצוות

התורה הקדושה אומרת (דברים כ"ח, מז): "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל... ועבדת את אויבך ברעב ובצמא ובעירום"

פסוק זה הוא המקור לדברי הרמב"ם בסוף הלכות לולב (פרק ח' הלכה ט"ו) וז"ל: "השמחה שישמח האדם בעשיית המצוה ובאהבת ה' שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו, שנאמר: 'תחת אשר לא עבדת את ה' בשמחה ובטוב לבב'."

דברי הרמב"ם הללו יש תוספת, שמלבד השמחה במצווה עצמה צריך גם לשמוח "באהבת ה' שצוה בהם", וכונתו, שאהבת הקב"ה לישראל היא שהביאה אותו לתת לנו את המצוות, לפי שהם הטובה הגדולה ביותר עבורנו, וכלשון המטבע של ברכת קריאת שמע: "אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת, תורה ומצוות חוקים ומשפטים אותנו למדת".

השמחה - חשובה מן המצווה

רבינו בחיי כותב על פסוק זה: "אשימנו הכתוב בעבודת ה' יתברך שלא בשמחה, לפי שחייב האדם בשמחה בהתעסקו במצוה. ומוסיף: "השמחה במצוה היא מצוה בפני עצמה, ועל כן יעניש על מי שעובד שלא בשמחה".

ובספרו 'כד הקמח' אומר רבנו בחיי, שהשמחה במצוה חשובה יותר מהמצוה עצמה.

האר"י הקדוש אומר שבפסוק זה מתבאר לא רק עצם חיוב השמחה במצווה, אלא גם שיעור השמחה המחויב. האר"י ז"ל (מובא ב'חרדים' בהקדמה למצוות) מפרש את הפסוק "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל" - שהטענה על ישראל הייתה, שהם צריכים לעבוד את ה' בשמחה יותר גדולה מהשמחה שיש להם כשמשגיגים "רוב כל", כלומר, את כל מיני התענוגים שבעולם, ומכל זהב ופז רב ואבנים טובות ומרגליות.

שמחה בקיום מצוות - כיצד?

מהי המשמעות המעשית של שמחה בקיום מצוות: **כותב המגיד משנה** (סוף הלכות לולב בפרק ח' הלכה ט"ו): "ועיקר הדבר הוא שאין ראוי לו לאדם לעשות

סוכה - 'צילא דמהימנותא'

יש לנו את הזכות הגדולה להיות בצל הסוכה הקדושה - 'צילה דמהימנותא', צריך לייקר את מצוות "ישיבה בסוכה" וליתן את הדעת לנצלה ככל האפשר. המשגיח זצ"ל מיעט מאוד ככל האפשר מיציאה מהסוכה, וכמעט שכל החג היה רק בסוכה.

כאשר הערתי את המשגיח משנתו (ע"פ בקשתו), מיד בהתעוררו עוד קודם שהזדקף אמר בהתרגשות גדולה - כשנורה של אור שפוך על פניו: אנחנו זוכים להיות בסוכה הקדושה...

כללו של דבר, השמחה בעשיית המצווה היא מצווה בפני עצמה, ועבודה גדולה היא, ואף חשובה עוד יותר מהמצווה עצמה... וכפי גודל השמחה במצווה כך יזכה לקבל אור עליון והשגות גבוהות.

עלינו לחנך את עצמינו שתרי"ג המצוות אינן תרי"ג בעיות שצריך למצוא דרך 'להסתדר' עמם, אלא הן תרי"ג אורות, שניתנו לנו בגלל אהבת ה' אותנו, כדי להביא אותנו לפסגת ההצלחה והאוויר, ולשמוח מאד בכל קיום מצווה, על הזכות בעשיית המצווה שעושה על ידה נחת רוח לה', ועל השכר לאין גבול שיקבל עבודה, וגם ישמח - כדברי הרמב"ם - באהבת ה' שצוה בהן.

והנה, מצד הטבע רוצים להיות שמחים, אלא שבעניני דעלמא אין מסור ביד האדם שיתמלאו משאלות ליבו ויביאו אותו לידי שמחה, אבל בשמחה בעבודת ה' אדם יכול להיות בטוח שאם יתמיד להשתדל בזה, יעלה בידו להשיג שמחה בעבודת ה'. ישנם שנראה להם שזה בלתי אפשרי עבורם לשמוח בה', אך זה מפני שהם לא ניסו ולא עבדו על זה, אמנם על ידי התבוננות והתמדה זה אפשרי לכל אחד.

שמחת תורה - שמחה מתוך הרגשת מתיקות התורה

בספר 'מנוחה וקדושה' כותב על הגר"א זצ"ל, שהיה בוחן את אותם שהיו חפצים ללמוד איתו, על פי מידת נכונותם לחזור על הלימוד פעמים רבות - ובכך ידע שנזדככה נפשם.

מספרים על הנצי"ב, שחותנו הגאון ר' יצחק מוולאז'ין ידע את גודל התמדתו, והיות שחשש שלא מנוחה הולמות עלול צום יום הכיפורים להשפיע לרעה על בריאותו, ניגש אליו במוצאי יום"כ וביקשו ללכת לישון. כשראה ר' יצחק שהנצי"ב כבר פשט את הגרב, הבין שהוא בדרך לישון ועזבו. למחרת בבקר נכנס ר' איצל לחדרו של הנצי"ב ומצאו מעיין בספר כשהוא לבוש רק גרב אחת...

התברר, שאמנם הנצי"ב התכוון ללכת לישון, אלא שלפתע התעוררה אצלו שאלה כל שהיא וביקש לעיין בספר, ומשהחל לעיין נסחף לתוך העניין ושקע בו עד הבוקר.

הגאון בעל 'שיעורי דעת' סיפר, שהרופאים אשר בדקו את הגאון רע"א אמרו, שגופו כה חלש עד שאינם יודעים כיצד הוא חי, לולי העונג שיש לו מלימוד התורה, שמכלכל את גופו ומחיהו.

"לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעוני..."

יפה כוחה של המתיקות שבתורה, להשיכה מהעוסק בה את כל צרותיו ומחסוריו. בספר תולדות יצחק מסופר על הגר"י יצחק אלחנן זצ"ל מקובנא, שבתקופות שסבל מעוני עד כדי מחסור בפת לחם, הרי כאשר החל ללמוד, דבק בתורה ולא הרגיש מאומה.

וכך גם מסופר על החתם סופר זצ"ל, שבזווגו הראשון לא זכה לילדים אך בזווגו השני זכה ה' בילדים. והנה היו מקרים שבהם ילדיו היו חולים וכשביקרום לפני השיעור וראה את מצבם, בכה מאוד, אך כשהחל ללמוד היה הלימוד בשמחה וצהלה ולא היה ניכר עליו כלל מחלתם של ילדיו.

מעשה בגאון ר' שלמה איגר זצ"ל, שהעלילו עליו ועל יהודי נוסף עלילה חמורה, וכתוצאה מכך נשקפה להם סכנה גדולה. והנה בערב הכרעת הדין, היה אותו יהודי אחוז סקרנות מה עושה הגר"א בשעה כה מתוחה. התקרב היהודי לביתו של ר' שלמה איגר, והשקיף מבעד לחלון לתוך ביתו. והנה, לגודל השתאותו, הוא ראה את הגר"א שלמה רכון על תלמודו ולומד בהתלהבות רבה, כאילו היה זה יום רגיל.

כשהביע היהודי את השתאותו מהיכולת של ר' שלמה איגר להתעלם ממצב הסכנה וללמוד במרץ ובהתלהבות, אמר לו ר' שלמה, שאמנם בהתחלת הלימוד יש בזה קושי, אבל לאחר מכן, שוקעים בלימוד ושוב זה אינו מפריע.

מנחם הגר"ח קניבסקי שליט"א סיפר על החזון איש, שהוצרך לעבור ניתוח דחוף ללא הרדמה, וביקש שהות קצרה קודם הניתוח. בזמן זה הוא שקע בלימוד עד כדי, שזמן מה לאחר הניתוח הוא שאל אם כבר עשו את הניתוח!

עובדות אלו יכולות לתת לנו מושג, לאלו פסגות של עונג אפשר להגיע בלימוד תורה. האפשרות לשקוע בסוגיא באופן כה עמוק עד כדי איבוד תחושת הכאב, נובעת כל כולה מהעונג העצום שהמעין חש במהלך עיונו בתורה, אשר מאפשר לו לרכז את כל חושיו וכוחותיו בלי יוצא מן הכלל בסוגיא שמעניין בה, עד כדי איבוד כל התחושות האחרות.

אמת שעובדות אלו עוסקות באנשים גדולים, אבל האיסור ללמוד בתשעה באב בגלל ש"פיקודי ה' ישרים משמחי לב" - נאמר גם לאנשים כערכנו.

ואמנם, כבר מציאנו בדוד המלך ע"ה, שהיה הפה לבטא את תחושתם של רבבות אלפי ישראל, בעת שאמרו בתהילים (ק"ט): "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי".

כתב הרמ"א (תרס"ט, א): "וקורין יו"ט האחרון שמחת תורה, לפי ששמחין לגמרה של תורה". ובמשנה ברורה כתב, שלכבוד התורה מותר לרקוד ביו"ט. ובהמשך הוסיף, שיש לשמוח לרבים בכל מה שאפשר, ואין לבטל שום מנהג שנהגו לכבוד שמחת תורה.

והנה, ככל שנבין יותר את מעלתה הנשגבה של התורה, וככל שבלמודנו נחוש יותר את מתיקות התורה, כך תהא שמחתנו אמיתית יותר ושלמה יותר. הבה נרחיב מעט בעניין הכה נכבד של מתיקות התורה.

מתוקים מדבש ונופת צופים

אחת הסגולות המופלאות שיש בתורה היא המתיקות והעונג אין-קץ שבכוחה להעניק להוגים בה. דוד המלך כותב בספר תהילים (פרק י"ט) על סגולתה וטעמה של התורה: "פיקודי ה' ישרים משמחי לב... הנחמדים מזהב ומופז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים". כלומר, לא זו בלבד שפיקודי ה' הם משמחי לב, נחמדים ומתוקים, אלא הם נחמדים ומתוקים יותר מכל ההנאות האחרות שיש בעולם.

האור החיים הק' (דברים כ"ו י"א) מתאר את מתיקותה העצומה של התורה בביטוי מופלא. וז"ל: "אם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות התורה, היו משתעשעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם".

המלבי"ם מוסיף בזה דברים, שהשמחה בתורה היא כה גדולה, עד שהיא מבטלת את הרגשת השמחה מכל הדברים האחרים, כי טבעה של שמחה גדולה, שמבטלת את השמחה הקטנה.

ובזה הוא מפרש את דברי דוד המלך (תהילים קי"ט): "שש אנוכי על אמרתך כמוצא שלל רב" - שהיות ששמחתי בתורה היא גדולה, כפי ששמח מוצא שלל רב, לפיכך שש אנוכי רק על אמרתך ולא על שום דבר זולתה, ששמחה גדולה מבטלת את הקטנה.

והנה, שוחרי חכמה נהנים מכל דבר חכמה באשר הוא. אך צריך לדעת שהעונג והמתיקות שאפשר לשאוב מלימוד התורה גדולים לאין ערוך מהעונג שניתן להפיק מחוכמות אחרות, כי העונג שבלמוד התורה אינו נובע רק מהחכמה העצומה הטמונה בה, אלא מהיות התורה אלוקית, שהרי אורייתא וקודשא בריך הוא חד הם.

אפשר להיווכח במתיקות המיוחדת של התורה הק' הנובעת מהיותה אלוקית, מהעובדה שאפשר לחוש נעימות עצומה גם כאשר חוזרים על אותם דברי תורה פעמים רבות פעם אחר פעם, ולא זו בלבד שהעונג אינו פוחת, אלא אדרבה, ככל שחוזרים יותר כך המתיקות הולכת וגוברת.

עבודות מגדולי ישראל

מסופר (בספר 'תולדות אדם' פרק ט') על הגאון המופלא ר' זלמן מולאז'ין, אחיו של הגאון ר' חיים זצ"ל, שפעם שמע אותו מושהו כשהוא שונה דבר תורה אחד פעם אחר פעם ללא ליאות. במענה לשאלתו כמה פעמים שנה דבר זה באותו לילה, השיב ר' זלמן שבערך מאתיים חמישים פעם. חזר הלא ושאל: מאה ואחד פעמים שמענו, מאתיים חמישים מניין? השיב ר' זלמלה: "מאה ואחד פעם הוא סגולה לזיכרון הדברים, אבל לחיוב התורה אין גבול, ולולי שהיו קצר והמלאכה מרובה, הייתי שמוח לחזור על דבר אחד מדברי התורה שנה תמימה ויותר, כי היא חביבה עלי בכל עת".

יסוד העריבות – ישרות השכל

ישנם שמחפשים בשביל ה'עריבות', דברים שכליים יפים, כגון, קושיות ותירוצים, או מערכות שלימות וחידושים מבריקים, ומוצאים את עיקר הנאתם בספרי האחרונים, ולא בגמ' - שהיא עיקר הלימוד, נדמה להם שהטעם בלימוד הוא כשמוחדשים חידושים, ומתריצים כמה קושיות עפ"י יסוד אחד, וכדו'.

אך האמת שהעריבות והמתיקות שיש בתורה היא בעצם דברי התורה ולא דווקא בחידושים מיוחדים. אלו שמחפשים דווקא את הברק ואת היופי, אינם מתענגים על עצם התורה אלא על העריבות שבכח החידוש, או על הכבוד שהם עשויים לנחול ע"י החידוש.

המורה יותר, תופעה הקיימת בעיקר אצל צעירים בתחילת דרכם, אשר מחמת שאיפתם, המבורכת כשלעצמה, להימנות על 'הלמדנים', משקיעים עצמם בסברות דקות מן הדקות, בהגדרות עמומות, ובנוסחאות מעורפלות אשר הן **למעלה מהשגתם השכלית** (לפחות בשלב זה).

והנה, לא זו בלבד שהעיסוק בסברות והגדרות מסוג זה אינו מפתח אותם בכיוון הרצוי, אלא אדרבה, זה עלול להרגילם לומר סברות שהם עצמם אינם מבינים כהוגן, וכתוצאה מכך באים לידי בלבול, ואף לגרוע מכך – לעיקום השכל, שהוא הגרוע שבחסרונות.

בל נשכה, שמטרת השכל היא להשיג באמצעותו את האמת, ומי ששכלו עקום, מאבד את הכח להשיג באמצעותו את האמת. וידועים דברי מייסד עולם הישיבות הגאון ר' חיים וולאז'ין זצ"ל במכתב, שהראשונים לא נשתבחו אלא בסברתם הישרה, כל הישר מחברו – גדול הימנו.

הגאון ר' נחום פרצוביץ זצ"ל, פנה לבחור מיישיבתו ואמר לו: "הרי אתה שוקד על תלמודך, וא"כ מדוע ניכר עליך שאינך שומא, הרי 'פקודי ה' ישרים משמחי לב?' אין זאת אלא משום, שכפי הנראה, אינך לומד ישר...".

מובן מאליו, שעלינו ללמוד בעומק העיון, כפי המסורת שהנחילו רבותינו ראשי הישיבות זצ"ל, אך שומה עלינו להשקיע מ'לקפון' גבוה מדי, למושגים הגבוהים מהשגותינו העכשוויות. עלינו ללכת שלב אחרי שלב: תחילה לעמוד בעיקר על הבנה יסודית של הגמרא, ובלמוד זה אפשר לטעום את כל מיני המתיקויות. ולאחר שנבסס עצמנו בלימוד יסודי של הגמרא, ובסברות והגדרות המותאמות להשגותינו השכליות, נהיה בשלים יותר להעמיק ולעסוק בסברות ובהגדרות דקות ועדינות.

למצוא את סוג הלימוד המתאים לו – עובדות מהחזון איש

יסוד נוסף, שעשויה להיות לו השפעה גדולה על השגת עריבות בלימוד, ואף על כלל ההצלחה בתורה: ידוע שכשם שפרצופי האנשים אינם שווים, כך גם סוג כישורונותיהם ונטיית ליבם שוה. לא הרי פלוני שנהנה בעיקר מסברות והגדרות, כהרי רעהו שמתענג יותר מוחשבונוט בסוגיא או מעיסוק יסודי בפשט, וכהרי מי שעיקר סיפוקו מהספק או מידע מקיף.

והנה, הן אמת שכל אחת מהמעלות הנזכרות היא יקרה מזה, ובדאי שראוי לרכוש אחיזה בכל סוגי המעלות ובכל תחומי הלמודות, אך חשוב מאד שכל אחד יתבונן אל תוכו וימצא את צורת הלימוד אשר מתאימה עבורו במיוחד, ואשר בה הוא זוכה לעריבות ולהצלחה מיוחדת. אין ספק שישנם רבים שלא מרגישים מספיק עריבות בלימודם, משום שהם משקיעים את עיקר כוחם ומרצם בתחומים שזוכים להערצת הסביבה, להשגת מעמד וכדו', ואינם נותנים בלימודם ביטוי מספיק לכשרון ולנטיית הלב שלהם – עצמם.

לעניין זה יש השפעה גדולה גם על כלל ההצלחה בלימוד. הנסיון מלמד שתלמידי חכמים רבים הצליחו, דווקא משום שעיקר לימודם היה באופן שהתאים להם במיוחד. ולדאבון לב, רבים התפתחו פחות ממה שהיו יכולים, בגלל שלא נתנו בלימודם דגש מספיק לכשרון ולנטיית הלב שלהם – עצמם.

בן ישיבה צעיר שאל את החזון אי"ש, מהי דרך הלימוד הטובה עבורו. השיבו החזון אי"ש: "תלמד שבועיים בהתמדה ואז תמצא את דרכיך". לבן ישיבה ששאל, אם יעדיף ללמוד בעיון או במהירות יותר לבקיאיות, השיב החזון אי"ש: "הלוא זוהי מלחמה, וצריך לעשות איך שיעלה בידך". חזר הבחור ושאל: "ואם יכול אני את שניהם?" השיב החזון אי"ש: "תעדיף את העיון". הוראת החזון אי"ש מלמדת, שלמרות שמבחינה עקרונית ישנה עדיפות לצורת לימוד מסוימת, אעפ"כ בחור צריך לקחת בחשבון את סדר הלימוד שמתאים לו וליכולתו, ורק אם יכול את שני הסוגים, אז שיבחר בצורת לימוד המועדפת.

התועלויות שבהרגשת מתיקות התורה

בברכות התורה שאנו מברכים בכל יום, אנו מתפללים "והערב נא... את דברי תורתך בפנינו ובפניות עמך בית ישראל". והנה, המעלה של העריבות בתורה אינה רק בנעימות שמעניקה ללומד, אלא שכשהדברים ערבים הם נקלטים יותר בלב ובנפשו של אדם, ואינם נשארים בחוץ.

מעלה נוספת שיש לזוכים לנועם מתיקות התורה, שע"י כך הם יכולים להתגבר בנקל על פיתויים שונים, כי העונג שיש להם בלימוד התורה הק' הופך את הצורך בתענוגים אחרים למיותר!

הגאון רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל ('פרי צדיק' שמונת, לר"ה שבט) אמר, שטבע האדם שנמשך וחושק בהנאות, נברא כולו בכדי שהאדם ימשך להנאה ולעונג של לימוד התורה, אלא שפעמים שהאדם בעוונותיו, פונה לחפש הנאות בדברים אסורים במקום לשאוב את הנאותיו מדברי תורה.

ובזה מבאר ר' צדוק את מאמר חז"ל (קידושין ל'): "אם פגע בך מנוול זה משהו לבית המדרש..." - כי כאשר היצה"ר מעורר בו חשק להתענג בדבר עבירה, על האדם להפנות את החיפוש אחר התענוג, לאפיק שבעבורו נברא האדם עם יצר לתענוגות - לימוד התורה, ולשאוב מלימוד התורה את התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להימצא בעולם הזה.

הדרך להשגת מתיקות התורה – להיות מבקש

נאמר במשלי (כ"ז, ז'): "נפש שבעה תבוס נופת ונפש רעבה כל מור מתוק". כלומר: השובע הוא סיבה למרידות, בעוד שסגולתו של הרעב להפוך כל מור למתוק. מבאר הגר"א, שכאשר נפשו שבעה מהתורה ואינו משתוקק לידיעתה, אינו טועם מתיקותה, אך כאשר נפשו רעבה ומשתוקקת לעסוק בתורה, אפילו מור נהיה מתוק, מחמת שיגע וציער עצמו עליה. ולפי פירוש זה, השובע והרעב הם לעניין מידת ההשתוקקות לתורה.

פירוש שני: אם ממלא תאוות נפשו, זה נוטל ממנו את החפץ בדברי תורה, אך אם אינו ממלא תאוות נפשו, אזי כל המרידות שהיתה בשעה שהתגבר על יצרו יהיה למתוק, כי עי"ז ישיג את מתיקות התורה. ולפי פירוש זה, השובע והרעב מתייחס למילוי ואי מילוי התאוות.

ובאמת נראה, ששני הפירושים משלימים זה את זה: אם הוא ממלא עצמו בתאוות, זה עצמו גורם שירגיש כשבע מהתורה ולא ישתוקק לידיעתה, ומחמת כן גם לא ירגיש את מתיקותה. נמצא א"כ, שהמפתח לעריבות בתורה הוא: רעב והשתוקקות לתורה, ויגיעה בתורה, תוך הקפדה לא למלא עצמו בתאוות גשמיות.

"לפי שלא הנחתיה כל עיקר היתה לי כזמירות"

איתא ב'מדרש תהילים' (קי"ט): "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי, הלכתי למרחץ היתה עימי, הלכתי לישון היתה עימי, ולפי שלא הנחתיה כל עיקר לא היתה עלי כמשאוי אלא כזמירות, שנאמר וזמירות היו לי חוקיך".

למדנו מדברי המדרש יסוד גדול, שיתכן שהוא היפך המחשבה המקובלת: לא מחמת ש'אהבתי תורתך, וזכיתי ל"כל היום היא שיחתי", אלא אדרבה, ע"י שלא הסחתי דעתי ממנה וכל היום היא הייתה שיחתי, זכיתי לאוהבה. דווקא הלימוד ברציפות ללא הפסקות וללא הסח הדעת, הוא שמעניק ללומד את העריבות המופלאה העושה את התורה כזמירות.

והדברים יובנו, על פי מה שהאריך לבאר בספר 'מנוחה וקדושה' (בשער התורה ח"ב אות י'), שהנפש מזדככת ומתקדשת בקדושת התורה, דווקא ע"י לימוד רצוף של ג' או ד' שעות רצופים, שע"ז קדושת התורה מאירה בנפש. והיות שבארנו בתחילת דברינו, שעיקר עריבות התורה היא מחמת קדושתה האלוקית, א"כ ככל שלומד באופן שיותר מוסיף קדושה, כך זוכה ליותר מתיקות.

גם החזון איש כתב באגרותיו (ח"א אגרת י'): "ללמוד שעה אחת ולהפסיק שעה אחת הוא קיום התורה, האפס וההעדר, הרי זה זורע ושוולח מים לסחפון". הלומד שעה ומפסיק שעה, חושב שהפסיד רק את השעה שלא למד, אך למעשה הוא כזורע ושוולח מים לעקור את אשר זרע, דהיינו שגורם נזק גדול גם לשעה שכבר למד. וממשיך החזון א: "עיקר הלימוד הוא התמידי והבלתי נפסק, הלימוד התמידי הוא סוד הקדושה וזה שעושה תורתו קריעים קריעים אוסף רוח...".

ובאמת, החזון איש אמר לי, שיותר קל ללמוד שמונה שעות ביום מללמוד שמונה שעות. וראיה מפורשת לדבריו, מדברי דוד המלך המובאים במדרש דלעיל. מעלה נוספת יש ללומד ברציפות, שע"י ישנם פחות עניינים המטרידים אותו מלימודו ומכבידים על מוחשבונו.

כלל הדברים: אין הנאה כהנאה מתורה ואין מתיקות כמתיקותה. כל תענוגי העולם וכל מחמדי תבל כאין ואפס נחשבים אל מול האושר העצום הממלא את ישותם של הזוכים למתיקות התורה. הדרך להשיג את נעם מתיקות התורה, פתוחה בפני כל אחד ואחד, אך כדי לזכות לכך עלינו להשתוקק לתורה ולהתייגע עליה, ללמוד ברציפות, ולהישמר מריבוי תענוגות, וכמובן, להתפלל מעומק הלב: והערב ה' אלוקיני את דברי תורתך בפנינו ובפניות עמך בית ישראל, אמן.

(לעבדך באמת)

נפשו גחלים תלהט

גליון 200 סוכות תשע"ט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל

לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות בטלפון: 0527697944 או למייל 1nafsho@gmail.com

דבר המערכת

רבינו ז"ל היה מסדר בכל מיני אופנים ודרכים את מועדי חודש תשרי כדי להבין קשורם זה בזה.

כדי שלא להעמיס לא צירפנו המדור "וללה מפיו יצא" הערות מעשיות היוצאות מהמאמר עפ"י דברי רבינו וכפי הבנת העורך. ניתן לשלוח בקשה במייל לקבלתו.

הגליון הבא יצא בעזר ה' לקראת שבת בראשית

הבהרה: **מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך.**

נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

ביוה"כ יציאה מאפילה לאור גדול שאהוב ונחמד למעלה

יום הכיפורים הוא יום המסוגל ביותר לתשובה, כי יש עזר אלקי עצום להתעורר לשוב בתשובה, וכן התשובה מקובלת ביום זה ביותר, ואף עיצומו של יום מכפר, שאפשר לזכות בו לכפרה גמורה, ולהתרחקות שוב להיות קרוב אל השי"ת, וכלשון הרמב"ם הח' (פ"ז ה"ו) גדולה תשובה שמקרב את האדם לשכינה שנאמר שובה ישראל עד ה' אלקיך וכו', אמש היה זה שני וכו', והיום הוא אהוב ונחמד וקרוב וידיד ע"כ, עוד שם (ה"ז) והיום הוא מודבק בשכינה שנאמר ואתם הדבקים בה' אלקיכם, צועק ונענה מיד שנאמר והיה טרם יקראו ואני אענה, ועושה מצוות ומקבלין אותן בנחת ובשמחה וכו' עכ"ל, ואין לך יציאה מאפילה לאורה יותר מזה.

ביוה"כ – מתגלה ה"רצונינו לעשות רצונך"

נבאר קצת מה פשר הדבר שהתשובה מתקבלת ביוה"כ בקלות יותר. הנה יש בנו תכונות וכחות רבים, רצונות ושאיפות עד אין קץ, ולכל מאורע שאנו נפגשים בו, יש תגובה נפשית, של שמחה או של עצב, הרגשת השתייכות אל המאורע, או ריחוק ממנו וכדו', ואין אנו יודעים להגדיר איזו תגובה נובעת מה"עצמיות" שלנו, ואיזו תגובה היא רק "מקרה" מכח השפעות חיצוניות. גילו לנו חז"ל מהו הרצון האמיתי שלנו, וז"ל (ברכות י"ז) אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רצונינו לעשות רצונך, ומי מעכב שאור שבעיסה ושיעבוד מלכויות. היינו שהרצון העצמי שלנו הוא רק לעשות רצון השי"ת, ומה שיש בנו דברים שאינם כפי רצון ה', הן נטיעות זרות של השפעות מבחוץ, או ע"י פיתויים חיצוניים או ע"י כובד עול הגלות, ואפי' שנכשלו מליון פעמים במשך הגלות, מעידה כנסת ישראל, שכל זה הוא "מקרה" מכח ההשפעה החיצונית, אבל רצוננו בעצם הוא לעשות רצונך.

בימות השנה מתערבות ההשפעות השליליות שבחוץ לתוך השאיפה הקדושה לעשות רצון השי"ת. זה גורם עיכוב וקושי לעורר את הרצון הפנימי האמיתי שלנו לשוב להתקרב אליו ית' לעשות רצונו בלב שלם, ואף כאשר מתעורר האדם לתשובה, יש קטרוג השטן ומדת הדין שזו התעוררות מקרית, ואדרבא השאיפה העצמית היא להיפך ח"ו, והתשובה היא מקרית ע"י התעוררות חיצונית. אבל ביוה"כ יש הפקעה של כחות הרע, והרצון האמיתי הפנימי פורץ מאליו לשוב בתשובה שלמה ולעשות רצונו. ועוד זאת שביה"כ לית ליה לשטן רשות לאסטונו (יומא כ' א'), שאינו יכול לקטרג ולומר שהמעשים הלא טובים הם העצמיות שלו, והתשובה מקרית ח"ו, וממילא יש עדות נאמנה של "בעל התעלומות" (על פי לשון הרמב"ם "עד שיעיד עליו בעל התעלומות"), שהתשובה היא הרצון האמיתי שלנו, והיא פרישה אמיתית מן החטא, כי מעיד הקב"ה שהאדם הגיע לתשתית הנפש שלו, לעורר את הרצון האמיתי שלו לעשות רצונו, ואפי' תנועה קלה של פרישה מחטא

מערכת מועדי חודש השביעי – זכיה לתורה

[נעיני ישראל ח"ב עמ' קטז]

יחוד השמחה לחג הסוכות

אנשי כנסת הגדולה טבעו להוסיף במטבע ברכת שמונה עשרה ביום חג הסוכות הזה, "זמן שמחתנו". מבואר שעיצומו של חג הסוכות הוא זמן שמחה, והגם שבכל המועדים יש חיוב שמחה, אבל בסוכות נאמר בתורה "ושמחת בחגך וגו' והיית אך שמח", ועמדו המפרשים בזה, במה נתייחד חג הסוכות להיות מועד של שמחה יותר משאר המועדים, וביארו עפ"י הפשט שהוא זמן האסיף של התבואה לפני הגשמים, והאדם שמח בכך. דבר על הנקודה הרוחנית הגורמת לשמחה בחג הסוכות.

להבנת הענין נקדים יסוד מוסד וברור והוא שכל מועדי תשרי קשורין זה לזה, שהרי לא במקרה נתקבצו כולם בחודש א'. ובמהלך חודש זה ישנו תהליך המתחיל בראש השנה ומסתיים בשמיני עצרת, נמצא ברור שהראש השנה ויום הכיפורים שקדמו לחג הסוכות, הם הגורמים לשמחת חג הסוכות, ונבאר זאת ע"פ פשטות הדברים ממש. ותחילה נסכם בקצרה מה הרכוש שזכינו לו ברה"י ויה"כ ומשם נמשיך להבין את הקישור לסוכות ושמיני עצרת.

בר"ה "גנוחי ויליל" – חרטה ויגון על החטאים

ראש השנה הוא יום הדין, תורפו של יום זה הוא במצות תקיעת שופר. ונקרא עיצומו של יום - "יום תרועה", נבאר ע"פ הפשט את מהות התרועה. הנה צורת התרועה נתבאר בגמ' (ר"ה ל"ד א') שהיא "גנוחי ויליל", כדרך אדם שנאנח ומיילל על צער, וצריך לברר על מה היא הגניחה והילילה? הביאור הפשוט הוא שהסכנה של הדין שנערך ביום זה היא נוראה ואיומה, כי יכול להיות תוצאות של אסון נורא, וע"ז האדם גניח ויליל. אך יש מובן פנימי יותר, יש כאן ביטוי של תשובה וחרטה על עוונותיו בב' אופנים, "גנוחי" ו"ילילה".

בשעת (ש"א) העיקר הראשון של תשובה הוא החרטה שיתבונן כמה הפסיד לגופו ולנפשו בכשלונו החטא עיי"ש באורך, והעיקר השלישי הוא היגון וז"ל כי יתכן שיתחרט וירע בעיניו על חטאתו אשר חטא, ולא השלים חוקו בזה, כי גם הפסד איסור או דינר קשה בעיני האדם, אך אם אבד עושרו בענין רע ויצא נקי מנכסיו נפשו עליו תאבל וכו' וכאבו נצח ויגון בלבבו יומם, ויותר מהמה ראוי שיצטער ויאנח מי שהמרה את השי"ת וכו' עכ"ל, כלומר שכשלונו החטא הוא איבוד כל רכושו וקניניו הרוחניים ממש.

נבין היטב מדוע בחטא א' מאבד את עשרו ויוצא נקי מנכסיו עפ"י דברי הרמב"ם (פ"ז מהל' תשובה ה"ו) וז"ל אמש היה זה שני לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה ע"כ, ובה"ז וז"ל אמש היה זה מובדל מה' אלקי ישראל וכו' צועק ואינו נענה וכו' ועושה מצוות וטורפין אותו בפניו וכו' ע"כ. מצב זה הוא איבוד מוחלט של כל קנינו הרוחני שרכש ע"י תורתו ומצוותיו כל חייו, שכן העושה עבירה אחת, מאבד כל חינו בעיני הקב"ה, שאינו מרוצה מתפילותיו ומצוותיו, אין לך "איבוד עושרו ויצא נקי מנכסיו" גדול מזה, אסון ממש. והאדם המבין את משמעות הדברים כראוי, מסתובב עם לב מלא יגון ואנחה, ואינו מוחל לעצמו על טפשותו, שאיבד כל עשרו ע"י "ענין רע" של כשלונו החטא. זהו "הגנוחי ויליל". עצם ההבנה שהחטא הוא מכשול רע לגופו ולנפשו בדרגת "חרטה", גורם לו "להאנח" על הפסדו, אבל כאשר מעמיק ומבין שהוא בעצם איבוד כל רכושו הרוחני, ומובדל מאלקי ישראל, הרי הוא בדרגת ה"יגון", ובוכה ו"מיילל" על האסון הנורא שעשה לעצמו בטפשותו. נתבאר בזה המצב "החשוך" השורר בראש השנה.

[א.ה. הוא סוד משמעות הקבלות הקלות שדובר עליהן בעלונים האחרונים שיש בהן כח עצום כי התפיס למעשה נקודה אמיתית עמוקה בנפש]. יש עליה עדות של "בעל התעלומות" ית', שהיא נובעת מהרצון הפנימי לעשות רצונו, וע"כ מתקבלת בו התשובה בקלות יותר.

שמחת חג הסוכות מכח היציאה מאפילה לאורה ביוה"כ, ומצות סוכה – לעשות רצונך בשלמות

קצת נוכל להכנס לשמחת חג הסוכות והחיתום של שמיני עצרת.

יציאה נפלאה זו מן האפילה של החטא והסתרת פניו ית' אל האור העצום של הכפרה ביוה"כ שזוכה לאור פניו בקירבה ואהבה, היא הגורמת ל"שמחה" של חג הסוכות. האדם שהרגיש את המשמעות האמיתית של החטא שהוא איבוד כל רכושו ממש, ונפשו מרה לו וגונחי יליל בעוצם רעה וגון על כך, כשזוכה אח"כ לכפרה לשוב להיות מרוצה בעיני הש"ת, אהוב ונחמד קרוב וידיד, הרי השמחה פורצת מאליה בחג הסוכות.

וכן מפורש בתהילים (פרק מ"ח) "יפה נוף משוש כל הארץ ירכתי צפון", בצפון שהקריבו בו חטאות ואשמות ונתכפרו מן החטא, שם היתה השמחה הגדולה ביותר, והוא המקום השמח ביותר בכל הארץ [א.ה. עיין מדרש תהלים שם ושמו"ר תצוה פ' ל"ו א' ופסיקתא מ"א תקע"ו], והפייטן במוסף דיוה"כ מתאר את השמחה הנפלאה של עם ישראל, בראותם שהלבין חוט השני ונתכפרו עוונותיהם, "תפיק צהלה, תביע דיץ ותודה, תחתיות ארץ צבי זמר שמעו... מצאתם רוחצו מטנף צחנתם זכו... רוממות אל-יגו בגרונם, בלשונם רון בפימו שיר חדש, יגילו ברעד, יעבדו ביראה, קדוש ישראל מקדש קדושים, לשנן לרנן לתופף ולצלצל, ולנצח בנגינות ולהנעים זמיר... ששים וגלים בשמו כל היום, חדים בשמחה את פניו..." ע"כ. זוהי השמחה הנפלאה המיוחדת של חג הסוכות, לאחר שזכו לכפרה וטהרה ביום הכיפורים.

מצות הישיבה בסוכה היא המשך ישיר של אותה ההתעוררות פנימית של תשתית הנפש הישראלית, לעשות רצון הש"ת (שכאמור התעוררות תשתית זו בנפש היא יסוד הכפרה של יוה"כ), שכן נכנס כל גופו בעשיית רצון ה' בישיבת הסוכה, שכל אבר וכל גיד שלו מקיים מצות הדירה בסוכה, ובזה מבטא את התעוררות הנקודה הפנימית, שאין לו רצון אחר זולת עשיית רצון הש"ת.

יוה"כ – טהרת הדעת, ובסוכות – למען "ידעו" דורותיכם

נעמיק בזה יותר. המשנה בסוף יומא מגדירה את טהרת הכפרה ביוה"כ, "וזרקתי עליכם מים טהורים, וטהרתם מכל טומאותיכם", ברמב"ם בסוף הל' מקואות מבואר שמשמעות ה"מים טהורים" בפסוק זה הם "מי הדעת". וז"ל המכין ליבו לטהר נפשו מטומאת הנפשות במחשבות האון והדעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מזה, והביא נפשו במי הדעת טהר עי"ש. ביאורו הוא שעיקרו של מקרא זה נאמר על הכרת האמת לעתיד לבוא, שתרחבה הדעת בעולם, כמ"ש "ומלאה הארץ דעה את ה', כמים לים מכסים". ביוה"כ זוכים לתופעה מעין זה [א.ה. כשיטת הגר"א בכתיבו שמועדי חודש תשרי הם מעין ארועי אחרית הימים, עיין אבן שלמה פ"א סי' י"ז], הקב"ה מגביה את נפשות ישראל לדעה טהורה בהכרת יחודו ית', והיא זריקת ה"מים טהורים" שנאמר שלהי יומא. והוא עומק הדברים אשר אמרנו שביוה"כ מתעוררת הנקודה הפנימית של כל איש מישראל לעשות רצונו ית', כי הנפש מרגישה את הופעת אמיתת המצאו ית', ולכן מתבטלים כל הרצונות האחרים, ורצונו הבלעדי הוא לעשות רצונו ית'.

אחרי שזכינו ביוה"כ ל"דעה" נכונה בהכרת האמת, באים לישיב בסוכה להיות מוקפים בדעת אמיתית כמ"ש למען "ידעו" דורותיכם וכו', דחל שם שמים על הסוכה, והיא רשותו של הקב"ה במדה מסוימת [א.ה. עיין עיני ישראל ח"ב עמ' ק']. והרצון שנפתח ביוה"כ לעשות רצונו ית', נשלם בסוכות, שמוקפים בקיום מצוות הש"ת מקץ רגל עד ראש כנ"ל. אחרי שמתנתק מהדעות הרעות הנכרמות ע"י שעבוד מלכויות ושאר שבועסה, חוזרים להיות ברשותו של הקב"ה לגמרי, ורצונו הוא רק לעשות רצונו.

קנין תורה – ע"י שמחה של מצוה

עד כאן דיברנו מה שנוגע לכל יהודי, ועתה נוסף דברים הנוגעים לבן תורה, המחפש דרכים להתעלות בתורה, וחפץ לנצל את שעות הכושר המיוחדות, המסוגלות לקנין תורה.

איתא במתני' שלהי תענית "צאינה וראנה בנות ציון במלך שלמה וגו' ביום חתונתו" - זה מתן תורה, ופירש"י ביום הכיפורים שניתנו בו לוחות שניות, כלומר שבחג השבועות ניתנה התורה במאמר פיו בע"פ, וביוה"כ היתה נתינה מיד ליד, כל רחבה ועומקה של התורה כנוסים בלוחות, ובו נשלם

ה"מתן" תורה. נמצא שיוה"כ הוא יום מסוגל לקנין תורה, אמנם שלמות הזכייה בתורה הוא דוקא ע"י זמן "שמחתינו" בחג הסוכות, וכפי שנבאר בעז"ה.

הנה במשנ"ב (תרס"ט סק"א) הביא על ענין שמחה של מצוה, עדות שהעידו על ב' גדולי עולם ענקי הרוח, האריז"ל והגר"א ז"ל, הגר"א ז"ל היה מרקד לפני הס"ת בשמח"ת בכל כחו, והאריז"ל מסר לתלמידו הנאמן מהר"ו ז"ל, שמה שזכה להשגות עצומות בתורה, לדברים של רוח הקודש ממש, היה בזכות שמחתו במצוות, דהיינו שראה בכל מצוה את אושר החיים, עד שהיה מאושר שבמאשרים על כל מצוה שזכה לקיים, ועי"ז זכה שנפתחו לו מעיינות החכמה ונתגלו לו רזי תורה, כלומר דהגם שכל היגע בתורה קונה דברי תורה כמ"ש חז"ל יגעת ומצאת תאמין, אבל לזכייה מיוחדת בתורה שיפתחו בפניו שערי אורה, לגלות מעמקים למעלה מהשגת אנוש הטבעית, ולהתעטר בכתרה של תורה, לזה צריך את מעלת שמחה של מצוה.

נר מצוה – בית קיבול לאור התורה, שלמות הנר מצוה – בשמחה ובקדושה

נבאר מפני מה ה"שמחה של מצוה" פותחת שערים בקנין תורה, הנה איתא בפסוק "כי נר מצוה ותורה אור" כלומר שהמצוה היא כמו "נר", שהוא ה"כלי קיבול" המחזיק את השמן והפתילה, והתורה הוא האור עצמו, ומבואר בעצם פשוטו של מקרא, שהזכייה בתורה היא כפי שיעור הבית קיבול שהכין האדם בקיום המצוה.

דוגמא בולטת לכך מוצאים בברכת אהבה רבה, שיש לכאורה פליאה גדולה בסדר מטבע הברכה. פותחים ומבקשים "ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה", כלולים בבקשה זו כל חלקי התורה, עצם הלימוד, בינה להבנת עומקה, ולימוד ע"מ לעשות, ושוב חוזרים ומבקשים על הכל מחדש "והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצוותיך וכו'", וכפל הדברים אינו מובן שהרי כבר ביקשנו על כל זה בתחילה? הפירוש בזה הוא שעצם הזכייה בתורה הוא אכן ע"י יגיעה ועמל בעסק התורה ובצירוף כח התפילה, כמ"ש חז"ל שלהי נדה דהא בלא הא לא סגי, ובזה זוכים "להבין ולהשכיל ללמוד וכו'". אבל עדיין אין זוכים בזה לגילוי הפנימיות האמיתית של התורה, בהשגות עליונות שהם למעלה מהתפיסה שלנו, ורק לאחר שזוכים לשמור ולעשות את כל דברי תורתך באהבה ובשמחה, חל "בית קיבול" בנפש לזכות להארה חדשה של דברי תורה מרוממים וגבוהים יותר [הארת העינים המיוחדת גורמת שקיום המצוות יהיה במדרגה גבוהה יותר, בדבקות גמורה – "ודבק לבנו במצוותיך", וביחוד הלב לאהבתו ויראתו, וע"י קיום המצוות בדבקות עילאית, יפתחו שערים עליונים יותר בתורה, והוא לגלגל חוזר עד אין קץ].

עצם היסוד שקנין תורה תלוי בכח העשיה, מפורש בדברי חז"ל ברכות י"ז שכל טוב לכל עושיהם, ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם, אמנם הגם ש"כל עושיהם" זוכים לשכל טוב וקנין תורה, דהמצוה היא "נר" ובית קיבול לאור התורה, אבל בכדי לזכות למדרגות מיוחדות בתורה, צריך עשיה בשלמות. ושלמות המצוה היא ע"י ב' התנאים הנז', הא' **שמחת המצוה** שיקיים המצוות באהבה ושמחה, כפי שהאר"י הרמב"ם בסוף הל' לולב בחיוב עבודת ה' מתוך שמחה של מצוה, שהנפש מאושרת במה שזוכה לעבוד את בוראו, לקיים מצוותיו, ולעשות נח"ר לפניו, (זהו הפירוש בברכת אהבה רבה שאחר ה"ללמוד ולקיים באהבה", יש זכייה מיוחדת ל"האר עינינו בתורתך" כנ"ל), והב' **קדושת המצוה** (קדשנו במצוותיך ותן חלקנו בתורתך), שיפרוש מאוירת החול שסביבו וידבק בקדושת המצוה, ועי"ז מתקדש ה"בית קיבול" לזכות לקדושת התורה, ונשפע עליו שפע מיוחד לקבל חלקו המיוחד בתורה, זהו הפירוש בדרך הפשט ממש, במה שהבאנו דהאריז"ל זכה למדרגתו הנוראה בתורה ע"י שמחה של מצוה.

שמחת החג וישיבת הסוכה – הבית קיבול למתן תורה דיוה"כ

ועפ"י הקדמה זו נבין היטב את הקישור הנפלא בין יום הכיפורים וחג הסוכות. דהנה כאמור יוה"כ הוא יום "מתן תורה", שניתנו בו לוחות שניות, אשר כל התורה כולה כלולה בהם, אמנם בשביל שיזכה האדם להארתה המיוחדת של התורה, ניתן לנו תיכף חג הסוכות, זמן שמחתינו, שמכח

השמחה במצוות החג, שמרגיש האדם אושר נפלא, במה שזכה לעבוד את בוראו לישב בסוכה ולנענע הלולב, ורואה בזה את שיא האושר וההצלחה שלו בחיים, ולא שמנענע את הלולב וחושב על תענוגות החיים של טיול או שאר הנאות שמחכים לו בחוץ, אלא לבו שש ושמה, שזוכה לעבוד את השי"ת, שאין קץ לגדולתו ושלמותו הבלתי תכלית, בזה יכול לזכות לשלמות ה"מתן תורה" דיוה"כ, למדרגות עילאיות בהשגת התורה, וכפי ששאבו רוח הקודש משמחת בית השואבה בחג הסוכות. ובנוסף ל"שמחת" החג, ניתנה לנו מצות ישיבה בסוכה, שהיא בחינת קדושה שפורש מסביבת החול ונכנס לגמרי לאוירה של מצוה בכל הרמ"ח ושס"ה, שכולם שותפים בקיום ה"תשבו כעין תדורו", ובזה חל בית קיבול מקודש בנפש, לזכות להארת התורה באופן מיוחד, והוא ההשלמה של המתן תורה דיוה"כ.

שמי"ע – שפיכת מעיינות התורה לנפשות ישראל

שמיני עצרת, הוא הסיום הנפלא של מערכת זכיית התורה ע"י שמחה של מצוה, דהנה כתוב בפרשת ראה בסיום פרשת המועדים "והיית אך שמח", ופרש"י שזהו הבטחה שבגמר המועדים נזכה לשמחה, וצ"ב מה מבטיח ענין זה.

הנה בפסחים (ע"א א') דרשו חז"ל עה"פ "והיית אך שמח", לרבות ליל יו"ט האחרון של חג, ויש בכאן פליאה עצומה הלא כל אכיל

ורקין מיעוטין, ואיך יתכן ש"אך" שמח בא לרבות, ועמד בזה אדונינו הגר"א ז"ל באדרת אליהו, ומתוך שזהו באמת "מיעוט", שבשמי"ע אין עוד מצוות אחרות של סוכה ולולב, אלא מצות שמחה בלבד, וצ"ב באמת במה תוכל הנפש לשמוח, הרי אין לו כבר דברים המשמחים אותו, אלא שבאמת יש בשמיני עצרת דבר העולה על כל חג הסוכות, והוא דאיתא בחז"ל שבשמי"ע נפתחים כל מעיינות החכמה, ונשפכים לתוך נפשות ישראל, ואין לך שמחה יותר משמחת התורה, וע"כ אין צריך עוד איזה כלי גשמי לשמוח על ידו, דהדברי תורה גופא משמחים לב, והוא יום של שמחה בעצם.

נמצא שהגם שיום הכיפורים היה יום של נתינת התורה, אך הנפש אינה יכולה לקבל את מעמקיה וגנוזותיה, באשר חסר לה הבית קיבול של ה"נר מצוה", ובחג הסוכות הוא שלמות הבית קיבול ע"י "השמחה" של מצוה, וכן ע"י הדבקות במצוה בכל מציאותו בדירת הסוכה, ועי"ז זוכים שבשמי"ע שופכים את מעיינות התורה בפועל ממש לנפש, ונשלם המתן תורה דיוה"כ כראוי. זהו פשר ההבטחה שיגמרו המועדים בשמחה, כי זוהי סגולתו של יום זה להעניק לישראל את הדברי תורה בשלמותם, ואין לך שמחה גדולה מזו, וכמדומה שכל בן תורה יש לו עכ"פ כמה דקות בשמיני עצרת, שמרגיש מאושר במה שהוא מקושר עם התורה, וכל רצונו הוא רק להיות דבוק בה תמיד.

זמן שמחתנו [מאמרי חודש השביעי עמ' ס"ח]

כתיב (מ"א ח) בסוף תפלת שלמה המלך בעת שנכנס להתפלל פעם ראשונה בביהמ"ק, "למען דעת כל עמי הארץ כי הו"ה הוא האלקים אין עוד" (והיא התפלה שאומרים בכל יום אחר ההושענות). והנה אף שתפלה זו לריבוי כבוד שמים אפשר לאמרה כל יום, מ"מ היא מתאימה ביותר לבית המקדש, כמבואר בחז"ל כמה מקומות, משום שבהמ"ק הוא אורו של עולם כי היתה בו הארה מסוגית האור הראשון דמעי"ב, כמו שבי' במדרש (שם) יהי אור זה ביהמ"ק, ומאמר "יהי אור" האיר מסוף העולם ועד סופו, היינו שהכל היה מבורר, כדכתיב יום אחד שהתברר יחידו של עולם. מביהמ"ק האירה ברירות זו על כל העולם, לכן שלמה המלך התפלל תפלה זו דוקא בביהמ"ק.

בעבודת האדם יש שני כחות עיקריים בשני איברים פנימיים - המח והלב השולטים על כל התנועות החיצוניות. מבין שניהם המח הוא החשוב כי העבודה היא להגביר השכל על הלב, וכמו שבי' רבינו יונה "חכמת לב וטובת שכל כו' ולמשול בגוף וכל תולדותיו", ועל שניהם נאמר נעשה אדם בצלמינו כדמותינו, וכי רש"י "להבין ולהשכיל" והכונה למח והלב, כידוע במקרא שהבינה שייכת ללב "ולבבו יבין", וכח החכמה "להשכיל" הוא בראש. כח החכמה עוסק בעצם ההשכלה בתורת כלל לפני שפירט וחילק בה, אבל כח ההבנה [א.ה הנקרא "בינה"] הוא להוציא פרטים מתוך הכלל, ועד כמה שהוציא יותר פרטים הרי הוא יותר מבין, ואף שהמושכל נמצא אצלו בתורת כלל, אבל מכיון שהלב נוצר בשני יצרים טוב ורע לכן קיימת בו תכונת הפירוט, ושם נעשית הוצאת פירוט המושכל שבמח.

ושלמות הסוגיא הוא כשמשתמש גם עם צד הרע [א.ה הנמצא בלב] לעבודתו ית', כמ"ש בכל לבבך בשני יצריך ומשתמש בדבר הרשות לקדושה, ואז חוזרים הפרטים [א.ה שבלב] להכלל, ושני הצדדים נכללים תחת הקדושה. זוהי סוגית יחוד הלב, והשבות אל לבבך כי הו"ה הוא האלקים כו' [א.ה היינו שבהנהגותיו ית' יש הקבלה לכח החכמה והבינה שבאדם, והם שם הו"ה כנגד החכמה שהכל באחדות גמורה ואילו שם אלקים הוא כנגד הבינה וכפי' המובא בשו"ע תקיף ובעל הכחות כולם]. יחוד זה שייך בעולמינו כמו שהיה בעת מתן תורה ויהיה לעי"ל, אבל בעולם ההוא יתברר שאין שני צדדים שנכללו יחד, הו"ה הוא האלקים, אלא הכל אחד ונשגב הו"ה לבדו ביום ההוא. והסיבה לכך כי שם שולט ביחוד כח ההשכלה הנקרא בחז"ל ובמקראות "עדר" המקביל ל"חכמה" שהיא הכח העדין ביותר לקלוט תענוג, כי תופסת את עצם הדבר שלא בדרך פרטים, אבל כהיום כח ההבנה הוא בלב וכן כל כח ההרגשה, המדות והתפעלות הוא בלב.

לכן ענין השמחה שייך אל הלב ביותר, כי בזמן ומצב שמחה אדם סובל גם שני הפכים, ודעתו רחבה יותר (ואפי' אם יבקש ממנו שונאו טובה, יענה לבקשתו מה שבזמן אחר לא היה מסכים, כי בזמן רחבות הדעת יכול להיטיב לו, דגם השונא נכלל תוך מצב השמחה), וכל זה הוא בעולמינו השייך לחילוק ופירוד, ולעי"ל (באחרית הימים לימות המשיח) כשתתגלה פרשת היחוד ויהיה ה' אחד ושמו אחד, אז "ישמח ה' במעשיו" תכלית כל שית אלפי שנים דהאי עלמא, וכל זה הוא שכר עבודת הלבבות (שהוא עבודת איחוד כנ"ל). וכן עתה בעולמינו בימים טובים הוא עולם השמחה של כלל ישראל, ובפרט חג הסוכות וביותר בבית המקדש, וכל זה ניתן לישראל חלף עבודת לבבם בימים הנוראים, שזכו ליוהשבות אל לבבך וקבלו את מתנת השמחה לראות הכל ברחבות הלב. זוהי הארת השמחה הבוקעת מה"לעתיד לבוא" אל תוך עולמינו במועדים.

וזוהו שבשמחת בית השואבה רקדו יחד צדיקים ובעלי תשובה, שהם ב' סוגים בכלל ישראל והתאחדו בשמחה. כמו שאמרו (סוכה נג) ת"ר יש מהן אומרים אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו אלו חסידים ואנשי מעשה, ויש מהן אומרים אשרי זקנותנו שכפרה את ילדותנו אלו בעלי תשובה, אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ישוב וימחול לו.

ולכן גומרים בהושענות בתפלה זו למען דעת עמי הארץ, כי בימי השמחה ניתנת אפשרות להתרחב על כל העולם "למען דעת כל עמי הארץ" זו התרחבות בכללות, ובפרטות בית המקדש היה מיוחד לזה שמשם שואבים רוח הקודש - ראה מסוף העולם ועד סופו, ולכן שלמה המלך אמר תפלה זו אחר שבנה את ביהמ"ק, כי משם יוצאת לעולם הכרת ה"אחד", וכלל ישראל הרי יש להם שייכות לזה בחג הסוכות. ובוה נבין עוד שהמיוחד במקדש הוא ענין ההקפות (מה שאנו עושים הוא רק זכר למקדש), כי ההיקף תופס כל דבר המוקף מכל צדדיו.

פנינים משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

- חג הסוכות תשע"ט -

ודו"ק היטב.

תירוץ ד' - דופן אחד אילן

הנה בתשובות דובב מישורים (ח"ג סי' י"ג) כתב ליישב קושיית עמודי אור, דהנה הקשה בישועות יעקב (אוי"ח סי' תר"ל סק"א) בהך מיגו, דהרי בעינן סוכה הראויה לשבעה (כמבואר בסוגיא בסוכה כ"ג א'), והרי הכא אינו ראוי לשבעה, דהרי תיכף לאחר שיעבור יום השבת תהא הסוכה פסולה משום שאין לה שלש דפנות, דהרי לאחר שיעבור יום השבת כבר לא שייך המיגו.

ותירץ בישועות יעקב, דאירי כאן באופן דיש ב' דפנות שלמות, וגם דופן שלישי של לחי משהו, וגם עוד דופן שלישי לסוכה זו, אלא שהוא אילן באופן שאין עולין לה ביום טוב, ואם כן הוי סוכה שאינה ראויה לשבעה משום שבת ויום טוב שבתוך החג, אבל כיון דבשבת ויום טוב אמרינן מגו דהוי דופן לענין שבת הוי דופן לענין סוכה אם כן מהני הלחי לשוויה מחיצה, ובשאר ימי החג דהיינו בחול המועד שאינו של שבת הוי האילן דופן, לכך הוי כל הדפנות כהלכתן ראויים לכל שבעת ימים של החג.

וכתב בדובב משירים דלפי זה נתיישבה קושיית עמודי אור, דהרי כיון דעל כרחך איירי דהסוכה כשרה גם בחול דאם לא כן הוי סוכה שאינה ראויה לשבעה, אם כן לא היה שום זמן שלא היו דפנות כשרות ואם כן לעולם הדפנות קדמו לסכך.

אך לא הבנתי, מה מהני מיגו אכתי היאך יושב בהסוכה הרי משתמש במחובר.

* * * מיגו דהוה סוכה

הנה אמרינן בגמרא סוכה (ז' א') דסוכה שיש בה שתי דפנות כהלכתן ושלישית טפח, אמרינן מיגו דהוה דופן לענין סוכה הוה דופן לענין שבת, ובשבת שבאמצע סוכות חשיב רשות היחיד. ויש לעיין בסוכות נשים אם אמרינן מיגו דהוה דופן לסוכה הוי דופן לשבת:

וצדדי הספק, דלחד גיסא יש לומר דלא אמרינן מיגו, דהרי אם נימא כהצד הנ"ל דאינה נאסרת, הכי נמי יש לומר דלא הוה דופן לשבת.

אבל לאידך גיסא יש לומר דכיון דהסוכה חזי לאנשים חייל עלה דין סוכה ושוב אמרינן מיגו ומהני לשבת.

והנה אמרינן נמי בגמרא סוכה (שם) מיגו איפכא, דמיגו דהוה דופן לענין שבת הוה דופן לענין סוכה, כגון בדופן שלישי דבשבת סגי בלחי ולא בעי טפח שוחק, הכי נמי מהני בשבת דהוה סוכה כשירה.

וכתב הגאון מהרא"ל צינץ נע' בקונטרס עשרים גרה שבסו"ס מנן האלף ס"ק י"ד דמי שקיבל על עצמו תוספת יום טוב ולא תוספת שבת, כאשר יום טוב ראשון של סוכות חל בשבת, והיתה סוכה דכשירה על ידי מיגו דהוה דופן לשבת הוי דופן לסוכה, בעת התוספת תהא פסולה כיון דטרם קיבל על עצמו תוספת שבת וליכא מיגו.

אך להאמור, אם יש אדם בעולם שקיבל תוספת שבת שפיר דמי, דהרי כמו דנימא בסוכת נשים דחזי לאנשים, הכי נמי נימא בהאי סוכה דחזי למי שקיבל תוספת שבת. [נעוד חידוש לפי זה דיש מצות סוכה בתוספת יום טוב].

סכך קודם לדפנות

הנה כתב בהגהות מיימוני (פ"ה מהלכות סוכה אות מ') דאין לעשות סכך קודם לדפנות דהוה ליה תעשה ולא מן העשוי. ופסק כן ברמ"א (סוף סי' תרל"ה).

והנה בב"ח וכנסת הגדולה וברכי יוסף כתבו דאין זה אלא לכתחילה, אבל בט"ז? ובלבוש ואליה רבה פסקו דאפילו בדיעבד פסול.

והנה בשו"ת עמודי אור (סי' ל"ט) כתב דיש לו ראייה ברורה לדעת המקילים, דהנה אמרינן במסכת סוכה (ז' א') דאע"ג שהדין הוא שסוכה כשירה רק או בארבע דפנות שלימות, או בשלש דפנות שלימות, או אפילו בשנים אבל השלישית צריכה טפח לכל הפחות, אבל אם חל להיות בשבת, מספיק לן שהשלישית תהא כל שהיא, והטעם הוא כיון דמועיל המחיצות לגבי שבת לעשותו רשות היחיד, מועיל גם לענין סוכה, והיינו מיגו דהוה דופן לשבת הוה דופן לסוכה.

ועכשיו הקשה בעמודי אור, הרי סיכך את הסכך קודם שבת, ונמצא דלפני כניסת השבת אין לנו כאן דפנות, דהדפנות קיימות רק כשהשבת נכנסת, בגלל מיגו דהוה דופן לשבת הוה דופן לסוכה, ואם כן נמצא דהסכך קדם לדפנות, ואם כן קשה מזה על ההגות ממיימוני.

והנה יש ליישב קושיא חמורה בשלשה דרכים:

תירוץ א' - רצועה גובה טפח

דרך א', דהגמרא בסוכה שכתב דמהני מיגו, יהא מדובר באופן שחוץ מהדופן השלישית של משהו, יש גם כן רצועה בגובה של טפח סמוכה לסכך מכל הצדדים, ובאופן זה הרי גם הגהות מיימוני מודה דזה מועיל, שזה מוכח מהחוטט בגדיש, שאם יש אויר טפח, חשיבא אהל ויכול לחפור יותר. ואם כן נתיישב קושיית עמודי אור. אלא דיש לומר דזה דוחק להעמיד הגמרא באופן זה דוקא.

תירוץ ב' - על ידי השבת גרם חשיבות

דרך ב', יש לומר דאימתי סבירא ליה להגהות מיימוני דפסול, היינו דוקא כאשר הוסיף הדפנות לאחר הסכך, אבל בסוגיין בסוכה, הרי לא הוסיף אחר כך, אלא שעל ידי השבת גרם חשיבות למחיצה, נמצא דבשעה שסיכך יש כאן כבר מחיצות חשובות לענין שבת, ואם כן חשיבא כמסכך כבר על הדפנות של שבת, והדפנות קדמו לסכך. ודו"ק היטב כי עמוק הוא.

תירוץ ג' - שם מחיצות

דרך ג', מבואר בקהילות יעקב (למסכת סוכה סי' ו'), ותמצית דבריו, דשני מחיצות ומשהו, יש להם שם מחיצות אפילו בימות החול, כיון שהם עושות רשות היחיד, וכיון שיש להם שם מחיצות, יש לסכך שם סכך, אע"פ שאין הסוכה כשירה, דהרי אע"פ שרק בשבת מכשירין את הסוכה הזו, אך בכל זאת מספיק מחיצות אלו של שנים ומשהו, לעשות את הסכך לסכך, ולכן אין זה תעשה ולא מן העשוי, ומיושבת קושיית העמודי אור.

ד. נפקא מינה בין ב' התירוצים הנ"ל

הנה יש נפקא מינה לדינא בין התירוץ הב' ובין התירוץ הג', כגון שעשה שני מחיצות ומשהו דהיינו לחי, ואחר כך עשה הסכך, ואחר כך השלים המחיצות לשנים וטפח. והנידון על ימות החול.

ועכשיו זה יהא תלוי, דלפי התירוץ הב', יהא הדין שיהא פסול, כיון דלענין ימות החול אין לסכך כלל שם סכך. משא"כ לפי התירוץ הג', יהא הסוכה כשירה, דהרי בב' מחיצות ומשהו חשיב הסכל לסכך.

נטילת ד' מינים במחובר

הנה כתב בצל"ח בשבת (קל"א א') דאפשר לקיים מצות נטילת לולב במחובר, דהרי ולקחתם כתיב, והא לקחו בידו. ויש לדון בדבריו בכמה אנפי:

א. גם במונח על הקרקע

הנה בפשוטו לדברי הצ"ח, בנמצא לולב על הקרקע ואוחזו בידו, יצא ידי מצוה, דאם נימא דכל שנשמך על הקרקע לא יצא ידי חובתו, אם כן גם במחובר לא ילך לא יצא.

והנה תנן במשנה בסוכה (מ"א ב') דהמוציא לולב מרשות לרשות בשבת פטור משום מלאכת שבת, דהוה טועה בדבר מצוה. ומקשינן בגמרא מכי אגביה נפק ביה מצות נטילת לולב, ומלאכת הוצאה לא עבר אלא אחר כך כשמעבירו לרשות השני, נמצא דבשעת המלאכה כבר לא קיים מצוה ואם כן אין בהמלאכה פטור דטועה בדבר מצוה. [ומשני בגמרא, דבשעה שהגביהו הפכו, נמצא שלא קיים המצוה בשעת הגביה, תו מתרצין, דאיירי דבשעה שהגביהו נטלם על ידי דבר אחר, שלא קיים בזה מצות נטילה].

והקשה הגרע"א (שם) מאי מקשינן בגמרא, הא מכל מקום העקירה היתה בפטור מפאת טועה בדבר מצוה, והיינו דאיירי שלא עמד לפוש אחר כך. והרי אם פטור על העקירה תו לא חייב על ההוצאה, אע"פ ששאר המלאכה היה בחיוב.

ותירץ ברש"י דיוצא חובת לולב אף שלא עשה עקירה כלל, דכל שאוחז בו יצא אף כשאינו מגביהו מן הקרקע. וזהו כדברי הצ"ח.

[ועיין ברש"י (שם) שתמה דאף אם נימא דבעינן הגביה לצאת בלולב, הא ודאי דלא בעינן ג' טפחים, ואם כן קדמה היציאה לעקירה. וכתב דדוחק לומר דנוקי מתניתין בהיה הלולב על מקל גבוה ג' טפחים ולקחו לצידו].

ב. מכשירי לולב היינו לקצוץ הלולב

בתשובות מהרש"ם (ח"א סי' א') תמה הגאון השואל על הצ"ח, הא רש"י פירש בשבת (שם) שמכשירי לולב שדוחים את השבת לרי' אליעזר, איירי לקוצצם מהמחובר. שמעינן דכדי לקיים מצות נטילת לולב צריך לקוצצו ואינו יכול לקיים המצוה במחובר.

ותירץ השואל, משום דרש"י סבירא ליה דלולב צריך אגד, ואם כן מהאי טעמא צריך לקוצצו. ומהרש"ם כתב דאף אם אין צריך אגד מכל מקום אם אי אפשר לאגדו פסול דבעינן ראוי לבילה.

וצריך עיון, הא בצל"ח גופיה מביא דברי רש"י, ומיישבם באופן אחר, דמשכחת לן כששאר המינים רחוקים ואינם לפניו, [וצריך לומר דגם הם מחוברים], וצריך לקצות הלולב כדי להביא הלולב אליהם, דהרי צריך שיהיו כולו לפניו. וכתב בצל"ח דזה רק מכשירי, דהרי הקציצה היא קודם המצוה.

ג. לולב בעץ הפקר

כמו כן יש להוסיף דאיכא עוד גוונא דבעינן לקצוץ הלולב, ונימא דבהכי איירי רש"י בשבת, והיינו בלולב בעץ דהפקר, דהרי בעינן לכם, ואי אפשר לקנות הלולב רק אם יקצצנו ויקנהו בהגבהה או בחצר, אבל כל שהוא מחובר ליכא לא הגבהה ולא חצר כמבואר בסוגיא בגיטין (כ"ב א') דכל שיונק אין קנין יד, ואף בנמצא בעציץ ידידיה. וטעמא דמילתא פירש בחזון איש (אה"ע נשים) דכל שיונק חשיבא כאינו נמצא בתוך העציץ והוא הדין לענין יד.

ד. מצוה הבאה בעבירה

תו כתב במהרש"ם דהשתא דגזור רבנן משום מוקצה, אם יקח במחובר לא יצא גם בדיעבד, דהרי הוה מצוה הבאה בעבירה.

ולכאורה הא קורע בשבת יצא ידי קריעה, ולא אמרינן דהוה מצוה הבאה בעבירה, ופירש בירושלמי בשבת (פ"ג ה"ג) דכיון דאיסור מלאכה משום שבת הוה עבירה שהגברא עושה, אם כן לא דמי ללולב הגזול דהלולב עצמו עבירה. ואם כן לכאורה במוקצה יצא, דהרי אינו אלא עבירה בעשיית הגברא.

אך יש לומר דהאיסור מוקצה בגוף המוקצה ודמי למצה של טבל דהוה מצוה הבאה בעבירה ולא רק איסור פעולה. וצריך תלמוד.

ה. הוכחה מבכורים

במהרש"ם (שם) כתב להביא ראיה לצ"ח, מהא דאיתא במשנה

סוכה למעלה מכ' אמה

הנה איתא במשנה בריש סוכה, שסוכה שהיא למעלה מעשרים אמה פסולה. ויש לחקור מהו היכא דהדפנות אינם למעלה מכ' אמה, אבל היושב בסוכה נמצא מתחת לכך אמה מהסכך, וכדלהלן:

א. הקרקע במדרון

הנה יש לעיין מהו היכא דהמחיצות אין בהם כ' אמה, אבל קרקע הסוכה משתפלת בגוונא שאין בזה צירוף למחיצה, כגון שהיה בקעה במדרון שהיו פחות מתל המתלקט עשרה מתוך ארבע, דמבואר בסוגיא בעירובין (כ"ב ב') דבכהאי גוונא אין בזה תורת מחיצה. נמצא דהשתא במקום שבתו איכא למעלה מכ' אמה עד הסכך, האם הסוכה כשירה.

ב. חקק באמצע הסוכה

כמו כן יש לעיין היכא דהמחיצות פחות מכ', ולאחר ג' טפחים מהמחיצות, חקק והוסיף ליתר מכ', דגם בזה לא מצטרף למחיצות כדאמרינן בסוגיא בסוכה (ד' א'), ומשום הכי אמרינן לקמן דבכהאי גוונא אינו מהני לענין להשלים לעשרה, האם בכהאי גוונא פוסל לענין להשלים למעלה מכ' אמה.

ג. נראה דכשירה

נראה דהני תרי גווני דין אחד להם. והנה היכא דאיכא ז' על ז' תוך כ' אמה בזה קיימא לן (שולחן ערוך סי' תלר"ג סע' ה') להכשיר כל הסוכה אף דהמותר למעלה מכ' אמה, והנידון הוא בדליכא ז' על ז' תוך כ'. ולענין נראה דיש לומר דכשירה, דכל דאין כאן מחיצות כ' אמה חשיבנן להאי דוכתא דהוה למעלה מכ' אמה כחורי הסוכה.

סוכה תחת סוכה

הנה קיימא לן דסוכה תחת סוכה פסולה. והוא שיש גובה י' טפחים. ויש לעיין מהו בהיתה סוכה תחת סוכה, ואחר כך הניח סכך על הסכך של הראשונה, ועל ידי זה מיעטו מעשרה טפחים, האם מכשירין לסוכה, או דילמא הוה ליה תעשה ולא מן העשוי.

א. כשירה ובעינן מעשה

הנה בסוכה תחת הבית קיימא לן בשולחן ערוך (סי' תרכ"ו סע' ב') דבסותר הבית כשירה הסוכה, ולא פסלינן מחמת תעשה ולא מן העשוי, כיון דאין הפסול בסכך מצד עצמו. ואם כן הכי נמי דכוותה. אך התם מחלקינן בין סתר הגג ובין פתח דלת העשויה להפתח, דבפתח דלת פסלינן דלא חשיבא מעשה גמור, [ועיין במשנה ברורה שם סי' ק"ח וסי' ק"ט], חזינן דאף היכא דאין הפסול בעצמות הסכך בעינן מעשה. אך בגוונא דידן נראה דלכאורה נמי דחשיב מעשה. וצריך תלמוד.

ב. תחת סוכה העשויה כצריך

יש לעיין בסוכה העשויה כצריך דמבואר בשולחן ערוך (סי' תרל"א סע' י') דמכשירין, ואפילו תחת הדפנות, האם פוסלת סוכה שתחתיה במקום שאין אויר י', מי אמרינן כיון דכשר לשבת שם פוסלת, או דילמא בעינן אויר עשרה לפסול.

ג. תחת אויר פחות מג' טפחים

כמו כן יש לעיין היכא דאיכא בסכך העליונה אויר פחות מג' טפחים, האם לגבי הסוכה התחתונה חשיבא גם שם סוכה תחת סוכה, או דילמא כיון דאין על הסכך מידי אינו פוסל. ובפשוטו כיון דחשיבא כסתום מפאת לבד שפיר פוסל.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

הג הסוכות

בגדר נענועי הלולב בהלל

אי אפשר לברך עליה.

ומעתה יש לדון מה הדין אם לא בירך על הלולב ונטלו ונענע בו, אלא שעדיין לא נענע את הנענועים שבהלל, אם יכול לברך על הלולב, או לא. אם נאמר שהנענועים של הלל אינם שייכים לעיקר מצוות לולב, אלא זה כעין ענין בפני עצמו שצריך לנענע את הלולב בשעת ההלל, אם כן גמר המצווה של הלולב הוא מיד כשגמר לנענע אחרי הברכה, ואם לא בירך עד עתה שוב אינו יכול לברך.

אבל אם כצד השני שהנענועים הם חלק ממצוות לולב, אם כן גם על אלו הנענועים שייכים דברי המשנה ברורה "דהא גם הנענוע הוא מן המצווה", ואם כן אפילו אם כבר נענע בשעת הברכה עדיין אפשר לברך את ברכת הלולב כל זמן שלא נענע בשעת ההלל.

והנה יסוד דבריו של המשנה ברורה שאפשר לברך על הלולב כל זמן שלא נענע בו הם מדברי התוספות בסוכה (דף ל"ט א', ד"ה עובר) שכתב "הואיל והמצווה לא נגמר עדיין לגמרי דבעי ניענוע מברך". אלא שגם בדברי התוספות הללו לא נתפרש כוונתו על איזה נענוע הוא מדבר אם על הנענועים שלאחר הברכה, או אפילו על הנענועים שבהלל.

אבל בתוספות בפסחים (דף ז' ב', ד"ה בעידנא) כתב להדיא את דבריו על הנענועים שבהלל, דאיתא בגמרא לגבי לולב "בעידנא דאגבהה נפיק ביה", והקשה התוספות אם כן איך אפשר לברך על הלולב, הרי תמיד מיד כשמגביהו יצא ידי חובה, והרי צריך לברך עובר לעשייתו. ותירץ "ואומר ר"י אע"ג דנפק אכתי עוסק במצווה, שצריך לנענע בקריאת ההלל".

מבואר בדברי התוספות שאם נטל את הלולב ולא בירך עליו, יכול עדיין לברך כל זמן שלא נענע בשעת ההלל. ומפורש כצד השני שהנענועים שבהלל הם שייכים לעיקר מצוות לולב, וכל זמן שלא נענע בהלל עדיין לא גמר את קיום מצוות לולב. ולכן פשוט שגם אם כבר נטל את הלולב ונענע בו, אלא שלא נענע בהלל נחשב הדבר שלא גמר את המצווה ויכול עדיין לברך על הלולב.

וכסברא הזו מפורש גם בהגהות מיימוניות (הלכות לולב פרק ז' הלכה ו'), שכתב "אבל רשב"ם אומר שאין לברך קודם שיטלנו דמיחזי כך כי חוכא ואיטלולא, אלא יטלנו והדר יברך והוי שפיר עובר לעשייתו כיון שעיקר מצוותו הוא הנענוע בשעת ההלל כדאיתא פרק לולב הגזול וכו'". מפורש גם בדבריו שהנענועים שבהלל שייכים לעיקר מצוות לולב, ואינם מצווה בפני עצמו. ולכן דעת רשב"ם שזמן הברכה הוא בדווקא לאחר הנטילה ולפני ההלל, שאפילו שכבר קיים את המצווה בנטילה, מכל מקום את עיקר המצווה שהוא הנענועים שבהלל עדיין לא קיים, וע"כ נחשב הדבר כברכה עובר לעשייתו.

והדברים מפורשים בשו"ע (סימן תרנ"ב סעיף א') שכתב, "מצוות לולב

הנה בענין הנענועים שבלולב השו"ע (סימן תרנ"א סעיף ח') כותב את המקומות ששם צריך לנענע עם הלולב, וכתב "ינענע בשעה שמברך, וכן ינענע בהודו לה' וכו', וכן באנא ה' הושיעה וכו'".

וכתב המשנה ברורה (סקל"ז), "ינענע בשעה שמברך, אפילו נטל שלא בשעת ההלל מנענע לכל הרוחות, ואע"פ שיחזור ויטלנו בשעת ההלל וכו'".

מבואר בשו"ע ובמשנה ברורה שמלבד הנענועים שצריך לנענע בלולב בשעת ההלל, צריך עוד לנענע בשעת נטילת הלולב, שכשנטלים את הלולב ומברכים עליו צריך לנענעו.

יש להסתפק מהו גדר נענועי הלולב בהלל, האם עיקר המצווה של נענועי הלולב הוא בשעת הברכה והנטילה כמו שכתב השו"ע שצריך לנענע בשעה שמברך, אלא שיש עוד הלכה שצריך גם להמשיך ולנענע בשעת ההלל, אבל את עיקר מצוות הנענועים מקיימים מיד בנענועים הראשונים שמנענעים לאחר הברכה. ונענועי הלולב בהלל אינם מעיקר מצוות לולב, אלא הם דין נוסף שצריך נענועים בהלל, אבל הנענועים הראשונים שמנענע בשעת הברכה שייכים לעיקר מצוות לולב.

או דלמא דגם הנענועים של ההלל הם בכלל עיקר מצוות לולב, ומצוות לולב הוא נטילת הלולב ונענועו בשעת הברכה וההלל. וכשנטל לולב ולא מנענע אותו בהלל, חסר חלק עיקרי בקיום מצוות לולב. ואפילו שעצם מצוות נטילה הוא נטילת הלולב, וגם מי שאין לו לולב בהלל ונטל לולב לפני או אחרי הלל ומנענעו, קיים בזה מצוות לולב, ואפשר גם לברך על זה. מכל מקום לגבי עצם המצווה, השלמות של מצוות לולב נעשה רק כשמשלים את נענועי הלולב בשעת ההלל. שהנענועים הללו הם חלק עיקרי במצווה.

נטל לולב ושכח לברך

ויש בזה כמה נפקא מיניה, ועיקר הנפ"מ הוא במי שנטל את הלולב ושכח לברך, דהנה השו"ע (סימן תרנ"א סעיף ח') כותב, "יברך על נטילת לולב ושהחיינו, קודם שיטול האתרוג, כדי שיברך עובר לעשייתו וכו'". וכתב המשנה ברורה (סקל"ו), "ואם שכח לברך קודם לקיחה מברך אחר כך, דהא גם הנענוע הוא מן המצווה".

ובשער הציון (סקל"ב) הוסיף, מדברי הפרי מגדים שאם כבר נענע גם כן, אף שאוחז עדיין את הלולב בידו, שוב אין יכול לברך וכו'. משום שכבר נגמר קיום המצווה. אמנם כתב דדעת הגר"א שאפשר לברך אפילו אחר כך.

מבואר במשנה ברורה שכיון שצריך לברך על המצווה עובר לעשייתו - לפני קיום המצווה, ממילא אם נטל את הלולב ולא בירך צריך להיות ששוב לא יוכל לברך כיון שכבר קיים את המצווה. אלא שכתב שכל זמן שלא נענע את הלולב עדיין יכול לברך עליה, משום שגם הנענוע הוא מן המצווה, ונחשב הדבר שעדיין לא גמר את קיום המצווה ולכן יכול לברך עליה. אבל אם כבר נענע את הלולב, נגמר קיום מצוות לולב ושוב

ויוליך ויביא ויעלה ויוריד וינענע הלולב שלשה פעמים בכל רוח ורוח. כיצד מוליך ומנענע וכו', והיכן מוליך ומביא בשעת קריאת ההלל בהודו לה' כי טוב תחלה וסוף, ובאנא ה' הושיעה נא". והנה הרמב"ם כותב בהלכה הזו את דיני קיום מצוות לולב, ובתוך זה כתב שקיום המצווה מתקיים כאשר נוטלים את הלולב ומנענעים אותו, והיכן מנענעים? בהלל. ולכאורה אם נענועי הלולב בהלל אינם שייכים לעצם מצוות לולב, תמוה מאוד לשם מה הרמב"ם מכניס את ענין נענועי הלולב בהלל למצוות לולב. אלא מוכח דסובר נענועי הלולב בהלל, הוא מעיקר מצוות נטילת לולב, ושלמות מצוות לולב מתקיים כאשר נוטל את הלולב, ומנענע בו בשעת אמירת ההלל.

ביום ולא בלילה, וכל היום כשר לנטילת לולב וכו', ומכל מקום זריזים מקדימים למצוות ונוטלים אותו בבוקר, וזמנו הוא משתנן החמה, ועיקר מצוותו בשעת ההלל וכו'". וכתב המשנה ברורה (סק"ד), "ועיקר מצוותו בשעת ההלל, כדי לנענע בהודו והושיעה נא וכו'". והשו"ע והמשנה ברורה מדברים על עיקר מצוות לולב, ובזה כתבו שעיקר מצוות לולב הוא בשעת ההלל, ומבאר המשנה ברורה כדי לנענע בו בהלל. ומבואר להדיא שהנענועים שבהלל שייכים לעיקר מצוות לולב.

וברמב"ם גם יש לדייק כן, שכתב (הלכות לולב פרק ז' הלכה ט' י') "משיגביה ארבעה מינין אלו וכו' יצא, ומצווה כהלכתה שיגביה וכו'".

*

לא להפסיק בין ברכת הלולב להלל

שהחזיק בשעת הברכה.

ודבר זה מצוי מאוד בבתי כנסיות שהרבה הולכים ליטול ולנענע את הלולב של הרב, שהוא בוודאי יותר מהודר וכשר מהלולב והאתרוג שלהם. וצריך להקפיד שיברך בתחילה על לולבו וינענע, ורק אח"כ ילך לנענע את הלולב של הרב, שאם בתחילה יברך על הלולב של הרב ייצא שבשעת ההלל יקח לולב שלא בירך עליהם.

דין לכם בלולב שמנענע בו בהלל

ויתכן עוד שלפי זה ביום הראשון שיש דין "לכם" בלולב, וצריך שהלולב שמברך עליו יהא שלו, כך יש להקפיד שגם הלולב שמנענע בו בהלל יהא שלו. כיון שהנענועים הללו שייכים לעצם מצוות לולב, אם כן ביום הזה שיש דין לכם במצוות לולב, הדין לכם הולך על כל המצווה, וגם הנענועים שבהלל צריכים להיות בלולב שקנוי לו. ואם כן מי שאין לו לולב ומבקש מחברו לנענע בלולבו בשעת ההלל, ראוי להדר וגם לקנות ממנו את הלולב, בכדי שיקיים את מצוות הלולב כהלכתה שיהא בו דין "לכם" גם בשעת הנענועים שבהלל.

*

להחזיק את הלולב בימן והאתרוג בשמאל גם בהלל

יחזור ויטול את הלולב בלא ברכה.

ומבואר במשנה ברורה עוד שגם בשעת ההקפות בהושענות, צריך להקפיד שהלולב יהיה בימין והאתרוג בשמאל, ולא להחזיק את שניהם ביד אחת. וכן כתב בספר "חיים וברכה", ומדייק את זה מהמגן אברהם, ובהג"ה שם הביא מהראשונים שדייקו כן מהירושלמי.

אמנם נראה דבשעת ההלל בוודאי ראוי להקפיד שהלולב יהא בימין והאתרוג בשמאל, דכיון שנטילת הלולב והנענועים שבו שייכים לעיקר מצוות לולב, ובזה נגמר ונשלם קיום מצוות לולב. אם כן אם במצוות לולב צורת קיום המצווה היא באופן כזה שלולב בימין והאתרוג בשמאל, חייב להיות שגם בהלל שהוא חלקי מחלקי המצווה, שצורת נטילת הלולב יהא כשלולב בימין והאתרוג בשמאל.

*

בדברי האר"י שיטול את הלולב בבוקר לפני התפילה בסוכה

עוד".

וכן במשנה ברורה בסימן תרנ"א (סקל"ד) כתב, "ובשם האר"י כתבו שיברך תחלה בסוכה על הלולב ואח"כ יעשה שאר הנענועים בבית הכנסת". ובשער הציון (סקמ"ג) כתב, "אפשר שטעמו כדי שלא להשהות המצווה, שמיד שקם מן שנתו בסוכה תיכף יקיים מצוות נטילת

ונראה לפי זה כיון שהנענועים שבהלל שייכים לעצם מצוות לולב, וגמר מצוות לולב נשלם בנענועים שבהלל, אם כן ראוי להסמיך את הברכה של הלולב להלל, ולא להפסיק ביניהם. כדי שלא יהא הפסק בין הברכה לגמר המצווה.

ובאמת השו"ע בסימן תרמ"ד (סעיף א') כותב, "שחרית אחר חזרת תפלה, נוטלין הלולב ומברכין על נטילת לולב ושהחיינו, וגומרים ההלל וכו'". מבואר בשו"ע שהזמן שראוי לברך על הלולב הוא אחרי שחרית לפני הלל, שאז נוטל את הלולב ומברך עליו ומיד גומר עליו את ההלל. וזהו כמו שנתבאר שצריך לברך על הלולב סמוך לאמירת ההלל, שלא ראוי להפסיק בין ברכת לולב להלל.

ליטול בהלל את הלולב שבירך עליו

ושמעתי שמרן הגר"ז זצ"ל גם דייק בדברי הרמב"ם שהנענועים של הלולב בהלל שייכים לעצם מצוות לולב, ולפי זה אמר שיש להקפיד לגמור את המצווה עם אותו לולב ואתרוג שבירך עליהם, ולנענע בהלל עם הלולב שבירך עליו ולא עם לולב אחר.

והגר"ז זצ"ל היה מקפיד על זה, גם כשהיו לפניו כמה אתרוגים או לולבים, ונענע בכלם, מכל מקום בשעת ההלל נטל את הלולב והאתרוג

הנה השו"ע (סימן תרנ"א סעיף ב') כותב, "יטול האגודה בידו הימנית וכו', והאתרוג בשמאלית". מבואר בשו"ע שהצורה שצריך להחזיק את הלולב היא שהלולב ביד הימנית והאתרוג בשמאלית, ולא יחזיק את שניהם ביד אחת.

וכתב המשנה ברורה (סקט"ו), "יטול האגודה בידו הימנית, משום דהני תלתא מצוה והאתרוג חדא. ואפילו בירך עליו כבר ואח"כ נוטלו פעם שני כגון בשעת אמירת הושענות צריך ליטלו בימין. ואם נטל שניהם בידו אחת כתב באורחות חיים דלא יצא, ודעת הט"ז דיצא כיון שלא היה האתרוג עמם באגודה אחת. ועיין במטה יהודה שחולק עליו ודעתו באורחות חיים. ולענין הלכה יש להחמיר בשל תורה וצריך לחזור וליטלו בלא ברכה".

מבואר במשנה ברורה שיש פוסקים שאם נטל את הלולב והאתרוג ביד אחת לא יצא ידי חובה, והמשנה ברורה מכריע למעשה שבאופן כזה

הנה השו"ע בסימן תרנ"ב (סעיף א') כותב, "מצות לולב ביום ולא בלילה, וכל היום כשר לנטילת לולב וכו', ומכל מקום זריזים מקדימים למצוות ונוטלים אותו בבוקר וכו'".

וכתב המשנה ברורה (סק"ד), "וקצת מן המהדרים נוהגים לברך על הלולב בהנץ החמה בתוך הסוכה ולנענע, ואח"כ בשעת ההלל מנענעים

לולב, ואפשר שהוא על פי סוד.

ולכאורה לפי המבואר שהענועים בהלל שייכים לעצם מצוות לולב, וראוי להסמיק את הברכה להלל, אם כן לכאורה יש חסרון בזה שמקדים לברך בבוקר לפני התפילה על הלולב, כיון שבזה מפסיד שמפסיד בין הברכה לענועים שבהלל.

אמנם באמת האר"י בעצמו (שער הכוונות, דרושי חג הסוכות) שכתב לברך על הלולב בסוכה לפני התפילה, הוא בעצמו כותב שיותר טוב אם אפשר להתפלל בסוכה כדי שיטול את הלולב בברכה בשעה הראויה לו קודם הלל. וכתב "והנה טוב הוא שאחר עלות השחר שהוא כבר יום קודם שתתפלל ליטול הלולב בתוך הסוכה ותברך עליו, ואח"כ הד'".

צא מדירת קבע

עכשיו אני רוצה לספר איך היה נראה הבית של הגר"ב, וכמה שזה השפיע עלי יותר מהכל, בפרט עלי שהייתי רגיל לחיי מותרות, ולאחר שראיתי את הבית של הגר"ב ציליתי את הטעות הגדולה שאני חי בה, ועד היום כך רוב העולם חי.

תשאל כל אחד, הוא יגיד לך שבית של לוקסוס ומותרות זה בית מאושר, לעומת בית של חיי עניות שזה בית של עצבות. זה טעות נוראית! זה שקר!

אני הייתי חי באמריקה עם כל הלוקסוס וכל המותרות שרק שייך, אתם כן בארץ לא מבינים אפילו על מה אני מדבר. באתי לבית הגר"ב שחי בעניות מופלגת, אבל גיליתי שזה בית הכי מאושר בעולם! הבית היה מקום מיוחד, הכל בנכבדות, הבית היה תמיד נקי ומצוחצח, למרות העניות היה כיף להיות שם. וכמה שכן כיבדו שם זה היה בכבוד גדול, למשל פעם כיבדו אותי בפטל עם מים עם כזה נכבדות. כתוב בחז"ל גדול המלבין שיניים יותר ממשקהו חלב, בבית של הגר"ב צ' הרגשתי את זה, לא היה בבית כמעט כלום, אבל מה שהיה, היה ניתן בכבוד גדול עם הרגשה מיוחדת. הוא ידע להיות באושר למרות העניות, ולכן לא הפריעה לו העניות, אף אחד בבית שם לא הרגיש שחסר לו משהו, בכל דבר קטן הייתה הרגשה כאילו שזה דבר גדול. הפטל הפשוט הזה ששתייתי, ניתן לי ככזה כבוד וכבוד תחושה עד שהרגשתי שנותנים לי את המשקה הכי מיוחד בעולם, מה שהיה, היה בכבוד. אף פעם לא היה שם בית מוזנח ועזוב, תמיד בית נקי ומסודר.

האושר

הייתי בן בית ממש בביתו של הגר"ב, ומאד התפעלתי מכך, גיליתי שאפשר להיות טוב גם כאשר חיים בצמצום ובבית קטן, אני אמריקאי וידעתי שכדי להיות מאושר צריך דירה יפה וגדולה, וצריך שלכל ילד יהיה חדר פרטי שלו, ובנוסף לזה יהיו לו משחקים שכל אחד מהם שווה לפחות אלף שקל. ומלבד זאת צריך לקחת כל ילד בנפרד בכל תקופה לחנות משחקים כדי שיבחר את המשחקים האהובים עליו, כי בלי זה הרי הילד לא יהיה מאושר, כך אני גדלתי, וכך היה פשוט לי.

אבל כאשר באתי לביתו של הגר"ב, מושכל זה נשבר לי לגמרי, גיליתי שאפשר להיות בלי משחקים לילדים, ואפשר להיות גם באושר בבית קטן שבכל חדר ישנים שש ילדים במיטות צפופות, בלי ריהוט כמעט, בלי ויטרינה מפוארת, והילדים יהיו מאושרים יותר מהילדים האמריקאים שגדלו בלוקסוס.

אני זוכר למשל שפעם באמצע שלמדנו, ניגש אל הגר"ב צ' אחד מהילדים הקטנים וביקש ממנו כוכה "אבא אני רוצה כוכה". אז הגר"ב צ' פתח איזה ארון כדי להוציא לו כוכה, וחשבתי שבטח עכשיו הוא יוציא לו איזה בובת משחק, אבל לא, הגר"ב צ' לקח מגבת וחיטול בד וקיפל

בגמרא בתחילת מסכת סוכה, מובאת הלשון "ורבא אמר מהכא בסוכות תשבו שבעת ימים, אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי וכו'". מבואר בלשון הגמרא שהמהות של חג הסוכות הוא "צא מדירת קבע ושב בדירת עראי", ורבותינו למדו מזה על הפנימיות של חג הסוכות, שבימים הללו צריך לחזור ולזכור את היסוד שכל העולם הזה הוא עראי, והוא פרוזודור לעולם הבא, וצריך להשקיע את עיקר הזמן בעיקר שהוא "התקן עצמך בפרוזודור כדי שתכנס לטרקלין".

ובאלשיך בפרשת אמור (ויקרא, פרק כ"ג פסוק ל"ג) כתב בזה דברים נפלאים, ח"ל "כי הנה כל תיקון העולמות ושמחתו יתברך, תלוי בצדקת וכשרון עם בני ישראל. וכל כשרונם וצדקתם וחסידותם תלויה בדבר אחד בלבד, הלא הוא בהכיר כי הן האדם היה כאחד ממלאכי השרת, כי נפשו רוחנית מעל השמים כבודה ושם לה דירת קבע, ובכואה אל העולם הלזה הוא כאומרים לה צא מדירת קבע ושב בדירת עראי והכיני שם מכל מאכל אשר יאכל בעולם העליון, כי שוב תשובי אל דירתך הקבוע, ושם תאכלי לחם אשר תביא מעולם העראי מתורה ותר"ג מצותיה, כי היא לחמך לנפשך. והעושה כן ינחל ארץ העליונה ויקיים ארץ התחתונה, כי יריק עליה רוח שפע ממרום להכין אותה ולסעדה וכו'. על כן בבא יתברך לחוג חג שמחת צדקת עמו וכפרתם, עשה עיקר החג משיכה בסוכות. כי כל כשרון המעשה וצדקת כל צדיק, לשית על לבו צאת מדירת קבע ושב בדירת עראי, כי כזה החי יתן אל לבו וכו'. כי זאת תורת האדם, יהיו עיניו פקוחות לראות כי אין זאת דירת קבע כי אם בעולם העליון, וביום הולדו יצא מדירת קבע ובא אל דירת עראי". וע"ש בכל דבריו הנפלאים.

בעומדנו בפתח החג, באנו ללמוד מקצת דרכיו של הגר"ב צ' זצ"ל, מהבית הגדול שבנה בעולם, בית שכל כולו מיוסד ובנוי על "צא מדירת קבע ושב בדירת עראי", בנין של דירת עראי שלא היה בו שום הרגשה של הפסד ושל עצבות ודכדוך, אלא בית שהיה כל כולו שמחה, שמחה בעבודת ה', שמחה בקיום רצונו יתברך, שמחה בלימוד התורה. בית שהשמחה בלימוד התורה וקיום המצוות, היה תחליף לכל התענוגות המדומות. דירת עראי שכל כולה היתה מלכות ואצילות. הלכנו בין השבילים ולקטנו מפה ומשם, מאלו שזכו להסתופף בצילו הגדול, ממה שראו וממה ששמעו, מה הבינו ומה לא הבינו, ונביא מדבריהם – כסגנון אמירתם כדי לשמור על הניחוח שבו נאמר.

האמת

אלו הם דבריו של אחד מכני חוץ לארץ, שבעת לומדו בישיבת פוניבז' התקרב אל הגר"ב צ', למד עימו בחברותא, והיה כבן בית אצלו בכל השנים, וכך אמר:

מכסף וכבוד ומכל עניני העולם הזה, הוא עשה מזה כזה כלום, כאילו שאין כאן שום דבר. הוא באמת לא העריך את הדברים הללו. ובכלל לפעמים היו דברים שקרו בעולם וכולם דיברו עליהם, הגרב"צ היה מבטל את הדברים ונתן הרגשה שזה לא אמור כלל להיות מעניין. כיוון שהוא ראה את כל העולם הזה כמעבר וכפרודור, והיה מעריך רק דברים ערכיים ורוחניים ותו לא, כל השאר הוא לא ראה בזה שום חשיבות. וכאשר ראיתי את זה על הגרב"צ שכך הוא חי, זה השפיע עלי מאוד מאוד על כל ההסתכלות על החיים, את מה להחשיב ולהעריך ואת מה לא.

עול תורה

עתה נביא קטעים מתוך דבריו של גאון אחד זצ"ל, שהיה ידיד מנעורים של הגרב"צ עד זיקנה ושיבה, וידידותם התחילה עוד לפני הבר מצווה בגיל מופלא הסמוך לאיש, והמשיכה בישיבת פוניבז' ובכולל פוניבז' וכו' וכו'.

לימוד בכל מצב

כאשר הגרב"צ היה אברך צעיר, הגעתי אליו פעם לביתו ביום שישי אחרי הצהריים, הבית היה קטן (כשני חדרים) ומלא בילדים קטנים, הדבר ברור שבזמן שכזה ובמצב שכזה לא תהיה בבית פינה שקטה, האמא הרי היא עסוקה כל הזמן במטבח בהכנות לשבת, והילדים משחקים בכל פינה אפשרית. ובתוך כל ההמולה הזו אני רואה שהגרב"צ יושב בסלון עם כמה בחורים מישיבת פוניבז' ולומד עמדם.

אמרתי לו, "בן ציון תוציא אותם מהבית, לך תשב ותלמד איתם במקום אחד, לך לאיזה ביהמ"ד ותלמד איתם שם, הרי גם כך בקושי יש מקום בביתך לכולם, בשביל מה לשבת דווקא כאן בבית בתוך כל הבלגן וללמוד עכשיו עם בחורים".

ענה לי הגרב"צ, "הילדים צריכים לראות חינוך, שלומדים תורה בכל המצבים".

אמרתי לו, "אני חולק עליך".

והוא השיב לי, "אתה חולק עלי, אז אתה חולק עלי, אבל כך אני אוהז".

ושוב שאלתי אותו, "ומה עם האשה? הרי לה בטח זה מפריע שאתה יושב עם הבחורים בבית בדיוק בתוך כל הבלגן הזה".

והגרב"צ ענה לי, "דבר ראשון גם היא צריכה לדעת את זה, אבל באמת היא מרוצה מזה, היא מחונכת ככה שלומדים תורה בכל המצבים, היא גדלה בבית כזה שידעו שתורה לומדים בכל מצב, לכן זה לא קשה לה, אלא היא שמחה ומרוצה מזה".

אצלי בבית כאשר יש לחץ זה מפריע לאשה, אבל אצלו בבית הוא טען שזה לא מפריע לאשה. דיברנו בידידות, גם כאשר התווכחתי איתו, אבל דברתי איתו בפתיחות, בלי גינונים, אבל לא ככעס, אלא ממש בידידות.

למעשה מכיון שהגרב"צ תמיד הרשים אותי, אחזתי מדישירות שלו, מהענווה שלו ומהאמת שלו, לכן עקבתי אחריו מידי פעם. ואחרי שענה לי את מה שענה, רציתי לתפוס אותו פעם איך הוא מפחית מהלימוד שלו מחמת איזה קושי מסוים, ואז להוכיח לו שכמו שהוא לעצמו רואה לפעמים צורך לוותר מהלימוד מחמת קושי, כך הוא לא יכול להקשות על בני הבית בשביל הלימוד שלו. בקיצור, רציתי לבדוק אם כאשר קשה לו הוא לומד או לא.

ובשהתבוננתי ראיתי שכאשר הוא אומר "צריך ללמוד תורה בכל המצבים", זה לא היה אצלו איזה משפט מהשפה ולחוץ, הוא לא השתמש עם זה רק כלפי המשפחה, אלא כך הוא חי לעצמו תמיד. הוא היה דורש מעצמו דרישות קשות וגדולות, בשביל ללמוד בכל המצבים.

למשל, ראיתי כמה פעמים שהוא בא ללמוד בכולל עם חום, וגם אז היה בא בזמן בדיוק כמו בכל יום, והתאמץ מאוד ללמוד, ראו שזה קשה לו. אבל הוא לא ויתר, לומדים בכל המצבים.

היה גם פעם כאשר הגרב"צ עשה איזה שמחה בביתו, אני לא זוכר מה זה היה בר מצווה או חתונה. למחרת הוא הופיע בתפילה בבוקר כרגיל. אני פגשתי אותו כאשר הוא חזר מהתפילה, ודיברתי איתו על השמחה של אתמול, ואחר כך למרות העייפות שלו הוא צעד כהרגלו לכולל בשעה עשרה לתשע. בכולל הוא לא נרדם ולא ישן, לא דיבר כלום על זה, אלא למד כרגיל כיום מהימים. ועוד הרבה דוגמאות שראיתי עליו שגם כשהיה לו קשה מאוד, בכל אופן הוא בשלו, יושב ולומד כרגיל.

איך עושים את זה

פעם אחת שאלתי אותו על כך, "תגיד לי בן ציון איך עושים את זה, איך אתה מסוגל כך להיות עקבי יום יום בכל מצב, אין לך לפעמים זמני רפיון או זמנים שאתה טרוד בהם".

הוא כמוכן בהתחלה שתק ולא ענה לי, אבל אני כהרגלי לא ויתרתי לו, ואמרתי לו "נו בן ציון בלי ענווה, בלי ענווה בבקשה, תגיד לי איך עושים את זה".

ענה לי הגרב"צ כך: "דע לך, אם התורה זה "עול" אז אין כאן חכמות. אפשר ללמוד תורה, אבל אפשר ללמוד תורה באופן שיש עול של תורה, זה שני לימודים אחרים לגמרי. מי שלומד תורה עם עול של תורה, הוא בכל מצב מרגיש מחויב, בקבלת עול תורה טמון סוד ההצלחה".

תקופה לאחר מכן, שוב דיברתי עם הגרב"צ על הנושא הזה שהתווכחתי איתו בביתו. ואמרתי לו, שחשבתי שבאמת אין מחלוקת בינינו, אדם רגיל שלא דורש מעצמו גם לא יכול לדרוש מהילדים, הוא לא יוכל פתאום על חשבון האשה והילדים לסגור את עצמו בסלון בבית הקטן וללמוד. אבל אדם כמוך שדורש מעצמך "ללמוד בכל מצב" גם כאשר זה לא קשור לאשה ולילדים, הוא יכול לדרוש זאת גם כשזה קשור לבני הבית.

הגרב"צ הגיב על כך כאשר שמע זאת, "נו נו...".

עקבתי וראיתי שבאמת הילדים לא רק שלא ניזוקו מזה, אלא הושפעו מהארלכקטי שלו, זה השפיע עליהם יותר מהכל. ראיתי גם שהעניות והעמצום שהוא חי בהם לא פגעה בילדים שלו, וזה בזכות השמחה שהייתה בבית, היתה לו שמחה פנימית שהקרנה עוצמה והשפיעה על כל הבית, וכל בניו לימודי ה'.

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" על ימים נוראים - סוכות מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

סוכות - זכר לענני הכבוד

ענני הכבוד - תועלת גשמית ורוחנית

כתיב: "בסוכות תשבו שבעת ימים כל האורח בישראל ישבו בסוכות למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בצאתם ממצרים" (ויקרא, כג. מ-מג). פשוטם של דברים: השעם למצוות סוכה הוא, למען ידעו כל הדורות כי בצאתם ממצרים - הושיב הקב"ה את ישראל בסוכות. ומה היו אותן סוכות? אומר רש"י במקום: "כי בסוכות הושבתי - ענני כבוד".

ומה היתה סגולתם המיוחדת של ענני הכבוד, עד שחג מיוחד בן שבעה ימים נקבע לזכרם?

הרמח"ל מבאר את העניין בחלק 'עבודת הזמנים' בספרו 'דרך ה', במצות סוכה, והדברים נפלאים:

ענני הכבוד היו שבעה עננים שהקיפו את ישראל, ענן מכל כיוון - סך הכל שישה, וענן נוסף שהיה מהלך לפניו ומיישר את דרכו והורג את הנחשים והעקרבים. אם כן, התועלת הראשונה של ענני הכבוד היתה חומרית: הם הגנו על ישראל מפני החמה והצינה ושאר תלאות הדרך, הסתירו אותם מעין אויב ואף כיוונו אותם במסעם, ואכן, רואים אנו שכשנפטר אהרן הכהן וענני הכבוד נסתלקו - הגיע עמלק להילחם עימם.

אך תועלתם החומרית - אם כי הקיומית - של ענני הכבוד, לא היתה היחידה. לענני הכבוד, אומר הרמח"ל, היתה תועלת רוחנית עצומה: בהיותם מקיפים את ישראל מכל עבריהם, הוכירו להם כי נבחרים ומובדלים הם מכל העמים ומנושאים ומרוממים מן העולם הזה. העננים סימלו את העולם השמימי והרוחני שבו חיים ישראל, וכך הכשירו אותם, במשך ארבעים שנה, להיות ראויים לבחירתם לעם ה'.

וחזור דבר זה לישראל

ממשיך הרמח"ל ואומר, שסגולה זו נותרה לדורות: "אמנם אור יוצא מלפניו יתברך שמו ומקיף לכל צדיק וצדיק מישראל ומבדילו משאר בני אדם ומרוממו ומנשאו עליון על כולם".

צדיקים וזוכים לחיות בתוך ענני הכבוד? כשהסטייפלר זצ"ל נפטר, אמרו עליו את הרמח"ל הזה. ומי שזכה להכיר, ולו מעט, ראה זאת בעצמו בחוש. הסטייפלר היה מעורב בין הבריות, מיעץ בכל עניין ומכריע בשאלות גורליות, אך הוא עצמו חי במדור נפרד ועליון, ללא שום שייכות לכל ענייני העולם שהתדפקו על פתחו. ומסיים הרמח"ל: "וחזור דבר זה לישראל" - כבר אינו מדבר על צדיקים, אלא על כלל ישראל - "בחג הסוכות על ידי הסוכה".

מהו הדבר החוזר לישראל? השפעתם של ענני הכבוד, לחזק את הבדלתם של ישראל מן האומות - חוזרת בכל שנה בזכות מצוות הסוכה שהיא זכר לענני הכבוד.

כשאדם נמצא בסוכה הוא זוכה להיות, לפחות ברובד מסוים, בתוך פלגנה מיוחדת המנותקת מן העולם הזה, או כמו שמכנה זאת הוזהר הקדוש: צילא דמהימנותא אין זו מליצה, אלא מציאות החוזרת על עצמה מדי שנה בשנה.

הגעשמאק של מצות סוכה

עצם קיום המצוות הוא למעלה מכל טעם וכל סגולה. טעמי המצוות שאנו יודעים אינם סיבות שבלעדיהן הופכת המצווה לחסרת תכלית, חלילה, כפי שביאר רבי שמואל רוזנבסקי זצ"ל:

הרמב"ם כותב בהלכות תשובה, שאצל הקב"ה הוא ודעתו אחד, וכשם שאין יודעים עצמותו כך אין יודעים דעתו. ואם אין יודעים דעתו, מה שייך בכלל לתת טעם למצווה? איך ייתכן שנאמר: הקב"ה ציווה כך וכך וזאת מהשעם הזה והזה? כשם שאין יודעים עצמותו, שאינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף - כך אין יודעים דעתו וטעמו.

אלא, אמר רבי שמואל, טעמי המצוות הם כשעמם המשתנה של מאכלים. טעמו של מין תפוזים אינו כשעמו של מין תות בננה, ואף אם שותים אנו מחמת צמאון

ולא מחמת החשק לשעום מן המין, בכל זאת חשים אנו בטעם. כלומר: טעם המצווה אינו הסיבה לקיומה, כי אם השעם, הגעשמאק המתלווה אליה.

מהו הגעשמאק של מצות סוכה?

להרגיש ספון בעולמו של הקב"ה, בצילא דמהימנותא. ואכן, חביבות מיוחדת יש לה למצוות סוכה, ובירושלים היו צדיקים, דוגמת רבי חיים טודרוס משכונת שערי חסד, אשר לא היו יוצאים לרגע מן הסוכה. לא היו מוכנים לוותר לרגע על העונג שבשהייה בעולם המרומם, הנבדל מן העולם הזה.

מועדי ה' - מקראי קודש

מועדים שהם מקראי קדש

הפסוק בפרשת אמור (ויקרא כג. ב) אומר: "מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש אלה הם מועדי".

מסבירים המפרשים: מהו "מועדי ה'" - אשר תקראו אותם מקראי קודש? - שמתאספים יחד על ענייני קדושה. "מקראי קודש" הם כמו אסיפות עם להתחזקות בתורה, בהלכה וביראת שמים, ומועדי ה' הם הזמן להתאסף יחד ולהתחזק בעבודת ה', כדרך מה שנאמר (ישעיהו א. יג): "תִּדְבֹּשׁ וְשָׁבַת קְרָא מִקְרָא". ואומר לנו הקב"ה: אם מועדי ה' הנם "מקראי קודש", הרי ש"אלה הם מועדי", אך אם במועד דואגים אתם רק לענג את הגוף, אזי - "מועדיכם שנה נפשי", חלילה.

בין ישראל לעמים

נאלצתי לשהות פעם בארץ העמים, ופגשתי שם יהודי שהגיע לצורך השתלת כליה. משפחתו נותרה בבני ברק, והוא היה באמריקה, מחכה להשתלה.

לפני הבר מצווה של בנו, רצה אותו יהודי לחזור הביתה לזמן מה, אך העסקנים הרפואיים היו נחושים בדעתם שאל לו לעשות זאת. ומדוע? כי באותה תקופה חלו גם החגאות של הגויים.

"ולכן עלי להישאר כן?" תמה האיש. "אולי להפך..."

הסבירו לו העסקנים: בימי החגאות כולם משתכרים, ועד מהרה מגיעים לתגרות, ומשם - בקלות רבה, לדקירות ורציחות. ממילא נוצר מצב של כליות רבות המועמדות להשתלה, ואסור לך להחמיץ את ההזדמנות!

כך היה, ואין זו מליצה. אני פגשתי את אותו יהודי, שלא נסע לבר מצווה של בנו כדי לא לאבד את הסיכוי לקבל כליה מאחד מחללי החגאות...

הייתי נרגש מאוד בעקבות הסיפור הזה וה'הבדילנו' שהוא מדגיש, וסיפרתי אותו ליהודי חשוב. נענה אותו יהודי והשיב לי בסיפור נוסף:

"למדתי בישיבת פוניבז' עוד באירופה", אמר לי אותו יהודי, "והיתה שם אשה גויה שדאגה לעבודות הניקיון וכדומה. כאשר חיפשו אותה בשמחת תורה, התברר שנעלמה כבר ביום הקודם - בהושענא רבה.

איש לא ידעה לאן הלכה הגויה ומדוע ברחו, אך לאחר שמחת תורה חזרה מעצמה והסבירה: "מהרגע שבו גיליתי את ארגוני היינות, פחדתי להישאר כאן... הן יודעת אני היטב מה קורה כאשר מתחילים לשתות... ראיתי שמכינים כל כך הרבה יין, ואמרתי בלבי: עוד מעט קט יחלו המהומות, ואת זו שתשלמי המחיר! אותך יהרגו מיד בתחילה, כי הלא גויה את..."

כמה עלינו להודות לה' על הזכות הזו של מקראי קודש! על הזכות לציין את מועדי ה' באופן הראוי להם.

למען ידעו דרתיכם כי בסוכות הושבתי

ענני הכבוד או סוכות ממש

נאמר בפסוק (ויקרא כג. מג): "למען ידעו דרתיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים".

כידוע, ישנה מחלוקת חכמים בגמרא (סוכה יא ע"ב) בפירוש הפסוק: לדעת רבי אלעזר ענני כבוד היו, ולדעת רבי עקיבא סוכות ממש עשו להם.

ריבונו של עולם! דוד המלך, גיבור עולם, שִׁבְמֶכֶת תָּרַב אחת היה מפיל שמונה מאות חללים בבת אחת! (מועד קטן טו ע"ב), אין לו על מה להודות אלא על הפסיעות שהוא מוסע ברגליו, שהן ארוכות דיין ולא קצרות? אלא זה גופא רצה דוד המלך לומר: וכי סבורים אתם שאני הוא זה שמפיל שמונה מאות חללים במכה אחת? כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה? חס וחלילה! אני מצדי לא מסוגל לעשות אפילו פסיעה אחת קטנה מכוחי! הקב"ה הוא זה שמכוון את פסיעותי, ואלמלא הוא - המכין מצעדי גבר - לא היה בכוחי לבצע אפילו פעולה פשוטה שכזאת, לפסוע.

"כִּי בִסְכּוֹת הוֹשְׁבֵתִי": זו ההסתכלות הנכונה על החיים, ומתוך ההסתכלות שכזאת יש לחיות את החיים.

הכל בהשגחה פרטית

שמעתי מהצדיק רבי דן סגל שליט"א סיפור שסיפר לו אחד ממקורביו ה"חזון איש" זצ"ל, שבאחד הימים נכנס אליו, וה"חזון איש" אמר לו, בהתפעלות גדולה: "תשמע סיפור על השגחה פרטית שהיתה לי היום, מעשה נורא!" והחל לספר: "בהרגלי, ישבתי היום בחדרי ולמדתי. לפתע שמעתי דפיקות בדלת. קמתי לפתוח. ומי עומד על הפתח? זבוב! והוא שואל אותי: 'כאן גר אברהם ישעיהו קרליץ'?"

"השבתי לו בחיוב. והוא אמר לי: 'שלחו אותי משמים כדי לדגדג אותך באף'..."

"אמרתי לו: 'לעשות לי גראבל באף? אני לא רוצה!' ובתנועות יד התחלתי לגרש אותו..."

"ואז אמר לי: 'שלחו אותי משמים לעשות לך גראבל, ואתה לא רוצה? אני זרין יותר ממך! ובוריוות עצומה התחמק מהיד המנפנת שלי, חור לאף, עשה לי עוד גראבל, ואמר לי: 'א' גוש יאר! סימתי. שלום' ועף לדרכו ונעלם."

השומע היה המום. איזה סיפורי סבתא ה"חזון איש" מספר לו... ה"חזון איש" שהבחין בפליאתו הסביר: "כמובן שהזבוב לא דפק בדלת. אולם רציתי להמחיש לך, באמצעות התיאור שתיארת, את העניין שאין דבר כזה - וְלוֹ יִהְיֶה הוֹעִיר בְּיוֹתֵר - שלא נעשה מתוך השגחה פרטית!"

אם נשכיל לחיות חיים שכאלו, חיים של אמונה בחוש, חיים של הכרה בהשגחה פרטית, כמה קנאה, שנאה ועגמת נפש היינו יכולים לחסוך!

הרי אף אחד בעולם לא יכול לקחת ממני מה ששייך לי, וכמו שכתב ה"חובת הלבבות" (שער הביטחון פרק ד) שגם אם יתאספו כל יושבי תבל וירצו לקחת ממני גרגיר חיטה אחד קטן שנקבע לי מן השמים - הם לא יצליחו לעשות זאת! וכן גם להיפך: "אם היו משתדלים כל אשר בשמים ובארץ להוסיף עליו - לא היו יכולים בשום פנים, ולא בשום סיבה". רבותי! בא וניקח מחג הסוכות צידה לדרך: "כִּי בִסְכּוֹת הוֹשְׁבֵתִי", אנחנו לא פועלים כלום! כל צעד ושעל שלנו מכוון על ידי השי"ת! כך יהיו חיינו שלווים יותר, וכמו שמסיים ה"חובת הלבבות": "וכאשר יבטח באלקים, ימצא מנוחת לבו ושלוות נפשו".

מעשי ראובן

דל העט מלתאר את גדול שמחתו של רבי ראובן זצ"ל בעת חג הסוכות, כאשר זכה לקיים את מצוות ישיבה בסוכה. ברוב חביתו למצוות, היה נוהג במשך כל ימי החג, שלא לשהות מחוץ לסוכה אף רגע אחד שלא לצורך, כשהוא ממשיך את הדבר לאדם שקצבו לו זמן להיכנס לבית אוצרות המלך וליטול אבנים טובות ומרגליות ככל שיעלה בידיו. האם יעלה בדעתו לצאת אפילו רגע קט מבית האוצרות?!

בעת יציאתו לרחובות קריה, נהג לתור אחר סוכותיהם של ישראל ולהתבונן בהן בקורת רוח והנאה מרובה. במשך מספר שנים, כאשר נהג לנסוע לדרוש בחג הסוכות ברובע ח' שבעיר אשדוד, היה מתנה עם הנהג 'תנאי קודם למעשה' שיחלוף דרך רובע ז' שבעיר, כדי שיוכל להזין עיניו בסוכות המתנוססות לתפארה. בראותו כיצד ישראל עושים רצונו של מקום, היה פוצח בשיר וזמר ומוחה כף אל כף, כעבד האוהב את אדונו ושש וששמ בקיום מצוותיו. בבין השמשות של ערב שמחת תורה, בעת היפרדו מן הסוכה, היה מנשק את דפנותיה כאב המנשק את בנו בשרם יצא לזמן ממושך למדינת הים.

ולכאורה קשה, בשלמא אם היו אלו ענני כבוד, מובן שיש ענין גדול לעשות להם זָכָר. כמובן שאיננו מבינים בדיוק מה הם ענני כבוד, צריך השגות עמוקות להבין זאת, אבל מה שברור הוא שהיה זה דָּבָר נס ופלא גדול, וכמו שדייק החיד"א בספרו "חומת אֵן" (ויקרא פרשת אמור) בלשון הכתוב "כִּי בִסְכּוֹת הוֹשְׁבֵתִי", שלכאורה היה צריך לומר "כִּי בִסְכּוֹת הוֹלֶכְתִּי את בני ישראל", ותירץ: "אפשר דרמזו מה שכתב הרב שפתי כהן ז"ל על התורה, דישראל היו יושבים בעננים כמי שיושב בספינה, שהוא יושב במקומו והספינה מוליכה אותו למחוז חפצו, והוא יושב ועושה מלאכתו, כן היו העננים מוליכות אותם, והם יושבים כמי שיושב בבית. וזה שאמר: 'כִּי בִסְכּוֹת הוֹשְׁבֵתִי', דהיו יושבים בעננים, והעננים מוליכים אותם בלי טורח כלל". ולזכר הפלא הגדול הזה אנו יושבים בסוכות לדורות עולם.

אולם אם היו אלו סוכות ממש, מה העניין הגדול לעשות להם זָכָר? סך הכל לקחו כמה דיקסים, עם כמה מסמרים, ובנו סוכות! מה העניין הגדול שהיה בסוכות הללו, שלוכדו אנו יושבים - לדורי דורות - שבעה ימים בסוכות? הרמב"ן בחומש מתייחס לשאלה הזאת וכותב: "והזכרון, שֶׁיֵּדְעוּ וְיִזְכְּרוּ שהיו במדבר, לא באו בבית ועיר מושב לא מצאו ארבעים שנה, והשם היה עמהם לא חסרו דבר". כלומר, הישיבה בסוכה מזכירה את ההליכה במדבר, שכן אין דרך לעשות סוכות בעיר. בעיר בונים בתים, לא סוכות.

הסוכה, שמזכירה את המדבר, מזכירה אפוא את כל הנסים שנעשו לנו במדבר: אוכל ושתיה, בגדים וכל טוב, וכמאמר הכתוב (דברים ב, ז): "יָדַעְתָּ לְכֶתֶךָ אֶת מַמְדָּבָר הַגָּדֹל הַזֶּה אֲנִי אֲרַבְעִים שָׁנָה... לא תִּסְרֹת דָּבָר", ואומר (שם ח, ד): "שֶׁמֶלֶתְךָ לא לָקַחְתָּ מִעֲלֶיךָ וְיָגֵלְךָ לא בִצָּקָה זֶה אֲרַבְעִים שָׁנָה".

הָבֵר הוא, אפוא, לא לעצם הסוכות אלא לָמָּה שהן מסמלות: את ההליכה במדבר, ששם הדרך היא לעשות סוכות, וממילא נזכרים בכל הניסים שנעשו לנו בו.

בִּסְכּוֹת הוֹשְׁבֵתִי - ולא ישוב לבד!

ועדיין ברצוני לשאול שאלה: בשלמא אם סוכות הם ענני כבוד, מובן הלשון "הוֹשְׁבֵתִי", משום שבענני כבוד אי אפשר להתיישב לבד, ויש צורך שהקב"ה יושיב את בני ישראל בתוכם. ובפרט, כפי שהתבאר, שהיו יושבים בתוך העננים כמו בספינה, והעננים היו מוליכים אותם ממקום למקום. כדי להתיישב בתוך העננים יש צורך ב"הוֹשְׁבֵתִי", שהקב"ה יושיב אותם בתוכם.

אולם אם הסוכות היו סוכות ממש, מדוע היה צורך ב"הוֹשְׁבֵתִי", כל אחד יכול היה להתיישב לבד בתוך סוכה, מבלי שהקב"ה יסרוך להושיבו. היה צריך, אפוא, להיות כתוב: "כִּי בִסְכּוֹת יֵשֶׁב בני ישראל"?

רבותי! אני הולך לומר דבר שנראה לי אמת לאמתה! צריך קצת להתעורר, להרגיש את קדושת החג, כדי להבין אותו, וליתר דיוק: להפנים אותו! אין הכי נמי! אין דבר כזה לשבת לבד! גם הפעולה הפשוטה הזאת: לְשֹׁכֵת - אדם יכול לבצע אותה רק אם הקב"ה מושיב אותו!

כשם שברור לנו שהישיבה בענני כבוד צריכה להיות על ידי הקב"ה, ואין בכוחו של אדם לעשות זאת בכוחות עצמו - כן הישיבה הפשוטה בסוכה מתאפשרת אך ורק משום שהקב"ה הושיב, ובלי זה אדם לא יכול היה לשבת.

כל הפעולות כולן יכולות להתבצע אך ורק מכוחו של הקב"ה שהוא בעל הכוחות כולם, הוא פוקח עיוורים, הוא זוקף כפופים, ומבלעדי אדם לא יכול לפעול כלום.

לעתים נדמה לאדם: 'אני בניתי סוכה, קניתי דפנות, קניתי סכך, בניתי, והתיישבתי בסוכה שאני בניתי בעשר אצבעותי'...

שייערע איד! דע לך: "כִּי בִסְכּוֹת הוֹשְׁבֵתִי" - אתה לא עשית כלום לבד! גם את הישיבה הפשוטה בסוכה הקב"ה עשה! הוא נטל אותך בידי והושיבך בה! הוא עשה, הוא עושה והוא יעשה את כל המעשים כולם!

רבותי! כשתתבוננו בדברים תראו שזה לא פשטיל, זו האמת לאמתה. זהו יסוד האמונה!

זה, בעצם, היסוד העיקרי שעלינו לשאוב מחג הסוכות: אמונה מוחלטת בקב"ה, מתוך הכרה ברורה שהוא זה כלום, הכל, מכל, כל מאתו יתברך.

דוד המלך אומר (שמואל ב כב, לו): "תִּרְחִיב צַעְדִּי תַּחְתָּנִי וְלֹא מַעְדּוֹ קִרְסְלִי". דוד המלך מודה לקב"ה על כך שנתן לו את היכולת לפסוע צעדים רחבים, משום שאם היו לו צעדים קטנים, ורגל אחת היתה נוגעת ברגל השנייה, הוא היה מוֹעֵד ונופל הרבה פעמים, וכמו שפירש רש"י: "כשאדם מדבק רגליו זו בזו - הוא נוח ליפול".

החזון איש בחג הסוכות

ארבע מינים

קנעפל

ערב סוכות תש"ח עסק רבינו בבדיקת לולב ובאמצע הגיע מברק בהול להתפלל על הרב דושינסקי זצ"ל רבינו לא הגיב לקח את המברק הניחו מתחת לכריתו וחזר להמשיך לבדוק הלולב. אחר כך נודע שבאותו זמן נפטר הרב דושינסקי. לאחר הבדיקה נטל לולב עם קנעפל, שאלו הגרש"ז אולמן הרי במשנה ברורה סי' תרמ"ה סק"מ כתוב שלכתחילה לא יקח לולב עם קנעפל, והשיבו רבינו אם הרא"ש הדר על זה אף שאני לא מהדר על זה מספיק טוב בשבילי.

היה אומר רוב לולבים פסולים ורוב אתרוגים כשרים (מהגרמ"י ליפקוביץ)

בעל קה"י זצ"ל היה אומר בשם רבינו אילו היו צריכים להשיג דווקא אתרוג פסול היה קשה להשיג יותר מאתרוג כשר. (ס' תולדות יעקב עמ' ש"י)

אתרוג תימני

הג"ר יואל קלופט זצ"ל שאלו איזה אתרוג לקחת השיבו רבינו הרי יש לך אתרוג תימני (מבנו הג"ר חיים שליט"א)

סיפר הגר"ח קניבסקי שליט"א פעם אחת הייתי צריך לנסוע בערב סוכות לירושלים ורציתי שהחזו"א יבדוק את הר' מינים שלי היה תור של אנשים ומיהרתי לנסיעה אמרה אמי ע"ה לחזו"א כי ממחר אני לנסיעה ושיבדוק הד' מינים אמר לה דו וייסט ניט אז די אייגענע זיינען די לעצטע האם אינך יודעת שהקרובים הם האחרונים.

יהיה מותר לעשרו ביו"ט

סיפר הג"ר דב ויינטרויב קנתי אתרוגים תימניים עבורי ועבור הגר"ח קניבסקי שליט"א אצל בעל פרדס אתרוגים הפרשנו תרומות ומעשרות והגר"ח שליט"א שלח אתרוג אחד לירושלים לחמיו הגאון רבי יוסף שלום אלישיב בליל יו"ט נתעוררה שאלה על אופן הפרשת תרו"מ מאחר והם שילמו לבעל הפרדס לפני שקטפו את האתרוגים מן האילן ואפשר שהיו כקנו את האתרוגים במחומר והם עישרו אותם עם אתרוג שקנו בתלוש ונכנס לבית והיינו כלקוח כשבאנו להתפלל ותיקין ביו"ט אצל החזו"א הצענו לפניו את השאלה והורה מרן ז"ל לעשר עתה ביו"ט מחדש עם טבל ודאי את האתרוג בירושלים חישבנו את הזמן מתי שמתפלל הגרי"ש בירושלים ואמר מרן ז"ל לעשר לפני שיברכו והוסיף כיון שכל המתפללים יברכו על אתרוגו של הגרי"ש לכך מותר לעשרו ביו"ט כדי שלא ייכשלו וכמבואר בעירובין דף ל"ב מוטב שיעשה חבר וכו' הלכתי מיד לרבי שלמה כהן זצ"ל שהיה לו עצי אתרוג והיה לו בביתו אתרוג טבל ועישרו עמו את האתרוג ששלחו לירושלים. [ועיין עוד בספר דרך אמונה הלכות מעשר פרק ט' ציון ההלכה סקפ"ט].

על כשרותם של אתרוגים

מספר הג"ר יהודה טרגר: הג"ר עמרם זקס שלח אותי לשאול מהחזו"א על כשרותם של אתרוגים שנה אחת הגיעו מקיבוץ חפץ חיים אתרוגים חדשים היו שם בכל שקיעה נקודות שחורות אך

על זה לא היתה שאלה כי ניתן היה להורידם השאלה שעלתה באתרוג היתה שבמקום אחד למטה היה צהוב הבאתי את האתרוג לעיונו של החזו"א ומיד אמר מנומר אמרתי שזה אפשר להוציא ושלח את הג"ר שלמה ברמן שיביא גפרור מהמטבח חידדו והוציא בו את הנקודות השחורות הביט באתרוג ואמר כשר כשר בשנה אחרת באנו עם שאלה על אתרוג אמר להביא ספר משנה ברורה דפדף בו ולא הביט בשום מקום והפטיר כשר כשר ואולי עשה כן כדי ללמד ולחנך שצריך לעיין במשנה ברורה.

אינו מחפש הידורים

הג"ר נחום מאיר קרליץ זצ"ל שאל את גיסו מרן ז"ל מה הגדר בחיפוש אחר ד' מינים שהרי יש בזה הרבה ביטול תורה ואמר לו רבינו שהוא מחפש ד' מינים שיהיו כשרים ואינו מחפש הידורים (ארבעת המינים כהלכתם עמ' ג')

על מצוה ברצוני לשלם

סיפר רבי דוד פרנקל זצ"ל שפ"א הביא אדם אחד אתרוג לחזו"א והיה האתרוג בתכלית הכשרות וההידור ומאד שמח החזו"א בזה וכששאלו כמה צריך לשלם על כך השיב הלה כי חלילה לו לקחת ממון מהחזו"א ונותן לו האתרוג במתנה החזו"א בשמעו זאת הפטיר ואמר לו מבין אני אותך ואת רצונך אבל על מצוה ברצוני לשלם היהודי בשמעו כך כבר לא יכול היה לסרב עוד מליטול המעוה. (הובא בס' שלמי תודה סוכות עמ' י"ז)

רבי חיים פרידלנדר זצ"ל שאל לרבינו בשביל מה לי לטרוח ולחפש ארבעת המינים והרי בין כך מברך אני על הלולב של רבינו והשיב לו במליצה נפקא מינה לחתיכת לויתן [שככל שהטירחה גדולה יותר יתכבד בה יותר]. (מהרב גבריאל זלושינסקי)

מעשר בליל יו"ט ראשון

סיפר הג"ר שלמה כהן זצ"ל שהיה לו עץ של אתרוגים ומכר לאחד אתרוג של טבל ושכח לעשר או להודיעו שיעשר הוא ונזכר בליל יו"ט הראשון שלא עישר את האתרוג והלוקח היה בירושלים ואי אפשר היה להודיעו ושאל את החזו"א כדת מה לעשות שאלו החזו"א אם יש לו בביתו אתרוג שהוא ודאי טבל והיה לו והורה לו החזו"א שיעשר בליל יו"ט מהאתרוג של טבל שיש לו בביתו על האתרוג שמכר ומהני המעשר מדין זכין לאדם שלא בפניו ואף שע"י הפרשתו ביו"ט עובר על ב' איסורין תורם ותרומה ושלא מן המוקף מ"מ אמרין בזה ניחא לחבר דליעביד איסורא זוטא ולא יעבור חבירו איסורא רבה. (ס' שלמי תודה סוכות עמ' תקצ"ח)

הגרי"ד בנו של הגרי"ז מברסק ישב אצלו שנה אחת בפרוס חג הסוכות ועסקו בתורה לפתע נכנס אליו מר קיבלביץ איש בתים שהביא אתרוגים מגידולי פרדסו פרדסן זה שלפי דבריו היו ברשותו עצי אתרוג מיוחסים בעלי חזקת כשרות בלתי מורכבים אשר נשתלו מנטיעות שהעיד עליהם מהרי"ל דיסקין בשעתו נהג להביא אליו בכל שנה ארגז מלא אתרוגים מיבולו טבל ודאי על מנת שיפריש מהם תרומות ומעשרות כדת ובכדי שיבחר לעצמו פרי עץ הדר גם נהג לשלוח בכל שנה אתרוגים מפרדסו אל הגרי"ז עכשיו שישב אצלו רבי יוסף דוב כיבד אותו החזון איש בהפרשת התרומות והמעשרות כשהוא מטעים שצריך לדקדק ולהפריש

הגר"נ קרליץ אמר שלמרן החזון איש היו מחפשים לולב שלא נחלקה תימתו כלל אה אף שהמ"ב פסק שאם נפתחה התיומת משהו אין בזה פסול ורק יש חשש שמא יפתח מ"מ הבכור"ו והח"א כתב שזה פסול וכן עוד פוסקים ויתכן שלכן החמיר החזו"א.

ג והגר"ח קנייבסקי אמר שהחזו"א סבר שהימנך בלולב אינו פוסל במשהו.

ד החזו"א סבר שלולב שעקום פוסל רק עם עקום כמגל והגר"ח קנייבסקי אמר שלא הקפיד לחפש לולב ישר לגמרי.

ה הגר"ח קנייבסקי אמר שמרן החזו"א לא הקפיד ליטול גם לולב כפוף לצאת דעת הראש אבל אביו מרן הסתייפלר היה נוטל שני לולבים לצאת גם את שיטת הרא"ש בכפוף.

ו הגר"ח קנייבסקי אמר שהחזו"א סבר שגדר שילוש בהדס הוא שאם נקיף חוט בין שלושת שורשי העלים החוט יגע בכולם ואין צריך שכל השורשים יתחילו בשווה.

ז הגר"ח קנייבסקי אמר שהחזו"א סבר שאתרוג שהיה לו פיטם והוא נפל בעוד האתרוג היה מחובר לעץ בדרך גידולו אינו פוסל את האתרוג כיון שזה דרך גידולו.

ח הגר"ח קנייבסקי אמר החת"ס כתב שמראות באתרוג שנעשו מחמת משמוש הידים שנטלו את האתרוג לברכה אינם פוסלים אותו והסביר מרן החזו"א שכיון שזה נעשה מחמת משמוש הידים זה ממראה האתרוג.

ט הגר"ח קנייבסקי אמר שהחזו"א סבר שיש הידור לקחת אתרוג עם פיטם.

י. לגבי לנסוע לכותל המערבי בסוכות כדי לקיים מצוה מהתורה לפי הרמב"ם שסובר שנטילת לולב שם היא מן התורה גם בזמן הזה אמר הגר"ח קנייבסקי שגם אביו הסתייפלר וגם החזו"א לא היו נוסעים כשהיה אפשרות לבוא לכותל והוסיף שחמיו מרן הגר"ש אלישיב נוסע כל יום בימי חוה"מ כי חושש לרמב"ם אבל זה רק ענין ולא חיוב.

יא הגר"נ קרליץ אמר שמרן החזו"א התיר לסכך בפלפונים ולא חשש לגזירת תקרה ורק לעצמו החמיר מחשש שילמדו ממנו לדברים אחרים והעידו בשמו שהתיר גם ברוחב 14 ס"מ

יב. הגר"ח קנייבסקי אמר שהחזו"א התיר לצבוע סכך ולא חשש לשינוי מבריתו שאז פסול לפי המג"א

ישיבת סוכה

מעמיד דמעמיד

מספר הרה"ג ר' ראובן אליצור היו לי הרבה קרשים חדשים דקים מאד ברוחב של 14 וחצי ס"מ עמדתי לחתוך אותם לבלפונים ולסכך בהם את הסוכה ובאתי לשאול את החזון איש זצ"ל מה הרוחב המקסימלי של בלפון לפי הדין תשובתו היתה תסכך בהם כפי שהם ואין צורך לחתוך אותם כלל אך תוך כדי דיבור הוא שואל אותי ואין אתה עושה במעמיד דמעמיד זה היה לפני סוכות שנת תשי"ב ואז התפרסם לראשונה פסקו של החזון איש בדין מעמיד דמעמיד שנה שלפני כן לא ידעו מהפסק הזה כלל אף המקורבים ביותר של החזו"א באותה שנה עשיתי סוכה על הגג ביחד עם שכני הגר"ר דב וינטרוב שהוא הודיע לי אודות פסק זה מתחתי חורים בקרשים וחיברתי אותם ביתדות דמים שפיצלתי

בפועל גם מעשר ראשון לא להסתפק בקריאת שם ולהותירו מעורב באתרוגים שנועדו לברכה בחג הסוכות מאחר שבמקרה כזה מעורב באתרוג אחוז מסוים שהוא ממון שבט הלוי ולא מקיימים המצוה ולקחתם לכם משלכם במילואה טען הגר"ד יכולני ליקח האתרוג שבשביל אבא שהוא בעצמו לוי ויבולים להשאיר המעשר ראשון בתוך אתרוג זד נענה החזון איש מחר שבזמן הזה אביכם יכול לעכב המעשר רק בתורת המוציא מחברו עליו הראיה' נחסר מלכם' השיב רבי יוסף דוב אבא סבור שבאופן זה מקיימים המצוה כראוי' והתפתחה ביניהם שקלא וטריא מסועפת למדי אך למעשה כמובן רבי יוסף דוב הפריש את מעשר ראשון כפי שהורה לו החזון איש.

בימי המלחמה

כאשר קרב ובא חג הסוכות ולא נמצא אפילו אתרוג אחד בכל סטויבץ החליט החזון איש לנסוע למינסק העיר הגדולה כדי להשתדל שם בהשגת אתרוג אם כי הדרכים נשתבשו בגייסות וכל יציאה מתחומי העיירה היתה כרוכה בסכנת חיים יומיים לפני החג יצא בדרך למינסק והגיע אחרי חלאת מרובות העירה שם השיג אחרי מאמצים מרובים אתרוג כשר לברכה אולם בגין המצב המלחמתי החמור נבצר הימנו לשוב סטויבצה עד יום אסרו חג כשחזר לעיירה הקיפוהו כמה בעלי בתים והביעו בפניו את תמיכתם הלמאי הכניס את עצמו בסכנה כזו בהפטירם ואם אין אתרוג מצוי אז לא מברכים על הלולב ומה בכך. אך הוא השיב להם מיניה וביה האם גם כאשר לא יהיו מצויים מצות לפסח תשבו בחיבוק ידים ותגידו אם אין מצות אז לא אוכלים הלא בלי שום ספק תרעישו עולמות ותטרחו בכל הדרכים שבעולם להשיג מצות כדי שלא תהיו זקוקים לצים ואף אני עם אתרוגי שרוי במצב דומה אי אפשרי אחרת.

דקדוקים מיוחדים במינם היו מנת חלקו גם בבחירת ד' מינים לסוכות עוד באמצע הקיץ כשנודע לו פעם שגוי מסויים מכפר נידח שתל הדסים בעציץ ועלו יפה תופעה נדירה באקלים הארץ הזאת נחפו לנסוע אליו ושמח לקבוע כי אכן הדסיו הדסים כשרים עם כל הסימנים ותמורת תשלום העניק לו הגוי הרשאה לתלוש הדסים ולקחתם לצרכו בבוא המועד והיתה שמחתו על שהשיג הדסים כשרים בלי קץ וגבול.

במשב רוח אחת

סיפר מרן הגרמ"י ליפקוביץ שפ"א לאחר חג הסוכות היה בבית מרן החזו"א והוציא החזו"א מהארון שבביתו מעטפה ובתוכה היו גרעינים מהאתרוג שלו ואמר לו החזו"א קח גרעינים אלו ונטע אותם בחצר ביתך אמר לו הגרמ"ל כי הרי גידול האתרוגים טעון טיפול רב והוא אינו יודע לטפל בזה ענה לו החזו"א הקב"ה יכול במשב רוח אחת לשלוח את הברכה ואכן כך היה שהגרמ"ל מיעט מאוד בטיפול העצים ועם זאת הוציאו בכל שנה אתרוגים רבים מאד ואף מרן ז"ל בשנותיו האחרונות היה קונה אתרוג אצל הגרמ"ל מהעץ שבחצירו וסיפר עוד ששאל את החזו"א מניין לנו בבירור שאין זה אתרוג מורכב וענה לו שיש לעץ זה דין של מסורת שאותו המקום שמצא בו החזו"א את העץ מוחזק שאינו מורכב. (ספר שלמי תודה סוכות עמ' י"ד)

צריך לטרוח לחפש אחר ד' מינים שהרי יש בזה הרבה ביטול תורה ואמר לו מרן זצ"ל שהוא מחפש שהד' מינים יהיו כשירים והידורים אינו מחפש והגר"ח קנייבסקי אמר שפסולים שהמ"ב אומר שעדיף להחמיר ג"כ צריך להשתדל לחפש כי זה ספק דאורייתא

הוסיף הגר"ח קניבסקי שליט"א אצל החזו"א היה מעשה כזה שת"ח אחד העיז ובא להעיר לו שכאילו סוכתו פסולה מחמת שהדפנות נדו ברוח והחזו"א שתק ולא הגיב [כי סבור היה רבינו כנ"ל שדוקא כשהן מתרחקין ג"ט זה מזה אז היא פסולה]

ברכת לישיב

הגר"ר יעקב אדלשטיין הגיע פ"א לחזו"א בסוכות ואמר לו החזו"א שיברך לישיב בסוכה אמר לו הגר"י שאביו אינו נוהג לברך רק כשאוכלים בסוכה ואמר לו שאפ"ה יכול לברך כשראהו שמהסס אמר לרבנית שתביא איטריות ונתן לו צלחת איטריות ואז בירך לישיב בסוכה.

מנן הקה"י סיפר שהיה רב אחד שלא יצא מסוכתו כלל מרוב חשקו שלא להפסיד רגע של מצוה ואמר רבינו דהוי כבית הסוהר וגם אינו כעין תדורו (מהרמ"ב)

פעמים שהיה רבינו לומד בסוכות עם רבי דוד פרנקל זצ"ל על גג ביתו והיה מצטט דברי הרא"ש סוף פרק ב' דסוכה לעיוני צריך להתבודד ולישיב בישוב הדעת ומצטער הוא בסוכה. (מובא בס' זכור לדוד בשם ס' ארחות רבינו)

הידור מיוחד היה נוהג בקרשים אשר לדפנות הסוכה שיהיה מהוקצעים ונאים ונרכשים על ידו בכסף מלא והיה אומר כמה גדולים דברי חכמים שאמרו הכל תלוי במזל אפילו ספר תורה שבהיכל הנה הורגלו הבריות לטרוח ולהתאמץ בהידורם של ארבעת המינים וביותר בשל אתרוג שהתורה קראתו פרי עץ הדר ומפזרים על כך ממון רב בעוד שלצורך סוכתו מלקט כל אחד צרור שיירי נסרים עלובים במראיתם לא תואר להם ולא נוי שזכה בהם מן ההפקר ולא עלו לו כדי פרוטה שחוקה אחת והלא שתיהן מצוות שוות מן התורה סוכה ודי מינים זו מצוה וזו מצוה וכדינה של כל מצוה הל גם על הסוכה ודפנותיה החוב זה א - לי ואנוהו התנאה לפניו במצוות ולצד הידוריו בנוי המבנה של הסוכה..

צריך לנהוג כדברי הגמרא

באחד מימי חול המועד סוכות בשעה שהציבור בירך על הד' מינים של רבינו שכב בסוכתו עד שיגמרו לברך והציע בפניו הגאון ר' מיכל יהודה ליפקוביץ עוד דוגמה ששייך בה דופן עקומה דוגמה אחרת ממה שאמרה הגמרא בסוכה דף ז' והסכים עמו רבינו אלא שאמר שלמעשה צריך לנהוג כדברי הגמרא כי כך אמרו חז"ל הכמדומה שהוסיף מגמרא פסחים ק"ד ב' הואיל ונפיק מפומיה עשו.

שמחת בית השואבה

מעיד ר"ח פריד פעם במוצאי א' דיו"ט סוכות חיכנו לתפילת ערבית בבית מדרשו בגבעת רוקח לפתע קפץ החזו"א מסוכתו שהיתה גבוהה מעט מביהמ"ד בקול שירה והחל לשיר ולרקוד בדביקות פניו בערו כאש וכל הקהל הצטרף עמו בריקוד (מרשימות הר"א טובולסקי)

בחוה"מ סוכות עלו תלמידיו לסוכתו רבינו היסב על מיטתו ברוב חולשתו וביקש מאחד הנוכחים לעשות יום טוב הלה פתח בניגון כל הקהל פצח בשירה ולפתע החל רבינו לרקוד על המטה בהתלהבות עצומה לאחר הריקוד הסוער היה באפיסת כוחות שהעידה על מאמציו לקיום מצות שמחת יו"ט. (מפי אחד מתלמידיו)

באחד מימי חוה"מ סוכות לאחר תפילת ערבית נערכה אצלו שמחת בית השואבה והיו שעלו על הבימה שולחן שיועד לשמש כבימה והחלו לפזז ולרקוד החזו"א שהשמחה היתה נסוכה על

מענף עץ וכששאל אותי החזון איש איך אני עושה במעמיד דמעמיד וענית לי שחיברתי את הקרשים של המעמיד במסמרי עץ קרנו פניו וצהלו ובחיוך של אושר הביע את שמחתו הגדולה מהרעיון הזה.

בדין סכך העשוי מפלטות עץ משטחים ששימשו להובלה דחתכהו לנסרים בלאפונים

סח הגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל בירושלים נהגו רבות בשנים לסכך את הסוכה בנסרי עצים הנקרא בלאפון באחת השנים משנות המחזור והדחק הגה יהודי חרדי רעיון מועיל עבור בני ירושלים ולקח פלטות עץ גדולים הבאים עם הספינה ומשמשים להובלת ערימות גליונות של נייר לבתי הדפוס והוא עשוי באופן כזה שנותנים את ערימת הנייר על משטח הפלטה העץ ושוב מכסים אותה גם מלמעלה במשטח כנ"ל וקושרים סביבם בחוט ברזל עב ובאופן כזה אפשר להביא רבבות גליונות על גבי האניה מבלי לחשוש שהנייר יקמט או ינזקו בהובלתם כי העצים שומרים עליהם מב' הצדדים הנ"ל קנאם בזול מבעלי הדפוס וחתכם לנסרים דקים כבלאפון ומכרם בזול לעניי ירושלים ושאלו לא' מגדולי ההוראה מהדור הקודם והתיר לסכך בהם משום שעת הדחק ומדין פשוטי כלי עץ. ומאחר והייתי אז לחוץ ביותר קניתי גם אני מהם וסיכנתי בהם סוכתי אולם לא הייתי שלם בזה ומיד במוצאי יו"ט הראשון נסעתי לבני ברק אל מנן החזו"א זלה"ה ושאלתיו כדת מה לעשות והוכיח לי ממשנה מפורשת במסכת כלים עיין פרק כ"ג משנה ד' ובר"ש שם שגם פלטות אלו הן כלי המקבל טומאה ועל פי דבריו מיהרתי להחליף את הסכך תיכף בחזרתי לירושלים, עי' מ"א סי' תרכ"ט סק"ח ובחזו"א א"ח סי' קמ"ג סק"ו. (קובץ מרבה חיים ער"ה תשס"ה עמ' ק"ז)

מעמיד דמעמיד

כותב הגר"ר דב ויינטרויב בספרו דבר שמועה ח"ב סוכה סי' ל"ז בשנת תש"א יצא לאור ספר חזו"א ואז נתפרסם בספרו הוראה שאין הבדל בין מעמיד בדבר המקבל טומאה למעמיד דמעמיד בדבר המקב"ט ואז התעוררה הבעייה היאך אפשרי לעשות סוכה בלי מסמרים והמציאו בכמה אפשרויות עמודים של עץ ולעשות בהם נקבים מפולשים ולהכניס בהם את הקרשים ועליהם ישען הסכך או לעשות נקב בתוך הקרש ובתוך העמוד והנקב של העמוד לא היה מפולשו ולחבר אותם ע"י מסמרים של עץ הנקרא דיבל אמנם התעוררה השאלה האם זה פתרון כי הרי ע"י עשיית הנקב נעשה כלי שמקבל טומאה ומסרתי אז השאלה למנן החזו"א ז"ל, ואחר העיון השיב לי להיתר דלא דמי לסולם עיין א"ח סי' תרכ"ט ס"ז וס"ח מב' טעמים א' דהוי כלי עץ העשוי לנחת ועוד דהוי דרך בנין ברכת לישיב בסוכה.

משהדפנות נדו ברוח

מעיד הרה"ג רבי יששכר אנסבכר היתה לי סוכה שדפנותיה היו עשויות ממחצלאות שהיו עפות ונדות ברוח והתעוררה השאלה על כשרותה היות והדפנות נדו ברוח מצויה באתי לחזו"א הצעתי את השאלה ואמרתי שראיתי במשנה ברורה סימן תר"ל החזו"א סימן לי שאביא לו מהמדף ספר מ"ב פתחו ואמר לי אתה רואה כתבתי כאן משהו הוא כתב שכשארין מתרחקין ג' טפחים זה מזה הסוכה כשרה נעין חזו"א א"ח סי' ע"ז סק"ו שכתב וז"ל ונראה דהיינו דוקא שהרוח מפזר את הענפים באופן שהן מתרחקין ג' ט זה מזה ובטל ליה מחיצה ההיא שעתא הלכך פסול אף בשעה שהן נחין ושקטין ומחיצתן שלמה דהוי מחיצה עראי שאינה יכולה לעמוד ברוח אבל אי המחיצה חזקה שאין הרוח יכול לפזרה אלא שמתנוודת מעט לכאן ולכאן אבל בכל שעתא היא מחיצה מעלייתא נראה דשפיר הוי מחיצה העומדת ברוח.

לישון יחידי

אירע בסוכות שהבחור שהיה ישן אצלו לא הגיע ולא רצה לישון יחידי והגיע לקרוא להגר"ח קניבסקי שליט"א שיבוא לישון אצלו אחר כך אמר לו שנזכר שבמעשה רב כתוב שבסוכות אפשר לישון יחידי כי שומר מצוה לא ידע דבר רע וכי לא היה צריך להעיר אותו. (מהגר"ח שליט"א)

היה מקפיד בימי חג הסוכות שלא לכסות השולחנות שבבית במפה כדי להראות את הארעי שבבית ואת הקבע שבסוכה ואמר שכן נהג אביו בקוסובה (עיין פרי מגדים או"ח ריש סי' תרל"ט במשבצות זהבו. ס' זכור לדוד ח"א עמ' ש"ס)

פניו הגיב לרוקדים על הבימה מחייבים אתם אותי לעשות מעקה לבימה. (מהגר"ר שאול קרביץ)

מספר עד ראייה נכחתי בביתו באחד מימי חוה"מ סוכות עת נערכה אצלו שמחת בית השואבה ראיתי את החזו"א יורד מגג ביתו כשקופץ ומרקד במחיאית כפיים בשמחה ובדביקות עצומה והיה יורד תוך כדי ריקוד במדרגות כשפניו וגופו פונים אל הגג והוא יורד אחורנית והיה זה פלא שלא נתקל בשום מדרגה אשרי עין ראתה זאת. (מהגר"ר פסח יברוב)

היו עושים אצלו שמחת בית השואבה בחוה"מ סוכות וכשרצה שתסתיים השמחה רמו על כך באמרו כעת לשיר כי בשמחה. (מהרמ"ח גורא)

שמחת תורה

שידוע כמה היתה חולשתו אח"כ אמר לנו להביא מהביהכנ"ס למטה את הספסל הגדול שהיה כבד מאד הפך את הספסל ואמר שכל אחד יכנס עם כתפו תחת הספסל וכך ירקדו הוא היה ראשון ולפתע כולם נפלו והוא נשאר.

מעיד הג"ר אהרן רוטר שליט"א זכורני בשמחת תורה האחרון כשהיה על הגג לאחר התפילה החזיק במגש עם לקח ורץ מקצה האחד למשנהו הקהל היה חוטף באמצע ריצתו במהירות מופלגה עד כלות הנפש ממש. (ספר שערי אהרן על שו"ע או"ח קונטרס שערי אי"ש עמ' כ"ט)

במפגש עם הרב מפוניבז' זצ"ל בשמחת תורה ביישיבת פוניבז' החל החזו"א לפזם בניגון מיוחד אלע מ' וועלן זאגן אז דער פונוביזער רב איז צדיק כתמר כתמר יפרח. וכנגדו עמד הרב מפוניבז' ופיזם באותו ניגון לעיני הקהל אבער מיר וייסען דאך דעם אמת אז דער חזו"א צדיק כתמר כתמר יפרח והקהל שהתלהב מן המראה שלפניו החל לרקד ולפזז בכל עוז לכבוד התורה. (עדות הר"ר אלימלך בראונפלד). באחד מימי שמחת תורה לאחר שקם ממחלת לב הביאו לו ספר תורה והחל מפזז ומרקד עמו אחותו הרבנית קניבסקי ע"ה ובתה תלחט"א עמדו והביטו בו ברעדה הלא רק זה עתה החלים וקם מהתקפת לב.

לא היה ניחא ליה במה שהיו עושים הקפות שניות במוצאי שמחת תורה ופעם אחת כששמע מזמרים והאר עיניו בתורתך הגיב מה הם שרים והאר עיניו שישבו ללמוד. (מהגר"ר יהודה טרגר)

רבינו היה מגיע בשמחת תורה להשתתף בהקפות ביישיבת פוניבז' יחד עם הבחורים היו נושאים אותו על כסא בשירה ובזמרה מספר הגאון רבי יעקב אדלשטיין סיפרו זאת להרב מבריסק זצ"ל שנושאים אותו כך והגיב וואס לאסט ער זאך 'למה הוא נותן שיעשו עמו כך' החזו"א ראה שהבחורים נהנים מכך ולא חשש ליוהרא וגם לא חשש מבזיונות לכן רצה לתת לנו שנהנה קצת.

ליל שמחת תורה תש"ט מרן הרב מבריסק זצ"ל שהה בימים ההם ביישיבת תפארת ציון בב"ב לאחר שמרן החזו"א השתתף בהקפות ביישיבת פוניבז' הלך לעבר מעונו של הרב מבריסק מספר רבי אריה שכטר ליוונו את החזו"א ירדנו מההר של ישיבת פוניבז' והגענו לתפא"צ החזו"א נכנס מהדלת שבצד מערב ואמר להרב מבריסק 'גוט יום טוב' והרב מבריסק השיבו 'גוט יום טוב'.

כעשר דקות בערך שהה החזו"א במקום שרפי קודש הביטו איש אל אחיו החזו"א הפטיר גוט יום טוב' והרב מבריסק החזיר גוט יום טוב' ממשיך הגר"א שכטר אחר כך ליוונו את החזו"א לעבר כיוון ביתו וכשנכנס לבית הכנסת שבביתו הרקיד אותנו סביב הבימה של הביהכנ"ס היינו כעשרה אנשים רצנו מהר והוא אחרינו ריקוד שאי אפשר לתאר על הכתב.

ושמחת בחגך בשמחת תורה

מספר הג"ר מנחם כהן שליט"א שנה אחת באנו אל החזו"א בשמחת תורה לאחר ההקפות ביישיבת פוניבז' הוא עלה לגג ביתו וקיבל אותנו נטל מגש עם כוסיות יין לחלק לכל אחד וכך החזיק את המגש כשהוא עומד על רגל אחת במשך כעשר דקות על אף

סוכות בקובנה בבניינה ובחורבנה

מפי אחד מבניה רבי יצחק אלחנן גיברלטר שליט"א . מתוך ספריו יסור יסרני (ג) חלקים

בסוכה עם רבי אלחנן וסרמן הי"ד

לאחר הסתלקותו של הגאון הצדיק, יסוד העולם, ה"חפץ חיים", היה הגאון רבי אלחנן זצוק"ל נוסע לבית התלמוד בקלם ושוהה שם בראש השנה וביום כיפור, במחיצת הצדיק הקדוש רבי דניאל מובשוביץ הי"ד. לקראת חג הסוכות הגיע לקובנה, כדי לאסוף כסף לשיבתו בברנוביץ.

בהגיעו לקובנה, היה מתאכסן רבי אלחנן אצל ידידו, הגאון הצדיק רבי גדליה דסלר מקלם. רבי אלחנן קבע את מקום תפילתו בבית המוסר בקובנה – מה שהשרה רוח של התעלות ואוירת רוממות של הימים הנוראים.

משפחת גרה ברחוב לוקש 13 בקובנה. בבניין זה, גרה משפחת הגאון הצדיק רבי גדליה דסלר. הבניין היה בבעלות בית התלמוד דקלם.

מידי שנה בהתקרב חג הסוכות, היינו בונים בחצר ביתנו סוכה גדולה, שדפנותיה היו עשויות מקרשים עבים. סוכה כזו ניתן לראות היום רק במוזיאונים המנציחים את העבר...

לצדיק רבי גדליה דסלר לא הייתה סוכה, משום שלא היה לו מי שיבנה אותה. בנו הרב-ר' שמחה זיסל, מגדולי תלמידי החכמים משיבת טעלו - היה חולה ברגלו ונסע לשוויץ כדי להתרפא (כך סובבה ההשגחה שייצל מהמלחמה ויזכה לעלות לארץ). לכן היה הרב דסלר אוכל בסוכתו. הוא היה מחכה שנסיים את סעודת החג, ולאחר מכן היה אוכל עם משפחתו בסוכתו. מובן, שכאשר היה הגאון הצדיק רבי אלחנן וסרמן מתארח אצל הרב דסלר, היה אף הוא אוכל בסוכתו. מובן אפוא, שהשתדלנו לסיים את סעודת החג במהירות, כדי שהצדיקים יספיקו לקיים את מצות "לישב בסוכה", בפרט בלילה הראשון.

בכל שנה, מספר ימים טרם חג הסוכות, היה אחי הבכור, רבי יוסף, מוציא את קרשי הסוכה המאוחסנים במרתף ביתנו, ובונה את הסוכה הגדולה בסיוע כל הילדים.

אבא היה יוצא לשוק וקונה עגלה מלאה בסכך. האיכרים הליטאים ידעו אודות הצורך בסכך לכבוד חג הסוכות, לכן הביאו עגלות מלאות ענפים טריים, שנכרתו מעצי אורן ומעצי ברוש, ואלה היו מכסים את הסוכה כדין. לענפי הסכך היה ריח נעים של יער.

הרב דסלר, שגר בקומה השנייה, היה מביט מבעד לחלון, וכשראה שאנו מסיימים לחבר את דפנות הסוכה ומתכווננים לשים את הסכך – היה מודיע זאת לגאון הצדיק רבי אלחנן וסרמן, שהיה מגיע מייד ומבקש מאחי הבכור, רבי יוסף, שיתן לו הזכות לשים את הסכך על הסוכה.

מובן שהסכמנו בשמחה. היינו מתרגשים עד מאד מהזכות הגדולה שנפלה בחלקנו. כך זכינו לשבת בסוכה, שהגאון הצדיק רבי אלחנן השתתף בהקמתה! אנו הילדים סייענו לצדיק בהנחת הסכך: הבאנו סולם, שולחן עץ וכיסא, והחזקנו בהם, כדי שהגאון רבי אלחנן יוכל לשים את הסכך בקלות. הגאון עלה על הסולם או על השולחן, ואנו עמדנו בשורה, כשכל אחד מגיש בתורו ענף של סכך.

אחי רבי יוסף, שהיה נער כבן חמש עשרה, עמד בתוך הסוכה, כשבידו מקל ארוך, אותו היה מרים כדי לסמן לגאון היכן צריך להניח ענפים נוספים. לאחר שסיים אחי הגדול לסמן, ירד הגאון הצדיק מהסולם ונכנס לסוכה כדי לבדוק בעצמו שלא חסר סכך.

שמחתנו הייתה עצומה. במשך כל השנה חיכינו לרגע מיוחד זה, בו נוכל לעזור לגאון רבי אלחנן בהנחת הסכך.

בחודשים אלו ירדו בליטא גשמים עזים, אך לא נהגו לכסות את הסוכה בגגון כדי להגן מפני הגשם, לכן לא ציפינו את הסוכה בסדינים.

קישטנו את הסוכה באגוזי ערמון שהיו גדלים פרא בכל הרחובות. היינו משחילים בחוט את אגוזי הקשטנות ועושים מהם צורת מנורה וקישוטים נוספים.

בקובנה של אותם הימים, לא ידעו שניתן לאכול את האגוזים על ידי צלייה ואפייה, לכן היו האיכרים אוספים בשקים גדולים את אגוזי הקשטנות מן הרחובות, כדי שישמשו מאכל לבהמותיהם. לפני חג הסוכות, אף אנו אספנו אותם, כדי לקשט את סוכתנו.

חג הסוכות חל בסתיו. בדרך כלל היו יורדים בסוכות גשמים עזים, ולעיתים אף התחיל כפור. כאשר הייתה קרה - לא ירד גשם.

לפני שחלה סבי, הגאון רבי משה לייב כגן, היה נוהג להכניס תנור חימום מברזל לסוכה, והיה ישן בה עטוף במעיל פרווה ובשמיכת פוך בשל הכפור האיום. אך ביום גשום, לא יכלו בשום אופן לישון בסוכה, משום שירדו גשמים עזים, כמבול של מים.

בלילה הראשון של סוכות, לאחר שפסקו הגשמים, אנו, הילדים, ירדנו לסוכה ובדקנו שאין טפטוף של מים מהסכך, משום שאם יש גשם, ואפילו טפטוף מים שנכנס לתוך התבשיל ומקלקלו - פטורים מן הסוכה ואסור לברך את הברכה "לישב בסוכה".

היינו מחכים בבית עד שייפסק הגשם. לאחר שנוכחנו לראות שהגשם פסק, המתנו כשעה, ואז ירדנו ובדקנו שאין כל טפטוף מהסכך. אם במשך מספר דקות לא היה כל טפטוף, היינו קוראים לכולם לבוא לסוכה. כל אחד מבני הבית נטל בידו דבר מה: אחד לקח את החלות, ושני את היין, את האוכל ואת שאר הכלים.

לא פעם קרה, שאבא התכוון לקדש על היין, ולפתע החלו לרדת טיפות מהסכך. בלית ברירה נטלנו את האוכל ואת הכלים ושבו הביתה. חיכינו עד שהטיפות תיפסקנה, ואז שוב הורדנו את כל האוכל, ניגבנו את השולחן ואת הכסאות, וכשהכל היה מוכן לקידוש, שוב החל לרדת גשם ונאלצנו לשוב הביתה, וחוזר חלילה. לעיתים היינו מחכים אף חמש שעות! לא פעם ארע, שרק קרוב לחצות הלילה יכולנו לעשות קידוש ולאכול כזית חלה. ישבו בבית וציפינו בכיליון עיניים לרגע בו נוכל לקיים מצות אכילת כזית בסוכה.

התחנכנו ולמדנו מך, מה פירוש הידור מצווה בתכלית. מהי מידת הזהירות הנדרשת כדי לא להיכשל חס ושלום בברכה לבטלה. כל הטרדות, העלויות והירידות לסוכה - נסכו בנו שמחה!

כאשר הצלחנו סוף סוף לשבת בסוכה, הזדרזנו מאד וסיימנו את הסעודה, לאחר מכן היינו מודיעים למשפחת הרב דסלר שהסוכה התפתחה. אז היו בני המשפחה יורדים במהירות עם האורח הצדיק, רבי אלחנן וסרמן.

אנו הילדים עמדנו בדממה מחוץ לסוכה, כדי לשמוע את הקידוש של הגאון רבי אלחנן וסרמן. לאחר הקידוש הלכנו מהמקום, כדי שלא ירגישו בנו ולא נפריע חלילה. בנוסף לכך, לא רצינו להאזין במרמה לשיחתם של גדולים אלו. לעיתים, כשהגשם פסק רק קרוב לחצות הלילה, היינו מזמינים את הגאונים לסוכתנו ואוכלים עמם, כדי שכולנו נספיק לקיים את המצווה.

האורחים היו מכבדים את אבא שיקדש ראשון, משום שהוא בעל הבית, ואבא, כמובן, היה מכבד אותם שיקדשו לפניו – מפני כבוד תורתם.

לא ניתן לתאר את האושר הגדול שלנו, על הזכות הגדולה שנפלה בחלקנו - לאכול בליל חג הסוכות במחיצתו של הגאון הצדיק רבי אלחנן וסרמן. הגאון אמנם התארח בסוכתו, אך הוא אכל רק ממה שהוכן על ידי משפחת הגאון רבי גדליה דסלר. מובן שנהגנו ביראת כבוד ולא הפרענו לגאון בשאלות ובבקשות. הרגשנו את עצמנו יושבים בסוכת הצדיקים, סוכת עורו של לוייתן. ימי חג הסוכות לא יישכחו מלבי. רושם אדיר של הידור מצווה ודקדוק ההלכה בתכלית נותר חקוק בלבי.

שמחת תורה בבית המוסר

בבית המוסר שרר כל השנה פחד ומורא מאימת הדין. במשך כל ימות השנה כמעט לא נראתה בת צחוק על פני הלומדים במקום. לימוד התורה נעשה בעיון עמוק, התפילה - בהתרגשות הלב, ולימוד המוסר על פי דרכו של רבי ישראל סלנטר - בבכי, תוך חיפוש בחדרי הלב. תפילות הימים הנוראים היו ספוגות דמעות, בנוסח בית התלמוד בקלם.

לאחר הימים הנוראים, הגיעו ימי השמחה של חג הסוכות, וגולת הכותרת הייתה שמחת תורה. האנשים היראים כל השנה, התמלאו חדווה ושמחה. בשמחת תורה הגיעו לבית המוסר רבנים, גדולי ישראל ויהודים רבים מבתי כנסת שונים, לשוב ולשמוח בשמחת התורה בבית המוסר.

על פי זכרונותיו של אחי, ר' דב ז"ל, הגיעו לשם הגאון הגדול רבי יעקב פלקנישקי, הרב של בית כנסת החייטים, שהיה אחד מגדולי ישראל, כמו כן הרב הגאון רבי שמחה זיסל מנקביץ, ראש הישיבה בשאנץ, ושאר חכמי קובנה. גם תלמידי הישיבות הגדולות, טעלו וסלבודקה, הגיעו לשם. בעיקר זוכר אני את הרב שמחה זיסל דסלר, מבחוריה המצוינים של טעלו.

השמחה הייתה גדולה, כמו בתלמוד תורה בקלם וכמו בישיבות סלבודקה וטעלו. ההקפות ארכו שעות ארוכות בחדווה, בשמחה ובששון. השירים היו בנוסח קלם.

השיר הראשון היה "אשרינו מה טוב חלקנו", שחלקו הושר באדיש. השרידים שניצלו מהעקידה בקלם, סיפרו כי את השיר הזה שרו היהודים שעמדו לפני המוות בקלם, ברוקדם עם ספר תורה, שהניחו הליטאים בידיו של הגאון הצדיק והקדוש רבי גרשון מאדיניק. כך נפל לבור העקידה, כשספר תורה בידו, היי"ד קדושים אלו, מי יזכה לעמוד במחיצתם???

כמו כן, היו שרים "אתה בחרתנו" בנוסח קלם. בתחילת כל הקפה היו שרים "משה אמת ותורתו אמת", בהתלהבות ובקפיצות.

אחר כך שרו שירים חדשים, שהביאו הבחורים מישיבות סלבודקה וטעלו לכבוד התורה. הבחורים פיזו לפני התורה בחזרות נעורים ונתנו את הטון בשירה ובריקודים.

שעות ארוכות רקדו הזקנים והמבוגרים עם הבחורים לכבודה של תורה. לא ידעו עייפות מהי, רק חדווה וששון מילאו כל לב.

הגבאי הראשי, הרב זלמן טרקניסקי, אסף את כל הילדים למעגל אחד. הוא היה רוקד וקורא יחד איתנו "צאן קדשים". רבי זלמן ראה בכך את שמחת היום, והכל עשה לכבוד התורה! ביתר הזמן רקדו בצוותא עם המבוגרים, מבלי להפריע להם. הייתה זו שמחה אמיתית לכבוד התורה בבית המוסר. שמחה זו - טעמה לא פג ממני במשך כל חיי.

לעיתים, לבחורים שבאו מן הישיבות, הייתה ביקורת בעיניי הלכה על אחד מחשובי בית המדרש. במשך כל ימות השנה לא העלו הבחורים נושאים אלו בפניהם, עקב כבודם. בשמחת תורה, כאשר השמחה שפעה ללא גבולות, מצאו אלו את הזמן הנכון להעלות את הדברים.

זכורה לי שנה אחת, שבה הבחורים עזבו את המעגל הכללי ונטלו את ידיו של אחד ממכובדי בית המדרש - שרקד בתוך המעגל, כשספר תורה עימו. הם

החלו לרקוד עימו, ואט אט סובבהו מחוץ למעגל הכללי. הם המשיכו אז לרקוד עימו בצד, כדי שיתר המתפללים לא ישמעו על מה הם משוחחים איתו בזמן הריקודים.

הייתי אז ילד כבן שמונה, ולא הבנתי מדוע הוציאו הבחורים יהודי זה מחוץ למעגל הכללי ורקדו עימו בנפרד.

עשרות שנים לאחר מכן, הסביר לי הרב הצדיק, ר' שמחה זיסל דסלר זצ"ל, את פשר העניין. הוא היה אז בין הבחורים שארגנו מעגל זה. הייתה לבחורים טענה הלכתית על האיש הנכבד הזה, שהיה תלמיד חכם גדול ומעשירי קובנה ואחד מבועלי הצדקה בעיר.

במשך השנה לא יכלו להוכיח לו בצורה מכובדת שהנהגה זו אינה מתאימה לו. בשמחת תורה, כשספר תורה בידו, מעין נקיטת חפץ בשבועה, יכלו לומר את הדברים בצורה מכובדת, מבלי שאחרים זולתו ישמעו. מחד גיסא, רקדו עימו בשמחה עד כלות הנפש, ומאידך גיסא, ניסו לרמוז את דברי תוכחתם.

בתחילה הוא האדים מרוב כעס, היאך עוללו לו הבחורים כך, אולם הבחורים לא הרפו ממנו ולא הניחו לו לעזוב את המעגל. קבוצת הבחורים רקדה סביבו במרץ, כדי שאנשי בית המדרש לא יחושו בנעשה, ואילו יחידים המשיכו להוכיחו ברמזים. התנהל ביניהם דו-שיח הלכתי, תוך שהוא שולף הוכחות לצדקתו מן הש"ס ומן הירושלמי. הבחורים המשיכו בשירה ובריקודים, ולא הניחו לו עד שקיבל עליו לתקן את הדבר. לאחר מכן המשיכו הבחורים לרקוד סביבו בהתלהבות יתירה ובשמחה עצומה, על שזכו לתקן את הדבר. שנים ארוכות לא זכרו שמחה כזו בבית המוסר.

המיוחד בדבר היה, שאיש מן הציבור לא ידע על דברי התוכחה. נראה היה אז, שבני הישיבות רוקדים עם אחד מהמיוחדים בבית המוסר. הכל נעשה בעדינות, בצנעה ובכבוד.

אלה היו דמויות ההוד בבית המוסר. גם כאשר היו לאי מי טענות על זולתו, היו מחפשים דרך לפתור את הדבר מבלי לפגוע ומבלי לבייש. לאחר קיום מצות ההוכחה כדן, נעשו שני הצדדים אוהבים גמורים.

עוד סיפר אחי ר' דוב גיברלטר ז"ל שבבית המוסר בקובנה היו מדברים בשמחת תורה אחד עם השני בארמית לעורר את השמחה.

מנהג יפה היה נהוג בהקפות - הכל רקדו ושמוחו יחדיו. כשהיו רואים שחלק מהמבוגרים שבקהל התעייפו. היו מסיימים מייד את ההקפה ומפסיקים לרקוד. כולם היו נחים קמעא, ואחר כך המשיכו ביתר שאת. לא היה מצב שחלק מהקהל לא רקד.

ר' זלמן טרקניסקי, הגבאי הראשי, נהג לשבת לאחר הקידוש בשמחת תורה, כששק מלא תפוחי עץ גדולים ויפים בידיו, ולחלקם לילדים, כפי שמובא בהלכה. בבית המוסר דקדקו בהלכה בתכלית הדקדוק.

בקידושא רבא היו רק מעט מזונות ויין לקידוש. בשמחת תורה הביאו גם משקה משכר. פעם בשנה, ביום זה, השתכרו בבית המוסר לכבוד התורה, וכך היה המנהג בתלמוד תורה דקלם. היו שם אנשים שלא הורגלו לשתות כלל, ומשהיו שותים כוסית קטנה - היו מגיעים כמעט לשכרות והיו מוכרחים לנוח, כדי שיוכלו להמשיך בשמחת התורה.

גם בביתנו, רק בשמחת תורה היה בקבוק של יין משכר על השולחן. זוכר אני את רבי איסר - שהיה לו מלון קטן בקובנה ומסעדה כשרה למהדרין, וכל היראים היו אוכלים שם - אף הוא היה שותה מעט אלכוהול לכבוד שמחת התורה. במסוף היה נשכב על הספסל, בשל הבחילות שתקפחו, וכל זאת לא היה מונע מעצמו לשתות מידי שנה לכבודה של תורה!

עודני זוכר כיצד בכל חג היו גדולי תלמידי החכמים של בית המוסר - שהיו הלמדנים הגדולים של קובנה ועשירי היהדות החרדית הקובנאית - הולכים בצוותא לסלבודקה, לקבל את פני הגאון ר' אברהם גרודז'ינסקי.

הוא היה מוסר לפנייהם שיחה עמוקה, שדנה בהלכות החג, ואף לאחר שיצאו מלפניו, עדיין המשיכו לחזור על דבריו ולהתעמק בהם.

*

זכורני יום שמחת תורה, כאשר הגיע ציבור מתפללי בית מדרש הנביר לקידוש בביתו של הגאון רבי חנא גורביץ. שמחת לומדי התורה הרקיעה שחקים, עד כי רקדו על השולחנות לכבודה של תורה. בקובנה היה זה דבר נדיר.

בבית כנסת החסידי בקובנה

בשמיני עצרת היה בבית המדרש החסידי מלא מפה לפה. רבים מבני העיר הגיעו כדי לחזות בשמחה הגדולה ובריקודים הסוערים בעת ההקפות. אף אני הלכתי לשם.

החסידים היו רוקדים לכבודה של תורה בכל כוחם ומרצם, שירתם הייתה עריבה מאד. בעיקר זוכר אני כי סמוך לארון הקודש רקד החסיד ויסליצקי עם חסיד נוסף את "ריקוד הקוזקים".

הריקוד נעשה בצורה כזו, ששניהם עמדו בשני צידי מדרגות ארון הקודש והתקרבו זה לזה בריקוד על רגל אחת. הם התקרבו במהירות זה לזה, ונראה היה כאילו אחד מפיל את רעהו תוך כדי ריקוד. ברגע האחרון נעצר הריקוד וכל אחד חזר לאחור על רגל אחת. כך נמשך הריקוד כשהם רוקדים קדימה על רגל אחת, ובשנייה האחרונה לפני ה"התנגשות" שבו לאחור. על אף שהחסיד ויסליצקי היה אדם מבוגר, הוא רקד כנער צעיר לכבודה של תורה. הוא היה מומחה גדול בריקוד ה"קוזקים", הקשה לביצוע. הם המשיכו בריקוד זה עד כלות הכוחות. ריקוד מיוחד זה היה שיא השמחה עד כי כל הציבור עמד למטה ומחא להם כף.

אכילת כזית פת בסוכה בגטו קובנה

לאחר שניצלנו מהאקציה של הגטו הקטן, באותה שבת נודע לאחי רפאל שהנהלת הגטו מחלקת ככר לחם לכל משפחה שניצלה מהגטו הקטן. הוא ניגש למקום החלוקה וקבל כיכר לחם של חצי קילו בעבורנו. פרט ללחם זה לא היה בידינו כל מזון אחר. הוא ניסה לגשת שוב כדי לקבל ככר נוסף בשם דודנו זוסמן, ואכן הצליח בס"ד לקבל ככר לחם קטן נוסף. עתה כבר היה בידינו אוצר גדול שכלל שני לחמים. אחי רפאל לא אכל לחמים, אלא הביאם בשלמותם להורי.

כשקיבל אבא לידי את ככרות הלחם, פנה אלינו בחביבות ואמר: "ילדי היקרים, יודע אני כי הנכם רעבים וכל היום לא נכנס אוכל לפיכם, אך מחר בלילה יחול חג הסוכות ועלינו לקיים מצוות אכילת פת בסוכה. אם נאכל עכשיו - לא תוותר לנו פת לקיים בה מצוות אכילה בסוכה. התגברו, איפא, והמשיכו לצום עד מחר בלילה כדי שנוכל לקיים בלילה זה, לילו הראשון של חג הסוכות, מצוות אכילת כזית פת בסוכה". היינו אז רעבים כל כך, עד שגם אם היינו יכולים לאכול עפר ואבנים היינו אוכלים, אולם דבריו של אבא היו קודש קודשים בעבורנו ולא הרהרנו אחר דבריו. איני יודע כיצד היה לנו הכח להתגבר על בולמוס האכילה ועל החולשה הגדולה, עד היום אני תוהה על כך. אולם בסיעתא דשמיא הצלחנו להתגבר ולא לאכול את הפת והקב"ה זימן לנו מזון ממקור אחר.

הגיע הלילה הראשון של חג הסוכות. העוצר הצבאי בלילה עמד בתוקפו. אסור היה לצאת לרחוב ואפילו לא לחצר. שהינו עדיין בתוך המטבח הצר של שכנתנו היקרה. לאחר שהתפללנו שאל אבא את שכנתנו, שבטוב ליבה אפשרה לנו לשחות מספר ימים בביתה, שמה ידוע לה על סוכה מוסתרת בחצר.

השכנה נבהלה ושאלה את אבא: "כיצד עולה על דעתך לצאת בלילה לחצר, זהו זמן של עוצר, זו הרי סכנת נפשות, ולגרמנים יהיה עונג גדול לרצוח יהודי

בעיצומו של החג". אולם אבא לא שעה לדבריה והתחנן לפנייה שתאמר לו את מיקומה של הסוכה. הוא אמר לה כי הוא מוכן לסכן את חייו כדי לקיים מצווה זו של אכילת כזית פת בלילה הראשון של סוכות.

לאחר הנס הגדול שארע לנו כאשר זכינו להנצל ממוות לחיים, שינה אבא את כל יחסו לחיים. אבא הגיע למסקנה כי אנו חיים כל רגע בניסים שהם מעל לדרך הטבע, ועובדה זו דורשת מעמנו מסירות נפש לקיום כל מצוה. "אין לערוך יותר חשבונות של סכנה בקיום מצוות בגטו", כך אמר אבא, "יש למסור את הנפש ורק כך נוכל אולי לזכות לרחמי שמים". השכנה ראתה את רצונו העז של אבא לאכול בסוכה וכבדה אותו. היא אמרה לאבא כי היא רואה בבקשה זו איבוד עצמו לדעת, אולם בכל זאת היא תמלא את משאלתו ותראה לו את מקום הסוכה. השכנה חזרה ואמרה כי היא מסירה מעליה כל אחריות מכיון שהיא הזהירה והתרתה בנו קודם.

לאחר כל ההתראות והאזהרות שמענו מפייה את מיקומה של הסוכה. "יש להכנס לחצר", היא אמרה, "ולעבור שלושה בתים. אחרי הבתים בצד שמאל יש מחסן שהסירו ממנו את גג הרעפים ובמקומו הניחו סכך". השכנה הוסיפה ואמרה שהיא מפחדת לצאת מן הבית כדי להראות לנו את מקום הסוכה, ועל כן היא מסתפקת רק בהסבר. כמו כן, היא הודיעה לנו שאין במקום כסאות ונאלץ לאכול בעמידה או לשבת על האדמה.

אנו, הילדים, נשאנו כלי מלא מים, נטלה לנטילת ידים, מגבת ואת שתי ככרות הלחם שהשיג אחי רפאל, וכך יצאנו בחושך מהבית. בחוץ שררה דממה. נפש חיה לא נראתה. כל עץ או עמוד נדמו לנו כחייל גרמני, וקול נענוע העלים ושל הענפים על ידי הרוח נשמעו לנו כצעידתם של חיילים גרמניים. לבבותינו הלמו בחזקה מפחד מוות. הלכנו בזה אחר זה, בשורה עורפית, במרחק מספר מטרים זה מזה, כדי שאם הגרמנים יתפסו חס ושלום אחד מאתנו - יוכלו האחרים להימלט. הקפדנו ללכת סמוך לקירות של הבתים בתקוה שהם יסתירו אותנו מעט, עד שלבסוף מצאנו את מקום הסוכה.

חשכה עבותה שררה במקום. נר לא דלק ואף כסאות לא היו. התעוררה לנו שאלה הלכתית כיצד לאכול את כזית הלחם - האם בעמידה או שמה בישיבה על הארץ, שיש בה מדרכי אבילות ואין זה כבוד יום טוב. אבא הציע שנשען איש על גב אחיו או נסמוך עצמנו לדופן בסוכה, וכך נאכל.

נטלנו ידינו מחוץ לסוכה במים שהבאנו עמנו, ואבא קידש על שתי ככרות הלחם שהביא רפאל. המתיקות שנמסכה בקידוש של אבא וברכת ה"שהחיינו" שברך מהדהדים באוזני עד היום. ברכת ה"שהחיינו" היתה ברכת הודאה על נס תחיית המתים שנעשה עמנו. כזית הלחם שאכלנו נמס בפיו וערב לחיכנו כצפיחית בדבש. לאחר יומיים אכלנו לראשונה פרוסת לחם של מצות אכילה בסוכה. טעם זה נשאר עמדי לכל החיים - טעם של מסירות נפש לקיום מצוות. עם סיום הסעודה הקצרה והדלה ברכנו ברכת המזון, יצאנו מהסוכה בשקט ובדממה וסגרנו את הדלת אחרינו. חזרנו הביתה בפת, אך מלאי אושר בקיום מצוות ישיבה בסוכה במצב הקשה שבו היינו.

השכנה היקרה שאל ביתה שבנו צפתה לנו עד שובינו, וכשהגענו בשלום - נדמינו בעיניה כאילו נעשה עמנו נס של תחיית המתים.

בגטו ובמחנות העבודה נוצר מצב חדש של קיום מצוות במסירות נפש. זה היה האופן של קיום המצוות במחנות - מסירות נפש היכן שרק אפשר. כיום, אם היו נגשים לשאול שאלת חכם האם מותר לסכן את החיים כדי לקיים מצוות סוכה בזמן שהוכרז על עוצר לילה וכל הנתפס עלול ח"ו לההרג ע"י הסדיסטיים צמאי הדם, ודאי היו פוסקים שהדבר אסור משום פקוח נפש. אולם כאשר חיינו היו תלויים לנו מנגד וכל רגע ורגע ראינו ניסים גלויים, היינו צריכים לקיים את המצוות שלא כדרך הטבע כדי לזכות לרחמי שמים.

הנסורות שהיה עמהם בעת שכרתו את העצים וכך ישבו בסוכה. ולאחר שנים שאל את אביו ז"ל האם לא הייתם מצטערים בקור הגדול, אמר לו לא הרגישו בסוכה כל את הקור רק חשנו קיום מצוה בשלימות. [לימים שמע שהבחור החסידי היה משגיח בשיבת חב"ד בכפר חב"ד ה"ה רבי מענדל פוטרפאס ז"ל].

שמחת תורה בקמניץ

עוד סיפר הגאון הנ"ל שליט"א בשם אביו הגר"ט זצ"ל שהיה בחור בקמניץ שרצה לפרוש מהישיבה, ואמר לו הגר"ד ליבוביץ שישאר עד אחרי החגים, ואחר שהיה בשמחת התורה בישיבה התלהט רוחו ונפשו לתורה הקדושה ונשאר דבוק בה כל ימיו.

זכות הריקוד

"ודבר נורא שמענו שהיה אומר רבנו [הגר"ד בהר"ן] זצ"ל שמה שזכה לבנו הקדוש והטהור רבי זלמן זצ"ל, מרגיש בנפשו שזה בזכות שרקד בכל כוחו לכבוד התורה בשמחת תורה ובשכר זה זכה לבנו הנ"ל". [נועי' בס' שלמי חגיגה (הל' שמח"ת) דכתב דידוע על אחד מהגדולים שזכה לראות ג' דורות של ת"ח בזכות זה שהיה שמח בכל כוחו בשמחת תורה והולך מבית כנסת לבית כנסת לשמוח לכבוד התורה]. (ארח דוד עלי ארח או' 338)

לכנות על ברכה לבטלה

מספר הגר"מ שטרן: (בס' המאור הגדול עמ' כה-כו), שבערוב ימיו של רבי חיים טודרוס הרשלר זצ"ל היה מאושפז בבית חולים שערי צדק, בליל יו"ה"כ באו מקורביו לקיים מנין לתפילה וביקש לאחר התפילה מהתפללים להגיד בפה מלא מחול לך מחול לך, כשנשאל לפשר הדבר, אמר כי פעם פגע בכבודו של ר"ד בהר"ן זצ"ל ומאחר ואינו בין החיים מבקש הוא ממנין אנשים שימחלו לו כמבואר בהלכה, אחד המשתתפים שהסתקן לדעת מה כונתו, אמר לו שאין אנו מסכימים למחול עד שיאמר להם במה דברים אמורים, סיפר להם הגאון ר' חיים טודרוס כי שנים רבות קודם לכן ראיתי את רבנו מברך על לולב שאין בו ערבות, הערתי לו ע"כ והוא נבהל מאד ורץ מיד לביתו להביא ערבות, הביא שתי ערבות תחב אותן באגד הלולב וחזר וברך ברכת על נטילת לולב, הערתי לו שוב כי לפי ההלכה היה עליו לברך על נטילת ערבה מאחר שעל שלשת המינים בירך קודם לכן [וכמבואר במ"ב (סי' תרנ"א סקנ"ו) וז"ל "אם בירך על הלולב ואחר הברכה ראה שלא היה בו הדס או ערבה או שהיו פסולים או מהופכים אם היה לו ההדס או הערבה בביתו באופן שא"צ להפסיק בינתיים כדי ליקח אותם יקח ארבעתן ביחד ויברך על אותו מין שהיה נחסר דהיינו על ערבה יברך על נטילת ערבה על הדס על נטילת עץ עבות ואם היה זה ביום ראשון צריך לברך עוד פעם שניה שהחיינו בשביל הנחסר אבל על הלולב יצא כיון שהיה אצלו בביתו ארבעתם אבל אם לא היה לו בביתו ערבה אחרת או הדס אחר בשעה שבירך ואח"כ הביאו לו צריך לברך על ארבעתם יחד פעם שני על נטילת לולב כיון שלא היו מצויין אז אצלו בבית לא יצא גם על הלולב כמו שפסק המחבר וצריך לברך עליו פעם שניה ואם היה זה ביום א' צריך לברך גם שהחיינו פעם שנית" עכ"ד. וכאן כנראה היה הערבה לפני רבנו, רק לא הכניסה לתוך הלולב] וכששמע זאת רבנו נאלם דום מרוב צער על שנתעלמה ממנו הלכה מפורשת ושעה ארוכה התקשה לחזור לסדר היום, באותה שעה התחרטתי על שהערתי לו כי את המעשה אין להשיב וסתם גרמתי לו צער, וע"כ אני מבקש מחילה, וכשסיפר זאת רבי יחיאל מיכל שטרן לדודו הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, חיך ואמר, התדע כמה פעמים ביקש רבי חיים טודרוס מחילה במנין על מקרה זה.

מידי שנה, בלילו הראשון של חג הסוכות, מספר אני למשפחתי, לילדי ולנכדי על הנס הגדול שהתרחש עמנו, נס הצלתה של משפחתנו - משפחה אחת מתוך כשבעת אלפים וחמש מאות יהודי הגטו הקטן. כמו כן, באותה הזדמנות מתאר אני את מסירות נפשו של אבי בגטו קובנה לקיום מצות סוכה. זכרון הדברים אינו גורם צער בחג אלא להפך, אושר גדול בשמחת החג ובקיום המצוות שבהם שזכיתי על ידי אבי הגדול. יהי זכרו ברוך, וזכותו תעמוד לעולם לכל יוצאי חלציו ולעם ישראל.

חג הסוכות במחנה בגרמניה

המחשבה להשיג ארבעת המינים כלל לא עלתה על הדעת. היינו סגורים במחנה תחת שמירה כבדה של חיילים גרמנים. למרות זאת, חיפשנו דרך לבנות סוכה במקום נסתר כדי שנוכל לברך "לישב בסוכה" על כזית לחם ולקיים מצוות ישיבה בסוכה. שטח המחנה שלנו היה קטן ביותר וחשוף לשמירת הגרמנים. לא היתה כל אפשרות למצוא מקום לבנות בו סוכה בשטח המחנה. במקום העבודה מצאנו מקום מתאים לבניית סוכה. גם שם היינו נתונים כל הזמן תחת שמירה הדוקה, אך לביתן השירותים שהיה קרוב למקום העבודה יכולנו ללכת מפעם לפעם ללא שמירה. אמנם החיילים השגיחו מרחוק על האנשים שלא יישו שם זמן רב מדי ויתבטלו מעבודה, אך בזמן הפסקות האוכל לא הפריעו הגרמנים ליהודים ללכת לשירותים. כשהיהודים עמדו שם, ביתן השירותים הסתיר אותם מפני הגרמנים. זה היה המקום היחיד בו יכלו להניח את התפילין שהבאתי בזמני ההפסקות מבלי שהגרמנים הבחינו בכך. הצדיקים במחנה הוסיפו שתי קירות עץ לביתן השירותים, שמו שם ספסל כביכול לצורך ההמתנה לשירותים, ולמעלה הניחו ענפים כאילו כדי להגן מן השמש ומן הגשמים. השאלה העיקרית היתה האם אפשר לצרף את הקיר המשותף של השירותים לדופן הסוכה, וכדי לצאת מכלל ספק בנו קיר נוסף על הקיר המשותף של השירותים. הגרמנים לא הרגישו שבנינו סוכה וחשבו שזו פינה קטנה שנועדה להמתנה בתור. התלבטנו אם ניתן לעשות ברכה בסמוך לשירותים, אך היה זה כבר חורף וממילא לא הרגישו בריח רע. כפי שכתבתי, בנו קיר חדש של עצים והצמידו אותו לקיר המשותף של השירותים. היו שאכלו כזית וברכו "לישב בסוכה", והיו שהחמירו ואכלו כזית לחם בלא ברכה. כולם שמחו מאד על כך שיכולנו לבנות סוכה מבלי שהגרמנים יחושו בכך. כשהם החלו לחשוד ולתמוה מדוע היהודים מתאספים שם בזמן הפסקות העבודה, הם באו לבדוק וראו שאנו יושבים שם ואוכלים. הם לא מצאו שום דבר חשוד ולא קישרו את הנעשה למצוות סוכה.

כמה מסירות נפש נדרשה כדי לבנות את הסוכה המאולתרת למרות הפחד מהגרמנים הנאצים ומאנשי ה'אוטה' שהתנהגו אלינו בברוטליות ובגסות! בתוך העבודה הקשה ולמרות הרעב האיום ישבו היהודים הקדושים וחשבו איך לקיים מצווה במסירות נפש.

סוכה בסיביר

סיפר הגאון רבי מרדכי גולדשטיין שליט"א כשהיה אביו הגאון רבי טוביה גולדשטיין זצ"ל ראש ישיבת עמק הלכה, עם קבוצת בחורים מיישיבת קמניץ, בערבות סיביר אחר שגלו לשם ע"י הרוסים, והנה קרב ובא ימי חג הסוכות, ובקור העצום ששרד שם לא חשבו כלל על סוכה. באחד הימים לפני החג בא עליהם בחור חסידי ושאל אותם מדוע אתם לא עושים סוכה, ואמרו שהם מצטערים ופוטרם מן הסוכה, אמר להם אני לא ת"ח רק למדו אותי שאחרי יו"ה"כ בנוים סוכה. הלכו ובנו סוכה משלג, ובשביל סכך לקחו מהפסולת של

ענין בניית הסוכה אחרי יום כיפורים-צדקה בערב סוכות- השמחה בחג הסוכות-שמחת בית השואבה-קריאת קהלת בשבת ועוד.

ולכן זה הענין שרצו שמיד במוצאי יום הכיפורים יתחיל לבנות את המקום קדוש של הסוכה.² וביצירות של יו"ט שני של סוכות [שחיברם הקליר] רואים שבעצם סוכות צריך להיות מיד אחרי יום כיפור במוצאי יום הכיפור, וזה לשון הקליר "בארבעת יום שת גבול שיחה לבל לערב שמחה בשמחה" דהיינו משום שאין מערבין שמחה בשמחה לכן סוכות לא במוצאי יום כיפור, ומוכח שרצו כמה שיותר להסמיך הטהרה של יום הכיפור לחג הסוכות והוא כנ"ל.³

ויש להוסיף מה שכתוב במעלות התורה [עמוד קכ"ד] בשם אחיו אדוננו הגר"א זי"ע שאם הקרדום שחוטבים בו עצים לבניית בית הכנסת יעשה בקדושה, ולשם שמיים גמור, מובטח שכל מי שמתפלל בבית הכנסת לא יהיה לו מחשבה זרה עיי"ש, שבנין שנבנה בקדושה וטהרה שורה בו קדושה יתירה, ולכן כל כך רצו שעכ"פ למחרת יום הכיפורים יגמור את הסוכה כי הוא עדיין בקדושה (ועיין בגמ' בכריתות דף כ"ה שבבא בן בוטא כל יום

כתב הרמ"א (סי' תרכ"ד) במוצאי יום הכיפורים מיד בונים סוכה כדי לצאת מן המצוה אל מצוה, ובסי' תרכ"ה כתוב ברמ"א ומצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום הכיפורים, וכתב במג"א [הובא במ"ב ס"ק ב'] דאף דכבר כתב לעיל בסוף סי' תרכ"ד דין זה, התם בלילה התחלה בעלמא, ולמחרת מתקן כולה אם אפשר וכו' ועכ"פ ביום המחרת אחר יציאה מבית הכנסת יתחיל ויגמור כולה אם אפשר ואפילו הוא ע"ש עכת"ד המ"ב.

ומקורו מדברי המהרי"ל בהל' סוכות (עמוד שנ"ט) "דרש מהר"י סגל מיד לאחר יום הכיפורים יעסוק כל אדם לעשות סוכתו משום שנשלמו ימי התשובה, ויום הראשון שנכנס לחטא ח"ו יקדים את עצמו לאתחולי במצוה כדי לקיים ילכו מחיל אל חיל, וכן העיד שפעם חל יום הכיפור ביום ה' ולמחרתו בע"ש איקלע מהר"י סגל לעיר של מהר"מ סגל ומצאו שהיה עוסק בסוכתו והיה מתקנה מכל וכל ולא רצה להאזין אל מהר"י סגל ואל שאר עם שבאו לפניו" ע"כ.

ויש לעיין מה הענין שכל כך צריך לגמור את הסוכה מיד למחרת, דאף שזריזין מקדימין למצוות אבל למה צריך לגמור כבר למחרת יום הכיפור וכי גם במצה נימא שצריך כבר כמה ימים לפני פסח שיהיה לו מצות (לאלה שאין אופים מצות בע"פ וכדו') וראה לשונו של האלף למגן [על המט"א שם] "שמוצאי יום הכיפור אין לך אדם שאינו טהור, שלא זו בלבד שהסוכה תעשה מדבר שאינו מקבל טומאה רק שיהיה בגוף נקי כדי להשרות שכינה".

בגטין דף כ ובריש לולב הגזול חידשו שאף אם נימא שהידור מצוה זה מדרבנן אבל בכתיבת השם הוא בוודאי מדאורייתא "זה א' ואנוהו" וממילא בסוכה שיש בו ענין של שם שמיים יש ענין מיוחד של נוי. וכן הארבעת המינים שיש בו שם הוי' כמובא בבית יוסף בשם הריקאנטי ולכן מהדרים בו כ"כ]

והפוסקים הביאו שלא לכעוס בסוכה כמ"ש בבכורי יעקב בשם השל"ה, ולשון הבה"ט שם סק"ב "ואל יראה שום כעס בסוכה". וי"ל כי מלבד ביזיון הסוכה וכמ"ש השל"ה וש"פ, הרי הכעסן אינו רואה פני השכינה כמבואר בנדרים דף כ"ב.

2 וראה בא"ר [הובא בשע"ת] שאין לעסוק בסוכה מכל וכל לפני יום הכיפורים ודו"ק. ומתרגום שני במגילת אסתר מוכח שלקחו ארבעת המינים אחר יום הכיפורים. [והפוסקים נו"נ בזה]

3 וראה מה שכתב האבני נזר בס' נאות דשא ח"ג עמוד רי"ט לבאר דברי הקליר אלו.

1 "והרי ש"ש חל על הסוכה כדברי הגמרא בסוכה ששם שמים חל על הסוכה, ומבואר בקדמונים ששני השמות בגימטריא צ"א כמו הגימטריא של סוכה כמ"ש המהרי"ו בסי' קצ"א מובא בביכורי יעקב סי' תרכ"ה. [וזה י"ל ענין המיוחד של נוי סוכה כמובא במשנה בסוכה יותר משאר מצוות, עפ"י מ"ש החת"ס

הביא אשם תלוי מלבד מחרת יום הכיפורים⁴ שאז הוא עדיין טהור).

ולכאורה לפי הטעם שצריך לעשות סוכה בטהרה א"כ גם אם יש לו שני סוכות צריך לעשות את שניהם למחרת יום הכיפורים כי הרי צריך להיעשות בטהרה, ולפי הטעם של ילכו מחיל אל חיל כלשון הרמ"א כדי לצאת ממצוה למצוה די בסוכה אחת.

ויש להעיר בלשון קדשו של המ"ב "אחר יציאה מבית הכנסת", תיבות אלו לא כתובים בפרמ"ג שהוא מקור המ"ב, רק צ"ל שזה הכוונה אחרי התפילה לפני שהוא הולך לשווקים ולרחובות, אם אפשר, ואם לא אז יש ימי הכפרה של בין יום הכיפורים לסוכות כלשון הגר"א בשו"ע סימן תרכ"ד סק"ד "שאין אומרים תחינות בימים אלו משום דהוה יום טוב כמו יום הכיפורים במקצת כמו שכתוב במדרש ויקרא ל פסוק ז על פסוק ולקחתם לכם ביום הראשון כו' מכאן ואילך כו' והם ימי חנוכה הבית ועיין בפרק קמא דמועד קטן [ט,א] ובפרק ב' דשבת [ל,א] עכ"ל". [וכמבואר גם בשל"ה במסכת סוכה שימים אלו שבין יוה"כ פ לסוכות הם ענפים של יוה"כ פ, והן כימי חול המועד וראוי לשמוח בהם ולדבוק בו ית"ש עיי"ש והוא מהמדרש שהקב"ה נתן מתנה שמוחל עונותיהן של ישראל בין יום הכיפורים לסוכות עד יום ראשון של סוכות כידוע והאריכו בזה.

והאריכו בזה איך יכול להיות שביום הראשון של סוכות מתחיל העבירות ומיגרע גרע מהימים של בין יום הכיפורים לסוכות?

רק הן הן הדברים שהקב"ה נתן לנו ימי טהרה שכדי שנוכל לבנות מקום קדוש של הסוכה ולכן הוא מוחל עוונותינו, וביערות דבש [חלק ב דרוש י]

4 וראה בספר המגיד להפרמ"ג ח"ג עמוד קמא גם מוצאי יום הכיפורים קורין גאטש נאמין כי גוער ביצה"ד וכו'. וראה באשל אברהם סימן תרכ"ד טעם שקורין יום שאחר יו"כ "שם השי"ת" שהוא מצד שפוסקין אז לומר המלך הקדוש ואומרים הא' הקדוש מאז והלאה.

כתוב שלית ליה רשות לאסטוני בימים אלו שבין יום הכיפורים לסוכות עיי"ש, ובארץ צבי [להגאון מקוזגלוב הי"ד] ר"ה הביא ממהרי"ו שלית ליה רשות לאיסטוני הכוונה שאין יצה"ר עיי"ש.

וראה דברים נפלאים בדרשות של הנודע ביהודה בדרשות חג הסוכות "בל תהא מצות סוכה קלה כי היא שקולה כנגד כל המצות [וכמבואר ביוצר של יום שני דסוכות וראה תורת חיים ע"ז דף ג] ובל יכשלו בה לעתיד ביום הדין שעתיד הקב"ה להוציא חמה מנרתקה עי' ע"ז ג' ע"א על כן יש לזהר לקיים בשמחה זכר לענני כבוד ויש לזהר שתהיה נקיה וגם סביבה שלא שום ריח רע לסוכה כי **הסוכה קדושה היא מאד והאושפיזין אבות העולם באים לתוכה** ומזה ישכיל כמה ראוי לנאותה ולכבדה לכבוד האורחים ההשובים ויש לזהר בשיעורה ז' טפחים⁵.

אור גנוז בסוכה

כתב השפ"א (תרמ"ג) אור זרוע לצדיק פירוש דכתיב וירא וכו', האור כי טוב ויבדל, גנוז לצדיקים (חגיגה יב') ולכן אין יכול להאיר בזה העולם על ידי הרשעים, ובסוכה שיש הגנה והבדל "יכול להתגלות

5 וכן הוא בדרושי הצ"ח: חג הסוכות הבע"ל בחג הקדוש הזה הגדילה התורה השמחה יותר מכל המועדות אחר שאנו מחכים ומצפים ביוה"כ לצאת בדימוס כאשר נזכה לשוב בתשובה שלימה בעה"י בימי התשובה הללו והקב"ה מקבל תשובותינו ברחמים ופורס עלינו סוכת שלום וראוי לאדם לשבת בסוכה בקדושה ובטהרה כי הוא חופף בכנפי השכינה ושבעה צדיקים אבות העולם המה אושפיזין עמנו בסוכה וראוי לכבד אורחים חשובים כאלו להכין להם מעדנים טובים מטעמים אשר אהבו לשמח נפש האומללים האביונים וזהו עיקר השמחה אבל דחדי בלחודי ולא יחייב למסכנא עליו נאמר וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם אבל כשמשמח העניים הוא שמחה לפני השכינה.

ועוד שם בדרושי הצ"ח. לה גם ליזהר אחרי שהסוכה מרמזת על דברים גדולים לעשותה במקום נקי וכשיעור הכשר ולא ימצא סביבה בסמוך לה שום טינופת שלא יבוא חס ושלום ריח רע לסוכה ויברחו כל האושפיזין קדישין, ומה גם שהוא אמר שם דברי קדושה קידוש וברכת המזון.

מאור הגנוז תוך הסוכה. וכן כתב במק"א (תרמ"ח) "חביבה היא מצות הסוכה וכו' והנה בתחילת הבריאה כתיב יהי אור ויבדל, דרשו חז"ל שגנוז האור לצדיקים ומסתמא מתחדש זה בכל שנה, שבראש השנה נברא העולם ובסוכות מתגלה זה האור הגנוז! וע"י הסוכה יכולין לקבל האור הגנוז הנ"ל בפועל".

ואין לנו עסק בנסתרות, אמנם באמת יש לבאר באופן פשוט מה שאור הגנוז מתגלה בסוכה בפועל, דידועים דברי רבנו בחיי בספר כד הקמח (ערך סוכה) [וציינו המקו"ח לחו"י בסי' תרלט] שכל עניני הסוכה רומזים לתורה, צל סוכה צל תורה, שלוש דפנות כנגד תורה נביאים וכתובים, וגובה עשרה כנגד עשרת הדיברות, ואורך ורוחב שבעה כנגד שבעה חכמות, חלל הסוכה שבעים טפחים כנגד שבעים חכמות (כנראה כוונתו לדופן) נשים פטורות מסוכה, נשים פטורות מתלמוד תורה, מצות סוכה יומם ולילה, והגית בו יומם ולילה.

וכן כתב בבאר היטב סי' תרל"ט ס"ק א' בשם מהר"י וייל סי' קצב "סוכה דומה לב' והעולם דומה לב' והתורה מתחיל בב', וכיון דסוכה מרמז לתורה מש"ה שיעור גבהה כ' דהיינו ק"כ טפחים כנגד ג"פ מ' יום שניתנה בו תורה' ושני חייו של משה רבנו ע"ה ורחבה שבעה כנגד שבעה רקיעים עיי"ש.

וממילא הרי האור גנוז נגנז בתורה וכמו שאמרו חז"ל בתנחומא פרשת נח⁶. וממילא היושב בסוכה

6 וכן כתב בספר תפארת שלמה שאור הגנוז מונח בסוכה.

והחת"ס הרבה בנרות בסוכות יותר משאר יום טוב כמבואר במנהגי חת"ס. אורה זו תורה.

7 ובמה שכתב רמז לג' פעמים מ' יום למתן תורה זה מתאים עם ד' השפ"א (תרל"ד) וז"ל איתא לא ראינו שינה כדאיתא במדרש (שמו"ר מז), על משה רבינו ע"ה שכל מ' יום שהיה בשמיים לא היה יכול לישון, שידע שאין שיעור מה שיכול לקבל בכל שעה ושעה, וכן כתיב (ויקרא כג, מא) שבעת ימים בשנה על ימי הסוכות מה שלא נאמר כן בכל הרגלים שעיקר "הארת השנה תלויה בז' ימים אלו" עכ"ל.

8 וכמובא בשם הבעש"ט זי"ע [מובא בדגל מחנה אפרים

יש לו שייכות לאור הגנוז שבתורה.

ולפי"ד הנ"ל שכל עניני הסוכה מכוונים כנגד התורה בכל פרטיה וכו' א"כ כשהאדם יושב בסוכה עם כל הרמ"ח והשס"ה הוא יושב מוקף באור התורה, ובזה יש לבאר דרך רמז מה שדן בהלכות קטנות (ח"ב סי' נז), אם מותר הירהור איך לעשות סוכה אין לעשות המקום שאינו נקי, ולפי הנ"ל י"ל כי להרהר בסוכה זה להרהר בתורה וכמ"ש, וכן מה שמצינו בפוסקים ראה בערוך השולחן סי' תרכ"ד סעיף ז' שמי שאין לו אפשרות לעשות סוכה במוצאי יום הכיפורים, ילמוד קצת ממסכת סוכה הוא גם מרמז על הנ"ל, וכן מה שכתב הש"ך עה"ת בפרשת אמור [והביאוהו הכפה"ח סימן תרל"ט סק"ו וכן הוא בספר יסוד יוסף רבו של הקב הישר בפרק ע"ז והגר"ח ק"שליט"א כתב שנכון להיזהר בזה] זהירות גדולה לא להכניס גוי לסוכה עיי"ש, כי תורה ציוה לנו משה מורשה ואין לעכו"ם שום שייכות וחלק בתורה, שגנוז בסוכה, וראה להלן מה שכתבנו בשם הטור שסוכות כנגד יעקב. והרי יעקב עמוד התורה תתן אמת ליעקב.

וראה בבאר אברהם לבן הגר"א שהביא בשם הגר"א שחג הסוכות מורה על מדרגת הביטחון כמו שנאמר [תהילים כז, ה], כי יצפנני בסוכו⁹, והרי ידוע מה שכתב הגר"א¹⁰ שכל התכלית של התורה הוא להגיע לידי ביטחון עיין ד' הק' במשלי פרק כ"ב פסוק י"ט "עיקר נתינת תורה לישראל הוא כדי שישמו ביטחונם בה" לפי שעיקר הכל הוא הביטחון השלם והוא כלל כל המצוות" וכן שם בגר"א פרק ל פסוק ה. [בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים].

פרשת בראשית, תצווה]

9 וראה בשפת אמת סוכה תרמ"ה מצות סוכה היא ענין הביטחון עיי"ש.

10 ורבנו הק' הגר"א י"ל זי"ע היה דרכו בקו"פ להראות 'דברי הגר"א לבאים אליו.

שמחה בעשיית המצוות ובפרט בחג הסוכות

והנה ידועים ומפורסמים הם דברי הרמב"ם בסוף הל' לולב פ"ח הט"ו (ובקצרה כתב כן בהל' יו"ט פ"ו ה"כ) "השמחה שישמח האדם בעשיית המצווה ובאהבת האל שצוה בהן עבודה גדולה היא וכו' וכל המגיס וכו' ומתכבד בעיניו במקומות אלו חוטא ושוטה וכו' ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה'".

ולכאורה מרהיטת לשונו של הרמב"ם נראה שמכיון שהוא מתגאה לכן אינו שמח וכסיום לשונו ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה'.

ויש להתבונן ולהתעורר בלשונו הזהב של הרמב"ם שכתב שהוא "**חוטא ושוטה**" בשלמא חוטא אפ"ל כי חובה לעבוד את ה' בשמחה, אבל למה נקרא שוטה, ובפשוטו כוונת הרמב"ם כמו שכתב בהמשך דבריו וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו הוא הגדול המכובד העובד מאהבה וכן דוד מלך ישראל אמר ונקלותי עוד מזאת וכו', וזה כוונת הרמב"ם שמי שמבזה את עצמו למען כבוד ה' אינו שוטה, ואדרבה מי שחושב שהוא שוטה הוא בעצמו שוטה. וביותר שמי שלא שמח בימים אלו 'סימן' שהוא חוטא ושוטה כי אם הוא לא חטא ממילא הוא בשמחה וישרי לב שמחה וכמו שכתב בשפ"א בכ"מ, וממילא זה שהוא בחטא א"כ הוא שוטה, ויש בו רוח שטות¹¹.

עכ"פ רואים אנו שהם ימים של טהרה כדי שאז נוכל לבנות את הסוכה ולקבל את "הדעת" עם הדעת של הארבעה מינין של למען דעת וכו'.

עוד באור בדברי הרמב"ם

אמנם יש לומר עוד בדרך רעיון בדברי הרמב"ם,

11 ושמעתי שפעם ראה מרן הגרי"ז זי"ע איך שילדים משחקים ומשתוללים ושמחים ואמר אחד מהב"ב שהם שמחים כי אין להם דאגות, ואמר הגרי"ז שאין זה נכון רק כיון שאין להם חטאים לכן הם שמחים וישרי לב שמחה.

דהרי הגדרת שוטה הוא שמאבד כל מה שנותנין לו וכמ"ש בחגיגה (דף ג) והרי אצל הקב"ה כשהוא מבטיח הרי זה כמו שהוא נתן כמובן, וידועים ומפורסמים דברי הרמב"ם בהל' תשובה פ"ט "מאחר שנודע שמתן שכרן של מצוות והטובה שנזכה לה אם שמרנו וכו' הוא לעולם הבא א"כ מה הוא זה שכתוב בכל התורה אם תשמעו יגיע לכם, וכל אותן הדברים בעולם הזה כגון שובע כל אותן הדברים אמת היו ויהיו וכו', אלא כך הוא הציע של דברים, הקב"ה נתן לנו תורה וכו' והבטחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש וישפיע לנו כל הטובות המחזקים את ידינו לעשות את כל התורה כגון שובע ושלוש ורבות כסף וזהב, כדי שנישב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצווה, כדי שנזכה לעולם הבא וכו' ובהמשך כתב "כלומר אם עבדתם את ה' בשמחה ושמרתם דרכו משפיע לכם הברכות האלו ונמצאתם **זוכין לשני עולמות**" עכ"ד הרמב"ם.

ולמדנו מד' הרמב"ם שמי שעושה מצווה "**בשמחה ובטובת נפש**" זוכה לעושר ולכסף וזהב בעולם הזה, כדי שיוכל לעבוד את ה'. וזה כוונת הרמב"ם שהוא "שוטה" כי הרי מאבד כל מה שיכול לקבל דהרי יכול ע"י השמחה להשיג כל העולמות, עולם הזה ועולם הבא, עם כל המדרגות הרוחניות שמשיגים ע"י שמחה וכמו שכתב החרדים [בהקדמה לספרו פ"ד] שרבנו האריז"ל השיג את כל המדרגות ע"י שמחה והביאוהו המ"ב סימן תרס"ט סקי"א ועוד.

שמחה מיוחדת בחג הסוכות

ולפי"ז מובן היטיב ענין גודל השמחה של חג הסוכות והשמחה יתירה שהייתה בו, דהרי בחג הסוכות נידונין על המים (ר"ה דף ט"ז) "נסכו לפני מים כדי שיתברכו לכם גשמי השנה" שחג הסוכות הוא השורש של הפרנסה "גשמים היינו פרנסה" כד' הגמ' בתענית דף ב, ובארו הקדמונים דג' המועדות הוא כנגד בני, חיי, ומזוני, וסוכות הוא כנגד מזוני (וראה גם בשפ"א תר"מ ד"ה במשנה ותרמ"ה ד"ה מצות הסוכה, ותרנ"א ד"ה ביום השמיני, ותרמ"ו

יצחק וסוכות כנגד יעקב¹⁶, וראה ברבנו בחיי פרשת אמור שאתרוג ולולב מרמז על עולם הזה ועולם הבא עיי"ש דבה"ק, וכן סוכה כתב בספר כד הקמח לרבנו בחיי שמרמז על עולם הזה ועולם הבא, והן הדברים.

טעם לאמירת ט"ו שיר המעלות בשמחת בית השואבה

ויש להוסיף דלפי מה שכתבו [הטור וכ"ה בזה"ק] שסוכות נגד יעקב, אפשר לתת תבלין למה שיש נוהגים שבשמחת בית השואבה¹⁷ מזמרין שיר המעלות. והנה ביסוד ושורש העבודה כתוב שעושין שמחה ומזמרין פיוטים של ר"ה ויוהכ"פ ואומרים מזמורי תהילים שמעוררין את הנפש כמו המזמורים של קבלת שבת, ולא הזכירו כלל אמירת ט"ו שיר המעלות, אמנם במע"ר החדש [עמ' שפד'] מביא מכתב יד שיש אומרים שהגר"א אמר ט"ו שיר המעלות, וכן הוא בלוח אר"י.

ובפשטות מה שאומרים ט"ו שיר המעלות זה כנגד חמש עשרה מעלות שעמדו הלויים בניסוך המים,

מפורש טעמים בתורה אלא מעשה אבות סימן לבנים ללמוד ממעשיהם, רק ללמד את האדם דעת שיזכור כל אדם במועד באבות העולם, ומעשה אבות ירשו בנים לעשות כמעשיהם מלבד הטעמים הכתובים בתורה, וכתב שם רמז לוישי ועשי "עגת" ר"ת עבודה גמילות חסדים תורה.

16 וראה בס' כתר ראש (סי' י"ד) שאביו של הגר"א ראה את בנו בא' דחול המועד סוכות בשמחה עצומה, ואחר שגזר עליו בכבוד אב לגלות מה פשר השמחה, אמר לו הגר"א: מוכרח אני לומר לך כי יעקב אבינו היה אצלי היום בסוכה. ונשק אותי על ראשי.

ואמר רבנו הגראי"ל זצ"ל שיתכן שזכה לזה הגר"א, דהנה ידוע שאת ספרא דצניעותא חיבר יעקב אבינו, והגר"א ביאר דבריו, וע"כ נישקו יעקב על ראשו, שביארו כהלכה. (אפיקי איל עמ' קכב)

17 ענין שמחת בית השואבה בזמננו לא נמצא מקורו במנהגי אשכנז כלל, ולא באריז"ל ובשל"ה וכדו' לעשות זכר לשמחת בית השואבה, אמנם מוזכר בעליות אליהו, ובס' יסוד ושורש העבודה הביאו המ"ב בס' תרס"א סק"ב.

ד"ה איתא בגמ' ותרמ"ט ד"ה ענין שמ"ע) וכן הוא בלשון הפרי עץ חיים שער חג הסוכות פרק א' "ועיקר חג זה הוא להביא שובע לעולם", וכן בזה"ק פרשת צו "בגין דבזמנא דא מברך לכל שתא" ועוד.

וא"כ דחג הסוכות הוא שורש השפע והפרנסה של כל השנה¹² א"כ לפי ד' הרמב"ם שהעצה לזכות בשפע של עושר הוא ע"י השמחה א"כ בזמן כזה צריך שמחה יתירה, כדי לזכות בכל השפע לכל השנה, וכלשון הפסוק **שבעת ימים בשנה** כד' השפ"א שסוכות משפיע לכל השנה.

ובזה אפשר להסביר מה שכתב השע"ת בס' תרכ"ו וכן במט"א¹³ שבערב סוכות יש עניין מיוחד לתת צדקה כמבואר בפע"ח והוא עפ"י סוד, ולהנ"ל י"ל לפי פשוטו דאם סוכות הוא הזמן של ההשפעה לכל השנה, האדם צריך להיות כלי מוכן לקבל את כל השפע, ולכן צריך לתת צדקה, עשר בשביל שתתעשר¹⁴.

ואפשר להוסיף דהרי סוכות הוא כנגד יעקב וכמ"ש בטור סי' תי"ז [וכן בזה"ק פרשת פנחס] ואיתא בתנא דבי אליהו זוטא שעשיו פגש את יעקב ושאל אותו מאיפה כל הרכוש שיש לך, ואמר לו יעקב לי יש גם עוה"ז בשביל עוה"ב.

וזה מה שכתב ברמב"ם שזוכה לשני עולמות (וביהי רצון של ברכת כהנים ותתן לי פרנסה בכבוד כיעקב אבינו) ויבוא יעקב שלם בתורתו ובממונו, וממילא אם שרויים בשמחה אפ' לזכות לשני העולמות כד' הרמב"ם, וזה ביותר בחג הסוכות כוחו של יעקב אבינו ע"ה, וכדברי הטור שהרגלים כנגד האבות¹⁵ ופסח כנגד אברהם שבועות כנגד

12 וראה בחת"ס בדרשות (לג ע"ב ועוד) שמקבלים שפע פרנסה על כל השנה.

13 וכידוע שהמט"א השלים ספר שע"ת מס' שמ"ו ואילך [וראה בס' תולדות שערי תשובה עמ' מט' מ"ש בזה]

14 והרי בצדקה מותר לבחון את הקב"ה שיתן לו השפעות ובחונני נא בזאת.

15 וכתב השלה"ק שמה שכתב הטור ג רגלים כנגד האבות הרי

אמנם יש לרמז כי הרי במדרש מבואר שיעקב אבינו כשהיה בבית לבן ואמר בלילה לא ישנתי וגו' כששמר על הצאן (ועיין במדרש שהיו שש מאות כלבים ששמרו על שש מאות אלף עדרים) מה עשה יעקב, וכתוב במדרש שאמר טו' שיר המעלות, וא"כ בסוכות שהוא כנגד יעקב, ובמיוחד ענין ניסוך המים עיין בתרגום יונת עה"פ ויסך עליה נסך ויצוק עליה שמן ופי' בת"י שנסך מים כשם שעתידים בניו לעשות כן בחג הסוכות, וא"כ זה רמז נפלא שנגעורים בלילה [וכל' היסושה"ע] "בלילה לא ישנתי", לומר ט"ו שיר המעלות, ובמגלה עמוקות [בפרשת ויצא ופרשת וישלח] כתוב שיעקב אבינו חיבר את ט"ו שיר המעלות לשמירה על כלל ישראל.

עוד באור בד' הרמב"ם

ועוד יש לפרש בד' הרמב"ם מה שכתוב שהעושה מצוה בלי שמחה הוא חוטא ושוטה, ונקדים דברי הגאון בעל החידושי הרי"ם למה חג הסוכות אחרי יום הכיפורים ולא בפסח (וכקושית הטור סימן תרכ"ה) כי בסוכות כתיב "למען ידעו דורותיכם", ענין הידיעה, ולכן מצטער פטור מן הסוכה, כי אין לו יישוב הדעת¹⁸ [הב"ח והפרמ"ג והערוך לנר והמשנ"ב האריכו בענין כוונה בסוכה שהוא יותר משאר מצוות כי כתוב בתורה "למען וגו' וראה בהליכות שלמה סוכות פט"ז דה"ל אות ד'] ואם כן בסוכות זוכים ומקבלים שפע של דעת, וא"כ הרי אמרו חז"ל אין אדם חוטא אלא א"כ נכנסה בו רוח שטות, ואז אין יכול לקבל ידיעה, ולכן רק אחרי הטהרה של יום הכיפורים אז מגיע סוכות.

טעם לקריאת קהלת בשבת חוה"מ סוכות

ואפשר להוסיף במה שאנו קוראים קהלת בשבת חול המועד סוכות דווקא (ולא ביו"ט) וכבר נאמרו בזה טעמים רבים. למה קורין בשבת, וכתב הפרמ"ג

¹⁸ והמשנה הראשונה במס' סוכה, סוכה שהיא גבוהה מן עשרים אמה פסולה, ואמר רבה למען ידעו דורותיכם.

שם (ס"ק ח) "והנה אין אומרים אותו כי אם בשבת דווקא, היינו או בשבת חול המועד, או כשחל שבת ביו"ט אחרון בשביעי אומרים בשביעי, ואם חל בשמיני אומרים בשמיני ולא ביום א', ואיני יודע טעם למה, וכן קהלת אין אומרים כי אם בשבת חול המועד או כשחל שמיני עצרת בשבת, ולא ביום א' שחל בשבת, ובקהלת י"ל הואיל וכתב תן חלק לשביעי י"ל אלו ימי שבתא, ומ"מ יאמרו ביום א' שחל בשבת, ובשיר השירים דווקא בשבת י"ל שבת רומז לעולם הבא (שם פרשה א' אות ל"ו) ושיר השירים יש בו הרבה רמזים על זה (ראה שה"ש רבה פרשה א' אות ל"ו, פרשה ב' אות ט' פרשה ז' אות י"ב ועוד) וביו"ט א' שמרבים בו בפיוטים טל, לכן אין אומרים עד שבת חול המועד או יו"ט אחרון, ובסוכות קשה דבשמיני עצרת מאריכין בפיוטים, היה לנו לומר ביום ראשון כשחל בשבת, ומנהג ישראל תורה הוא, עכ"ד הפרמ"ג.

והנה הגר"א שם (ס"ק ט"ו) כתב וז"ל **בשבת, שהוא יום כינופיא דאף ביו"ט הו' בשדות** כמו שכתב בראש השנה דף ל"ה עמוד א' עכ"ל. וכוונתו נראה שהגר"א בא לפרש למה קורין בשבת ולא ביו"ט, וע"ז כתב דבראש השנה שם מבואר, שהיו מוציאים את העם שבשדות, שהיו צריכים להיות שם לפני ראש השנה ובמוצאי ראש השנה. [וראה עוד **טעמים בלבוש ובא"ר**]

ומתבאר מדברי הגר"א חידוש גדול שבימים טובים לא היו בבית עם המשפחה, וראה לשון הרמב"ם בהלכות יו"ט פ"ו הי"ז "וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובניו וכל הנלוים אליו" וכו'¹⁹ נראה שביו"ט היו שמחים עם בני המשפחה, ובלייל פסח והגדת לבנך וכו', וחידוש

¹⁹ כך הגירסא בדפוסים הישנים של הרמב"ם "בני בניו" וראה במטה אפרים סימן תרכ"ה (באלף למטה אות ק"ט) שכתב שנראה שהוא ט"ס שהיה כתוב וב"ב, שהוא ר"ת ובני ביתו, והמעתיק העתיק ובני בניו, וראה ברמב"ם מהדורת פרנקל בשנו"ס שהגירסא בסמ"ג ועוד, הוא בני ביתו, ובמט"א שם העיר שהרמב"ם הקדים בניו לאשתו, והטור (שכתב הלכה זו בשם הרמב"ם) והשו"ע הוא אשתו ובניו

הוא בגר"א שבשבת יש יותר כנופיא! [ור"ה שאני שאין בו כ"כ דיני שמחה].

וראה בפרמ"ג סימן ת"צ במשב"ז ס"ק ב' שמביא רמב"ן בפרשת אמור, שביאר מקרא קודש, שנראה שהיו מתקבצין ביו"ט בבית ה' בפרהסיא לקדש היום בתפילה והלל, ונראה שביו"ט היו יותר אנשים בבית הכנסת מאשר בשבת (ועיי"ש בפרמ"ג שמחדש שצריך שיהיו עשרה גדולים בני י"ג שנה ושני שערות, כי מקרא קודש זה מדאורייתא)²⁰.

אמנם י"ל בדרך רעיון למה קורין דוקא קהלת בשבת, שסוכות זה חג של דעת והרי שלמה המלך אומר במשלי [פרק ח פסוק ט] ו"ישרים למוצאי דעת" כשיש דעת יש ישרות, וסוכות זה דעת ושבת זה דעת כמ"ש "לדעת כי אני ה' מקדישכם" [ועיין בספר פרי צדיק להגאון רבי צדוק מלובלין זצ"ל שהקב"ה נותן בכל נפשות ישראל בכל שבת קודש דעת וכן האריך בזה במאמרי רבי ירוחם בכ"מ] וממילא בסוכות אפשר לומר האל' עשה את האדם ישר והמה ביקשו חשבונות רבים [קהלת ז' פסוק כט] בסוכות מתיישרים, אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה [תהילים צז,יא] וכמו שכתב השפ"א שאחרי הצדיק של יוהכ"פ מגיעים לישרי לב שמחה.

ולכן קורין דווקא בשבת חול המועד בספר קהלת שאז זוכים לדעת גמור בכח של שבת וסוכות.

ניצחון בסוכות על חשבונות הרבים

ויש להוסיף שהניצחון על ה"חשבונות", והאלו' עשה את האדם ישר וגו' והמה ביקשו חשבונות רבים" הוא בסוכות. דהנה בא"ר סימן תרכה

²⁰ וראה בפרמ"ג בסמן תצ שתפילה ביו"ט מדאורייתא ובסימן קו כתב שבת ויו"ט דאורייתא.

ומ"מ ראה באגרות משה ח"ד (סימן צ"ט סק"ב) בציבור שלא היה להם מגילה כשירה בשבת חול המועד שיכולים לקרוא גם ביו"ט כי העיקר שיקראו באחד מימי הפסח, וראה שקורין רות בשבועות אע"פ שאינו יו"ט.

כתב בשם הרוקח שכלל ישראל ישבו בסוכות במלחמת סיחון, ובחת"ס [פרשת אמור ודברים ודרושים לסוכות שנת תקצ"ג ועוד] כתב שאין ספק שמלחמת סיחון היה בסוכות, והרי הקליפה של סיחון היה מלך חשבון החשבונות הרבים שמפריעים לאדם ומעקמים אותו מהישרות וראה בשפ"א בשם החידושי הרי"ם [וחוזרים אנו בימי הסוכות למצב של והאל' עשה את האדם ישר, שהכוונה אדם הראשון וכמ"ש רש"י].

וזה מה שכתב האלשיך הק' **בכל דור אין לך שמחה לפני הקב"ה כחג הסוכות שאז אנו נקיים מכל עוון עיי"ש**, ואולי כוונתו אפילו יותר מיום הכיפורים, כי הרי זה תכלית האדם ההיפך מ"ויתעצב אל ליבו"²¹, וזה רואים בשמחת בית השואבה שחשובה היא מששת ימי בראשית (כדאיתא סוכה נ ע"ב) שחוזרים לבריאת האדם²².

וזה מרומז מה שאמר הבה"ט סי' תרל"ט סק"א בשם מהרי"ו סי' קצב כל המקיים מצוות סוכה נעשה שותף להקב"ה למעשה בראשית.

ענין הצעקה בהושענות

ואולי אפ' לרמז במה שישראל קדושים "צועקים" בהושענות, עפ"י ד' המדרש [בראשית כז,כב]

²¹ דהרי מלאכים לא חסר להקב"ה וכמו שאמר האדמו"ר מקאצק זי"ע "אנשי קודש תהיו לי" מלאכים לא חסר להקב"ה רק רוצה אנשים קדושים. ולכן בסוכות אחרי הטהרה של הימים הנוראים ויום הכיפורים מגיעים למצב של הא' עשה את האדם ישר וזה תכלית הבריאה וחובתו בעולמו ללכת בדרך הישר בכל מעשיו

ובדרך המליצה י"ל "שבעה ימים אדם עושה סוכתו קבע". מה הלשון אדם אלא מי? רק דייקא אדם שמקבלים צורת אדם בסוכות.

²² והערוני לדברי הגמרא בכתובות ע"ב שבעל שאומר לאשתו שתשא ותשפוך תצא ומסבירה בגמרא כי זה מעשה של שוטה וממילא ניסוך המים מהתהום ולהחזיר זה מראים לה' שאנחנו כבהמה עכ"ד. ויש להוסיף שדווקא בחודש הדעת אז ערומים בדעת ומשימין עצמו כבהמה, לעשות רצון אבינו שבשמיים וכן שופר כדברי הירושלמי גועין לפניך כבהמה.

הקול קול יעקב, שתי ירושות הנחיל יצחק לבניו, הנחיל ליעקב הקול, ויעקב מתגאה בירושתו ראה ברש"י בפרשת חוקת (פרק כ' פסוק ט"ז) "וישמע קולנו" פרש"י "בברכה שברכנו אבינו הקול קול יעקב שאנו צועקים ונענים" (והוא מהמדרש תנחומא בשלח ט', ובפסוק י"ח) ועיין שם ברש"י "ונצעק אל ה' א' אבותינו"²³ [וראה שפ"א סוכות תרלט] וממילא בחג הסוכות אנחנו מתגאים בקול וצועקים הושענא נא, וזה מה שאומרים בהושענות

23 ושם "פן בחרב אצא לקראתך" פרש"י "אתם מתגאים בקול שהורישכם אביכם ואמרתם ונצעק אל ה' וישמע קולנו, ואני אצא עליכם במה שהורישנו אבי ועל חרבך תחיה", דהיינו שיש ויכוח איזה ברכה תנצח של יעקב או של עשיו

וכן במדרש בפרשת בשלח [פכ"א א] "אלא שתי ירושות הנחיל יצחק לשני בניו, הנחיל ליעקב "הקול" וכן הוא אומר הקול קול יעקב, והנחיל לעשיו הידיים שנאמר והידיים ידי עשיו, ועשיו היה מתגאה בירושתו שנאמר ויאמר אליו אדום לא תעבור בי פו בחרב אצא לקראתך, ויעקב מתגאה בירושתו שנאמר ונצעק אל ה' אלק' אבותינו" וכ"ה במכילתא.

ובמדרש בתולדות [פס"ה כ] אמר רבי אבא בר כהנא לא עמדו פילוסופין בעולם כבלעם בן בעור וכאבנימוס הגרדי [והיה בדורו של רבי מאיר, ראה מדרש רות פ"ב שר"מ בא לנחמו] נתכנסו כל עובדי כוכבים אצלו, אמרו לו תאמר שאנו יכולים לזדווג לאומה זו, אמרו לכו וחזרו על בתי כנסיות וכו' ואם מצאתם שם תינוקות מצפצפין בקולן אין אתם יכולין, שכך הבטיחן אביהן ואמר להם הקול קול יעקב, בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות אין הידיים ידי עשיו, ואם לאו הידיים ידי עשיו אתם יכולין להם וכו'.

ומבואר מדברי חז"ל שמה שכתוב "הקל קול יעקב" זה לא רק כפשוטו שיצחק אבינו שאל איך הקול קול יעקב והידיים ידי עשיו, רק זה ברכה, והבטחה וירושה, והנחלה שיצחק הנחיל ליעקב כח "הקול"

אמנם חז"ל גילו לנו שהכח של הקל קול יעקב, זה כשהקול נשמע כראוי, ואם ח"ו יש נמיכות בקולו של יעקב, אז ח"ו הידיים ידי עשיו וכמ"ש במדרש בפרשת תולדות פס"ה אות כ' וז"ל דבר אחר הקל קול יעקב, אמר רבי ברכיה בשעה שיעקב "מרכין" בקולו ידי עשיו שולטות, דכתיב וילנו כל עדת ויבוא עמלק, ובשעה שהוא מצפצף בקולו אין הידיים ידי עשיו, אין ידי עשיו שולטות", ופרש"י שם "הקל חסר הוא אם יעקב הקל קולו, מיד הידיים ידי עשיו" וכ"ה בעץ יוסף ובמתנות כהונה שם שהדיוק הוא מדכתיב הקל חסר.

"קהילות יעקב רשומים בשמך, שואגים הושע נא", שקהילות יעקב שואגים.

ובא וראה כמה חשובה התפילה והבקשה בחג הסוכות שאפילו בשבת בסוכות אומרים הושענות וכמו שכתב הטור "שאיין למנוע מלאומרו בשבת"²⁴.

ויהא רעוא שהקב"ה ישמע שועתינו, בחג הסוכות שהוא כנגד יעקב, ישגבך שם אל' יעקב ובסוכות אנחנו מתפללים ומתחננים להקב"ה יותר משאר רגלים באמירת ההושענות וכו' ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו²⁵.

24 וראה ברוקח [אות מה] כשמבאר ענין לא אד"ו רא"ש וכו' "ולפי שזה היום גדול בעיני כל והכל נודרים הכל צריכין לגשמים וכו' כדי שלא יבא הושענא רבה בשבת כי היו בוכים ומתחננים על המים לכך לא יתכן בשבת ואם כשיבא בשבת היה נדחה ופעמים שתי שנים זה אחר זה בשבת וכו' והעם היו מצטערין כל השנה שלא התפללו עבור מים וכו'." [ומבואר חידוש גדול שעדיף שיתבטל שופר מה"ת ביום ראשון וכן לולב והעיקר שהתפילות בהושענא רבא לא יתבטלו]

25 והתפילה של ההושענות כי אז אנחנו בשמחה ואין מתפללים אלא בשמחה ושמחתם לפני ה' אלוהיכם. ובתרגום שני של מגילת אסתר מבואר שבאין לבתי כנסיות ומתפללין בשמחה ומקיפין בהושענא ורוקדים כגדיים. רואים שרוקדים בהושענות. וראה בדרכי משה סימן שע"ח מי שהזיק את חבירו בשעת הושענות אע"פ שהזיק מתוך שמחה מ"מ ראו לקונסו.

מסביב לשולחן

עורך – הרב שלמה רוזנשטיין

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא ספרה בעיון בהלכה באגדה ובספור

עקרי הענין

א] ממה עושים הדפנות. נפסק בשולחן ערוך אורח חיים סימן תרל סעיף א' כל הדברים כשרים לדפנות (וא"צ להעמידם דרך גדילתן) (טור), ואפילו חמתה מרובה מצלתה מחמת הדפנות, כשרה. הגה: מ"מ לא יעשה הדפנות מדבר שריחו רע (ר"ף), או דבר שמתביש תוך ז' ולא יהא בו שיעור מחיצה (ד"ע). ומ"מ כתב בחי' אדם כלל כמו סעיף נו' אין לעשות דפנות הסוכה מיריעות שעטנז. ולענין אם אפשר לעשות הדפנות מקרטונים, דן הגר"מ קראפ בה"ל חג בוג' עמ' עו' להקל. והיינו דהיה מקום לדון כיון שקרטונים אינם עומדים בפני הגשם, ואילו יהיו גשמים מצויים הדפנות יתפרקו תוך שבעה, ואולי היה מקום לדמות זה לירקות שמתייבשים

ב] הלכות דפנות הסוכה נרמז בתבית סכה. הא דחז"ל הכשירו סוכה של שתי מחיצות כהלכתן ושלישית אפילו טפח אפשר כי צריך לדעת את הא"ב שלש אותיות בתבית סכה, מצוה מן המובחר לעשותה כסמ"ך בעלת ד' מחיצות, ואם אין לו ארבעה דפנות מותר לעשותה ככ"ף בעלת שלש מחיצות שלימות ואם אין לו גם זה דיה לעשותה כה"א דהיינו שתי מחיצות ולחי אחד אפילו טפח. (בשם הגר"א) וחז"ן מדברי הגר"א דלכתחילה ראוי לעשות סוכה מד' מחיצות וכמשי"כ השל"ה.

ג] דברי הרמ"א שנהגו לעשות מחיצות שלמות. כ' הרמ"א שם ס"ה הגה: ונהגו עכשיו לעשות מחיצות שלמות, כי אין הכל בקיאין בדין מחיצות (כל בו); ומי שאין לו כדי צרכו למחיצות, עדיף א"ל לעשות א' מחיצות שלימות, מדי' שאינן שלימות (מהרי"ל). יש שפירשו שכוונת הרמ"א שראוי להדר שיהיו ד' מחיצות שלמות. אמנם יש שפירשו שכוונת הרמ"א שיעשה המחיצות שלמות ללא דיני הל"מ המכשיר את הדפנות (כצוה"פ גו"א וכדו'). הנה כתב החי"א כלל כמו סעי' ג' ומצוה מן המובחר שיעשה ד' דפנות שלמות ע"כ, וע"ע פמ"ג ס' תרגו מ"י סק"ד דיני הכשר סוכה בלי פקוק סק"א, ש' מצוה מן המובחר סוכה להיות ד' מחיצות שלמות ע"כ. ובפתחא זוטא שם ציין לדברי הרמ"א הנ"ל, ובאמת כן משמע קצת מלשון הרמ"א ששים מי שאין לו כדי צרכו למחיצות עדיף או לעשות שלש מחיצות שלמות מארבע שאינן שלמות ע"כ דמשמע דמ"ש בתחילה היינו שיעשה ד' מחיצות שלמות, וע"ע לבוש ס' תרל סעי' ה' ועכשיו נהגו לעשות כל המחיצות שלמות כי אין הכל בקיאין בדין המחיצות והפרצות ועל זה כתב באלי' זוטא סק"ה כתב במטה משה ובשל"ה ומאחר דנהגו לעשות ד' מחיצות שלמות מטעם זה נהגו לעשות עיגול בתוך הפתח וכו"ו עכ"ל ומשמע ג"כ

שקט דכוונת הרמ"א הוא לעשות ד' מחיצות. - אמנם במ"ב סק"כ"ח מובאר שאין זה כוונת הרמ"א אלא כוונתו שהמחיצות שעושה יהיו שלמות, וז"ל לעשות מחיצות שלמות ר"ל שלא ע"י עצות של לבד וצורת הפתח, ובהלכות של ר"ץ גיאת ראיתי שכתב ג"כ דלמצוה מן המובחר בעינן שיהי' שלש דפנות הסוכה שתומכות מכל רוחותיה ולא יהא מקום פתוח אלא מקום הפתח בלבד ע"כ, הרי שבהינן שאין כוונת הרמ"א לומר עדיף לעשות ד' מחיצות אלא ר"ל שהמחיצות שעושה יהיו שלמות ונרא' שכן מובאר בדרכי משה סק"ג וז"ל וכתב עוד הכלבו ה"ל סוכה ס' עא בשם הר"ף דנהגו העולם לעשות מחיצות שלמות לפי

שאר הכל בקיאין בדין פרוץ כעומד עכ"ל וכ"כ מהרי"ל ה"ל סוכה ס' ג' כשאין לו דפין כל צרכו עדיף טפי לעשות ג' מחיצות שלמות מארבע שאינן שלמות עכ"ל והנה ודאי משמעות המהרי"ל ס' ג' הנ"ל הוא דעדיף לעשות ד' מחיצות שלמות דווקא.

ד] הלכה שצריך שהמחיצה תהיה עומדת וקבועה. סוכה שדפנותיה נדים ונעים ברוח מצויה פסולה, ונחלקו האחרונים מהו השיעור האם אפילו במעט כשהרוח מזיזה היא פסולה, או שרק אם הרוח מזיזה זאת ג' טפחים, אבל פחות מג' טפחים לא חשיב נדנדוד וכשרה. הנה בשו"ע ס' תרל סעי' י' העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה אם היו חזקים או שקשר אותם וחזק אותם עד שלא תהא הרוח מנידה אותם תמיד וכי' וקשר אותם כשרה ע"כ ומבואר דדפנות שהרוח מנידה אותם פסולה, והנה הגר"ש אויערבאך בהליכות שלמה פ"ז דבר הלכה או"א, כתב כן הוא פשטא דמילתא משמעות כל הראשונים בסוכה כד ב', וכן משמע במ"ב תר"ל סק"מ, דכל שהמחיצה הולכת ובהא אפילו כ"ש לא חשיב מחיצה, והטעם נראה כיון שבשעת הנדנדוד נמצא שאותו מקום הריחו רגע אחד תוך הסוכה ורגע אחד חוץ לסוכה אי"ש חשיב מחיצה. אמנם ע' כף החיים ס' תרל סקעי' שנקט לדבר פשוט שהשיעור בזה הוא ג' טפחים, וכ"כ בשו"ת אג"מ או"ח ח"ה ס' מ' סק"ב ד"ה ולדינא וכתב דנרא' שכן דעת הישועות יעקב. וזה לשון החז"א או"ח ס' ע' זו סק' ונראה דהיינו דוקא שהרוח מפזר את הענפים באופן שהן מתרחקין ג"ט זה מזה ובטל ל"י מחיצה ההיא שעתא הלכך פסול אף בשעה שהן נחין ושקטין ומחיצתן שלימה דהוי מחיצה עראי שאינה יכולה לעמוד ברוח אבל אי המחיצה חזקה שאין הרוח יכול לפזרה אלא שמתנדנדת מעט לכאן ולכאן אבל כל שעתה היא מחיצה מעלייתה נרא' דשפיר הוי מחיצה העומדת ברוח ע"כ. לפ"ז ודאי נכון לכתחילה להחמיר שלא לבנות הסוכה (הנקראת סוכת נצח וכדומה) של יריעות העבות המצויה אצלנו אפילו שעשייתה הוא באופן שקושרים את היריעות היטב, דזה נכלל במ"ש המחבר דנכון שלא לעשות סוכה מיריעות של פשתן בלי קנים בפחות משלשה, אבל בדיעבד אם עשה סוכתו מיריעות הללו מותר לכתחילה לישב בתוכה. וראה בשו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה' סימן מ' אות ב' שכתב וז"ל ולמעשה שאתה כותב דהיום עושין הדפנות מיריעה עבה וקושרין היטב, שלכן מותר לכתחילה, והמחבר בסימן תר"ל סעי' י' שכתב שאין נכון לעשות מיריעות של פשתן בלא קנים מטעם זימנין דמינתקי, הוא דווקא ביריעות דקות, דווקא באלו מסתבר שלכתחילה אין לעשות מיריעות, לעני' ד' קשה לסמוך ע"ז מאחר שלא מפורש חילוק כזה אף לא במחברים היותר אחרונים כהמ"ב ועה"ש, אלא כשלא היה אפשר לפניו לעשות סוכה אחרת. ומצד מה שרואין במדינתנו באמריקא שמוכרים סוכות שנעשו דפנותיהם מיריעות, פשוט שלא היה זה ע"פ הוראה דכתבתי עכ"ד.

ה] סדר עשיית הסוכה קודם הדפנות. כתב הרמ"א ס' תרלה: ואין לעשות הסכך קודם שיעשה הדפנות, ואם עשה טפח סמוך לסכך מותר לסכך קודם שיעשה שאר הדפנות. וכתבו האחרונים (כה"ח סק"ה), ס' פקודת אלעזר או"ח ס' תר"ל. אם בשעה שהניח הסכך היו הדפנות קיימים, אך לאחר מכן נפלדו הדפנות, מותר להחזירם למקומם בלא לנענע אח"כ שוב הסכך, כיון שמתחילת עשייתו נעשית כהלכתו. ולפ"ז, סוכה שדפנותיה תריסים או דלתות הזזה, אם בשעת הנחת הסכך היו הדפנות עשויות בהכשר, מותר אח"כ לפתוח הדלתות

אף שע"י פתיחתן אין שלשה דפנות כשירות (אך יש לזהר בשעה שאוכלים או ישינים בסוכה שיהיה ג' דפנות כהלכתן). ראה מקראי קודש סוכות ח"א ס' י"א, שו"ת שבה"ל ח"ז ס' נ"ו וח"ח ס' קמ"ו (דאף שהמג"א ס' כ"ג סק"א מחמיר דאמרין תעשה ולא מן העשוי אף שבתחילה נעשה בהכשר, מ"מ הכא הוי כעין ס"ס לקולא דיש המתירים בעשה הסכך קודם לדפנות) שו"ת שרגא המאיר ח"ז ס' קל"ז. אמנם יש הסוברים (שו"ת רב פעלים ח"א ס' ל"ד וח"ג ס' מ'). שאם סילק הדפנות לפני חג הסוכות יש לאסור, כיון שעדיין לא חל על הסכך קדושת סוכה, אין עשיית הסכך נחשבת לענין שנאמר שנעשה בהכשר, ואח"כ כשמחזיר הדפנות הוי ליה "תעשה ולא מן העשוי", ולפ"ז יש לזהר לא לפתוח את התריסים או דלתות ההזזה מאז הנחת הסכך עד התקדש החג, אא"כ ישאר למעלה סמוך לסכך רוחב טפח בג' צדדים שבוה סג', כמ"ש ברמ"א. > וכן פסק במקראי קודש שם, אך שאר הפוסקים הנ"ל לא חששו לזה אף בגב החג, עיין בדבריהם, ומאידך בשו"ת להורות נתן ח"ח ס' ל"ט מאריך טובא בנושא זה ומסיק שנוון ורצוי להחמיר גם בימי חג הסוכות לא לפתוח ולסגור התריסים אא"כ יש מלמעלה רוחב טפח, ושאינו מגוון שהתירו לסגור ולפתוח דשם לא נעשה פסול בעצם הסכך, משא"כ בנידוד בלא דפנות אינו בדרך סכך עשוי לצל, דליכא אהל. ויש לציין עוד בענין זה מש"כ בשו"ת תפארת אדם ח"ב ס' כ"ט דאם יש לסוכה ב' דפנות והשלישית הוא דלת שחשיב עליו לסגור ולסמוך עליו לדופן, אף שסיכך כשהדלת פתוחה שפיר דמי, דלא גרע מהא דהתיר הרמ"א כשיש דופן טפח סמוך לדופן אף דליכא דפנות כשירות, כ"ש בנידוד דהוי כאילו עשה דופן טפח כיון שהדלת שם. > המכשיר סוכתו ע"י דופן עקומה ניח הסכך הפסול ואח"כ הכשר. כ"כ שו"ת מי נח ס' י"ח הו"ד בספרי האחרונים.

ו] סדר הדפנות. יש שמקפידים לסמן דפנות הסוכה. ראה אליה רבה סימן תרל וז"ל מהרי"ש היה מסמן הדפין למחיצות הסוכה א' ב' ג' כדי לראות סדר עמידתן שלא לשנות משנה לשנה. וכן הוא בירושלמי [שבת פ"ב ה"ג], והקמת את המשכן כמשפט [שמות כו, ל], וכי יש משפט לקרש, אלא קרש שזכה להינתן בצפון ניתן לעולם בצפון וכו': אמנם הערוך השולחן שם סק"ט, דחה זאת וכתב ולפי מ"ש בסעיף ז' אינו מוכרח ומ"מ נכון לעשות כן וכן המנהג: והיינו דשם כתב, כתב הטור יש מדקדקין כשעושין דופן מקנים להעמיד דרך גדילתן כדאמרין גבי לולב שאין יוצאין בו אלא דרך גדילתו ואין צריך כיון שדפנות כשרות מכל דבר עכ"ל וכ"כ רבינו הרמ"א בסעיף א' דא"צ להעמיד העצים דרך גדילתן וב; יאור הדברים דאע"ג דאמרין בסוכה (מ"ה): דכל המצות כולן אין יוצאין בהן אלא דרך גדילתן כשעושין עצי שטים עומדים וא"כ כשעושין דפנות הסוכה וצעים צריכים שיעמדו ג"כ דרך גדילתן דאטו סוכה אינו בכלל כל המצות והוה טעם היש מדקדקים אבל הטור דחי לה דזהו במצוה שצריכה להיות דווקא מעצים כדפנות המשכן ולולב אבל סוכה שכשר מכל דבר גם מבנים ומתכות לא שייך בה דרך גדילתן (והסכך הוי דרך גדילתן כיון ששוכבין ולא דרך גדילתן מקרי כשהעליון למטה והתחתון למעלה וע' בסעיף כ"ט):

בגדר פסול סוכה גזולה

במנ"ח מצוה שכ"ה (אות י"א ד"ה עור) כ' שאם סיכך בסכך גזול ג' טפחים אין לפסול הסוכה משום סוכה גזולה, דסכך פסול אינו פוסל בפחות מד"ט, ורק משום מצהב"ע תהי' הסוכה פסולה, כיון דבלאו הסכך הגזול הי' כאן אויר ג"ט דפוסל בסוכה.

ולכאוי' גם משום גזולה תהי' הסוכה פסולה, דהא חזינן דהפסול בסוכה גזולה לא הוי רק בסכך כי אם גם בדפנות, ואפי' בקרקע הסוכה אם היתה גזולה פסולה כמו שהוכיח שם במנ"ח (אות י' ד"ה ודע) מהא דהמסכך בר"ה, עיי"ש, והא אין לפרש שאם הקרקע גזולה נפסלה הקרקע, ולא מצינו פסולים בקרקע הסוכה, אלא יש לפרש, שאם חלק מן הסוכה גזול אז יש פסול בהסוכה דמיקריא סוכה גזולה, וא"כ גם אם רק ג"ט מן הסכך גזול חשיבא סוכה גזולה, כיון דבלי הסכך הוה אין כאן סוכה.

בדין סכך קודם לדפנות

או"ח סי' תרל"ה (בהג"ה) ואין לעשות הסכך קודם שיעשה הדפנות כו'. לכאוי' קשה שהרי כמעט ולא משכחת לה שיהא הדפנות קודמין לסכך, והסכך ראשון שמתחיל להניח אם הסוכה גדולה ומניחו באמצע הסוכה הרי אין לו דפנות עדיין שהרבה אויר מפסיק בינו ובין הדפנות, ואפי' אם מתחיל להניח סמוך לדופן מ"מ אם הסכך שמניח בהנחה הראשונה אינו גדול ואינו סמוך לג' הדפנות, הרי שוב הוי הסכך קודם לדפנות, אם לא שנימא דסגי בדופן א' קודם לסכך עיי' בפמ"ג שנסתפק בזה, ומ"מ קשה ולא הוזכר בפי' דצריך להתחיל להניח הסכך סמוך לדפנות.

(אסיפת שמועות)

הגאון רבי אשר אריאלי שליט"א מראשי ישיבת מיר

בדעת רבי יאשיה דמחיצה כסכך

סוכה דף ז' ע"ב, מיייתי דעת רבי יאשיה שחמתה מרובה מצילתה היינו אף מחמת דפנות, ופי' בגמ' דרבי יאשיה ס"ל דמחיצה כסכך בעינן. והנה דעת הראב"ה דלרבי יאשיה בעינן שיהיו הדפנות מפסולת גורן ויקב, דמחיצה כסכך בעינן. ומקשים, למש"כ התוס' (בסוכה ב' ע"ב) דסככה לא מתכשרה עד דעביד לה עראי, א"כ לרבי יאשיה נימא כן גם בדפנות, שהרי מחיצה כסכך בעינן.

ונראה פשוט דזה ודאי דלרבי יאשיה ל"ב סכך מהצדדין כמו מלמעלה, דודאי דלמעלה בעינן סכך ומהצדדין בעינן דפנות, אלא דלרבי יאשיה נאמרה הלכה בדפנות דבעינן שישככו ובלא"ה לית להו הכשר להיותן דופן סוכה, [ומשום דחלות ההיקף דדפנות סוכה הוא לאשוויי רשות סוכה היינו רשות המוצלת ומסוככת, ורק לדפנות שהם מסככים מחמה שכנגדן, יש הכשר להיותן דפנות המשוות רשות מסוככת].

ואשר משו"כ, בב' דפנות כהלכתן ושלישית טפח סגי גם לרבי יאשיה, ואף דהשלישית חמתה מרובה, [ולא נ' דההלכה גרעתה לשיעור הסיכוך דהשלישית], אך הפירוש הוא דהדפנות דבעינן להכשר סוכה צריך שיהו מסככות וממין סכך, וממילא בדופן שלישית ל"ב אלא דהדופן טפח תהי' כסכך. ומעתה מש"כ התוס' ששם הסוכה תלוי בסכך ואם הסכך קבוע ל"ה סוכה, זהו גם לרבי יאשיה דגם לדיד' עיקר הסוכה על שם הסכך ולא על שם הדפנות דהם ל"ה אלא הדפנות דהסוכה, ורק דלהיותם כשרים לדופן דרשות סוכה בעי' שיהו מסככים וכמש"י, ולפיכך דפנות קבע לא גרעו לשם הסוכה.

והנה בקרבן נתנאל הקי' לדי' הראב"ה, דא"כ לרבי יאשיה איך משכחת לה להלכתא דדופן עקומה, הא פסול הסכך הוא פסול גם בדפנות, עיי"ש, (ועיי' בחי' הגרע"א לסוכה י"ז ע"א). ואמר בזה כ' אאמ"ר וצ"ל, די"ל דפסול דתעשה ולא מן העשוי ליכא בדפנות אפי' לרבי יאשיה. וביאורו כמש"י דעיקר הסוכה על שם הסכך שלמעלה, וממילא דהדין עשי' נאמר רק על הסכך ולא על הדפנות, וגם שרשיי פי' (בסוכה ט"ו ע"א) דפסולא דתעשה ולא מן העשוי לבית, דאין שם סוכה עליו, והלא שם הסוכה תלוי בסכך וכנ"ל, ומעתה דינא דדופן עקומה, ששנינו במשנה (בסוכה י"ז ע"א) לענין בית שנפחת, דפרש"י דפסולו הוא משום תעשה ולא מן העשוי, משכחת לה שפיר אף לרבי יאשיה, דאם נחשיבנו לדופן הויה זו דופן כשרה, וכמש"י.

[והעיר כ' אאמ"ר וצ"ל לעי' מדי' האו"ז (בסי' רפ"ט), דכ' ע"פ הירושלמי שאין לעשות הדפנות מדבר המקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ, והא דתנן בסוכה יב א וכולן כשרות לדפנות קאי אחבילין, דמדאורייתא כשרין לסכך, ורבנן הוא דגזור בהו ולדפנות לא גזור, ע"כ. ולפמ"ש"כ היל"ל בדפנות ליכא לטעמא דגזירת חבילין, דהוה משום דפעמים שאדם בא מן השדה ובו' ופסול משום תעשה ולא מן

העשוי, וזל"ש בדפנות].

ולכאוי' י"ל עוד, דנפק"מ כשפסול הסכך שמהצד הוא מפני שקבעו במסמרים לדי' התוס' הנ"ל, ולזה שפיר מהני דינא דדופן עקומה, דבדופן ליכא לפסול זה וכמש"י.

אך לכאוי' נ' לדון בעיקר הקושיא, די"ל דאותו חלק דופן שנתעקם למעלה לא בעי הכשר דופן, שהרי יסוד דפנות הוא דהוה מחיצה ומקיפים וגודרים את הרשות, וממילא דחלק הדופן שלמעלה ודאי דאינו גודר את הרשות, ורשות הסוכה ל"ה גזורה ואינה צריכה להיות גזורה ומוקפת ע"י חלק דופן זה, שהרי ההיקף דדפנות הוא מהצדדים מארבע רוחותי' ולא מלמעלה, ובע"כ ביאור ההלכתא דדופן עקומה דאין פירושו דהחלק שנתעקם הוא הדופן המכשיר וזהו הדופן שהסוכה הוכשרה על ידו, דודאי ל"ה גוף הדופן, אך הוי ראש הדופן דכיון דדרך הכתלים להתעקם, אמרי' דחלק זה הוי ראש הדופן, וממילא דהדופן שמהצדדים חשבה שמגעת לסכך כיון שראשה מגיע לסכך, אבל הא מיהא דל"ה גוף הדופן המקפת והמכשרת אלא ראש הדופן.

וא"כ י"ל דלא איכפת לן דחלק זה שנתעקם ל"ה מפסולת גורן ויקב, שהרי גם כשלא הוי מפסולת גורן ויקב הוי דופן, אלא דלית לי' הכשר דופן סוכה, וראש הדופן שנתעקם לא בעי הכשר דופן וכמש"י. אך יעוי' בראב"ה בסי' תר"א ש' בביאור דין דדופן עקומה שהדפנות כשרות מכל דבר, וי"ל.

ועוד נ' דיעוי' בתוס' (סוכה כ"ב ע"א) ש', דחמה הבאה מן הצדדים אינה פוסלת משום חמתה מרובה, וביאורו דהחפצא דהסכך הוא שמסכך מהחמה שבראש כל אדם, אבל לא שמסכך מהחמה שמהצדדין, וממילא דחמה שמהצדדין לא מפריעה ומבטלת להסכך, דאיי"ז מענינא דהסכך לסכך מהחמה שמהצדדין.

וכמו"כ נ' דלרבי יאשיה דבעינן שהדפנות יסככו, פירושו דבעינן שהדפנות יסככו מהחמה שכנגדן, היינו מהחמה שמהצדדין אבל לא בעינן שישככו מהחמה שמלמעלה, דחפצא וענינא דדפנות הוא מהצדדין. ועי' לי' התוספתא כאן, ומעתה חלק הדופן שנתעקם והוא מלמעלה לא בעינן שישכך דסגי בהא שהדופן מסככת מהחמה שמהרוח שכנגדה, ולא בעינן סיכוך מלמעלה, וכמש"י.

וא"כ י"ל דלא איכפת לן דחלק דופן זה ל"ה מפסולת גורן ויקב, דני' דהא דבעינן שיהו הדפנות מפסולת גורן ויקב להראב"ה בדי' רבי יאשיה, זהו אך משום הדין דבעינן שהדפנות יסככו, וסיכוך דסוכה הוי עיי' פסולת גורן ויקב. ויסוד לזה מהא דאמר אביי דלרבי יאשיה דירת קבע בעינן, ופי' הר"י מלוניל דבעינן שידמה לבית שאין החמה נכנסת שם גם מחמת דפנות, וכבר הקשה בברכת יעקב הלא לרבי יאשיה בעינן נמי שיהו הדפנות מפסולת גורן ויקב, ובע"כ שזוהי הלכה דמחיצה כסכך בעינן, וא"כ מהי הראי' דדירת קבע בעינן. אכן נ' דיסוד הדין הוא דבעינן שיהו הדפנות מפסולת גורן ויקב, דכך הוא אופן הסיכוך דסוכה, ומעתה כיון דנתבאר דחלק הדופן שלמעלה לא בעינן שישכך, א"כ ממילא דלא בעינן שיהא מפסולת גורן ויקב.

(ספר זכרון יהודה לקדשו)

דפנות הסוכה

הגמרא סוכה ד: שואלת: 'שאינה גבוה עשרה טפחים מנלן' מניין לנו שגובה הסוכה צריך להיות לכל הפחות עשרה טפחים ורוצה הגמרא ללמוד מהארוך והכפורת שבמשכן שיחד היו גבוהים עשרה טפחים וכתב 'ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת ותניא מעולם לא ירדה שכינה למטה' מפרש רש"י 'וקרא כתיב דעל כפורת ירד, שמע מינה למעלה מעשרה מיפסקא רשותא'.

לכאורה הפשט בגמרא שביוון שמעל עשרה טפחים מתחילה רשות אחרת ועד עשרה זה נחשב עדיין קרקע, לכן סוכה שאינה גבוה עשרה פסולה. בהמשך דוחה הגמרא לימוד זה בשאלה 'וממאי דחללה עשרה בר מסבכה, אימא בהדי סבכה'. אם הלימוד מארון וכפורת שביחד היו עשרה טפחים אז מניין לנו שצריך בסוכה חלל של עשרה אולי עשרה טפחים שבסוכה כולל את עובי הסכך.

לכן מביאה הגמרא לימוד אחר מבית המקדש שם נאמר: 'והיו הכרובים...סוככים בכנפיהם על הכפורת' מפרש רש"י: 'ותחת כנפיהם עשרה טפחים חלל עד הכפורת וקרי ליה סוכה' משמע שלהיקרא סיכוך צריך חלל עשרה.

מפשטות הגמרא משמע שהדין ש'סוכה שאינה גבוה עשרה פסולה' הוא דין בסכך ולא בדפנות. שהרי במקדש לא היו דפנות מתחת לכנפי הכרובים וכל מה שנלמד הוא שסיכוך על חלל של עשרה טפחים נחשב סיכוך.

לכאורה מהתוס' שם בתחילת הסוגיה על השאלה: 'עשרה טפחים מנלן' שכתבו 'והא דבעינן נמי גבי שבת מחיצה עשרה, מהכא ילפינן' משמע שלמדו שהלימוד בגמרא הוא על גובה דופן הסוכה ואותו לימוד הוא גם על גובה מחיצה לענין שבת.

משמע מדברי התוס' שהלימוד מ'סוככים בכנפיהם' שסיכוך משמעותו לכל הפחות על חלל של עשרה טפחים הוא לימוד על גובה הדפנות ובמילא גם על גובה מחיצה לענין שבת. שזה הרי ברור שסוכה צריכה דפנות ועל גביהם סכך והלימוד הוא סכך צריך להיות לכל הפחות על דפנות בגובה עשרה כאלו שיוצרות חלל של עשרה.

בעצם הדבר מה שתוס' מדמים דין דופן הסוכה לדין מחיצה בשבת צריך עיון. ועיין ב'עמק ברכה' שלמד מדברי הגמ' 'מיגו דהווי דופן לענין סוכה הויא דופן לענין שבת' שאם דופן הסוכה אינו מחיצה לגבי שבת זה חסרון בדופן הסוכה. עיי"ש.

הגמ' בדף ד. 'הייתה פחותה מ' טפחים וחקק בה כדי להשלימה לעשרה. אם יש משפת חקק ולכותל ג' טפחים פסולה. פחות משלשה טפחים כשרה' מתי דופן החקק מצטרף לדופן הסוכה להשלימו לעשרה, רק אם יש משפת החקק לכותל פחות משלשה טפחים. ומקשים התוס': 'ואם תאמר בפ"ק דשבת, גבי בית שאין תוכו עשרה וחקק בו להשלימו לעשרה. אמאי לא מחלק בי האי גוונא, אם יש משפת חקק ולכותל שלשה טפחים' מדוע לגבי עשרה טפחים של מחיצה בשבת מצטרף החקק ומשלים גם אם שפתו רחוקה מהדופן יותר משלשה.

ומתריצים התוס' 'דלא דמי רשות שבת שהוא למנוע רגל רבים, לסוכה דבעינן מחיצות סמוכות לסכך'. הר"ן מיישב גם הוא שאלה זו מהגמ' בשבת וכותב: "דהכי, גבי סוכה שמצוותה

נוי סוכה אי זהה אף בדפנות הסוכה

יש מי שפרסמו שאין לעשות נוי סוכה מדברים שאין דרך להשתמש בבית דבעינן כעין תדורו. והנה כעין תדורו ל"ש לעשיית הסוכה אלא להשיבה בכ"מ שנדרש בגמ' כהא דתניא [סוכה כח,א] דכל שבעת הימים עושה סוכתו קבע וביתו עראי וכו', וכהא דר"א דריש מהא דיאלכל י"ד סעודות וכו', ואביי אמר זה לטעם על מה ששומרי גגות ופרדסים פטורין מן הסוכה, ורבא דפליג שם הוא מטעמא אחרינא כדכת' הר"ן דהו"ל לישן שם כבכל השנה יעו"ש.

אבל לא שייך זה לבנין הסוכה דאף לכתחילה עושה דפנות הסוכה מדברים שאין עושין בית קבוע אף כשהוא רק לימות החמה בלבד, וכן הוא לענין עשיית נוי וקשטים שלא שייך זה דאף מי שאינו רגיל לקשט כותלי ביתו אף לא לשבת ויו"ט יש לו ליפות ולקשט כותלי סוכתו משום חשיבות המצוה, שמפורש בברייתא בדף י' שתניא עיטרו בקרמין ובסדינין המצורין, וכן איתא בפוסקים ובש"ע סי' תרל"ח והוא פשוט וברור.

בדפנות, דהכי גמירי. בעינן שיהיו דפנותיה סמוכות לה בפחות מג' כדי שיהיו נראות כשלם. אבל לענין רשות היחיד, ברשות מיוחד שאין הרבים בוקעין בו סגי. הלכך כל שהוא מוקף מחיצות ליכא לאיפלוגי בין סמוכות למופלגות.

נמצאנו למדים כי יש הבדל מהותי בין משמעות של 'דופן' למשמעות של 'מחיצה'. סוכה דורשת 'דפנות'. דופן של עשרה טפחים מקרקע הסוכה עד הסכך, שיראה שלם עם הסכך. רשות היחיד בשבת דורשת 'מחיצה' שתבדיל בין רשות היחיד לרשות הרבים שתמנע כניסה מרשות הרבים לרשות היחיד.

יתכן ויש כאן יסודות חשובים במצוות שבת ובמצוות סוכה. בשבת נצטוונו ליצור חלוקת רשויות. היהודי הנמצא כל ימות השבוע בחיי החולין צריך בשבת להעמיד מחיצה בין רשות היחיד שלו לבין רשות הרבים בה הוא נמצא בימות החול. המחיצה צריכה למנוע שרגל רבים לא יבקעו לביתו בשבת. זו צריכה להיות מחיצה גבוהה עשרה, זה נלמד מהכרובים ה'סוככים בכנפיהם' על הארון. כזו מחיצה אתה צריך להקים סביב משפחתך וביתך בשבת. כי הבית הוא כמו הארון בו מונחות הלוחות.

מצוות סוכה מיוחדת היא שהקפידה בה תורה שידע אדם טעם המצווה. בדכתיב: 'למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים'. הידיעה הזו היא חלק מהמצווה.

בגמ' סוכה יא: נחלקו בטיבן של אותן סוכות בהם הושיבנו הקב"ה בצאתנו ממצרים. 'ענני כבוד היו דברי רבי אליעזר רבי עקיבא אומר סוכות ממש עשו להם'. זו לא רק מחלוקת במציאות מה היו הסוכות בהם ישבו בני ישראל במדבר. זו מחלוקת עם נפקא מינה להלכה. על מה עלינו לבחון בקיום מצוות ישיבה בסוכה.

בסוכות אנחנו יוצאים מדירת קבע, מהבית המוגן הקבוע, מהמנוחה והנחלה בה זכינו. אנחנו יוצאים לדירת ארעי, עם דפנות ותקרה מגידולי קרקע תלושים. להעלות על ליבנו זיכרון הסוכות בהם ישבו אבותינו במדבר ארבעים שנה בלא ישוב ובלא נחלה. לשם כך עלינו לראות את הדפנות ואת הסכך ה'מגינים' עלינו ולהשיב על ליבנו שכל מה שיש לנו הוא בהשגחתו יתברך ולא מ'כוחי ועוצם ידי'.

בשיעור ז' טפחים האמור בסוכה א. שיעור סוכה ב. שיעור בהדופן

בסוכה ד: תי"ר נעץ ארבעה קונדיסין בארץ וסייך על גבן, רבי יעקב אומר כל שיש בהן טפח לכאן וטפח לכאן נידונין משום דיומד, שהיה רבי יעקב אומר דיומדי סוכה טפח, וחכמים אומרים עד שיהיו שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח, וכתבו בתוס' [ד"ה דיומדי] דיומדי סוכה טפח, והא דבעינן [עירובין יז.] אמה גבי פסי ביראות, גבי מחיצות שבת החמירו, ויעוין לשון רש"י שם [ד"ה שהיה].

ובחידושי מרן ר"ח הלוי ביאר יסוד דינא דר' יעקב דבעי דיומדי סוכה טפח, דהנה בהל"מ נאמר שיעור שיעור טפח, ודעת חכמים דלא נאמר אלא בדופן שלישית, ודעת ר' יעקב שנאמר בכל הדפנות שיעור זה.

והנה בחידושי ר"ח הלוי פט"ז שבת הטי"ז כתב וז"ל, פסי ביראות הואיל ויש אמה מכאן ואמה מכאן חשוב פתח, וביאור הדבר הוא כמש"כ, דאע"ג דהוי דין במחיצה שלא יהא הפרוץ מרובה על העומד וכו', דיש בכל צד שיעור מחיצה ויש על הפרצה שם פתח, ע"כ לא איכפת לנו כלל במה שהפרוץ מרובה כיון דשם פתח ביה עכ"ד, ומבואר מדברי הגר"ח דההלכתא של דיומדין הוא שנתחדש כל יום שיעור מחיצה בכל רוח ורוח.

והוא מכון מאד עם לשון הר"מ פ"ז שבת ה"ג דמדאורייתא סגי בדיומדי פסי ביראת בדיומדין של ד' טפחים, ומה שהצריכו חכמים אמה אינו אלא מדרבנן, והביאור הוא שיעור מחיצה האמור בשבת ובכלאים ובכל הלכות התורה סגי בד' טפחים, וא"כ שיעור דיומדין אף הוא ד' טפחים, ומעתה הן הן דברי ר' יעקב, דמאחר שנתחדש שיעור דופן דסוכה הוא טפח, הרי ממילא דלענין דיומדין סגי במה שיש טפח לכל רוח.

[אמנם בתוס' (ד"ה:) כתבו דמה שבסוכה סגי בטפח ובשבת בעי ו' טפחים מדרבנן, משמע דאף לענין שבת סגי בדיומדי טפח, וכ"כ בפנ"י, וז"ל כדברי הגר"ח דטפח האמור בסוכה דין מסוים הוא מהל' דפני סוכה, אלא ד"ל דכוונת התוס' דכמו דבסוכה סגי בטפח, כן בשבת תסגי בד' טפחים שהוא שיעור מחיצה, שו"ר ש"כ באבני נזר סי' רס"ה סקכ"ב, וזהו דלא כהפ"י, והאריך בזה בהגהות דברי נחמיה שבסוף השי"ס].

ומעתה יש לחקור במה שחכמים נחלקו על ר' יעקב, דבפשוטו נראה דסבירא להו דדינא דשתיים כהלכתן נאמר שבי' דפנות צריכין להיות גמורין, וממילא דבדין זה ע"כ נאמר דלא מהני דיומדין מדי' צדדים, ובדופן שלישי שלא נאמרה הלכה זו דבעינן שיהיו גמורין בזה הדר דינא דסגי בטפח, וה"ל דמהני דיומדין טפח באותו צד שלישי, דלא נחלקו ר' יעקב וחכמים בעיקר השיעור של דיומדין, אלא אם צריך שתיים כהלכתן.

ובחידושי הרא"ה כתב דבר מחודש מאד וז"ל, מדרי' יעקב נשמע לרבנן, דאי איכא בהני קונדיסין ז' טפחים לכאן וז' טפחים לכאן לכל רוח ורוח כשר, ואע"ג דפרוץ מרובה על העומד, דכי קאמרינן שתיים כהלכתן, לא אמרינן אלא לאפוקי דלא סגי בטפח לכאן וטפח לכאן, עכ"ל. הרי מפורש בדבריו דחכמים מודו לעיקר ההלכתא של דיומדין בכל דפנות הסוכה, ואך דס"ל דב' מחיצות לא נתחדש שיעורא דטפח, ולכן צריך ז"ס.

באופן דלפ"ז נמצא, דר' יעקב וחכמים כולו ס"ל שיש ב' פנים לאשויי סוכה, א. שתיים כהלכתן ושלישית טפח, ב. דיומדין, אלא שנחלקו בשיעור מחיצה דסוכה, דלדעת ר' יעקב שיעור מחיצה הוא טפח, ולכן בדיומדין סגי בטפח לכל רוח, ולדעת חכמים שיעור מחיצה הוא ז' טפחים, ולכן בדיומדין צריך ז"ס לכל רוח, כדברי הגר"ח דבדיומדין בעינן שיעור מחיצה לכל רוח, ורק אחר שיש שתיים כהלכתן נתחדש מחיצת טפח.

הלא מאחר כל זאת מוכרח דשיעור ז' טפחים אינו שיעור בהסוכה [בלבד], אלא יסודו שיעור בעצם שם המחיצה, ולכן בדיומדין דסגי בשיעור מחיצה לכל רוח סגי בז' טפחים, והוא נפלא מאד.

ובאמת כן מתבאר גם בסוגיא בסוכה ז. לדעת רוב הראשונים שם [ובשו"ע סי' תר"ל ס"ג] דסוכה העשויה כמבוי [ב' דפנות לאורך הסוכה זה מול זה], עושה לו דופן שלישי לרוחב הסוכה שיהא בו רוחב ז' טפחים, הרי דאף שהסוכה גדולה מ"מ כל יום דופן של ז' טפחים שם דופן סוכה עליו, הרי דשיעור דופן ז' טפחים אינו מחמת לתא דחלל הסוכה, אלא עיקרו דין שיעור בהחפצא של הדופן, וכמו שהוכחתי מדברי הרא"ה.

עוד יסוד לזה דשיעור ז' טפחים הוא שיעור בהמחיצה והדופן, דהנה איתא בסוכה [דף ו:] שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח וכו', ואמרו שם דאותו טפח עושה לו טפח שוחק ומעמידו בפחות מג' טפחים סמוך לדופן וכל פחות משלשה סמוך לדופן כלבוד דמי. ופרש"י [ד"ה טפח] דטפח שוחק הוי טפח ומשהו, וכשמעמידו בפחות ממשלושה לדופן הויא לה כמחיצה של ארבעה טפחים שהיא רוב דופן של שבעה טפחים וסגי בכך.

וצ"ע, דבשלמא בסוכה קטנה [ז' טפחים] י"ל דאם יש ד' טפחים דופן יש כאן רובו של דופן עשוי, אך בסוכה גדולה היאך נימא דע"ז ד' טפחים יש רוב דופן, והרי אין כאן חפצא של ז' לדון בד' טפחים שהוא רוב.

אשר נראה מוכרח מזה כמש"נ ד' טפחים הוא שיעור של חלות שם דופן, הרי שד' טפחים הוא שיעור של רוב דופן, ואף כסוכה גדולה כך הוא, שכן אין אנו דנים בד' טפחים שבדופן השלישי שיש בו רוב כלפי סוכה זו, אלא הנידון כלפי עצם קביעת שיעורא דדפנות בעצם, ואף בסוכה גדולה חלות שם דופן הוא בז' טפחים, ונמצא דכל שעשה ד' טפחים יש כאן רוב דופן בעיקר חלות דין שיעור מחיצות האמור בסוכה, והוא מוכרח.

ונפ"מ בזה טובא במה שנחלקו האחרונים בדין סוכה שאין בה ז' על ז' ברבוע, ויש בה בכדי לרבע ז' על ז' טפחים, דדעת הבי"ח באו"ח סי' תרל"ד שדעת התוס' בסוכה ג. [ד"ה לא] שהסוכה כשרה, אכן במ"א שם סק"א ובט"ז סק"א וסק"ב נחלקו עליו דהסוכה פסולה, ובשו"ת חת"ס יו"ד סי' ר"פ [ד"ה ובאמת] כתב שבדברי הר"מ בהלכות סוכה מוכרח דלענין סוכה אין מועיל מה שיש בה בכדי לרבע, אלא צריך מרובע ממש.

ההשתוקקות לשבת בסוכה

במסירת הנפש

חג הסוכות הלך והתקרב, ובכל העיר ברד"צ'וב אין אפילו סט אחד מושלם של ארבעת המינים לקיים בו את המצווה. יבול ההדסים היה בעייתי השנה, ובשל כך אין הדסים עבור הצדק, רבי לוי יצחק, ואין אף סט אחד מושלם אף לאחד מיהודי העיר.

עצוב רבי לוי יצחק וככל שמתקרבים ימי החג, מעמיק צערו. שליחים נפרצו בכל הסביבה. ביקרו בכל השווקים, חזרו על כל בתי היהודים באיזור, ארבו בדרכים, אולי יתקלו ביהודי הנשוא עימו סט ארבעת המינים מהודרים לחג הסוכות.

המאמצים נשאו פרי. נמצא יהודי שהיה בדרכו לביתו, וביתו, ממש לא ייאמן: סט מושלם מהודר. ולא זו בלבד, ברשותו של היהודי מלבד ההדסים גם אתרוג, לולב וערבות. מי היה מעלה על דעתו מציאה מושלמת ונפלאה כזו?

בשמחה גדולה ביקשו השליחים מהיהודי למכור להם את הסט. הציעו לו מחיר גבוה ומפתה. אולם היהודי מסרב. על הסט המושלם הזה עבד זמן רב, והוא אינו למכירה. שלו הוא. גם הוא יהודי המחוייב בנטילת ארבעת-המינים.

לא הועילו הפצרות ותחנונים. השליחים ניסו לבקשו שיאיל לפחות להתעכב בברד"צ'וב ולשהות עימם בימי חג הסוכות, כדי שיוכלו גם בני העיר לברך ולצאת יד- חובת המצווה בזכות הסט היחיד שבידו.

היהודי לא ניאון. מתגעגע הוא אל אשתו ואל ילדיו. זה זמן רב שנעדר מביתו ובדעתו לחגוג בחיק משפחתו. אך בני ברד"צ'וב לא ויתרו. במאמץ שיכנוע אחרון התחננו בפניו: לכל הפחות ייכנס נא אל הצדק רבי לוי- יצחק. לזאת נענה היהודי.

"זכות גדולה נפלה בחלקך", ניסה הרבי לשכנעו. "כל הקהילה הגדולה תוכל בזכותך לקיים את המצווה החשובה". אך היהודי בשלו: ברצונו לשוב לביתו ולעשות את החג במחיצת בני- משפחתו.

כשראה הצדק שדבר לא יזוז מדעתו אמר לו: "אם תשאר כאן לחג הסוכות, אני מבטיח לך שתהיה איתי במחיצתי בגן- עדן". להבטחה שכוז

נסיעה לכותל

יש לתמונה איך אנו עולים לרגל או מקבילים פני הרב, והרי מפסיד מצות עשה של סוכה כל רגע שלא נמצא שם, וצ"ע בזה.

והנראה בזה, דגדר "תדורו" היינו לנהוג כפי שנמצא בדירתו, וכיון שבאשר בדירתו עושה כן לעלות לרגל, אמטו להבי אין חסרון במה שהולך מסוכתו למקום אחר.

חורף

יש לעיין, הרי על מצות עשה אדם צריך להוציא חומש כדאיתא בשו"ע (סי' תרנו), ומדוע מי שידוע שכל שנה יוצא מן הסוכה בגלל קור או חום, לא נחייבו לבנות "קירות עבים" ו"מזגן" וכדומה, וכן מי שגר בארצות הקרח ויושב בסוכה מעט מזער, מדוע אין מחייבים אותם לבנות סוכה מסוככת היטב באופן שעדיין גשמים יכולים לרדת שנוח להישאר בה, ויכול לשבת בה בנחת ולא בצער כדי שיקיים מצות סוכה.

והנראה בזה דבסוכה התורה אמרה שתיים כהלכתן ושלישית טפח, וכן אפשר לבנות סוכה עם כמות סכך קטנה ובלבד שהסוכה תהיה צלטה מרובה, אם כן התורה קבעה איך הסוכה נבנית, ומשום הכי לא חייב יותר ממה שהגדירה התורה גדר סוכה. ומשום כך אין צורך להוסיף חומש על זה, כי כל עניין חומש זה כדי להגיע למצווה, ובנידון דידן התורה קבעה מה גודלה של המצווה. וכמובן שאם יוסיף הבונה להדר ירוויח בזה, אבל מכל מקום אינו חייב.

אכילה בחוץ לסוכה

כבר חקרו, אם יסוד מצות סוכה היא לאכול בסוכה או שמא יש איסור לאכול בחוץ לסוכה, עיי' בפמ"ג (סי' תרמ א"א סק"י), מנ"ח (מצו' שבה), אב"נ (או"ח סי' תפא) או"ש (הל' מאכא"ס טו, י) ושערי יושר (ש"ג פי"ט).

והנה תנן (סוכה כה, א) דעוסק במצוה פטור ממצות סוכה. והקשה הפנ"י, מדוע לא נאמרה משנה זו בפסחים למשל לומר דעוסק במצוה פטור מפסח וממצוה, והשיב, דבסוכה יש "איסור" במה שאוכל בחוץ, והיה מקום לומר דלא שייך עוסק במצוה לעבור איסור.

ומוכח דס"ל דאכילה בחוץ אסורה. דא"ל דהמצוה לאכול בפנים, א"כ האוכל בחוץ לא עושה איסור רק מבטל עשה כמו קר"פ, ומוכח שאסור לאכול בחוץ לסוכה. וע' בחידושי רעק"א.

טיוולים

האגרו"מ (או"ח ח"ג סי' צג) והיחזק"ד (ח"ג סי' מז) אסרו טיוולים בחוה"מ, שהרי אמרו בגמ' (סוכה כו, א), דהולכי דרכים פטורים, ופרש"י (ד"ה הולכי) בדרך בסחורה, ומשמע דהליכה סתם אין לה היתר. אכן הגרי"ש אלישיב זצ"ל ב"הערות" (סוכה שם) כתב להיתר, כיון דטיוול בזמננו חשוב הוא לאנשים רבים.

והנה יש לומר בזה צד שלישי, כי כנודע דנו האחרונים דהמבזבז לא יבזבז יותר מחומש (כתובות נ, א), איך יעשה אדם לענין מצות עשה שעשייתה אצלו קשה עליו כהפסד ממון של חומש (אף שאין הפסד בפועל), והגרשו"א זצוק"ל ס"ל דנחשב הפסד ופטור, ויש שהטיוול נחשב אצלם מאוד כהליכה לסחורה, והעדרו הפסד גדול אצלם, ואפשר דאלו לכו"ע נחשבים כהולכי דרכים, ואין צריך חומש לפוטרים, אלא ענין חומש משל הוא זה לומר לך דחשיבות נמדדת לפי כסף.

אי-אפשר לטוב. הבטחה מפורשת להיות בגן- עדן יחד עם הצדיק רבי לוי-יצחק? היהודי נענה ל'עיסקא' ונשאר בעיר. מפה-לאון עברה הבשורה, וכהרף עין שבה השמחה לשכון בלבבות היהודים המתכוננים לחג הנמשמש ובא.

אחרי תפילת ערבית, בלילו הראשון של החג, סר היהודי האורח לעבר הסוכה הצמודה לאכסניה בה השתכן. הוא היה במצב-רוח מרומם מאוד. הכבוד הגדול שזכה לו מבני-העיר והמחשבה על גן-העדן המובטח לו סיפקו לו די והותר סיבות להיות שמח. בלב גדוש שמחה עמד להיכנס לסוכה ולקיים את מצוות הישיבה בסוכה. הפתעה מאוד לא נעימה ציפתה לו. בנימוס אך בתקפות הסביר לו מארחו, כי הכול הוא יכול לתת לו, רק לא לשבת בסוכה. היהודי נדהם. "מה זאת אומרת?!", תמה, "אני רוצה לקיים את מצוות סוכה". אך המארח בשלו: אין הוא יכול לאפשר לו את הכניסה לסוכה.

"מארח מזור", חשב האורח בליבו ופנה לבית השכן. חשב לבקש מהשכנים להתארח בסוכתם. למרבה פליאתו, גם משפחה זו סרבה לפתוח בפניו את דלת סוכתה. תוצאות דומות השיג לתדהמתו הגוברת גם אצל יתר השכנים. אט-אט החל היהודי להבין שאין אלו סתם מקרים. הרבי, כך מסתבר, ציווה על בני הקהילה שלא יכניסוהו בשום פנים ואופן לסוכה. אך מדוע הוציא הוראה מוזרה כל-כך?!

מיואש ומבולבל כיוון פעמיו לעבר בית הצדיק. "האם כך משלמים לי עבור הטובה שעשיתי?!", קבל. "נעתרתי לבקשתכם ונשאיתי כאן, במקום זה, במשך כל ימי החג במקום לשהות במחיצת בני משפחתי, על מנת לזכותכם במצווה, ואתם מונעים ממני מצווה חשובה לא פחות, מצוות ישיבה בסוכה?!"

"זהו הדין", מרגיעו הרבי. "אם אין ארבעת המינים – אין מברכים עליו. אם אין סוכה, פטורים גם מן החיוב לשבת בה".

"אין סוכה?!", דברי הרבי הקפיצו את האיש. "הרי בעיר אלפי סוכות!"

"מה אפשר לעשות?", נענה הרבי באדישות מעושה.

"רבי", זעק האיש בעיניים דומעות, "אנא רחם עלי ותן לי לשבת בסוכה. אני מוכן לתת את כל הוני כדי לא להפסיד את המצווה".

"אם תוותר על ההבטחה שנתתי לך, בדבר חלקך בגן-עדן, אתן לך מיד לשבת בסוכה", אמר הצדיק בקול שלוו ומתון.

היהודי האורח קפא על עמדו כשהוא נבוך. מלחמה פנימית קשה התלקחה בליבו. האם יוותר על ההבטחה הנפלאה רק כדי לקיים מצוות סוכה? ואולי כדאי לשלם את המחיר הגבוה, לוותר על הסוכה, כדי לזכות בגן-עדן?

והוא החליט. "רבי" – אמר בקול בוטח ונחוש. "אני מוותר על הבטחתך. מה בצע לי בגן-עדן אם אינני יכול להיות כיהודי ולקיים את מצוות סוכה ככל עמנו בני-ישראל. אנא הנח לי לקיים את מצוות סוכה!"

חיוך לבבי זרח על פניו של הרבי. "הגן מוזמן לסעוד עמנו בסוכה. ועבשיו אני שב ומבטיחך: מקומך בגן-עדן שמור לך, עמי במחיצתי. לא רציתי שתזכה בגן-עדן רק בזכות חושך המסחרי. רציתי שתהיה ראוי לכך. ועבשיו, כשהוכחת מסירות-נפש על קיום מצווה, הינך ראוי באמת להיות עמי במחיצתי בגן-עדן!"

דברי שי"ה

ממרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א

יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם שזכינו בס"ד להו"ל את גליון ה-300 מתורת מרן שר התורה שליט"א

במאות הגליונות שיצאו לאור עד היום זכינו להפיץ את דברי תורתו הנהגתו ועצתו לרבים המבקשים להנות מאורו ומהיקף ידיעותיו ברחבי התורה אשר הם כמים שאין להם סוף. לרגל גליון זה אמרנו כי טוב להגיש מקבץ ייחודי של ענינים קצרים מרבינו שליט"א

תקוותינו שפרסום הדברים יעורר גם את ציבור המעיינים להעבירא אלינו מאוצרותיהם דברים ממרן שליט"א לתועלת הרבים

ובהודאה על העבר, נבקש על העתיד מלפני ה' שנזכה עוד לדלות ממעין הנובע של מרן רבנו שליט"א ולהוציא לאור עוד מתורתו וממעשיו להגדיל תורה ולהאדירה, ונזכה בקרוב לראות בביאת משיח ה'.

גליון ייחודי זה יו"ל לקראת חג הסוכות תשע"ט ובחג זה נסתלקה לבית עולמים הרבנית הצדקנית א"ח מרת בת שבע אסתר קנייבסקי ע"ה, אמרנו להביא בסוף הדברים את סדר יומה המופלא כפי שנהגה בחייה עד יומה האחרון.

הדברים מובאים מתוך הספר הנודע 'בית אמי' שכתבת בתה ובו תולדות חייה וחיי משפחתה ועצותיה והנהגותיה, יהיו דברים אלו וכל החיזוקים שיהיו מכך לעילוי נשמתה הטהורה.

תוכן העניינים

אמונה | בחירות | גנרטור | דיבור | הדרת פנים | הכנסת
אורחים | ויתור | זכרון | זש"ק | חלומות | יום טוב | כשרון
| כשרות | לימוד | מדינת ישראל | מעשר כספים | מצוות |
מקום הצדיק | ניטל | ספרים | עין הרע | פרנסה | צדקה |
קידוש לבנה | ראש חודש | שבת | שידוכים | שביעית | שעון
| תכלת | תפילין

אמונה

סיפר לי הגאון ר"ח קניבסקי שליט"א: כשבאו במלחמת יוה"כ לשאול את מו"ר הסטיפלער אם לעזוב את בני ברק ולנסוע לחו"ל ענה שלא ואמר להם באידיש "פון זיך אנטלייפט מען ניט". (באגרות ח"א נ"ד מו"ר מסביר את הדבר וז"ל "כלומר המצב שנגזר עליו מהשמים לא ישתנה ע"י הבריחה" ומביא שם מו"ר שכן היתה תשובת מרן החזו"א לשואלים במלחמת העולם הראשונה).

וכן היה אומר מו"ר בשם הגאון ר' מאיר שמחה ז"ל כל כדור הולך ע"פ כתובת כמו שנגזר משמים.

עוד סיפר הגר"ח קניבסקי: בהתחלת מלחמת הקוממיות רצו לעזוב את הארץ ושאלו את מרן החזו"א זצוק"ל וענה כל עוד שוכל להביא תועלת משהו ולעזור עם שהותך בארץ אסור לך לעזוב (כנראה כונת ק' לעזור בתפילה) רק אם המצאך בארץ לא יביא כל תועלת אז מותר לעזוב.

(אורחות רבינו)

קבלתי מכתבו ח"ו.. כל דעביד רחמנא לטב ויש חשבנות שמים לכפרה על עונות שעברו ולפעמים על גלגולים שעברו ועוד הרבה חשבנות ואין אנחנו יודעים על מה, העיקר לקבל באהבה ולדעת שהכל לטובה רק יש להתפלל להקב"ה שנגישי הטובה ונראה לעינינו יש רק להתחזק בתורה וחסד ומע"ט וח"ו לילך בעצבות רק בשמחה ושמחה מגרשת את כל הדינים הש"ת ישלח בקרוב שידוכים טובים לכל זרעו ורופ"ש לכל הצריכים דו"ש חיים קניבסקי.

בעזה"י י"ג תשרי תשע"ב מאד נצטערנו כמו כל ישראל על מה שאירע להגה"צ ר' משה זצ"ל אין אנו יודע חשבנות שמיים אבל בודאי היה בזה ענינים גדולים לכפר על הדור הקב"ה ינחם את כל האבלים ואת כל ישראל בנחמת ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד חיים קניבסקי. (אגרות וכתבים)

בימינו רבי חיים קניבסקי סובר שהצרות באות כי נחלשו באמונה ובטחון ועושים יותר מידי השתדלות חיזונית. ומה שצריך לעשות זה להתחזק בתפילה ובאמונה שהכל בידו ואז התפילה תהיה מקרב הלב ומוכרח להתקבל.

הגר"ח קניבסקי סיפר הרבה פעמים כשאמא שלי התארסה הוא התחייב סכום מסויים שלא היה לו שמץ של מושג מהיכן ישיג סכום גדול זה. אך הוא בטח בה' שינהג עמו במידת הרחמים ויהיה לו לשלם את הסכום הנדרש. ממש סמוך לחתונה הגיע מברק שמחכה לו בדואר מעטפה. הוא הלך לדואר ושם הגיע מעטפה ובתוכה צ'ק שמן. הוא קרא את המכתב, שבו היה כתוב סיפור מאוד

מעניין, כמה שנים קודם הגר"ח ערך את פרוש הרוקח על התורה לבקשת העורכים אם ייצא מזה כסף הם ישלמו. ולא יצא מזה כלום, אז הוא לא קיבל כסף. לימים מישהו לקח ע"ע לשלם את כל ההוצאות, כולל לעורך וכעת הם שולחים את הכסף. אגב לפני שנסעתי ללמוד בישיבה בשלהי שנות ה' באתי לברכת הדרך אצל הגר"ח, והגר"ח קניבסקי הביא לי מתנה את הספר הנ"ל, בצרוף הסיפור הזה.

אמר הג' רבי חיים קניבסקי שליט"א בשם החזו"א מה ההבדל בין פעם להיום פעם היו יכולים לעצום את העיניים ולראות בורא עולם היום צריך לפתוח את העיניים אבל כבר מיד שפותח את העיניים אי אפשר שלא לראות את הבורא.

בחירות

מכתבי מרן שליט"א לקראת הבחירות בשנת תשמ"ט

בעזה"י יום ב' י"ג במרחשון תשמ"ט

היות ומפיצים שמועות בלתי נכונות בנוגע לבחירות בשמו של מו"ח מרן הגר"ש אלישיב שליט"א הננו להודיע שדעתו של מו"ח שליט"א שחיבים להצביע עבור רשימת דגל התורה שסימנה עץ וכן הוא מורה לכל מי ששואלו חיים קניבסקי.

בעזה"י אור ליום כ"א מרחשון תשמ"ט

נזדעזתי לשמוע כי מפיצים ברבים שמועות שקר בשם מו"ח מרן הגר"ש אלישיב שליט"א כאילו חזר בו מלתמוך ברשימת דגל התורה בגלל האסון רח"ל שאירע אמש הננו להודיע כי נצטויתי ע"י מו"ח שליט"א לפרסם בשמו כי הדברים הללו בשקר יסודם וכי כל אחד ואחד חייב להצביע עבור רשימת דגל התורה שסימנה עץ אי לנו שכך עלתה לנו בימינו לנצל את האסון הנורא שאירע אתמול רח"ל לצורך תעמולת בחירות יסכר פי דוברי שקר הכותב וחותרם בצער חיים קניבסקי. (אגרות וכתבים).

מכתב מרן שליט"א לקראת הבחירות בשנת תשע"ד

בעזה"י ערב בחירות חורף תשע"ד

חובה גמורה על כל מי שיש לו זכות הצבעה להצביע אך ורק לרשימת יהדות התורה שסימנה ג' כפי שמורה מרן הגרא"ל שליט"א ואסור להמנע מלהצביע בשום אופן כי הנמנע ממעט בכבוד שמים, והנה בשנים האחרונות קמו אנשים מתוכינו ריקים ופוחזים בעלי מחלוקת ומקהילים קהילות ברבים ופוערים פיהם לבלי חוק בכל הקדוש והיקר לנו ומדברים סרה וזלזול על גאון ישראל קודש הקדושים גדול דורינו מרן הגרא"ל שטינמן שליט"א ומערערים על הנהגתו ובאמת שכל כונתם ומזימתם

לכפור במושג שגדולי הדור ינהיגו את הדור כפי שהיה ויהיה בכל הדורות ומכריזין ואומרים אין לנו חלק בדוד ולא נחלה בנן ישי איש לאהליו ישראל הישר בעיניו יעשה ועתה הגדילו לעשות לפתוח מפלגה אוי לנו שכך עלתה בימינו שכבוד התורה מושפלת עד שאול תחתית רח"ל וסופה מי ישורנה איך נכניס אהבת תורה לדור הצעיר והנה העולם אינו הפקר וכבר אחז"ל כל המבזה ת"ח אין לו חלק לעוה"ב ואין רפואה למכתו וצריך להתרחק מהם פן תספו בכל אשר להם ח"ו ולא לסייע בידם בשום אופן להיות שותף למבזי ת"ח ועאכו"כ לא להצביע בעדם כי בנפשם הדבר הזה ח"ו וכל המצביע לרשימת ג יתברך ברו"ג בבני חיי ומזוני ונחת מצאצאיו והשי"ת ישפות שלום לנו ונזכה לקדש ש"ש ולגאולה העתידה השלימה בב"א חיים קניבסקי.

פעם רבי חיים קניבסקי כתב מכתב שחובה על כולם להצביע בבחירות. והגיע אליו חסיד סאטמר ושאל האם הכוונה היא גם אליו, רבי חיים ענה שיצביע בצנעה שאף אחד אינו רואה, וסיפר רח"ק שהיה פעם חסיד סטמאר שלקח חתן לבתו והתנה עמו בתנאי שלא ילך לכותל כיוון שהציונים כבשוהו, ובא החתן לאדמו"ר מגור ושאלו עצה מה יעשה? ענה לו האדמו"ר שילך בשעה שתים בלילה שלא רואים והוא הלך בשתים ופגש שם את השווער שלו...

כשנכנסו אל מרן שליט"א לאחר הבחירות בשנת תשע"ד חברי המערכת של הספר "שוואף זורח" אשר חקקו עלי ספר את המערכה להעמדת הדת על תילה אמר להם "זה חשוב מאוד כי זה מה שילמד לדורות הבאים שחייבים לשמוע רק לדעת תורה".

גנרטור

סיפר הגאון ר"ח קניבסקי שליט"א: מרן החזו"א זצוק"ל היה סנדק ברמת השרון והיו שם מתפללים זקנים ממנין ותיק שחששו שהמנין יתבטל וספרו על כך למרן ואמר להם אם יקבלו עליהם שלא ישתמשו בחשמל בשבת מבטיח להם שהמנין לא יתבטל והם קבלו והקפידו על הדבר ולא הדליקו חשמל בשבת רק לוקסים והמנין נתקיים אף שהדירים בסביבה פחתו ובפרט שהדיירים שבאו לבהכ"נ בשבתות נתמעטו, ופעם אחת בערב יוה"כ סמוך לכניסת היום מהרו ואחד הגבאים הדליק חשמל ולא הוציא שנתו והמנין הזה נתקיים הרבה זמן וסיפר לי ת"ח אחד שהיה בא לרמת השרון לשבתות שנכנס לשם להתפלל שהיו עמי הארץ זקנים דברו באמצע ברכות ק"ש ובקריאת התורה ובביתם השתמשו בחשמל אבל ע"ז שמרו שלא להשתמש בחשמל בביהכ"נ בשבת כי כך צוה מרן החזו"א וזה קבלו עליהם. (אורחות רבינו)

רבינו שליט"א מקפיד שלא ללמוד גם לאור החשמל (גנרטור) ואע"פ שאין שייך בזה להטות והטעם כיון שיתכן שיתקלקל וכיון שבד"כ יש מי שיודע לתקן שידלק הוי כמו שמא יטה שיבוא לתקן וגזרו בגללו על כולם כן א"ל בשם החזו"א.

אמנם היו פעמים שהקל ללמוד לאור חשמל (כשר) אם הלומד אינו יודע לתקן אם יהיה קלקול שוב נזדמן לי פ"א להיות במקום א' נעור ליל שבת ולשמוע על מישוה, ושאלתי את מרן מה לעשות לגבי הלימוד לאור החשמל הכשר (גנרטור) ללא חשש חילול שבת היות ואין לי שם שומר שלא יטה והשיב בפשטות אם אינך בקי בתיקון החשמל מותר לך ללמוד גם בלי שומר (ורק בנרות חששו חז"ל שיבוא לכבות ולא בחשמל).

מקפיד שלא להשתמש בחשמל שיוצר ע"י חילול שבת וכמו שהזהיר מרן החזו"א, ובביתו לא משתמשים לתאורה גם בחשמל המיוצר ע"י גנרטור (חוץ מהמקרר) ע"י בשונה הלכות סי' ש"ה דין כ"ג וסי' ש"ח דין ב'.

טעמו של מרן שלא משתמש אפילו בחשמל כשר, כי אביו מרן הקה"י אמר שאם בכל המקומות ידלק חשמל כשר ישכחו את הענין שאין להשתמש בחשמל מחללי שבת, לכן בביתו ובבית המדרש שמתפלל אמר שלא להשתמש בחשמל כלל כדי שיהיה בית אחד בעולם שמזכיר ענין זה, ולכן גם הוא נוהג כך בביתו ובבית הכנסת שמתפלל, כל זה שמעתי ממרן.

והוי עובדה בשבת א' שנשאר דולק אור מהחשמל שמופעל בלי חילול שבת (גנרטור) ודלק בחדר שאכלו בו והורה מרן שאם יש גוי מוכן בסביבה יקראו לו לכבות אבל לא יאמרו לו אפילו ברמז רק שיבין מעצמו. אמנם לאחרונה (אלול תשע"א) נחלש א' המתפללים בביהמ"ד והתעלף מכוח החום וכין שאמרו למרן שהגיעו הדברים לסכנה ממש התיר לעשות מיזוג אויר ע"י חשמל כשר, אמנם התנה שיתלו שלט במקום בולט שהחשמל הוא כשר, ושאלתי למה בביתו שיש חשמל כשר במקרה לא תולה מודעה והשיב שדבר שבתוך הבית ויודעים, ועוד שביהכ"נ כיון שעד היום לא היה שם דבר המופעל ע"י חשמל יותר אתי למיחשד ויבוא לידי תקלה. (אלא ד' אמות)

דיבור

סיפר רבינו שליט"א: בעת שלמדתי בישיבה בלומזה התקימה חתונה של בחור ולא הייתי הולך לחתונות ושאלני בחור אחד מדוע לא הלכתי לחתונה עניתי לו שאינני הולך אבל לחתונה שלך אלק וכעבור 5 שנים שכבר למד בסלבודקא בא להזמיני לחתונה ולא יכולתי

העקרב וכשפתחו מצאו עקרב אומר טוב ה' לכל ורחמי על כל מעשיו (תהלים קמה ט) מיד הבין האברך שכל זה בא לו בגלל שכבש את רחמי ולא המשיך לעזור לעני כשחזר לביתו חיפש את העני עד שמצא אותו וביקש ממנו לחזור ולאכול אצלו בכל יום בצהריים כהרגלו בקודש כמובן שמיד הפסיקה מכת העקרבים.

ויתור

נשאל רבינו שליט"א: יהודי המתפלל קבוע בלדרמן בשעה 8 בבקר ועתה מעונין להתפלל בנץ ביארציט של אביו וממילא לקחת את העמוד ממני שהוא חיוב בתוך שנתו כי יארציט קודם האם עושה כהוגן. והשיב רבינו: אע"פ שמתפלל קבוע בבית הכנסת מ"מ הקובע הוא לא בית הכנסת אלא הציבור וכיון שבצבור הזה אינו קבוע אין לו קדימה ואם ה'חיוב' רוצה לומר לו יכול לומר.

והאם מותר לחיוב לוותר על חשבון אביו אמר רבינו הויתור זו זכות יותר מהעמוד

שאלה: הוא הכיר טוב את אביו ויודע שאביו לא היה עושה כן לעולם (לא היה מוכן שיוותרו...).

תשובה: זו לא ראייה עתה יודע את האמת ממה יש רווח גדול יותר ומה טוב.

שח הגר"א מן שליט"א לרבינו: בהיותי בבית מרן רבי אהרון לייב הוא אמר בין הדברים הנה תראה מה שלא מפסידים מויתור הרב חיים קניבסקי בן יחיד ובת לא יורשת ואחרי פטירת אביו נתן את הכל לאחותו האלמנה וכי הוא הפסיד? ב"ה ה' שילם לו הכל ע"כ. מדוע באמת רבינו ויתר לה את הכל ואמר רבינו: אבא התגורר אצלה כל השנים זה מגיע לה עס קומט איר. (כל משאולתך)

זכרון

רבינו שליט"א הוציא את קונטרס הזכרון (הקונטרס מופיע בתוך ספרו של רבינו שיח השדה) בו מבואר עשרים ושמונה דברים הטובים לזכרון ושלושים ושבע דברים הקשים לשכחה המבוארים בדברי חז"ל ולהלן הבאנו רק את הטוב והקשה לזכרון ובקונטרס הנ"ל האריך רבינו טובא ומביא המקורות לכל דבר ודבר ומפלפל בכל ענין וענין, ואלו הדברים הטובים לזכרון:

א. תפילה ב. יראת שמים ג. ענוה ד. מיעוט תענוג ה. שקידה וחזרה ו. להוציא בפה וללמוד בקול ז. להבין מה שלומד ח. לחדש חדושים ט. ללמוד מרב אחד י. ללמוד בצנעה יא. ללמוד עם תלמידים יב. ללמוד בבית הכנסת יג. ללמוד מתוך הספר יד. לעשות סימנים טו. הרגיל בפת שחרית טז. האוכל פת פחמין יז. האוכל פת אפויה כל צרכה יח. האוכל ביצה מגולגלת בלא מלח

בשום אופן ללכת ובקשתיו היות שהבטחתי לו לבוא ואיני יכול לבוא שימחלי לי ומחלי לי, אחרי 20 שנה בא להזמיןני לחתונת בנו וזכרתי שלא יכולתי לקיים הבטחתי להשתתף בחתונתו אמרתי לו שלחתונת בנו אבוא והגעתי. (כל משאולתך)

הדרת פנים

מה שידוע בשם החזו"א זצ"ל והנה זה ידוע כאן שמעיד בשם החזו"א שאין למכור שום מכונת גילוח למי שמגלח בתער רק לגוי והנני דו"ש ואברכו בהצלחה בכל מעשיו שעושה לשם שמים חיים קניבסקי.

בעזה"י נתבקשתי מאאמו"ר שליט"א לפרסם... שמעולם לא התיר את מכונת גלוח ואדרבה קרוב מאד שזהו תער ממש ועוברין עליו בחמשה לאוין וכבר נתפרסם שהחפץ חיים זצ"ל בליקוטי הלכות על מכות אוסר אפילו את מכונת גילוח של יד [בלא חשמל] הנקרא נול וכש"כ וק"ו של זמנינו שהוא הרבה משוכלל יותר ובודאי עצם הסכין נוגע בבשר והו"ל תער ממש וזהו תער האמור בתורה. שוב נתבקשתי מהגרא"מ שך שליט"א לפרסם גם בשמו שמעולם לא התיר ח"ו המכונת גילוח חיים קניבסקי. (אגרות וכתבים)

ספר לי הגר"ח קניבסקי: שספר לו מו"ר הסטיפלער שהקפיד שלא לגזוז את זקנו ואף פעם לא גזזו (חוץ מהמקרא דלהלן) וגם בהיותו בצבא הרוסי התייחסו אליו טוב והרשו לו ללכת עם הזקן רק אח"כ כשהיה בצבא הפלוני והם אנטישמיים גדולים והכריחוהו להוריד את זקנו ואח"כ גדלו ויותר לא נגע בו (א"ה מזה נראה שנלקח פעמיים לצבא פעם הרוסים ופעם הפלונים). (אורחות רבינו)

הכנסת אורחים

מסופר על אברך שפעם אחת פגש עני בשכונתו והזמיןני אליו לביתו לאכול ארוחה חמה ומאותו היום ואילך בכל יום ויום היה מגיע העני לביתו בשעה קבועה ודורש את המנה היומית לאחר זמן מה כבר היה העני לנטל על המשפחה וחשבו להפסיק את התמיכה בו אולם נמלכו בדעתם והחליטו בכל זאת להמשיך לסייעו לאחר כמה חודשים האברך ואשתו החליטו לעבור דירה ובחרו שלא לספר על כך לעני כדי שלא יעקוב אחריהם גם לדירה החדשה בכך נפטרו מהעני לגמרי והנה לאחר זמן החלה בדירה החדשה מכת עקרבים וגם לאחר שביררו לא הצליחו להבין איך ולמה הגיעו העקרבים לביתם בינתיים נסע האברך לגאון רבי חיים קניבסקי לקבל עצה וברכה וכשהגיע לגאון וסיפר לו על הצרה הפוקדת אותו ביקש ממנו הרב קניבסקי להביא פרק שירה ולבדוק מה אומר

יט. הרגיל בשמן זית **כ.** הרגיל ביין ובשמים **כא.** השותה מים של שיויר עיסה **כב.** הטובל אצבעו במלח ואוכל **כג.** המסתכל בפני צדיק **כד.** המחזיק עצמו שכן **כה.** לומר אהבה רבה עד (וליהדך) באהבה **כו.** לומר י' בני רב פפא אחר סיום המסכת **כז.** גירסא דינקותא **כח.** הנזהר שלא להרהר ד"ת במקום שאסור להרהר או בתוך התפילה.

דברים הקשים לשכחה:

א. מי שאינו חוזר על תלמודו תמיד **ב.** גאווה **ג.** כעס **ד.** דאגה. **ה.** המרבה סעודתו בכל מקום. **ו.** המכניס לראשו דברים בטלים **ז.** מי שאינו עומד בפני רבו **ח.** מי שאינו נזהר ליטול ידיו בדברים הצריכים נטילה **ט.** האוכל ממה שאוכל עכבר או חתול או כלב י'. האוכל לב של בהמה **יא.** הרגיל בזיתים **יב.** השותה מים של שיויר רחיצה **יג.** הרוחץ במים הנותרים מן השתיה **יד.** הרוחץ רגליו זו על גב זו. **טו.** המניח כליו תחת מראשותיו **טז.** העובר תחת אפסר הגמל וכ"ש תחת גמל עצמו **יז.** העובר בין שני גמלים **יח.** העובר בין שתי נשים **יט.** והאשה העוברת בין שני אנשים **כ.** העובר מתחת ריח רע של נבלה **כא.** העובר תחת הגשר שלא עברו תחתיו מים מ' יום **כב.** האוכל פת שלא בשל כל צרכו **כג.** האוכל בשר מזוהמא ליסטרוך **כד.** השותה מאמת המים העוברת בבית הקברות **כה.** המסתכל בפני המת **כו.** הקורא כתב שעל הקבר **כז.** המזיע עצמו בבית המרחץ כשהוא עומד **כח.** המספר עם אשה בשוק **כט.** המסתכל לזו"נ בשע"ת **ל.** המחליף מנעל של שמאל לימין **לא.** התופר בגדיו עליו כשהוא לבוש **לב.** האוכל חלב טמאה **לג.** הלוכש שני מלבושים יחד. **לד.** המנגב ידיו בחלוקו **לה.** המניח ספר פתוח ויוצא לו. הנוטל צפרוניו שתיים זו אחר זו **לו.** המסתכל בפני אדם הכועס או בפני נדה.

ובהגהה מח"א (הגהות ריעב"ץ) בסוף ס' שמירת הנפש הביא שיש אנשים שרגילין לאכול זיתים ביחד עם שמן זית ואומרים דהא אמרי' דהזית משכח תלמוד של ע' שנה ושמן זית משיב תלמוד של ע' שנה א"כ יצא זה בזה ואינו מזיק, ואינו נראה לענ"ד דפשיטא דאין כל האדם שוין ומי שמוחו וזכרונו וכשרונו חזקים בודאי הדברים הטובים לזכרון יועילוהו הרבה והדברים המזיקין לא יזיקוהו כ"כ ולהיפך מי שכחו וזכרונו חלשים הדברים המזיקים יזיקוהו הרבה והמועילים לא יועילוהו רק קצת לפי ערך זכרונו וא"כ אפשר שהזיתים יזיקו הרבה יותר ממה שהשמן יועיל.

ספר לי הגאון ר"ח קניבסקי שליט"א: שאביו מו"ר הסטיפלער זצוק"ל אמר לזוג' הרבני ע"ה (אמו של ר"ח) שלא תקנה זיתים,

ועוד אמר לי ר"ח שליט"א שהוא בעצמו אוכל זיתים פעם בקצת יותר מל' יום (משום דבקונטרס הזכרון שלו

מצדד בראיות דאח לל' יום אכי מקרי רגיל), הגרח"ק כתב בקונטרס שלו דלא מועיל לאוכלם יחד עם שמן זית וספר לי ר"ח שגיסו הגאון מוהרש"ז אויערבך שליט"א כשקבל את הקונטרס כתב לו שקלקל לו את ארוחת הבוקר שלו שהיה רגיל לאכול פת עם זיתים טבולים בשמן זית כמנהג ירושלים ועתה שכתב שלא מהני הפסיק לאוכלם.

העולם נזהר מלאכול את קצה הלחם הקשה ואומרים הטעם משום שקשה לשכחה אמר לי הגר"ח קניבסקי שליט"א (שחבר קונטרס הזכרון) ששאלוהו על כך ולא מצא מקור לזה ובבית אביו רבינו מו"ר זצוק"ל לא חששו זה ואכלו את קצה הלחם (גם הזכרים). (אורחות רבינו)

זש"ק

יהודי אחד ניגש למרן הג' רבי חיים קניבסקי שליט"א וביקש ממנו ברכה לבן זכר האיש הזה היה כבר נשוי עשרים שנה ולא זכה לפרי בטן ולכן ביקש ברכה הגר"ח יעץ לו שיעזור למוסד מסויים שעובדים עם ילדים ובחורים ממשפחות בעיתיות לקרב ילדיהם ולסדרם בחדרים ושייבות קטנות ומזה תבוא הברכה ולא ברכה אלא הבטחה והסמך וציין הגר"ח למדרש ויק"ר כזב ר' תנחומא פתח איוב מאג מי הקדימני ואשלם תחת כל השמים לי הוא זה רווק הדר במדינה ונותן שכר סופרים ומשנים אמר הקדוש ברוך הוא עלי לשלם גמולו ושכרו ולתן לו בן זכר ע"כ וקיבל האיש ההוא על עצמו לסייע ולהיות ליד אחיסמך למוסד הנ"ל לשנה נולד לו בן.

חלומות

זקן אחד שאל את אאמו"ר הכ"מ דשמואל אמר בברכות נ"ה ב' החלומות שוא ידברון ולו היה אח באמריקה והיה בריא וחלם לו לילה א' שהוא מת ואחר זמן הגיע לו מכתב שבאותו לילה שחלם מת הרי שהחלומות נכונים והשיב לו אם אומרים על פלוני שהוא שקרן וכי הכונה שמימיו לא אמר אמת ואם אמר שרוצה לאכול וכי אינו אמת אלא הכונה שא"א לסמוך עליו שהוא עלול הרבה לשקר וה"נ הכונה שא"א לסמוך על החלומות כי הם עלולים לדבר שוא אבל אין הכונה שמעולם אין אומרים אמת. (אגרות וכתבים)

כאשר ת"ח באים לפני רבינו להתאונן שאינם נרדמים בלילה מייעץ להם מיד עם הגמרא בפסחים דף קי"ב שיניח את היד על המצח "דא אפותא דרגא לשינתא" וכן רואים שנוהג מרן.

אמר מרן: דאיתא בספרים שיש הנהגה מיוחדת עם ת"ח ההולכים לישון שירדמו מיד כדי שלא יהיה להם ביטול תורה.

עוד שמענו מפיו שהח"ח אמר שתלמיד חכם גם בזמן שאוכל אכילתו נחשבת לתורה כיון שאוכל שיהיה לו כוח ללמוד ומביא ראיה מפרק ז דפרה משנה י"ב בפ' השני בר"ש שאכילה שיהיה לו כוח לאו היסח הדעת היא והוסיף מרן שה"ה שינה של תלמידי חכמים אם ישן כדי שיהיה לו כח ללמוד שנחשב לתורה. שינת מרן כולה תורה והרבנית אמרה שכמה פעמים שומעת אותו אומר דברי תורה מתוך שנתו "אסור" או "מותר" "עשה שוגג כמזיד" "חייב בחולה" וכל כה"ג, עדות הרבנית ע"ה.

וכמה פעמים ניעור מהשינה וממהר לכתוב מה שעלה בדעתו והיו כמה פעמים שבשעה שקם משנתו טעם מעט יין ולא היה מובן עד שפעם אחת בחולשתו נאלץ להטריח את נכדו להביא יין וביקש לפייסו וביאר לו כי מקפיד תמיד בעת סיום לשנות משהו הגפן ועתה בעת השינה למד וסיים מסכת שלימה ולכן שותה יין. וקורא הרבה שבשעה שמתעורר מהשינה בודק בספרים שאלות שחלם ששואלים אותו מתוך חלום וזוכר מה השיב ובודק לראות אם השיב כהוגן.

עוד מעיד נכדו הגר"ה שפעם כשהתעורר מהשינה שאל לבנו הגר"ש שחלם עתה לדון בדין מי שהיה לו אונס ושכח מביעור מעשרות אם נעשרו הפירות ודיבר עם בנו מה הדין בכה"ג. (אלא ד' אמות)

לאנשים שחולמים חלום רע. אומר רבי חיים קניבסקי: לומר בשעת ברכת כהנים במשך כל הברכה (אפילו היום שלא מנגנים) את נוסח ה"ריבונו של עולם" להטבת חלום שיש בסידורים.

יום טוב

מכתב ששלח רבינו שליט"א אל מו"ח רבינו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל

בעזה"י כ"ג ניסן תשנ"ג

לכבוד מו"ח הגאון הגדול המפורסם מופת הדור והדרו שליט"א שמעתי בשם מו"ח שליט"א שיש חיוב לשנות רביעית יין בחוה"מ כל יום וקי"ל דבעירובין מ' ב' מבואר דבימי חוה"מ אין לרוב האנשים יין כמש"כ רש"י שם ד"ה מכל מקום וכן בסוכה מ"ז ב' ורצוני לידע אם באמת הורה כן מו"ח שליט"א דושי"ת חיים קניבסקי. תשובת מרן הגר"ש זצוק"ל מוצש"ק תזו"מ תשנ"ג לחתני היקר הגאון הגר"ח שליט"א ברכה ושליו' רב הגמ' בסוכה מ"ז שכשם ששבעת ימי החג חייבים קרבן ושיר וברכה ולינה אף שמיני טעון וכו' א"כ בזמן שביהמ"ק קיים קעסקינן ואז עיקר השמחה הוא באכילת בשר שלמים וע"ז קאמר הש"ס כוס כל יומא מי איכא,

אבל אחרי שחרב הבית שאין שמחה אלא ביין בודאי כל יהודי השומר תו"מ ידאג שיהי' יין כל ימות החג לקיים המצווה של ושמחת גם הגמ' בעירובין קאי על מה שנאמר בקהלת תן חלק לשבעה וגם לשמונה דקאי על זמן שביהמ"ק קיים והנני דו"ש ושליו' כל המשפחות שיחי' יוסף של' אלישיב. (הגשל"פ דרך אמונה)

מרשימות רבינו שליט"א הלכות חוה"מ ממרן החזון איש זל"ה:

א. שמעתי שבמלאכה בחוה"מ החמיר טובא ואמר מפני שהעם מזלזלין בזה צריך להחמיר עליהן. (ועי' עירובין ו' א' וחולין ק"י א')

ב. מה שאמר שלא לשטוף הרצפה רק לכבוד שבת קרוב לודאי שאמר זה על תשעת הימים ולא על חוה"מ. (ועי' בס' מנחת יו"ט סי' ק"ד סק"ב בשם הגר"ש מוילנא ז"ל) **ג.** כתב חידושי תורה בחוה"מ בלי שינוי. (עי' משנ"ב סי' תקמ"ח סקמ"ז) לעשות ד. פוטוגרפיה (דהיינו תמונות) בחוה"מ אסור. (רמ"ג דהוי כתיבה וצביעה) ה. שאלתי אם מותר לצחצח נעלים בחוה"מ במשחה אם יש חשש חמץ והשיב חשש חמץ אין כאן (וכנראה מפני שנפסל לאכילה) אבל יש כאן חשש מלאכה בחוה"מ. (דהוי צובע ומעבד כמ"ש הגמ"ב סי' שכ"ז סקי"ב) ו. נזהר מהוצאה שלא לצורך בחוה"מ ואמר לי הטעם שלא נתברר איזה מלאכות אסור בחוה"מ. (וכ"ה בתשו' עמודי אור סי' ל"ה דהוצאה שלא לצורך אסור בחוה"מ ועי' לשון החזו"א באו"ח סי' קל"ה בהערות על מו"ק ד"ה ראש ועי' משנ"ב סי' תרס"ב סק"ה דמשמע שאין בחוה"מ איסור הוצאה) ז. לא היה מקפל טליתו בחוה"מ. (רמ"ג ועי' בלקט יושר עמוד ק"ו ואינו קופל טליתו בחוה"מ דהוי תיקון כלי) ח. מרן קנה תפילין עבור א' והתנה עמו שישלם לו על כל חודש קצת וכשהביא לו המעות בחוה"מ לא רצה לקבל ואמר שאין פורעין חוב בחוה"מ. (הר"ש יוזק ז"ל ועי' באו"ח סי' תקל"ט ס"ג) ט. א' שעובד אצל יהודי וא"ל שאם לא יעבוד בחוה"מ יפטר אותו מעבודתו לא רצה מרן להתיר לו משום דבר האבד. (ר"ג נדל נ"י ואפשר דהוא למיגדר מילתא משום דהישראל רשע הוא). (אגרות וכתבים)

כשרות

הג' רבי חיים קניבסקי שליט"א (קונטרס חנוך לנער) כתב שמהנסיון רואים שלא מבעלי הכשרונות יש את העתיד וזה בודק ומנוסה.

כשרות

ספרו לי הגאון ר"ח קניבסקי שליט"א והגרד"ו שליט"א כשלמדו בישיבת פתח תקוה אכלו שם בשר מקופסאות מחו"ל מקנדה בהכשרו של הרב... ואכלו ע"פ מרן החזו"א

זצוק"ל היו שם עוד סוגי בשר ממקומות אחרים שאכלו הבחורים אבל מרן אמר להם לאכול בשר זה לאחר שמרן ראה את ההכשר שהביא לו הגר"ב ואמר לי הגר"ח קניבסקי שהיתה גם שאלה של בישול עכו"ם על הבשר בקופסאות אבל בשר זה שאכלו בררו שזה בסדר.

וסיפר לי רד"ו שהיה כתוב בכתב ההכשר שהשוחטים כשרים ומגלחים זקנם עם מכונת גילוח כשרה "ע"פ הוראת גאוני אמריקה" ושחק מרן וחזר מרן על המשפט הזה ואמר "ע"פ הוראת גאוני אמריקה" ולא הווי ניחא דעתי שבכלל מגלחים את הזקן ואמר "איך האלט נישט פון דעם",

וסיפר מרן שפעם ביקשו ממנו מת"א מכתב המלצה על סם גילוח וסירב מרן כי דעתו שצריכים לגדל זקן.

אמר לי אחד ממקורביו של מרן שפעם אמר לו מרן שכשרואה אחד בלי זקן קצה נפשו ממנו.

אמרה לי הרבנית ע"ה שבביתו של מרן החזו"א זצוק"ל צלו את הכבד על רשת או ברזל כרשת לא לבנו את הרשת בין צליה לצליה ואמר לי רמ"ב שליט"א נכדו של מו"ר (הסטיפלער) זצוק"ל בשם אמו בתו של מו"ר שאביו הגרש"ב זצ"ל ועוד מישהו עוררו שאלה זו אצל מו"ר וזוכרת שעיינו בספרים ואמר מו"ר לרבנית שמהיום והלאה תלבן הרשת בין צליה לצליה ומאז מלבנת ושאלתי את הגר"ח קניבסקי שליט"א ואמר לי שהוא לא מלבן כמו שאמו הרבנית ע"ה נהגה מתמיד.

סיפר לי הגר"ח קניבסקי שליט"א: פעם באה משלחת רבנים מארה"ב למרן החזו"א זצוק"ל לשמוע דעתו בענין ז'לטין והורה שלא להרשות להם להכנס אליו בנימוק כשהיו אצלו אח"כ יאמרו בשמו מה שירצו הם ולא נכנסו וכעסו מאד. סיפר לי הגאון ר"ח קניבסקי שליט"א: שר' בנימין קרלנשטיין ז"ל בא לפני מרן זצוק"ל והתלונן על הקמח ללחם שמלא תולעים ואמר לו מרן שלא יעשה רעש מזה וישתוק ושאל ר' בנימין הלא יש תולעים ונכשלים מדוע לשתוק וענה לו מרן שזה עניין של פיקוח נפש (שיחששו לאכול את הלחם) ואסור לפרסם הדבר ושישתוק ומרן זצוק"ל שלח בצנעה שליחו לטחנה והסדירו את הענין.

כן אמר לי הגר"ח קניבסקי שליט"א שמו"ר זצוק"ל (הסטיפלער) אינו אוכל כל דבר שנתבשל ונאפה מחוץ לביתו אף שיש עליו הכשר מהעדה החרדית וכן כל תבשיל שנתבשל בבית אחר אף שהלה נאמן ומוחזק אינו אוכל.

ספר לי הגר"ח קניבסקי שליט"א: שמרן החזו"א זצוק"ל אמר פעם כשדברו בענין חומרות לקיום המצוות אמר מרן הלואי שיקיימו את המצוות באופן שיהיו כשרים בדיעבד.

ספר לי הגר"ח קניבסקי שליט"א כשעזר למרן החזו"א זצוק"ל בבדיקת חמץ מצא הגר"ח באחת הבדיקות נחש בתוך סיר חלב מרן מאד שמח כי עי"כ חזינן שיש לחשוש לאיסור גילוי גם בזה"ז הגר"ח שאל את מרן אם להגעיל את הסיר ואמר מרן שלא צריך. (אורחות רבינו)

לימוד

סיפר הגר"ח קניבסקי שליט"א: בעת שנסע ללמוד בישיבה הגדולה בפ"ת הזהירו אביו שלא יעסוק בחידושים רק שילמד גמ' רש"י ותוס' שיהא בקי בהרבה מסכתות וכן נסע מו"ר הסטיפלער למשיגים ולרמ"ם שם והזהירם על כך בנוגע לבנו. עוד סיפר לי הגר"ח שאביו למד איתו רוב מסכתות על הש"ס ולמדו גפ"ת ורק לפעמים כגון בביהמ"ש בשבת אמר לו איזה חידוש. סיפר לי הגר"ח שליט"א: שפעם הלך עם מרן החזו"א זצוק"ל לטייל בדרך לבית החיים בזכרון מאיר פתאום נעצר מרן ואמר לר"ח כשבני תורה מדברים בלמוד במקום מסיום כשמגיעים למקום הזה מרגישים את זה. (אורחות רבינו)

מתוך מכתב: הדרך הישרה לקבוע חלק מהיום ללמוד עיון וזה יכול לעיין כרצונו וגם לכתוב כרצונו וחלק מהיום ללמוד בקיאות ובזה יש להשתדל ללמוד הרבה ולהספיק כמה זמן לקבוע לכל דבר אין בזה כלל ותלוי בכל אחד כפי הצלחתו יותר. (אגרות וכתבים)

אמר לי הגאון ר"ח קניבסקי שליט"א שמרן החזו"א זצוק"ל סיפר לו שהגאון בעל השאגת אריה ז"ל כתב את חידושי התורה במהירות גדולה עקב כשרנותיו הגאונים והמהיריים ולא הרגיש שגומר לכתוב את השורות על השולחן ולא על הנייר מתוך מהירות הכתיבה.

סיפר הגאון ר"ח קניבסקי שליט"א: שזוכר שמרן החזו"א זצוק"ל היה צריך לעבור ניתוח (פנדציט) ואמר שאין צריך בהרדמה אלא יחשוב בלימוד וכן הוה שנעשה הניתוח בלא הרדמה. (אורחות רבינו)

רבי חיים קניבסקי אומר שבאופן טבעי א"א להגיע לידיעת כל התורה כולה בהקפים שתלמידי חכמים מגיעים לכך. ומי שמתחיל ושואף ורוצה, הקב"ה נותן לו ס"ד גדולה להצליח, דבר שלא מצוי בשום חכמה שאדם יידע כ"כ הרבה חומר על אותו עניין בבקיאות עצומה. הנה מרן הגר"ח יודע בע"פ אלפיו!!!! ספרים. ועיין בדרך אמונה שכתב בצעירותו עוד טרם אוצר החכמה. הכל מגיע מס"ד שהקב"ה נותן לאדם ששואף ורוצה ועליו מוטלת רק החובה להתחיל והקב"ה גומר את המלאכה.

מספרים על רבי חיים קניבסקי שגרפולוג ראה את הכתב שלו בלא לדעת שמדובר ברבי חיים והוא אמר שהבן אדם לא יכול לשבת בריכוז יותר מ-5 דקות על מקום אחד.

ורבי חיים יושב עשרות שעות.... היום זה קל לו אבל בעבר זה לא היה קל לו בכלל.

מִרְן רַבִּי חַיִּים קִנִּיבֶסְקִי משכים באמצע הלילה ללמוד את חובותיו, ובדרך כלל נשאר לו דפים שלא הספיק עד התפילה, ועד לא מזמן היה יורד לתפילה בלדרמן מוקדם, ובכמה דקות שלפני התפילה היה לומד מה שמספיק, יש יהודי מבוגר שהיה יושב ליד הגר"ח שהיה מכין באופן קבוע את הגמ' שרבי חיים אחז בה, יום אחד ראו את רבי חיים לומד בגמ' שלא אחז בה לשאלת הסובבים אותו ענה הגר"ח שאותו יהודי הכין לו גמ' זו וכדי לא להטריחו למד בזה.

רבי חיים קניבסקי אומר שאשה שמקדישה הכל שבעלה ילמד, ובעלה לומד פחות לא ירד לה שכר כלום וכיוון שהיא מצידה עושה הכל היא תקבל שכר כאילו בעלה הוא החזו"א.

מדינת ישראל

ה' אייר תשל"ה סיפר לי הגאון ר"ח קניבסקי שליט"א: שאביו מו"ר צוק"ל אמר לו שבאותו היום (יום חגם) התקיים ברית ומו"ר היה סנדק ורצה האברך לעשות את הברית בבהכנ"ס לדרמן (כמו שרגילים לעשות) האברך הוא שכן ומהמתפללים שם ואמר לו מו"ר שיעשה את הברית בביתו ולא בבהכ"נ שלא יאמרו שחוגגים את חגם בביהכנ"ס. תשל"ח אמר לי הגר"ח קניבסקי שליט"א שאביו מו"ר צוק"ל אמר לו שמעת קום המדינה הגשמים אינם יורדים כמו שצריכים לרדת ובזמן שצריכים לרדת. אמר לי הגר"ח קניבסקי שליט"א ששמע ממרן החזו"א צוק"ל שבאמת היו צריכים לומר ביום העצמאות תחנון והוא רחום בניגון רק אם יגידו בנגון יאמרו שמנגנים לכבוד היום. אמר לי הגאון ר"ח קניבסקי שליט"א שאביו מו"ר הסטיפלער אמר לו באותו היום (למחרת יוה"כ תשל"ד) אחה"צ שחושב שכל המלחמה הזו הם יזמו בשביל תעמולת בחירות עבור המערך. (אורחות רבינו)

מעשר כספים

מעשה ביהודי איש עסקים שקיבל מכתב ממס הכנסה ובו נאמר שרוצים להעמידו למשפט בתביעה של מאה אלף דולר על מיסי עסקים שלא שילם אותו יהודי אכן לא שילם את כל עסקיו עשה בצורה לא חוקית ולכן בקבלו מכתב זה אחזו פחד ואימה ולא מצא תושיה כיצד להחליץ ממצב זה בפרט שידע שעם מס הכנסה מסוכן להתעסק כי ביכולתם לעשות ככל העולה על רוחם הלך היהודי להגר"ח קניבסקי שליט"א לבקש ממנו עצה וברכה שאלו ר' חיים האם כבודו נותן מעשר כספים בשלימותו ענה היהודי כן אמר לו רבי חיים א"כ אין לך מה לחשוש

ולפחד מהם עוד הוסיף ואמר עצתי לך לשלוח אדם אחר במקומך למשפט היהודי הלך לדרכו כשכולו תמה ומהורהר לשלוח אדם אחר שלא ידע כלל מה לטעון וכדו' הרי בזה לכאורה אני מסכן את המשפט תוך כדי הרהוריו פגש אחד מחבריו ששאלו לפשר מצבו סיפר לו היהודי שיש לו משפט עם מס הכנסה והוא בפחד ענה לו חברו אלך אני במקומך איני מפחד לטעון שהרי איני חייב להם פרוטה כשמוע היהודי כך ראה כיצד עצתו של רבי חיים מתקיימת ללא כל השתדלות מצידו ומיד הסכים לרעיון זה הגיע עת המשפט וחברו הלך לבית המשפט טען מה שטען ובחסדי ה' אכן זכה במשפט אך קנסו אותו לשלם אלף דולר בשמוע היהודי את הבשורה על הנס וההצלחה קם ונסע לר' חיים סיפר לו על הזכייה במשפט ועל הקנס טען ר' חיים ואלף דולר זה לא כסף מדוע עליך לשלם סכום זה לך תברר שוב היטב אם אכן שילמת מעשר כספים על כל עסקאותיך היהודי הלך לביתו ובדק את כל ספרי חשבונותיו עד שהתגלה לפניו עסקה שהרויח בה עשר אלף דולר ועדיין לא שילם את המעשר על אף השעה המאוחרת הלך מיד לאחד מראשי הישיבות ומסר לו אלף דולר לצדקה שאלו ראש הישיבה מה הביאך לבוא בשעה כ"כ מאוחרת הרי יכולת להביא זאת מחר עמד היהודי וסיפר לראש הישיבה את כל הסיפור בסיימו כעת לאחר ששילמתי את האלף דולר הללו יכול אני ללכת לישון רגוע ביודעי שלא אצטרך לשלם פרוטה למס הכנסה וכך הווה נחלת צבי.

מצוות

זכיתי לאכול אצל הגר"ח קניבסקי בפרשת כי תצא לפני כ- 10 שנים, והוא דיבר שהוא זכה לקיים את כל המצוות ששייך היום מ-פטר חמור וראשית הגז ולקט שכחה ופאה, ועד השבת העבוט ועזוב תעזוב בחמור. חוץ מגזל הגר.

מקום הצדיק

תלמיד ישיבה נכנס לגור בדירתו של בעל הכף החיים בה חיבר את ספרו ביקש התלמיד לברר אם יש עניין לגור בדירתו של צדיק בתשובה ציטט הגאון ר' חיים קניבסקי שליט"א על פי הפסוק וישכם אברהם אל המקום וכו' את דברי הראנר שאמר יש לנו לקבל עדותם שהגאונים קבלו מרבנן סבוראי ורבנן סבוראי מרבנן אמוראי ובישיבתן על כסא של רב אשי הן יושבין ובבית הכנסת שלו היו מתפללין.

ניטל

הגר"ח קניבסקי שליט"א כשהיה קטן ראה פעם את מרן החזו"א צוק"ל לומד בליל ניטל שאלו הלוא היום ניטל

ענה איני יודע מי התיר ביטול תורה הערב והמשיך ללמוד. כתב הגר"א הורביץ זצ"ל: בליל "ניטל" תשכ"ה כשבאתי ללמוד עם מו"ר הסטיפלער זצוק"ל ואמרתי לו שניטל היום אמר לי שאינו רוצה ללמוד היום מתוך ספר בגלל חלול השם היות והחסידים לא לומדים ומסתכלים על מי שלומד כעובר עבירה וציבור גדול נוהג מנהג זה, והוסיף מו"ר בדידי הוי עובדא לפני כשלוש שנים שחסיד אחד נכנס אליו לשאול משהו בליל ניטל וראהו לומד ותמה עליו וסגר מו"ר את הספר והתנצל בפניו שלא ידע ואמר לי דלכן אינו רוצה ללמוד כי שמא יכנס חסיד ויראו לומד אמנם בע"פ אמר אפשר לדבר בד"ת ולא להחזיק ספר ודיברנו בע"פ והוסיף כי אילו היה לו איזה מקום סתר שאפשר שם ללמוד ולא יראוהו היה הולך ללמוד איתי שם.

והוסיף מו"ר הסטיפלער שמרן החזו"א זצוק"ל אמר שאסור לבטל מלימוד בלילה זה והקפיד על הנוהגים שלא ללמוד מ"מ מו"ר לא רצה ללמוד מתוך ספר ובקשני שלחבא לא אגלה לו מתי ליל "ניטל" כדי שלא יבטל מהלימוד.

(אורחות רבינו)

ספרים

אמר לי הגר"ח קניבסקי שליט"א שאביו זצוק"ל אמר לו שלא היו צריכים להדפיס את חידוש רע"א על חולין (איני זוכר על חולין או על גיטין) שנדפסו בכרך לחוד משום שגם הגרע"א זצ"ל לא היה ניחא דעתיה מהדפסתם כי הם חידושים שחידש בילדותו ואחרים עוד מלפני הבר מצוה.

אמר הגר"ח קניבסקי שליט"א בשם הר"ר ליב שוחט ז"ל שמרן החזו"א זצוק"ל הקפיד על אחד שאמר לו שהיוסיפון היה נוטה לצדוקים שח"ו לומר כן אלא היה ירא השם מאחר שרש"י ותוס' מביאים אותו. (אורחות רבינו)

מכתב: בעה"י ער"ח ניסן תשע"א הנה רא"ל גורדון שליט"א, ממתפללי בית מדרשנו זה ימים מרובים, ממשכימי קום בערבים, ומעוטי שכובים כולם אהובים, והוא עשה חרוזים, זה בזה אחוזים, למען היות במצות זריזין, ולא להיות פזיזים, וכעת שצריך זוזים, עלה בדעתי להדפיסם ולקבל אחוזים, אך מתיירא שלא יניח מעותיו על קרן הצבי, מחמת הני גנבי אריה ליש ולביא, שלא יבואו בבית השבי, ויאמרו שלנו הוא מביא, ואין אתנו נביא, לכן באנו להעיד משלו הוא מביא, והגונב משמיא גבי, חיים קניבסקי. (אגרות וכתבים)

אמר לי הגאון ר"ח קניבסקי שליט"א ששאל את מרן החזון איש זצוק"ל אם מותר לקמט מדף ספר לסימן בשבת ואסר מרן ורח"ק לא יודע טעמו [ר"ח חשב משום תקון מנא ושאלתיו מאי תקון מנא ולא שמע הטעם ממרן ואמרתי לר"ח שכתוב אצלי שמרן אסר הקימוט משום בזיון הספר]. ספר לי הגאון ר"ח קניבסקי שליט"א שדיבר עם אביו מו"ר זצוק"ל אודות זה שהגר"ש גרינמן זצ"ל רוצה להדפיס את השגות מרן החזו"א זצוק"ל על רבינו חיים כספר נפרד ואמר מו"ר שיש להדפיסו יחד עם כתבים אחרים של מרן יש עוד אגרות בכת"י ולא להדפיס ההשגות כספר נפרד משום שזה לא מתקבל להדפיס רק השגות על ר' חיים.

סיפר הגאון ר"ח קניבסקי שליט"א שר' שמריהו גרינמן זצ"ל שאל את מרן החזו"א זצוק"ל בעת שסידר את החזו"א אם לסדר את החזו"א על או"ח לפי סדר השו"ע וענהו מרן זצ"ל לא והוסיף נימוק האם אני פוסק.

סיפר לי הגר"ח קניבסקי שליט"א שמישהו רצה לקנות אצלו את הזכות להדפיס את קונטרס אטר יד שהדפיס בספרו על תפילין והלא רצה להוציאו כקונטרס נפרד ושאל את מו"ר (הסטיפלער) ואמר לו שלא יסכים משום שהרבה קונים את הספר על תפילין בגלל הקונטרס דאיטר ואם יצא בנפרד יפסיד הקונים. (אורחות רבינו)

עין הרע

מו"ר הסטיפלער זצוק"ל היה לוחש כנגד עין הרע אמנם בשנותיו האחרונות היה נמנע מכך ספר לי הגר"ח קניבסקי שליט"א כשבא אחד והתלונן על עין הרע לפני החזו"א זצוק"ל שלחו מרן למו"ר הסטיפלער שילחש לו,

עוד ספר לי ר"ח שליט"א בהיותו ילד ביקש מאביו מו"ר זצוק"ל שילמדו את הלחש כנגד עין הרע אמר לו מו"ר אם יגלה לו שוב לא יועיל והוסיף מו"ר שאותו לימד יהודי זקן מבילסטוק ואמר לו היהודי שכבר לא זקוק ללחש הזה יוכל לגלות לו.

אמר לי הגר"ח קניבסקי שליט"א אמר לו הראצ"ט שליט"א שמרן החזו"א זצוק"ל אמר לו שאין עין הרע שולט בעיר בני ברק (ומסביר הגר"ח קניבסקי שליט"א שזה בגלל ברכתו של מרן וכן רח"ק שליט"א אומר לכל הבאים אליו להתברך בענין עין הרע שכבר ברך מרן החזו"א שערין הרע לא תשלוט בבני ברק וגרש מכאן מרן את כל המזיקים הבאים מעין הרע). (אורחות רבינו)

פרנסה

נשאל רבינו: אברך שיש לו כדי צורכו ובביתו בנים ובנות קטנים שבע"ה יצטרך לחתן אותם האם צריך לחסוך

ולצמצם הוצאתיו ולשמור את הכסף לחתנם או שחסר בכך בבטחון וה' יעזור בשעתו.

והשיב: גם אם לא צריך לחתן ילדים צריך לצמצם בהוצאות ויש להוציא רק כמה שמוכרח, אבל לקושטא דמילתא כהאי גונא שקשה לו הצמצום אבל אם יודע שזה הדרך ואין בכך חסרון בביטחון מה שמצמצם הוא יצמצם עוד יותר למען חתונת הילדים לענין השקפת חובת הבטחון כיצד ההנהגה?

והשיב רבינו אין חיוב השתדלות באופן זה אלא אם כן עומד לו בן או בת לחתן. (כל משאולתך)

צדקה

מרשימות רבינו שליט"א הלכות צדקה ממרן החזון איש זל"ה:

הרואה עני מבקש והעלים עיניו ממנו ולא נתן לו צדקה עובר בל"ת וכ"ז דוקא אם יש לו מעות אבל אם אין לו אין חייב ללוות ואם יש לו מעות בביתו ויכול ללוות כאן חייב ללוות שהרי חייב לילך לביתו ולהביא נמצא שמלוה לצורך עצמו שלא יצטרך לילך לביתו וכן הורה מרן החזון איש זל"ה.

ב. שמענו שמרן החזון איש זל"ה נתן הרבה יותר מחומש

ג. מרן החזון איש זל"ה הורה שאסור ליתן ממעות מעשר להדפסת ספרים אפילו אם המחבר עני א"כ הוא ספר שכל העולם צריך לו (דאז הוי כמ"ש הכל עניים הן אצל ס"ת).

ד. פרנסת בניו ובנותיו הגדולים יתרים מבני שש וכו' י"א שא"א לחשובו כי כל דבר שגם בלא"ה היה נותן לו א"א לחשובו בחשבון המעשר אע"פ שזה נחשב לצדקה ושמעתי שכן הורה מרן החזון איש זל"ה.

ה. המקבל מתנה כגון אלו שמקבלין מתנות לחתונתן אם קיבל חפצים א"צ לתת מעשר אבל אם קיבל מעות אפילו בשביל לקנות דבר מסיום צריך לתת מעשר שמעתי שכן הורה מרן החזון איש.

ו. שמעתי שמרן החזון איש זל"ה הורה לאחד שהיה לו חובות שמ"מ ירשום עליו לחוד חשבון המעשר ויפרענו אח"כ אחר שישלם חובתיו.

ז. ראוי ליתן מחצה לקרוביו ומחצה לשאר עניים וכן שמעתי שהורה מרן החזון איש זל"ה ורק אם היה קרוב נצרך ביותר התיר ליתן לו כל המעשר.

ח. טוב לנהוג למי שמתחיל לתת מעשר כספים שיתנה שכל המעשר שיפריש לא יחול עליו שם צדקה עד שיבוא

ליד העני כדי שלא יבא לידי חששות של בת תאחר כן היה מיעץ מרן החזון איש זל"ה

ט. אם חשב בליבו ליתן איזה דבר לצדקה יש געות בזה אם חייב לקיים ופסק הרמ"א להחמיר ואם העני הלך ואינו יודע מי הוא יתן המעות לעני אחר כן הורה מרן זל"ה. (אגרות וכתבים)

לפני כמה שנים נפטר בחו"ל יהודי בן 50 בשם הרב בן ציון דינר שהיה תומך תורה גדול. האלמנה שלחה לשאול את רבי חיים קניבסקי היכן הבטחת חז"ל צדקה תציל ממוות? ענה לה הגר"ח שנגזר עליו למות לפני 20 שנה ובזכות הצדקה הוא קיבל עוד 20 שנה. כשהראו לאלמנה את דברי הגר"ח (הסריטו את הגר"ח עונה ד"ז) האלמנה אמרה שבדיוק ביום הפטירה הם היו עושים כל שנה מסיבת הודיה על נס גדול שקרה להם באותו היום לפני 20 שנה שהיתה תאונה קשה וכולם עפו מהרכב וניצלו בדרך נס ויהי לפלא.

רבי חיים קניבסקי אומר הרבה פעמים לראשי ישיבות שמגייסים כספים עבור המוסדות מי אמר שההשתדלות שלכם היא לנסוע עד חו"ל? תסעו לצפת, ואכן הרבה ראו ישועה בעניין זה והדברים ידועים.

אחד שרצה לתרום כליה ובא להתברך אצל רבי חיים קניבסקי, רבי חיים א"ל שאדם תורם הוא מרויח יותר ממה שמפסיד. והנה בבדיקה לפני הוצאת הכליה התברר שיש לו גידול מסוכן שאם היו מגלים ד"ז עוד מס' ימים הוא לא היה שורד.

לגבי מעשר כספים.

הגר"ח קניבסקי מסיק בדרך אמונה פ"ז ממתנות עניים סוס"ק כ"ז בשם אהבת חסד, **שיחשב מעשר בדיוק** (ועי"ז) הוא מתברך ב"עשר בשביל שתתעשר" ואח"כ יכול להוסיף, **אבל את חשבון המעשר צריך לעשות מדויק.** קרוב משפחתי הסתבך עם מס הכנסה ורבי חיים א"ל שאם יקפיד על מעשר מדויק ינצל מהם, הדברים היו לאחר שמס הכנסה היו כבר בביתו ותפסו אותו על חם, הוא באמת מאוד הקפיד על מעשר כספים לתת **עשירית מדויק.** ואכן כשהוא נקרא לחקירה הוא טען שמה שראו זה לא נכון וקרעו את כל התיק שלו ויהי לפלא.

קידוש לבנה

אמר לי הגר"ח קניבסקי שליט"א: מו"ר הסטיפלער זצוק"ל לא היה מקדש את הלבנה אף כשרק ענן קלוש היה מכסה אותה אלא היה מחכה עד שתתגלה לגמרי בלי כל ענן ואז מקדשה. (עי' סי' תכ"ז מ"ב ס"ק ג')

שבת

שאלה: בלאס אנגלס בש"ק נוסעים מכוניות רבות ויש ב' דרכים ללכת או ברחוב שאין נוסעים הרבה או ברחוב שנוסעים בו הרבה ואלו גויים הם אם יש ענין לא לראות הרחוב שיש בו יותר הרבה מכוניות. [מצד התוספתא (פ"ג דשבועות ה"ג) אלמלא נתחייב לא ראה].

תשובה: במסכת ברכות (דף נ"ג ע"א) מבואר שר של חיה ושל חולה הוי נר ששבת ואילו נר של גוי אינו נר ששבת רואים מכאן שם ע"י גוי ה"ז חילול שבת אף שגוי אינו מצווה ואדרבה גוי ששבת חייב מיתה והגברא אסור לו לשבות מ"מ המעשה הוא חילול שבת.

ראה הרב שליט"א שאי אפשר לפתוח הפקק שעל הבקבוק וסיפר שהג"ר אלעזר צדוק טורצ'ין זצ"ל סיפר לו שהיה לו בקבוק יין לשבת וכמה שניסה לפותחו לא הצליח ועשה קידוש על חלות אמרתי לו הבא הבקבוק וסכין דפקתי עם הסכין והנה נפתח שאלני מנא לך הא ואמרתי לו שזה מפורש בשולחן ערוך (או"ח סימן שי"ד סעיף ד') "ברזא שבחבית ואין אדם יכול להוציאה מותר לקחת ברזא אחרת ולהכות באותה ברזא לצורך לשתות יין בשבת" וזה פשוט בהגיון הסיבה היא כי במקום אחד הוא חזק ביותר וע"י שמכה מרפהו.

שאלה: אם יש ענין לא לומר גוט שבת בשבת אחה"צ.

תשובה: אבא זצ"ל נהג כן משום שכתוב בזהר ש'ג צדיקים נפטרו בשבת אחה"צ משה יוסף דוד ולכן יש נהגו כן ומסתמא מזמן מנחה קטנה. (א.ה. ועי' בספר 'אלא' הנהגות מרן שליט"א שמביא שרבינו גם מקפיד על זה ושם כתב דכבר לאחר מנחה גדולה נמנע מלומר).

סיפר הרב שליט"א שאמו ע"ה נהגה להניח סידור פתוח בחכו נרננה ליד נרות השבת כסגולה שלא יעשו שרפה (כשהיה חשש שהשלהבת הייתה עולה מעליה או כשהייתה הולכת מביתה) ואמרה שכך עשו בקוסובה ומה שמותר להניח ספר פתוח כיון שהוא לצורך ואינו בזיון וביותר זה כבוד הסידור שבזכותו לא ישרף.

אמר לי הרב שליט"א כי מה שאוכל בסעודה שלישית בשבת עוף כי פ"א נזדמן לשבת רבי בן ציון אדלר זצ"ל אצל אבא זצוק"ל ונתנו לסעודה שלישית דגים וביצה וכד' ושאל ר' בן ציון וכי אין אוכלים בשר הרי כתוב לאכול בשר בג' סעודות ומאז היה אבא זצ"ל אוכל בשר בסעודה ג' הוסיף הרב שאכן כתוב על בשר ג"כ (אף שברמב"ם הל' שבת פרק ל' ה"ט כתוב רק יין). (דרך שיחה)

אמר לי הגר"ח קניבסקי שמרן החזו"א זצוק"ל קידש את הלבנה לפני מעריב כשהיה הזמן קצר ועד אחר מעריב נתכסה. (עי' בה"ל סוף סי' תכ"ו) (ארחות רבינו)

הנהגות רבינו שליט"א בקידוש לבנה:

קידוש לבנה עושה בלילה מיד כשמגיע זמנה אחרי ג' ימים ולא ממתין למוצאי שבת ואפי' בליל ו' אין ממתין למוצאי שבת עי' סי' תכ"ו סעי' ב' ובבאור הלכה ד"ה במוצאי שבת.

וכן קודם יום הכפורים וקודם ט' באב אין ממתין עי' בבאור הלכה סי' תכ"ו ד"ה ולא קודם יוה"כ ובמ"ב סי' תר"ב סק"י ומש"כ שאין ממתין אדרבה הוא מזדרז כדי לזכות במצוה נוספת קודם יוה"כ.

קודם שמברך מביט על הלבנה עי' סי' תכ"ו במ"ב סק"י ג' בשם חרדים ומהמג"א בשם השל"ה.

ואח"כ מיישר רגליו ועומד לכיוון הפוך מהלבנה (שלא יראה כמתפלל על הלבנה) ואומר הברכה עי' שם עוד במ"ב סק"י ד.

כשאומר כשם שאני רוקד מתרומם מעט ומביט על הלבנה עי' מ"ב שם. כשאומר כך לא יוכלו כל אויבי וכו' ומוסיף ולא יהיו לי כאבי שיניים כ"כ בסידור בית יעקב ליעב"ץ והוא סגולה שלא יהיו כאבי שיניים וכן מייעץ מרן למי שיש לו כאב שיניים ומי שרעייתו סובלת מייעץ לומר "ולא יהיו לאשתי כאבי שיניים". ואח"כ אומר ג' פעמים שלום עליכם וכו' ואומר אפילו לקטן ול"ד לגדול ואינו חוזר ואומר עליכם השלום.

אומר כל הפסוקים הנדפסים בסידור ואח"כ עלינו לשבח ועל כן נקוה לך וכו' ודלא כמו שמשמע בבה"ל סי' תכ"ו ס"ב ד"ה מעומד שיש לסיים באין עוד. ומה שיש נוהגים שרוקדים אחר קידוש לבנה כמבואר אמר לי שלא נהגו כן אצלם (והוסיף אמנם לזמר טובים מאורות נהגו וכן נוהג שממתין עד שיסיימו הקהל לזמן טובים מאורות והולך לשלום). (אלא ד' אמות)

ראש הודש

אמר הגאון ר"ח קניבסקי שליט"א שמרן החזו"א זצוק"ל היה מתחיל ברכת הלל מיד לאחר שהש"ץ התחילה לפני שגמר את הברכה.

אמר הגר"ח קניבסקי בשם מרן החזו"א זצוק"ל כשש"ץ שני מתחיל הלל יכול גם לומר הקדיש תתקבל ואי"צ שיחזור הש"ץ הראשון לומר הקדיש כי הקדיש קאי גם על ההלל. (ארחות רבינו)

הרבנית קניבסקי סיפרה בתשס"ט שפעם נכבה הגז בליל שבת ובאותה השבת הגר"ח אכל יותר מהרגיל ואמר שזה מאוד טעים כדי לא לצער את הרבנית.

שידוכים

אני מכיר אישית בחור שהיה ספק גדול על שידוך מסויים אם מתאים לו. הוא הלך לרבי חיים קניבסקי שאמר לו בזה"ל, לבנתיים תתחתן עמה, הוא התחתן והיה נשוי שנה, אחרי שנה הוצרך להתגרש, וכיום הוא נשוי לגרושה שהוא הכי מרוצה ממנה ואין סיכוי לעולם שהיה נישא לה אילו לה היה גרוש, או אז, הוא הבין את דברי הגר"ח שאמר לבנתיים (היינו שהקב"ה שם לגר"ח בפיו מה לומר, וכמו שהרחיב בזה הגר"ח באורחות יושר ערך רוח הקודש)

מעביר על מידותיו. לפני שבועיים במוצאי שבת פרשת ראה תשע"ח בית כנסת במרכז בני ברק רנ"א מארגן מניין בחדר הסמוך לביהכ"נ, ראה זאת אחד המתפללים והחל לצעוק עליו מה אתה מארגן לנו כעת מניינים בלי רשות והחל להשתלח בו בצעקות רמות. הוא חשב לענות, ומיד ניגש אליו רא"ש ואמר אנא ממך שתוק!!!!!! והוא שתק, כעת אומר רא"ש לרנ"א אחותי בת 32 תברך אותה בזיווג. הוא בירך... ביום שלישי שעבר היה הווארט בבית הגר"ח קניבסקי. כל השמות בר"ת אמיתיים.

שביעית

מה ששאל מה היה דעת מרן החזו"א זצ"ל על אנשי ירושלים שסומכין שאין בפירות גויים קדושת שביעית הנה העידו ששאלוהו אם מותר לקנות פירות גויים בשביעית מישראל הסוחר בהם על סמך המיקלים בקדו"ש בשל גוי והשיב לאיסור ואמר שאין להם רשות לנהוג כן [ומובא בס' אמרי יושר זרעים מבשם מרן זצ"ל] וכן העיד גיסי הגה"צ מהר"ש ברזם זצ"ל ששאל ממרן שאלה זו והשיב לו שאסור לקנות ושאל הרי אין איסור דלפני עור כאשר להווא על מי לסמוך להתיר והשיב לו מרן זצ"ל אין להם על מה לסמוך ע"כ עוד היה מעשה שא' סמך על המיקלין ולא ביער יין של שביעית בזמן הביעור וצוה לו מרן צוק"ל לשפוך היין שנאסר ועי' בחזו"א שביעית סי' י"ד סק"ג והנני דו"ש חיים קניבסקי. (אגרות וכתבים)

שעון

ידוע שרבי חיים מקפיד על חבישת שעון, והוא מהחזו"א, פעם ראיתי שרבי חיים העיר למישהו על השעון, וההוא לא חשב בכלל שעון, הגר"ח נבהל מיד וביקש סליחה והושיב את אותו אחד על ידו ושמע את שאלותיו במתינות, ושאל אותו אם יש לו ילדים וביקש את שמותיהם וברכם בכל הברכות, ולבסוף שוב התנצל ע"מ שחשב עליו ד"ז.

והרבה פעמים בשולחן שבת אנו רואים איך מרן מוצא מרחוק את האחד שלא מתייחסים אליו והוא שואל לשמו ומתעניין בו. ומרן הגרא"ל תמיד היה נוהג להביא בשם הגר"א, שמי שמשדל לשבור מידה לא טובה שהוא נמצא בה יכול עי"ז לזכות בישועה למה שהוא צריך.

תכלת

מכתב למחבר ספר בענין התכלת לכבוד המחבר שיחי' כל רבותי לא החזיקו מזה וכבר אמרו במד"ר (במדבר פ"ז ס"ה) שהתכלת נגנז ורמב"ם פ"א מציצית ה"ט כ' העושה לבן בלא תכלת כו' וזה הוא מנהגינו וכבר השיה מו"ח שליט"א תשובה ע"ז שאין לחוש לזה וגם ראיתי ת"ח בזמנינו שהדפיס קונטרס להשיב לכל טענותיהם של היום וגם בלא"ה א"א לנו לעשות דבר חדש בלא מסורת.

(אגרות וכתבים)

שאלה: האם יש מקום להחמיר למה שי"א שמצאו את התכלת דהא אף אם אינו כדבריהם לא יהא זה אלא לבן.

תשובה: אין בדבריהם ממש שחז"ל אמרו שהתכלת נגנז וא"א להמציא דינים חדשים בהשערות בעלמא בלי קבלה מאבותינו.

וברשימות רבינו שליט"א בשם החזו"א כתב "בענין תכלת שחידשו בזמן האחרון אמר לשואל אחד שטען אם לא יועיל לא יזיק שבעירו היה א' שלבש משקפים בלי זכוכית ואמר שאם לא יועיל לא יזיק ולאחד השיב קח דם שור ותצבע" (ורבינו הוסיף בזה ועי' ישועת מלכו ס"א ועי' במדב"ר פ"ז סי' ה' שהתכלת נגנז).

מכתב שכתב רבינו למחבר הספר לולאות תכלת: לכבוד המחבר שיחי' כל רבותי לא החזיקו מזה וכבר אמרו במד"ר (במדב"ר פ"ז ס"ה) שהתכלת נגנז ורמב"ם פ"א מציצית ה"ט העושה לבן בלא תכלת כו' וזה הוא מנהגינו וכבר השיר מו"ח שליט"א תשובה ע"ז שאין לחוש לזה וגם ראיתי ת"ח בזמנינו שהדפיס קונטרס לכל טענותיהם של היום וגם בלא"ה א"א לנו לעשות דבר חדש בלא מסורת. (ועי' בספר ד"נ תפילין מה שהביאו עוד מרבינו בעניין). (דעת נוטה)

תפילין

שאלה: מצוי כיום רצועה שהיא שחורה בב' צדדין ולכאור' איכא בזה הידור חדא דכן הוא דעת הרמב"ם (פ"ג מתפילין ה"ד) דהוי נוי לתפילין שהרצועה כולה שחורה ואע"ג דכתב המ"ב (ס' ל"ג ס"ק כ"א) דלא נהגו כן מ"מ י"ל דאין זה סותר להמנהג כיון דאין צובעים מב' הצדדים אלא מניחים את העור בתוך הצבע ועוד דכיון דהלכה למשה מסיני דהרצועה צ"ל שחורה ופעמים הצבע נקלק ולא אדעתיה

מתוך הספר 'בית אמי'

יהי רצון שהחיזוקים שיהיו מרשימות אלו יעמדו לנו לזכות ונזכה שתהיה למליצת יושר על כולנו.

השורות הבאות מתארות סדר יום רגיל אצל אמא בשנותיה האחרונות. **ולא של יום אחד בלבד, כי אם של יום-יום, חמישה ימים בשבוע, כמעט חמישים שבועות בשנה.**

ככל שהמאורעות הולכים ומתרחקים ממני, אני תמהה ומתפלאת: הייתכן שדברים אלו היו ואירעו? האפשר שהיה הדבר במציאות?

יום רגיל אצל אמא

02:30 - אבא מתעורר משנתו ללימודו הקבוע. אמא קמה (שעתיים וחצי אחר ששכבה לישון...) ומכינה לו כוס תה. היא שבה לנוח עד כשעה קודם התפילה.

04:30 - שעה קודם התפילה עם הנץ החמה - השכמה בבית. אבא ואמא אומרים ברכות השחר בקול ועונים אמן זה לזה. אמא פותחת בלימודה הקבוע קודם התפילה: ארבע הלכות בספר 'נצור לשונך', מספר עמודים מ'אורחות צדיקים', וכן אומרת את איגרת הרמב"ן, פרק שירה ומספר פרקי תהלים.

05:00 - חצי שעה קודם התפילה אמא יורדת לבית הכנסת. שם ממתינות לה נשים רבות הבאות להתפלל במחיצתה. כל אחת אומרת את ברכות השחר בקול, והאחרות עונות אמן. המעמד נמשך כמחצית השעה.

05:30 - תפילת שחרית. אמא מתפללת בדבקות כמונה מעות מתחילת התפילה ועד סופה.

06:30 - לאחר סיום התפילה מתקיימת בבית הכנסת קבלת קהל בלתי רשמית שנמשכת שעה ארוכה. נשים רבות מגיעות גם מבחוץ, ויש להן סיבה טובה לכך: כאן ניתן לפגוש את אמא ללא קביעת תור מראש... בשעת בוקר מוקדמת זו היקום מנמנם, והתחבורה הציבורית עדיין איננה פעילה - אבל ברחוב רשב"ם כבר קיימת תנועה ערה של כלי רכב פרטיים המביאים נשים מכל קצוות תבל, לנצל את ההזדמנות.

07:30 - ציבור הנשים מתמעט, ואמא יוצאת עם הנשואות בדרכה הביתה. בדרך הקצרה מצטרפות מספר נשים המשחרות לברכתה או לעצתה. אמא עולה

1 זמני הנץ החמה משתנים מדי יום. היום שאני מתארת הוא יום קיץ שגרתי.

וברצועה זו לא שייך חשש זה כיון דהרצועה כולה שחורה אף בתוכה ולכא' בהכי עדיף טפי ילמדנו רבינו שליט"א מה דעתו בזה.

תשובה: בגמ' איתהפכא ליה רצועה (מו"ק כ"ה א') איתא שלא צבעו מאחוריו ורש"י ותוס' במנחות ל"ה ב' גבי ונוייהן לבר כתבו שאין משחירין בפנים ואחרי שחז"ל לא נהגו כן (ומעולם לא עשו כן אבותינו ואבות אבותינו) לענ"ד אין לחדש דבר ואין לנו להדר בזה וגם שלא ישתכח ההלכה.

אחד כתב לרבינו שליט"א לערער על רצועות השחורות מב' צדדים דהספגת מי הצבע בתוך הרצועה אינה נחשבת למעשה צביעה ועוד דכיון דאין זה מעיקר המצווה להשחיר הרצועה בתוך עוביה אי אפשר שתעשה לשמה וכתב לו רבינו **"החששות שלך יש לישיב ובכ"ז אין לעשות כן שאין לשנות ממה שהיה בימי חז"ל ובימי אבותינו וחדש אסור מן התורה" שאלה:** האם יש קפידא כשרצועות התפילין נגררים על הארץ דרבים מקלים בזה ובפרט בזמן הנחתן וחליצתן ואומרים דכן הוא הדרך יורינו רבינו שליט"א אם יש בדבריהם ממש. **תשובה:** אסור לגרור הרצועות על גבי קרקע. ולאחר כתב רבינו **"דאין חילוק בין להניחם על הארץ או לגררם על הארץ"**

ברשימות רבינו שליט"א בשם החזו"א כתב: "היה מדקדק מאד בשעת כריכת תפילין שלא תגרר הרצועה על הארץ עי' מ"ב ס' כ"א סקי"ח גבי ציצית דהו ביזוי מצוה וכ"ש כאן שהם תשימישי קדושה". (דעת נוטה)

סיפר רבינו שליט"א אבא זצ"ל לא היה מניח תפילין דר"ת עד שאחד נתנם לו במתנה והיה מניחן. תפילין אלו הם אצלי ופעם אחת הנחתים הח"ח אמר שבעולם האמת אפגש עם ר"ת ויאמר לי למה לא הנחת תפילין שלי ולכן פעם אחת הנחתי אבא זצ"ל היה מניחם כל יום לאחר התפילה היה מניח לרגע ולא אמר ק"ש. **העולם** מספר על צדיק אחד שהיה לו תפילין מסבו שהיה צדיק גדול והיה לובשם בכל יום אחד כשהיה בדרכים לא היה בידו ללבושן וכל ימיו נצטער על ההוא יומא שלא לבשו כשהגיע לעולם האמת נתברר לו שהתפילין של סבו היו פסולות והיום היחיד שהוא לבש תפילין זהו אותו היום שנצטער עליו כל ימיו. **שאלה:** נתן את תפיליו לבדיקה במחשב ונתברר שבפרשיות של תש"י חסרה אות הלה הגיע אלי מפוחד ומבוהל מה לומר לו

תשובה: לומר לו שהוא אנוס וחישב אדם לעשות מצוה ולא עשאה כאלו עשאה אלא שסו"ס חסר לו בפועל את המצוה שילמד הלכות תפילין ויחשב לו כאלו קיים. (דרך שיחה)

הביתה ומכינה ארוחת בוקר לאבא. לאחר מכן אבא חוזר ללימודו, ואמא יושבת 'לסעוד'. הסעודה כוללת כוס קפה ומספר עוגיות בלבד. במאמצים מרובים נשמר פתח הבית לבל תיכנס אף אשה, גם לא לשאלה הדחופה ביותר, ועם כל זאת יש המצליחות להשחיל שאלות דרך מכשירי הפלאפון שלהן...

08:30 - לאחר ארוחת הבוקר ועוד כמה ענייני ציבור דחופים שאינם סובלים דיחוי, אמא שוכבת לנוח עד לשעת קבלת הקהל. בימי החורף, כאשר הנץ החמה מתאחר בכשעה ומעלה, מצטמצם זמן זה וכמעט שלא נותר הימנו דבר...

גם בזמן הקצר שיועד למנוחתה של אמא, לא זכתה למנוחה של ממש. גם בזמן זה הוטרדה והופרעה בדרכים שונות.

10:00 - אמא קמה ממנוחתה הקצרה כשהיא עייפה כמעט יותר מאשר לפני ששכבה לנוח... בשעה זו מתחילה קבלת הקהל הרשמית והמסודרת, וחלק מהממתינות כבר דופקות על הדלת. לעתים לא רחוקות שכחו לנעול את הדלת, ואז התעוררה אמא ומצאה את כל הבית מלא נשים...

וכך התנהלו הדברים: כדי להיכנס אל אמא בשעות הקבלה הרשמיות, צריך היה להזמין תור מראש ביום הקודם אצל אחותי הרבנית ברכה ברוורמן. מתחילה נקבע שכל הַחֲפָצָה בכך תוכל לעשות זאת בטלפון בין השעות שמונה לתשע בערב, ברם ניתן היה לקבוע עד שמונה תורים לבוקר ושמונה תורים לאחר הצהריים.

(ודאי תמהים אתם: מדוע מספר כה מועט של תורים? כשאתאר את סדרי קבלת הקהל בשורות הסמוכות, תיווכחו כי גם תורים אלו לא תמיד יצאו אל הפועל...)

תוך עשר דקות נתמלאה מכסת התורים, ולא עוד, אלא שגם במשך עשר דקות אלו כמעט שלא ניתן היה לקבל מענה בטלפון... בנוסף, היו תורים שנקבעו עוד קודם לכן. בקצרה ניתן לומר, שהשגת תור מסודר היתה בבחינת 'נס גלוי'.

בשעות קבלת קהל נמצאת גבאית קבועה האחראית לַסֵּדֶר במקום. הגבאית מכריזה את השם על פי הרשימה שבידה, והנשים נכנסות אחת אחת. כל אשה בתורה יושבת ומשיחה בפני אמא את אשר על לבה, ואמא מאזינה לה כאילו כל הזמן שבעולם עומד לרשותה. השיחה מתארכת ומתארכת, ואמא לעולם אינה מגלה סימני קוצר רוח.

בין לבין נשמעים קולות רמים מבחוץ: פלונית טוענת כי היא לפני ניתוח קשה, וחובה להכניסה ללא תור. האחראית אובדת עצות ואינה יודעת מה לענות לה. עודן מדברות,

מגיע איש מארגון חסד ועמו נשים חולות הזקוקות לברכתה של אמא. עם תור או בלי תור - וכי אפשר שלא להכניסן? אחת הממתינות שהגיעה שמחה ומאושרת על שעלה בידה לקבוע תור לבוקר זה, מתחילה לחשוש כי השמחה היתה מוקדמת מדי... היא מתחילה לרטון, וממשיכה בטון גבוה יותר, והקולות הולכים ומתחזקים.

באותו זמן מתקדם מיניבוס במורד הרחוב, כשהוא מנסה לפלס דרך בין המוני הרכבים החונים סמוך לבית. כשדלתו נפתחת, יוצאת ממנו כיתה שלמה של בנות כיתה ו' מבית ספר בצפון. השנה הן נעשות בנות-מצוה, והן באות לאמא כדי להתברך מפיה. ולא סתם להתברך, אלא לקבל ממנה חוברת עם הקדשה אישית בכתב ידה.

הנשים שקבעו תור מתחילות להתרגז ולהתלונן, ואמא עדיין יושבת בניחותא עם האשה הראשונה, מרעיפה עליה דברי עידוד ותנחומים. הגבאית נאלצת להיכנס לחדר. היא פונה אל האשה: "כבר הצגת את מבוקשך? כבר שמעת את תשובתה של הרבנית?" היא רומזת לה בבירור כי עליה לפנות את המקום, אבל אמא מוחה: "הניחי לה, עדיין לא גמרנו לשוחח". עד שאמא אינה משוכנעת שהאשה רגועה לחלוטין, היא איננה מאפשרת להקים אותה ממקומה. ואכן, כל אשה שנכנסת עצובה ודאגה, יוצאת מן החדר עם חיוך גדול ולב מלא תקווה לעתיד טוב יותר.

סוף סוף קמה האשה ונכנסת לחדר הספרים כדי לשבת על כיסאו של הסטייפלר ולומר מספר פרקי תהלים, והבאה בתור עומדת להיכנס. והנה, לפתע מופיע מנהל ישיבה, מלווה בקבוצת גברים אמריקאים ונשותיהם. מדובר בתורמים לשיבתו, או על כל פנים שהוא חפץ שיתרמו לשיבתו... הוא מביא את הנשים אל אמא כדי שתישא בפניהן דברים על חשיבות לימוד התורה והחזקת התורה. הן מודלות על כולן ונכנסות פנימה. הביקור אינו קצר - כל אחת מנשות התורמים מגיעה חמושה במצלמה, כמנהג אמריקה, כדי לעשות 'פיקצ'ר' עם הרבנית... ולא תמונה משותפת אחת לכולן, אלא תמונה פרטית לכל אשה ואשה.

מנהל הישיבה והתורמים פונים לדרכם, והבאה בתור נכנסת, ואף זו שאחריה. הנשים הממתינות לתורן מתחילות לשמוח - התור מתחיל לזרום, והן נכנסות בזו אחר זו. והנה, מטפסת במעלה המדרגות יולדת צעירה ועוללה בידיה. התינוק נולד בזכות ברכתה של אמא. היום השתחררה האשה מבית החולים, והיא אינה ממשיכה לביתה קודם שאמא תראה את התינוק ותברך אותו. אי אפשר להשאיר את הרך הנולד להמתין בתור, והיא נכנסת לאמא. אמא מתרגשת מאוד, מתחבקת ומתנשקת

עמה, והאשה מגירה דמעות כמים. אבל את הנשים בחוץ, הממתינות לתורן שעות ארוכות, הדבר אינו מעניין. הן רואות את השעון, המתקדם בקצב שלו, ומבינות שכבר לא תזכינה לדבר עם אמא הבוקר. שוב קריאות, ושוב תלונות. נשים מתייפחות, מתחילות לספר על צרותיהן הגדולות שהביאו אותן הלום, אבל אין הרבה מה לעשות. זמן קבלת הקהל תם. אף אמא אינה יכולה להאריכו - הגיע זמן מנחה.

בין לבין, בשעה 11:00 בערך, מפסיקה אמא את קבלת הקהל ופונה לבשל ארוחת צהריים ולסחוט מיץ בריאות לחולים, הנשלח לפחות לעשר נשים תשושות. גם עתה אינה לעצמה: הנשים נכנסות אחריה למטבח וממשיכות לשוחח עמה גם שם.

13:30 - אמא יורדת לתפילת מנחה ב'לדרמן' עם כל הנשים שעדיין לא הצליחו להיכנס. נשים אחדות מבקשות להישאר בבית כדי לשוחח עם אמא אחרי מנחה, אולם על כורחנו אנו נאלצים להורות להן לעזוב את המקום - אחרי התפילה אנשים מגיעים לשוחח עם אבא בדברי תורה ולהתייעץ עמו, ואין זה ממידת הצניעות כי תישארנה בבית.

13:50 - התפילה מסתיימת. אמא פונה אל הנשים הממתינות ומשוחחת עמן אחת אחת. מלבד הנשים שהחמיצו את תורן בבוקר, מגיעות עוד נשים רבות. הן חפצות 'לתפוס' את אמא ללא תור. אמא אינה משיבה ריקם אף לא אשה אחת. היא מתיישבת, שומעת את הנשים וכותבת שמות לתפילה ולברכה. נשים הולכות ונשים באות, וסיומה של 'קבלת הקהל' אינו נראה באופק. אחת מאתנו הבנות מגיעה ומודיעה כי הרב מחכה לרבנית לארוחת צהריים. (אבא ואמא היו אוכלים ארוחת צהריים יחד במשך כל השנים.)

אמא קמה ממקומה בדרכה לצאת מבית הכנסת ולעלות הביתה, אולם לפתע מגיעה נערת בת-מצוה ומבקשת את ברכתה. אמא מברכת אותה בלבביות וברגש רב, כאילו היא ה'בת-מצוה' הראשונה שפגשה היום. אמא מתיישבת שוב, כותבת לה הקדשה על גבי חוברת על תפילה או על חסד שכתב גיסי רבי יצחק קולדצקי, מקריאה את ההקדשה בקול ומעניקה לה את החוברת בלוויית נשיקה חמה. כמובן, הן מצטלמות לתמונה משותפת.

אמא ממשיכה ללכת כשנשים רבות סובבות אותה ומנסות 'לחטוף' עמה שיחה קצרה בטרם תעלה הביתה. כל אחת רוצה ללחוץ את ידה, אחרות אף מנסות לעלות עמה במעלה המדרגות, אולם לכך איננו מסכימות. אנו פונות לנשים הרבות ואומרות להן כי נעשה את רצונן 'עד חצי המלכות': נוכל להוריד מן הבית את מבוקשן - זו

רוצה את ריבת האתרוגים של אמא, זו רוצה ברכון של תפילת 'נשמת' שאמא מחלקת לנשים, זו רוצה את הדף שבו עשרה פרקי תהלים לרפואה ולישועה, וזו רוצה וזו רוצה וזו רוצה...

14:45 - הגברים הממתינים בתור נדחקים הצדה כדי לאפשר לאמא מעבר, אולם ארוחת הצהריים עדיין רחוקה... הבית מלא אנשים שבאו לאבא, וחלקם רוצים להתייעץ גם עם אמא. אחרים מבקשים את עזרתה: בתו של ר' ראובן לא התקבלה לסמינר שבו חפצה, והוא מבקש מאמא שתתקשר למנהלת ותבקש ממנה לקבלה. ר' שמעון רצה להכניס את בנו לישיבה פלונית, אבל ראש הישיבה מסרב; האב סבור שאם הרבנית תפנה אליו, לא ישיב פניה ריקם. ר' לוי בא בשביל עצמו - יחסיו עם הבוס עלו על שרטון, ואמא יכולה לעזור בעניין. ר' יהודה בא בשם אשתו, שזקוקה לברכה ללידה קלה; 'על הדרך' הוא מבקש מאמא מעט מריבת האתרוגים / יין הסיומים / מיץ פירות לחיזוק שהיא ממליצה עליו. (ואפשר להגיע עד ר' בנימין...) קבוצת נשים הגיעה מארצות הברית (עם מצלמות, כזכור...), ואי-אפשר לדחות. בשל הגברים הממלאים את הבית, הן מצטופפות על כורחן במטבח הצר וממתינות לאמא.

15:15 - אבא ואמא סועדים יחדיו.

גם שעת הארוחה שייכת לעם ישראל - אמא מציגה לאבא שאלות שנשאלה במהלך הבוקר, והיא נועצת עמו האם ענתה נכון או מה להשיב. הדלת, שאמורה להיות סגורה, נפתחת ונסגרת כל העת. משמשים ונכדים נכנסים ויוצאים, פונים לאבא ולאמא בשאלות שלהם עצמם או של אחרים.

15:30 - אבא סיים את ארוחתו, אך אמא עדיין לא הספיקה... אבא מבקש שיחכו עד שאמא תגמור לאכול, אבל אנשים כבר נכנסים לאבא, ויש מהם החפצים להתייעץ עם אמא.

16:00 - אחר שבני הבית נועלים את דלת הכניסה, אמא הולכת לנוח.

17:00 - שוב קבלת קהל עד השעה עשר בלילה; שוב תורים; שוב נשים שמבקשות להיכנס ללא תור; שוב סיפורים קורעי לב שאי אפשר לדחות; שוב קריאות וטענות של חלק מן הממתינות.

אשה צעירה חולפת עם תינוקה על פני הממתינות, ובאין אומר ודברים נכנסת לאמא. הנשים מתרגזות. אחת מהן פותחת את הדלת וצועקת אל אמא. אמא מתנצלת ומסבירה שזוהי נכדה ובידה נין טרי. ההיא ממלמלת מילות התנצלות. אמא מקבלת את הנין בהתלהבות,

מחבבת ומנשקת את הנכדה ומקדישה לה תשומת לב מרובה. הנשים בחוץ סבורות בטעות, כי לנכדות שמור זמן אחר, והן כועסות על אותה נכדה שמצאה לנכון להגיע דווקא על חשבונן.

רכב מקושט עוצר, וכלה מאושרת אוספת את שולי שמלתה ויורדת ממנו לאטה. היא מטפסת במעלה המדרגות. אליה מתלווה חבורה גדולה: אמא שלה, אמא שלו, שתי הסבתות משני הצדדים, שתי שכנות קרובות ועוד ידידה רחוקה, והעיקר – גם צלמת ואשת הסרטה, הבאות להנציח את האירוע ואינן מחמיצות אף לא שנייה אחת. אי אפשר שהחופה תתעכב, ועל כן מפנים לכלה את הדרך. ושוב: התרגשות, חיבוקים, נשיקות, ברכות, תמונות, הסרטות ועוד היד נטויה... הצלמת עושה את מלאכתה נאמנה: 'שהרבנית תעמוד כאן', 'שהרבנית תעמוד שם', 'שהרבנית תזוז מעט שמאלה', 'ועכשיו מעט ימינה', 'ועכשיו עם הראש לכיוון הכלה', 'ועכשיו חיוך', 'הנה עוד פעם אחת', 'וזהו', 'תודה, הרבנית'...

כל אותה העת אמא שותפה מלאה לחגיגה, מצייתת לכל ההוראות כאילו היתה מחותנת ראשית, ואינה מתנגדת אפילו לדברים שאחרים היו רואים בהם בזבוז זמן או יחס בלתי מכבד. הכלה המאושרת יוצאת, והתורים ממשיכים, כמתוכנן או לא כמתוכנן.

רכב בא ורכב הולך: כלה אחרת מגיעה, כלה נכנסת וכלה יוצאת. ושוב מתחילה – התרגשות, חיבוקים, נשיקות, ברכות, תמונות...

כמעט מדי יום ביומו שב המחזה על עצמו כמה וכמה פעמים!

הנשים שעדיין לא הספיקו להיכנס כבר מתחילות לדאוג. הן חוששות שלא תספקנה להתקבל לפני תפילת ערבית.

20:00 – תפילת ערבית. אמא יורדת לתפילת ערבית בבית הכנסת עם כל הפמליה.

20:30 – 'עלינו לשבח', 'קדיש', 'ברכו' ו... קבלת קהל בלתי רשמית. נשים מגיעות בזו אחר זו, ומשמשותיה של אמא מנסות לעצור בעד הבאות. בזמנים מסוימים נאמדו כ-60 נשים שאמא קיבלה בין סיום התפילה לחזרתה הביתה! אמא עולה הביתה כשנשים רבות מבקשות לעלות עמה, ללא תור כמובן. אמא איננה יכולה לעמוד בפני הבקשות הרבות: 'הכניסי את זו, גם את זו, וגם את זו'; היו אלו מקרים דחופים, הדוחים הכל. כך אמא שבה ומקבלת קהל עד השעה עשר בלילה.

לפעמים יש שמחות במשפחה הקרובה או אצל ידידותיה של אמא. נהג קבוע מסיע את אמא לאירועים אלו. כשאמא מגיעה לחתונה, ה'אולם' עומד מלכת. הכלה ניגשת אליה, ואמא שִׁמְחָה לרקוד עמה וּלְשִׁמְחָה. לאחר מכן אמא פונה לעבר הפתח, אולם תור ארוך של נשים אינו מחמיץ את ההזדמנות ופונה אליה בבקשות לברכה ולעצה. בכל מקום שאמא מגיעה, מסתדר מיד תור ארוך של מבקשות פניה. אפילו לבית חולים, לבקר קרובה או נכדה יולדת, אין אמא יכולה לצאת לדקות ספורות ולחזור במהרה – השמועה על בואה פושטת, ומיד – בלגן, תור; כרגיל...

22:00 – שעות קבלת הקהל תמו, אך הקהל לא תם... ברם אין ברירה. אבא מתחיל לקבל אנשים בשעה זו, ועל כל הנשים לעזוב את הבית.

22:15 – שמורות עיניה של אמא נעצמות, והיא חשה כלפני התמוטטות. באפיסת כוחות היא מתיישבת לאכול ארוחת ערב. (בשנים הראשונות היה אבא אוכל עם אמא את ארוחת הערב, אולם עקב קבלת הקהל הארוכה אצל אמא, פסק מלהמתין לה והיה יושב לאכול לבדו). נדמה כי סדר יומה הסתיים, אך לא – היום עדיין ארוך. מנהל ישיבה מגיע ופלאפון בידו: הוא מבקש מאמא שתתקשר לחו"ל ותאמר מילים טובות לתורמים ולתורמות פוטנציאלים. בכוחותיה הדלים ממלאת אמא את מבוקשו – משוחחת עם כל תורם ותורמת, משבחת את הישיבה ואת ראשיה ומברכת את אלו שמעבר לקו בכל הברכות שבעולם.

אחריו מגיעים עוד שני ראשי מוסדות חשובים, והתרחיש חוזר על עצמו. אחד המקורבים מגיע עם משפחה שלמה החפצה בייעוץ. אמא מפטירה: 'אני כבר עייפה, אולם אקבל אותם בשמחה'. הוא מתנצל כי מדובר בכמה דקות בודדות, שבפועל הופכות ליותר ממחצית השעה. אמא רוצה להוכיח להם שהם רצויים ואינם מטרידים אותה, ולפיכך היא טורחת להעניק להם ספר של אבא ולכתוב עליו הקדשה ארוכה במיוחד...

23:45 – אמא עולה על יצועה לשנת לילה קצרה – בעוד פחות משלוש שעות עליה לקום...

כיצד החזיקה אמא מעמד בכל אלו? כיצד הצליחה להעמיס על כתפיה את כל עם ישראל? אין לי תשובה על כך, מלבד שסייעתא דשמיא ליוותה אותה בכל צעדיה. היא שלחה את אמתה, ומשמים האריכוה אמות הרבה. כפי שנאמר אצל יעקב אבינו 'נשא לבו את רגליו' (רש"י בראשית כט א), כך לבה הרחום והאוהב של אמא נשא את גופה החלש והעניק לה כוחות מיוחדים.

קובץ גליונות

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

בשבועות האחרונים
התקבלו פניות מאזורים
נוספים, בהם אין
מוקד הפצה מסודר של
"קובץ גליונות".

להלן רשימת היישובים
מהם התקבלו הפניות.

**המעוניינים לפתוח מוקד,
יפנו למערכת לתאום.**

יבנה	אבן יהודה
יד בנימין	אור יהודה
יהוד	אזור
לוד	אלון שבות
מבשרת ציון	אליכין
מגדל העמק	אלפי מנשה
מטולה	אלקנה
מעלה אדומים	אפרת
מעלות	אריאל
נהריה	בית אל
נס ציונה	בנימינה
נשר	גבעתיים
עמנואל	גדרה
ערד	גן יבנה
קיסריה	גני תקוה
קצרין	הוד השרון
קרית אונו	חדרה
קרית ארבע	חולון
ראש העין	חפץ חיים

בברכת

חג כשר ושמחה!

מערכת "קובץ גליונות"

לפתיחת מוקד חלוקה נוסף-

053-3145900

הוֹשַׁע נָא שׁוֹאֲגִים הוֹשַׁע נָא!

מופת נורא לישועה

להנצל לחיים, לחולי ישראל, למעוכבי זיווג ולמצפי ישועה

בליל הושענא רבה באשמורת שלישית ברחבת שריד בית מקדשנו

על ידי מאות לומדי 'רינה של תורה'

ועימם אלפי ישראל תיקון מיוחד וקבלת הקדמונים

פלא והפלא לישועה ולהנצל מכל גזרות רעות

בית מדרש לעמלי תורה בארה"ק
בני ברק • ירוחם • חיפה • ירושלים
פתח תקווה • מודיעין עילית • אופקים

ההמונים מעידים: ראינו ישועה ברורה בזכות התפילה אשתקד!

חייגו: 0722-600-200 עכשיו!